STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 11063

ALE KSOVIM FUN MENDELE MOYKHER SFORIM

Mendele Mokher Sefarim

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

0-657-11063-9

9780657110635T.PS

THE STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY PROVIDES
ON-DEMAND REPRINTS OF MODERN YIDDISH LITERATURE

ORDERS MAY BE PLACED BY PHONE AT (413) 256-4900 X155; BY FAX AT (413) 256-4700; BY E-MAIL AT ORDERS@BIKHER.ORG; OR BY MAIL AT NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER, 1021 WEST STREET, AMHERST, MA 01002-3375 U.S.A.

©1999 NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:
Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Lief D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

BOOK DESIGN BY PAUL BACON

PRINTED IN THE U.S.A. ON ACID-FREE PAPER

ПОЛНОЕ СОБРАНІЕ СОЧИНЕНІЙ

С. М. АБРАМОВИЧА.

ПЕРВАЯ КНИГА:

ФИШКА ХРОМОЙ.

РАЗСКАЗЪ ИЗЪ БЫТА ЕВРЕЙСКИХЪ НИЩИХЪ.

ВТОРОЕ, СОВЕРШЕННО ПЕРЕРАБОТАННОЕ ИЗДАНІЕ.

Изданіе А. Варшавера.

ОДЕССА.
Типо-Литогр. А. Варшавера, уголъ Успенск. и Ришельевск. ул., домъ № 42
1888.

Дозволено цензурою Кіевъ, 10-го Марта 1888 года.

הקדמת מענדעלי מוכר ספרים.

בשעת זיין ערשטען ארויספאהר אין דער וועלט מיט אייגענע אפגעדרוקטע מעשיות.

„מה שמכם ?„ דאס איז דיא ערשטע שאלה, וואס א יוד פרעגט דעם אנדערען, נאר א ווילד פרעמדען. וויא באלד ער בעגעגענט זיך מיט איהם און שטעקט איהם אפ א שלום עליכם, קיינעם געהט בשעת מעשה נאר אויף דער מחשבה נישט ארויף, אז מען זאל זיך קענען אנרופען א שטיינער:„ וואס איז אייך ר' קרוב אזוי דא געלעגען צו-וויסען וויא איך הייס, מיר ווילען דען איינער מיט דעם אנדערען זיך משדך זיין ? איך הייס וויא מען האט מיך א נאמען געגעבען און לאזט מיך געמאך.״ אדרבה, דיא שאלה „מה שמכם״ איז א גאנץ נאטירליכע זאך, עס ליגט אזוי אין דער טבע, אקוראט וויא א טאפ צוטאן יענעמס נייע קאפאטע מיט א פרעג: וואס קאסט איין ארשין ? וויא צו בעטען א פאפיראס בשעת יענער עפענט אויף זיין טייסטעריל מיט טיטון; וויא אריינצושטעקען דיא פינגער אין יענעמס פושקעלע און נעהמען א שמעק טאבאקע; וויא אריינצוקריכען מיט א פוס אין יענעמס ביטעל, איינטונקען דארט דאס פארשמאלצעוועטע פאטשוילכען און רייבען דערמיט דאס לייב; וויא צוצוגעהן וואו צוויא מענשען שמועסען צווישען זיך, צולייגען איין אויער און הערען זייער שמועס; אדער וויא א פרעג צוטאן איינעם פלוצלים פון דער העלער הויט מכח זיינע געשעפטען און אנווארפען זיך אויף יענעם מיט עצות, חאטש יענער האט נאר אין זייא כלל זיך נישט געניטיגט און קען אהן זייא זיך אויך בעגעהן. אזעלכע און כדומה נאך אזעלכע זאכען זענען גאנץ געוויינטליך, אזוי איז דער סדר העולם פון אייביגע צייטען און אנצורופען זיך אקעגען דעם וואלט אויסגעקומען עפיס טאקי ריין משוגע, עפיס משונה ווילד נאר שלא כדרך הטבע. נישט נאר אויף דער וועלט, אפילו אויך דארט אויף יענער וועלט איז בייא יודען איינגערעדט, אז תיכף ביים אריינשטעקען אהין א פוס איז דעם מלאך-הדומה'ס ערשטע שאלה: מה שמכם, ר' קרוב ? דער מלאך, וואס האט זיך געראנגעלט מיט יעקב אבינו, ער אפילו האט נישט משנה געווען פון דעם סדר העולם און איהם באלד טאקי א פרעג געטאן וויא ער הייסט ? היינט א פשיטא שוין א מענש, א בשר ודם. איך ווייס זעהר גוט, אז בייא מיין ערשטען ארויספאהר אין דער יודישער ליטעראטור מיט מיינע מעשיות, וועט געוויס דעם עולם'ס ערשטע שאלה זיין, מה שמכם, פעטער ?

מענדעלי, הייס איך! אזוי, רבותים, האט מען מיך א נאמען געגעבען נאך מיינעם איין עלטער זיידען פון דער מאמעס צד, ר' מענדעלי מאסקווער, זכרונו לברכה. מאסקווער האט ער אין זיינע צייטען געהייסען דעריבער, ווייל ער איז א מאל געווען אין מאסקווע

אַיינְצוּהַאנְדְלֶען דָארְט רוּסִישֶׁע סְחוֹרָה. דָאס הָאט אִיהְם פֶערְשַׁאפְט אִין זַיין ווִינְקֶעל אַ נָאמֶען אוּנ גְרוֹיס כָּבוֹד, אַלֶע הָאבֶּען אִיהְם גֶעהַאלְטֶען פַאר אַ גֶעגִיטֶען, װֶעלְטְלִיכֶען מֶענְשֶׁען אוּנ מֶען פְלֶעגְט בְּשַׁעַת עֶפִּיס אַ נוֹיט אוּנ בַּייא אַ פְּרָאשֶׁענְיֶע אָנְשְׁרַייבֶּען מִיט אִיהְם פְרִיהֶער זִיךְ מְיַישֵׁב זַיין. נָאר נִישְׁט דָאס בִּין אִיךְ אוֹיסֶען.

דֶערְמִיט אָבֶּער בִּין אִיךְ נָאךְ נִישְׁט יוֹצֵא. נָאךְ דֶער דָאזִיגֶער עֶרְשְׁטֶער שְׁאֵלָה הוֹיבֶּען בַּייא יוּדֶען עֶרְשְׁט אָן זִיךְ צוּשִׁיטֶען נָאךְ אַלֶערְלֵייא שְׁאֵלוֹת, ווִיא אַ שְׁטַייגֶער: פוּן וַואנֶעט אִיז אַ יוּד? וֶוענְט אִיהְר אַ בֶּעווַייבְּטֶער? הָאט אִיהְר קִינְדֶער? מִיט וָואס אִיז אַייֶער הַאנְדֶעל? אוּנ וָואהִין פָאהְרְט אִיהְר? וּכְדוֹמֶה נָאךְ אוּנ נָאךְ אַזֶעלְכֶע מִינֵי שְׁאֵלוֹת, וָואס אַזוֹי אִיז שׁוֹין אָנְגֶענוּמֶען גֶעוָוארֶען בְּכָל תְּפוּצוֹת יִשְׂרָאֵל זַייא צוּפְרֶעגֶען אוֹיב מֶען וִויל אַ פָּנִים הָאבֶּען פַאר לַייט, אַז מֶען אִיז אַיין אוֹיסְגֶערִיבֶּענֶער מֶענְשׁ, נִישְׁט קַיין בַּאנְק־קְוֶועטְשֶׁער, אוּנ וָואס מֶען מוּז עַל פִּי מֶענְטְשְׁלִיכְקַייט דַארוֹיף עֶנְטְפֶערֶען, אַזוֹי ווִיא אַ גוּט יָאהְר. אוֹיף אַיינֶעמְס אַ גוּט שַׁבָּת אָדֶער גוּט יוֹם טוֹב! אִיךְ וִויל מִיט אַ וֶועלְט נִישְׁט אַיינְרַייסֶען אוּנ בִּין בְּרֵייט אוֹיף דִיא דָאזִיגֶע שְׁאֵלוֹת אוֹיךְ צוּעֶנְטְפֶערֶען קוּרְץ אוּנ גִיךְ, ווִיא נָאר מֶעגְלִיךְ.

אַלֵיין בִּין אִיךְ אַ גֶעבּוֹירְטִיגֶער פוּן צְ נִ וִ י אַ טְ שׁ י ץ, אַ קְלֵיין שְׁטֶעטִיל אִין טְשֶׁערְנִיגֶער גוּבֶּערְנְיֶע, בֶּערִיהְמְט מִיט אִיהְרֶע גוּטֶע בְּהֵמוֹת אוּנ נָאךְ מֶעהְר מִיט דֶעם צְווִיאַטְשֶׁער לְהַבְדִיל, וָואס מִיט אִיהְם קְלִינְגְט דִיא וֶועלְט. נִישְׁט דָאס בִּין אִיךְ אוֹיסֶען. אִין מַיין פַּאסְפָּארְט שְׁטֶעהְט אִיךְ אַלְט 52 יָאהְר, נָאר בֶּעשְׁטִימְט וִויפִיל אִיךְ בִּין אַלְט קֶען אִיךְ אַייךְ נִישְׁט זָאגֶען. מַיין טַאטֶע מִיט דֶער מַאמֶע, עֲלֵיהֶם הַשָּׁלוֹם, זֶענֶען שְׁטַארְק מְחוּלָק גֶעוֶועןָ אִין דֶער רֶעכֶענוּנְג פוּן מַיינֶע יָאהְרֶען. נָאךְ זַייא בַּיידֶע בִּין אִיךְ גֶעבּוֹירֶען גֶעוָוארֶען צוּם עֶרְשְׁטֶען לְעַכְטִיל, בְּשַׁעַת דֶער גְרוֹיסֶער שְׂרֵפָה פוּן דִיא קְלֵייטֶען, נָאר נָאךְ דֶעם טַאטֶענְס חֶשְׁבּוֹן אִיז דָאס גֶעוֶועןְ בְּשַׁעַת דִיא גְרוֹיסֶע קְרִירוֹת זֶענֶען פַארְשְׁלֶעפְּט גֶעוָוארֶען אִין אוּנְזֶער ווִינְקֶעל, פוּנְקְט אִין דֶער צַייט, וֶוען דֶער אַ לְ טֶ ע ר זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה אִיז נִסְתַּלֵק גֶעוָוארֶען. אוּנ דִיא מַאמֶע פְלֶעגְט אוֹיסְרַייזֶען, אַז דָאס אִיז גָאר גֶעוֶועןְ מִיט אַ יָאהְר צְוֵייא נָאךְ דֶער עֶרְשְׁטֶער בֶּהָלָה, נִישְׁט הַיינְט גֶעדַאכְט. אַ סִימָן אֲפִילוּ, דֶענְסְטְמָאל הָאט זִיךְ בַּייא אוּנְז גֶעקֶעלְבְּט דִיא רוֹיטֶע קִיה אוּנ זֹאת חֲנוּכָּה הָאט זִיא פַאר אַ הַאלְבּ שְׁטֶעטִיל גֶעמַאכְט מִילְכִיקֶע וַוארֶענִיקֶעס, וָואס מֶען הָאט פוּן זַייא גֶעלֶעקְט דִיא פִינְגֶער אוּנ לִיגֶען בַּייא אַ טְהַייל אַלְטֶע יוּדֶען נָאךְ הַיינְט אִין טַעַם. נִישְׁט דָאס אָבֶּער בִּין אִיךְ אוֹיסֶען. דִיא פְרִימֶעטֶעס מַיינֶע אִין מַיין פַּאסְפָּארְט זֶענֶען אַזוֹי: דֶער וואוּקְס אַ מִיטֶעלֶער; הָאר, בְּרֶעמֶען גְרוֹיא; אוֹיגֶען קַארֶע; דִיא נָאז, דָאס מוֹיל מִיטֶעלְמֶעסִיג; אַ בָּארְד אַ גְרוֹיֶע; דָאס פָּנִים אַ רֵיינְס; אָסָאבִּיֶע פְרִימֶעטֶעס נִישְׁטָא. דָאס הֵייסְט אִין גַאנְצֶען פְּרָאסְט גָארְנִישְׁט, אַ מֶענְשׁ ווִיא גֶעווֵיינְטְלִיךְ דָאס רוֹב מֶענְשֶׁען, נִישְׁט קַיין קָאטֶער, קַיין בְּהֵמָה חָלִילָה. אַי, דִיא קַשְׁיָא אִיז, גְלַאט אַ פַּאסְפָּארְט גָאר אָהְן פְרִימֶעטֶעס וָואלְט דָאךְ אוֹיךְ דָאס אַיינֶענֶע בֶּעווִיזֶען, אַז מֶען אִיז אַ מֶענְשׁ? וָואַרִים וואוּ

הָאבֶּען דֶען בְּהֵמוֹת פַאסְפָּארְטֶען ? דֶער תִּירוּץ אִיז אָבֶּער , אַז קֻשְׁיוֹת פְרֶעגֶען אִיז קֵיין שֵׂכֶל נִישְׁט . הֶערְסְט-דוּא , דֶער גַאנְצֶער שֵׂכֶל אִיז דָאךְ טַאקִי , אָט נַאט אַייךְ פְּרִימֶעטֶעס אוּנ וֵוייסְט פָאהֶרְט נִישְׁט וָואס פַאר אַ פָּנִים אִיךְ הָאבּ .... אוּנ בֶּאֱמֶת טַאקִי , לָאמִיר זִיךְ נִישְׁט נַארֶען , וָואס וֶועט אַייךְ אַרוֹיסְקוּמֶען , אַז אִיהְר וֶועט שׁוֹין ווִיסֶען אַ שְׁטֵייגֶער , אַז מַיין שְׁטֶערֶען אִיז אַ הוֹיכֶער מִיט אַ סַךְ קְנֵייטְשֶׁען ; אַז מַיינֶע נָאזְלֶעכֶער זֶענִין זֶעהְר גְרוֹיסֶע אוּנ עֶפִּים מְשׁוּנֶה ; אַז אִיךְ קוּק מַאךְ אִיךְ דֶערְבַּייא צוּ אַבִּיסִיל דִיא אוֹיגֶען , וִויא אַ קוּרְצְזִיכְטִיגֶער , אוּנ אַז אִיךְ פַארְצִיה דִיא לִיפֶּען זֶעהְט עֶפִּים נָאר אוֹיס וִויא אִיךְ שְׁמֵייכֶעל מִיט אַ שְׁטֶעכֶענְדִיג גֶעלֶעכְטֶערִיל . גְלוֹיבְּט מִיר , מַיין וַוייבּ אֲפִילוּ פַאר אוּנְזֶער חֲתוּנָה , הָאבֶּען אַזֶעלְכֶע קְלֵיינִיגְקֵייטֶען אוֹיךְ כְּלַל נִישְׁט אִינְטֶערֶעסִירְט . מֶען הָאט אִיהְר גֶעזָאגְט : מַזָּל טוֹב כַּלָּה ! דוּא הָאסְט אַ חָתָן , אוּנ גֶענוּג . וֶועמֶענְס עֵסֶק דֶען אִיז דָאס יֶענֶעמְס אַ נָאז , יֶענֶעמְס אַ פָּנִים ? וָואס מַאכְט עֶס אוֹיס אוּנ וֶועמֶען גֶעהְט עֶס אָן ? מֵילָא וֵוייסְט אִיהְר דָאךְ אַגַב שׁוֹין , רַבּוֹתַי , אַז אִיךְ בִּין אַ בֶּעווַייבְּטֶער . קִינְדֶער , פַארְשְׁטֶעהְט זִיךְ דָאךְ מִמֵילָא אַז אִיךְ הָאבּ אוּנ אָהְן עַיִן-הָרָע נָאךְ פִיל , וָוארִים וואוּ הָאט אִיהְר אַ בֶּעווַייבְּטֶען יוּדֶען , עֶר זָאל נִישְׁט הָאבֶּען לְכָל הַפָּחוֹת אַ הַאלְבּ טוּץ קִינְדֶערְלִיךְ ? בִּפְרַט נָאךְ אַיין אָרֶעמְמַאן . הַאנְדְלֶען הַאנְדֶעל אִיךְ מִיט רוּמֶעל , דָאס הֵייסְט , מִיט חוּמָשִׁים , מַחֲזוֹרִים , סִידוּרִים , סְלִיחוֹת , תְּחִינוֹת וּכְדוֹמֶה אַזֶעלְכֶע מִינֵי סְפָרִים . דֶערְבַּייא גֶעפִינְט זִיךְ בַּייא מִיר אַלֶערְלֵייא מַעֲשִׂיּוֹת אוּנ אַבִּיסֶעל פוּן הַיינְטִיגֶע מִינֵי בִּיכְלֶעךְ . אִיךְ הָאבּ אִיבֶּערְגֶעהַאט אִין מַיין לֶעבֶּען אַ סַךְ מִינֵי פַּרְנָסוֹת : בַּאלְד בַּיים אַרָאפְּ-גֶעהְן פוּן קֶעסְט בִּין אִיךְ גֶעווָארֶען אַ חַלְפָן דֶערְנָאךְ אַ בְּשָׂמִים קְרֶעמֶערִיל , אַ שֵׁיינְקֶער , אַ מוֹכֵר-תְּבוּאָהְנִיק , אַ מֶעקְלֶער אוּנ אַ מְלַמֵד . אִיךְ הָאבּ מִיךְ גֶעווָארְפֶען , וִויא דֶער שְׁטֵייגֶער אִיז פוּן יוּדֶען , אוֹיף אַלֶע זַייטֶען אוּנ בִּין גֶעוֶוען , לֹא עֲלֵיכֶם , אַ גְרוֹיסֶער אֶבְיוֹן . וִויא זָאגְט מֶען עֶפִּים , אַ סַךְ מְלָאכוֹת אוּנ וֵוייניג בְּרָכוֹת . בִּיז לְסוֹף הָאבּ אִיךְ מִיךְ גֶענוּמֶען צוּ סְפָרִים אוּנ בִּין דֶערְפוּן שׁוֹין אַ צַייט מִיט יָאהְרֶען , בָּרוּךְ הַשֵּׁם , זֶעהְר שֵׁיין זִיךְ מְפַרְנֵס . חוּץ רוּמֶעל פִיהְר אִיךְ נָאךְ מִיט מִיר בֶּערְשֶׁעטֶער טַלֵיתִים , טַלִית-קְטָנִ׳ים , כָּפוּל-שְׁמוֹנֶהדִיגֶע צִיצִית , רְצוּעוֹת , שׁוֹפָרוֹת , הֵייעֶלִיךְ , מְזוּזָהלִיךְ , וָואלְפְּצֵיינְדְלִיךְ , קָמֵיעֶלִיךְ , קִינְדֶערְשֶׁע בְּלִיטְשְׁקֶענֶע שִׁיכֶעלִיךְ אוּנ יַארְמִילְקֶעלִיךְ אוּנ אַ מָאל אוֹיךְ מֶעשׁ אוּנ קוּפֶּערְוַוארְג ... וִויא אַרוּם מֶעשׁ אוּנ קוּפֶּערְוַוארְג קוּמְט צוּ סְפָרִים , דָאס וֵוייס אִיךְ אַלֵיין נִישְׁט , נָאר אַזוֹי אִיז שׁוֹין בַּייא אוּנְז אַיינְגֶעפִיהְרְט מִכַּמָּה וְכַמָּה שָׁנִים , פוּנְקְט וִויא אַ יוּדִישֶׁער מְחַבֵּר מוּז אַ מָאל אוֹיךְ זַיין אַ שַׁדְכָן ; אַ פוֹילִישֶׁער שַׁמֶשׁ אִין אַ קְלֵייזִיל מוּז דֶערְבַּייא דָארְט הַאלְטֶען אַ קְלֵיין שֵׁיינְקֶעל ; וִויא אַ סְבָארְשְׁטְשִׁיק מוּז אַ מָאל אוֹיף אַ שִׂמְחָה בַּייא דִיא פַיינֶע-בְּרִיוֹת קָאכֶען פִישׁ אוּנ זַיין אַ סַארְווֶער ; וִויא עֶפִּים אַ כְּלֵי-קוֹדֶשׁ מוּז דָאס רוֹב זִיךְ אָפְּגֶעבֶּען מִיט פְלַאטְקֶעס , פַארְקָאכֶען אַ מָאל אַ קַאשֶׁע אוּנ וִויא אַ לֵיאַדֶע גְבִירִיל מוּז הָאבֶּען חֵלֶק אִין דֶער טַאקְסֶע .... נִישְׁט כְּ'ין אִיךְ אוֹיסֶען . יָאהְרֶענְלַאנְג בִּין אִיךְ אוּנְטֶער וֶועגֶענְס . אִיךְ פָאהֶר אַרוּם אִין גַאנְץ

פוילען אונ בין דארט פול אין אלע שטעדט אונ שטעטליך. מען קען מיך ברוך השם אומעטום וויא א בייזען שילינגער. איהר וועט מיך דארט טרעפען שטעהענדיג מיט מיין בײדעל דאס רוב לעבין בית-המדרש. מיין פערדיל שטעהט אויסגעדרעהט מיט דעם פנים צום וואגען אונ עסט, אויב עס האט נאר, סיטשקע פון איין אויסגעשפרייטען לאנטוך, וואס איז צו־געבונדען פון איין זייט צו דער קעלניע אונ פון דער אנדערער זייט צו ביידע, אין דער הויך אויפגעשטעלטע האלאבלעס. יודישע קינדערליך פארגנבענען זיך שטילערהייט אונ רייסען געשמאק סטרינעס פון זיין עק נעביך, אונ ער שלימזל שטעהט זיך גאנץ רוהיג, עס זאל דאס איהם אנהויבען צואהען. ער לאזט א מאל דערבייא אראפהיינגען דיא אונטערסטע ליפ אונ עס דאכט זיך גאר דענסטמאל, ער לאכט עפיס מיט ציין, נאר וויא להבדיל א מענש. אז מאכט זיך א מאל ער האט נישט וואס צועסען, שטעהט ער זיך פארטראכט מיט אויפגעשטעלטע אויערען אונ קוקט אין ביידעל אויף דיא ספרים עפיס אזוי, אז מען וואלט געמעגט שווערען, ער פארשטעהט דרינען זעהר גוט מיט זיין פערדישען מוח אונ נעהמט עס אויף זיינע כלים אפשר נאך פיל בעסער וויא איין אנדער בעהעלפער מחילה. נישט דאס בין איך אויסען.

דאכט זיך איך האב שוין מיינס יוצא געוועזען, אלסדינג אייך אפגעזאגט אונ מעג שוין אנהויבען מיין ספור המעשה. איבעריגענס בין איך דאך נישט מעהר וויא א מענש, אפשר האב איך עפיס פארגעסען מעגט איהר מיר זיכער גלויבען, אויף מיין ווארט, אז וויא באלד איך וועל מיך נאר דערמאהנען וועל איך עס גאנץ געוויס צושטעלען אין איינע פון מיינע מעשיות, וואס איך האב בדעה, מיט גאטס כח, איינע נאך דער אנדערער אפצודרוקען. אונ ווייטער אויב עמיצער וועט קיין צייט ניט האבען אונ טאקי באלד וועלען וויסען כל דבר שורש, איטליכס פיטצעלע, מעג ער זיך מטריח זיין צו מיר צושרייבען אונ וועט בעקומען פון מיר אין גיכען א קלאהרע תשובה. מיין אדרעס איז: מענדעליו יודעלאוויטשו מוכערו ספארעמו אוב צוויאטשיטשו. דעם טיטעל גאספאדינו יעוורעיו בעדארף מען נישט שרייבען, מען וועט אזוי אויך וויסען.

שאט, שאט, רבותים! עיקר שכחתי. גוט חלעבין, וואס איך האב מיך בעצייטענס ארומגעקוקט. דער מנהג פון אונזערע יודישע מחברים איז, וויא איטליכען איז בעקאנט, אריינצושטעלען זייערע ווייבער, דיא צנועות, אין זייערע ספרים, בפירוש מיט דיא נעמען, אדער מיט א המצאהלע דורך ראשי תיבות אונ אפצולויבען אין טאג ארין זייער גוטסקייט אונ פרומקייט; בכן וועט איהר דאך אוודאי וועלען וויסען לכל הפחות וויא מיין ווייב הייסט אונ וועט טאקי זיין זעהר גערעכט.

שאט, זיא הייסט יענטע!

פִּישְׁקֶע דֶער קְרוּמֶער

אַ מַעֲשֶׂה פוּן יוּדִישֶׁע אָרְמֶעלַייט.

[illegible]

[illegible]

מַיין לִיבֶּען, טְהַייעֶרֶען פְרַיינְד,

דֶעם בֶּערִיהְמְטֶען אוּנ גֶעלֶעהְרֶענְטֶען הֶערְר

מְנַשֶׁה מַרְגָלְיוֹת

בְּרֵיינְגְט דֶעם דָאזִיגֶען סֵפֶר בְּמַתָּנָה פוּנְם גַאנְצֶען הַארְצֶען

דער מחבר.

טְהַייֶערֶער פְרַיינְד!

טְרוֹיֶערְדִיג אִיז מַיין נִיגוּן אִין דֶער־קַאפֶּעלֶע פוּן דֶער יוּדִישֶׁער לִיטֶערַאטוּר. אִין מַיינֶע חִבּוּרִים לִיגְט אוֹיסְגֶעדְרוּקְט אַ יוּד מִיט דִיא בֵּיינֶער, וָואס וֶוען עֶר זִינְגְט אֲפִילוּ אַ מָאל אַ פְרֵעהְלִיכְס, דַאכְט זִיךְ גָאר אוֹיס פוּן דֶערְוַוייטֶענְס, עֶפּיס קְלָאגְט עֶר, פַארְגֶעהְט זִיךְ וַויינֶענְדִיג. אִין זַיינֶע זְמִירוֹת הֶערְט זִיךְ עֶפּיס אַיין אוּמֶעטִיגֶער שְׁטַיינֶער פוּן אֵיכוֹת; לַאכְט עֶר, שְׁטֶעהֶען אִיהְם אִין דִיא אוֹיגֶען טְרֶערֶען. וַוייל עֶר אַבִּיסִיל לוּסְטִיג זַיין, רַייסְט זִיךְ אִיהְם דֶערְבַּייא אַרוֹיס טִיף פוּנְם הַארְצֶען אַ בִּיטֶערֶער זִיפְץ — אוּנ תָּמִיד אַלְץ אוֹי, וַויא וַוייגֶעשְׁרִיגֶען!...

אִיךְ רֶעד מִיךְ חָלִילָה נִישְׁט אַיין מִיט גַדְלוּת, אַז אִיךְ בִּין אַ סַאלָאוַוייא אִין אוּנְזֶער יוּדִישֶׁער לִיטֶערַאטוּר, נָאר אִין אַיין זַאךְ אָבֶּער בִּין אִיךְ אִין אִיהְם יָא שְׁטַארְק גֶערָאטֶען. דֶער דָאזִיגֶער מָרָה-שְׁחוֹרָה'דִיגֶער מְשׁוֹרֵר פוּן דִיא פֵייגֶעל שְׁפִּילְט זַיינֶע נִיגוּנִים אוּנ צוֹגִיסְט זִיךְ אִין אוּמֶעטִיגֶע שְׁטַייגֶער דַוְקָא נָאר אִין וֶועסְנֶע-צַייט, וֶוען דִיא גַאנְצֶע וֶועלְט אִיז וִויא נַייא גֶעבּוֹירֶען, וֶוען עֶס בְּלִיהְט, עֶס שְׁמֶעקְט מְחַיֶה אוּמֶעטוּם, עֶס שַׁיינְט, עֶס לוֹיכְט אוּנ אִיטְלִיכֶען אִיז פְרֶעהְלִיךְ אוֹיפְ'ן הַארְצֶען.

מִיר בֵּיידֶע, טְהַייֶערֶער פְרַיינְד, הָאבֶּען אָנְגֶעהוֹיבֶּען אוּנְזֶער אַרְבַּייט אִין דֶער יוּדִישֶׁער לִיטֶערַאטוּר פּוּנְקְט אִין דֶער וֶועסְנֶע-צַייט פוּנְם יוּדִישֶׁען לֶעבֶּען דָא בַּייא אוּנְז אִין לַאנְד. פוּנְם זֶעכְצִיגְסְטֶען יָאהְר אִין אוּנְזֶער צַייט, הוֹיבְּט זִיךְ פַאר יוּדֶען אָן גָאר אַ נַייא לֶעבֶּען — אַ לֶעבֶּען שׁוֹין מִיט אַ גְרִינְגֶער גֶעמִיטְהֶה, פוּל מִיט גוּטֶע הָאפְנוּנְגֶען אוֹיף שְׁפֶּעטֶער. דֶענְסְטְמָאל זֶענֶען מִיר גֶעוֶוען בֵּיידֶע נָאךְ זֶעהְר יוּנְג אוּנ הָאבֶּען מִיט אַ בְּרֶען זִיךְ אַ נֶעהְם גֶעטָאן צוּ דֶער פֶּען, גֶעאַרְבֵּייט גֶעשְׁמַאק, אִיטְלִיכֶער אוֹיף זַיין גַאנְג. דֶער עוֹלָם הָאט פוּן אַייֶער שְׁרַייבֶּען גֶעלֶעקְט דִיא פִינְגֶער, גָאר אָנְגֶעקְוָואלֶען הֶערֶענְדִיג, וִויא אַזוֹי אִיהְר רֶעדְט צוּקֶער זִיס אִיבֶּער פִיל וִויכְטִיגֶע זַאכֶען אִין דֶעם יוּדִישֶׁען לֶעבֶּען; וִויא אַזוֹי אִיהְר זֶענְט אוֹיף יוּדֶען אַ מֵלִיץ יוֹשֶׁר אוּנ לֶעהְרֶענְט זֵייא מִיט גוּטֶען, גַאנְץ פְרַיינְדְלִיךְ, צוּקֶעגֶען זִיךְ אַלֵיין, צוּ וִויסֶען פוּן זֵייעֶר לֶעבֶּען צוּזָאגֶען, אַ פָּנִים צוּהָאבֶּען אוּנ זַיין לַייטֶען גְלַייךְ.

עס האָבען אַייך אויס דעם מויל זיך געשאָטען פּעריל, וואָס פונקלען, לויכטען און וועלען אייביג זיין אַ ציהרונג אין דער יודישער ליטעראַטור. איך פון מיין זייט האָב אין יענער פרעהליכער וועסנע־צייט מיר אויך אונטערגעבּרומט, געשריבּען, געשפּילט אויף מיין שטייגער. אין מיין שפּילען האָט געוועהנליך איין סטרינע געבּרומט טרויעריג און געמאַכט אויף היא צוהערער עפּיס אַ שטיקעל מרה־שחורה. אַ טהייל האָבען מיך געהערט גערען מיט אַ פאַרקלעהמט האַרץ, ווידער אַ טהייל האָבען זיך געקרימט, משונה זיך געקראַצט, נישט צופרידען געוועזען, וואָס איך ריהר זייא אָן בּייא דער לעבּער און דערמאָהן זייא נישט קיין פרעהליכע זאַכען. נאָר וויא דיא מעשה איז, איך האָב מיר געשפּילט און געטאָן מיינס.

יענע שיינע וועסנע־צייט איז אַוועק. אַז אַך און וועה איז דעם יודענס לעבּען! — און מיר איז פאַר צרות פאַרגאַנגען דער חשק צושרייבּען. עס האָט מיך אַ צייט לאַנג אָפּגענומען דאָס לשון.

און ווען איך נעהם אַצינד אַפיר מיין פאַרדאַרטע, פאַרטריקענטע פּען און געה ווידער מיט דער שפּראַכע אַרויס, האָב איך עס צופאַרדאַנקען אייך, נאָר אייך, וואָס אין אייער געזעלשאַפט איז מיר צוגעקומען אַ שטיק געזונט. אייערע קלוגע רייד, אייער אַרבּייטען שטענדיג פאַר אונזער פאָלק האָבען מיך דערפרישט און מיר צוגעגעבּען חשק צונעהמען זיך אויך פאַר עפּיס אין אַרבּייט. פונם הייליגען פייער, וואָס בּרענט תמיד אין אייער יודיש האַרץ, האָט זיך פאַרטראָגען אַ פונק צו מיר אין מיין האַרץ, עס האָט זיך אָנגעצונדען און בּרענט אַצינד וויא אַ מאָל אין דיא יונגע יאָהרען.

יאָ, מיר בּיידע האָבען אָנגעהויבּען אונזער אַרבּייט אין דער ליטעראַטור גלייך אין איין צייט, נאָר דאָס מזל אונזערס דאָרט איז נישט גלייך. איהר זענט דאָרט אַרויף אויבּען אין דיא הויכע פענסטער; איהר האַנדעלט דאָרט מיט בּריליאַנטען און דימאַנטען פון דער יודישער היסטאָריע; איהר שטעלט אַרויס דאָס שענסטע ציהרונג פון אונזער פאָלק פאַר־צייטענס, דאָס בּעסטע, דאָס טהייערסטע אין זיין לעבּען. איהר האָט איבּערגעבּאַט עסקים

מיט הלל רבי מאיר, רבי עקיבא און מיט נאך אנדערע גרויסע לייט; מיוחסים פונ'ם הויכען סארט מענשען. מיר אקעגען איז בעשעהרט געווען זיך אראפצולאזען אויפן נידעריגען טרעפיל פונם יודישען לעבען אונטען אין די קעלערס. מיין „יש-בכאן" איז: שמאטעס און פוילע סחורה. איך האב נאר שטענדיג צוטאן מיט אביונים, קבצנים, אומגליקליכע נעביך; אויך מיט מענשעליך דראבעס, פאקוסניקעס ובדומה אזעלכע מיני נפשות, קליינטשקע, נידעריגע פארשוינען. מיר חלומט זיך נאר בעטלערס. פאר מיינע אויגען שוועבט תמיד א טארבע. — די אלטע. גרויסע יודישע טארבע היינגט מיר תמיד, ווי יענעם מרה-שחורהניק, א לונג-און-לעבער אויף דער נאז. וואהין איך זאל מיך נישט קעהרען און ווענדען זעה איך פאר מיר די טארבע; וואס איך זאל נישט וועלען עפיס דער-צעהלען אדער זאגען קומט מיר אפיר די טארבע!

אוי אלץ די טארבע, די יודישע טארבע!...

יא, טהייערער פריינד, דורך אייך האב איך בעקומען ווידער א ברען צום שרייבען — און אט האט איהר אייך היינט, בעוונותינו-הרבים, טאקי ווידער א טארבע: א פישקע דעם קרומען, מישטעהנס-געזאגט, מיט וועלכען איך טרעט ארויס פאר דעם עולם, נאך אזא לאנגער צייט שטילשווייגען. איך ווייס, אז מיין פישקע דער קרומער איז עפיס נישט אזא מתנה אויף אפצודאנקען אייך מיט איהם פאר אייער פריינדשאפט; נאר וויסענדיג ביי מיר אייער גוט הארץ, אייער צוגעלאזטקייט צו מענשען, פארהאף איך, אז איהר וועט מיין ארמען פישקען אויפנעהמען מיט א „ברוך הבא". זעהר מעגליך גאר, איהר זאלט איהם נאך אריינבעטען אין זאל אריין, איהם בעקענען מיט אייער הויזגעזינד און מיט אייערע געסט דארט. פישקע וועט זיך ביי אייך אפליינען מיט דער טארבע, אייך דערצעהלען מעשיות און איהר וועט פון זיי הנאה האבען. און פירשטעלענדיג אזוינס שמייכעלט פאר פרייד און דאנקט אייך פונם גאנצען הארצען פאר אזא כבוד מיט א פארביי

דער מחבר.

1.

קוים גיט א שיין די לעבעדיקע זון אונ זומער לעב אין דעם לאנד, מענשען ווערען ווי נייא געבוירען אונ דאס הארץ פרעהט זיך זייא קוקענדיג אויף גאטס וועלט דער שיינער; דענסטמאל הויבט ביי יודען זיך אן די רעכטע אומיטיגע צייט, צוקלאגען אונ פארגיסען טרעהרען. עס געהט דאס גאנצע צעטיל טרויער: תעניתים, פייניגען-זיך, יאמער אונ געוויין פון ספירה ביז העט אין די גרויסע בלאטעס אונ נאסע אסענדיגע קעלט. דענסטמאל שטעלט זיך פאר מיר, מענדיל מוכר ספרים, דער גרויסער יריד, איך ארבייט, פאהר בעשטענדיג ארום, צופארזארגען יודישע קינדער אין אלע שטעדטליך מיט די אלע נייטיגע מאטעריאלין צום וויינען: מיט קינות, מיט סליחות, ווייבערשע תחינות, מענה-לשון׳ס, שופרות אונ מחזורים. הכלל, יודען קלאגען, פארוויינען דעם זומער אונ איך מאך דערוויל געשעפטען. נישט דאס בין איך אויסען.

אונטער וועגענס איינמאל, שבעה עשר בתמוז, גאנץ פריה, זיטץ איך מיר אויף דער קעלניע פון מיין ביידיל אין טלית אונ תפילין, מיט דער בייטש אין דער האנד, גאנץ יודעשליך. די אויגען זענען מיר צוגעמאכט, בכדי נישט אנצוקוקען ביים דאווענען די לעבעדיגע וועלט. מעשה-שטן אבער איז זיא, די נאטור, וויא הייסט מען עס, געוועזען וואונדער שיין, נאר א בילד, אונ עס האט מיך געצויגען, עפיס וויא א כישוף, א קוק צוטאן. איך האב א היבשע צייט מיך געראנגעלט מיט מיר אליין. דער יצר-טוב זאגט: „פע!... מען טאהר נישט!" דער יצר-הרע אקעגען טארעט: „נישקשה! האב הנאה, נארעלע!" אונ עפענט מיר דערביי טאקי אויף איין אויג. עס טוהט מיר א שיין, נאר וויא אויף צו-להכעיס, עפיס א בילד-שיינע פאנאראמע: פעלדער געשפרייגקעלט מיט בליהענדע רעטשקי וויס וויא שנייא לעבין געלב-גילדענע ראצעמארענע פאסען פון ווייץ אונ מאט-גרינליבע הויך געוואקסענע קוקורוזעס; א שיינער גרינער טהאל, בעדעקט פון ביידע זייטען מיט וועלדליך נים-ביימער, אונטען פלייצט א טייבעל, ריין קלאהר וויא קריסטאל, אין וועלכען עס טוקען זיך די שטראהלען פון דער זון אונ בעליינען עס מיט פונקעלנדיגע גילדענע פליטערליך. די שאף אונ די קיה אויף דער פאשע דארט זעהען פון דערווייטענס אוים וויא טונקעלע, רויטע, געפלעקטע פינטעליך. — „פע, פע! מוסרט מיך דער יצר-טוב מיט יענע ווערטער פונם פרק: א יוד אונטער וועגענס אז ער איז מפסיק דאס לערנען אונ זאגט: וויא שיין דער בוים איז, וויא שיין דאס פעלד, איז גלייך וויא

ער טוהט זיך אַליין אַ מַעֲשֶׂה אָן". — דער יֵצֶר־הָרָע אָבער פֿאַרטראָגט מיר אונטער דער נאָז מְחַיֵּהדיגע רֵיחוֹת פון סטערטעס הייא, געווירץ און קרייטעכצער, וואס צוגעהן זיך אין אַלע אֵבָרִים. ער צוגיסט זיך אין קונציגע ניגונים פון אַלערלייא שפּילפֿייגעליך, וואס קיצלען ביי דער נְשָׁמָה. ער לאָזט מיך פֿיהלען אויף מיין פָּנִים אַ וואַרם ווינטעלע, וואס גרייזעלט מיר די פֵּאוֹת, שושקעט מיר אין די אויערען: קוק, האָב הֲנָאָה און זייא אַ מענש, דו נאַרישער יוד איינער! — איך בעבע, מריקע מיר, מישטעהנעס געזאָגט, אַליין נישט רעכט צוהערען, וואס איך בעבע. עפּיס טראָגט מיר דער מוח, עס פּיקט מיר אין קאָפּ און עס טראַכט זיך זידלעוריען: גֶעפֿגרטע נְפָשׁוֹת!... אָהן לייב, אָהן לעבען... נְשָׁמוֹת פֿאַרריקטע אין טשאַלענט!... אָהן ריח, אָהן טעם... דראַפּאַטשעס צושאַטענע!... פֿאַרדאַרטע אָפּגעשלאָגענע הוֹשַׁעְנוֹת!... איך צושאָקעל מיך מיט געמאַכטער כַּוָּנָה, כְּדֵי עס זאָל זיך נישט טראַכטען, און דערהער גראָד וויא דאָס מויל לאָזט פֿון זיך אַליין אויס יענץ שטיקעל דאַווענען מיט די ווערטער: „הַמַּחֲזִיר נְשָׁמוֹת לִפְגָרִים מֵתִים", דאָס הייסט אויף קָרְבַּן־מִנְחָה טייטש: דער דאָ קערט אום די נְשָׁמוֹת צו די טויטע פְּגָרִים.

הַא, וואָס! אַקעגען וועמען? טוה איך מיך אַ חאַפּ, פֿאַרשעהמט פֿון מיינע אייגענע מיאוסע געדאַנקען. און כְּדֵי צופֿאַרגלעטען מיין פֿעהלער אַקעגען דעם רִבּוֹנוֹ־שֶׁל־עוֹלָם, מאַך איך קלאָמפּערשט אַ מינע, וויא נישט זייא מיין איך, דאָס פֿערדיל מיין איך... דערלאַנג דעם שלימַזלניק מיינעם אַ שמיטצעל מיט דער בייטש, מאַכענדיג דעהפּייא: אַ־אַ־אַ, פְּגִירָה איינע!...

אַ שיינער איינפֿאַל אֲפִילוּ! נאָר היינטיגס מאָל האָט עס ווייניג געווירקט. עס האָט מיך שטאַרק געקרייינקט פֿאַר וואס גראָד היינט זאָל מיר גאָר איינפֿאַלען אַזעלכע געדאַנקען. היינט, ווען וויינען און קלאָגען בעדאַרף מען אויף דעם גרויסען חוּרְבָּן, אויף די גרויסע צָרוֹת, וואס די קינדער יִשְׂרָאֵל האָט געטראָפֿען. — די קאַמאַנדע פֿון נְבוּכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל איז אַריין אין יְרוּשָׁלַיִם און פֿון איהר תֵּל געמאַכט... איך מאַך אַ רַחֲמָנוּת־פָּנִים און זאָג די סְלִיחוֹת צום היינטיגען שווערען טאָג אויף אַ וויינענדיג קול, וואס איז געגאַנגען אַלץ העכער און טרויערדיגער אין דעם פִּזְמוֹן דאָרט, ביי יענע ביטערע ווערטער:

„וְהַשְּׁפִיפוֹן מִצָּפוֹן: און דער פּיפּערנאָטער, דער טאַטער פֿון צָפוֹן זייט, כְּשִׁבֹּלֶת שְׁטָפַנִי: האָט מיך וויא אַ שטראָם וואַסער פֿאַרטראָגען וייט, וְהַצַּיָּד: און דער יעגער, דער טויט־שלעגער, שָׁלַח יָד: טוהט אַ לאַפּ, אַ חאַפּ, וְהַצָּפִיר וְהַשָּׂעִיר: אויך די ציג, אויך דער צאַפּ".

אַ יוד אַבי ער שרייעט זיך אַביסיל אויס מיט אַ פִּזְמוֹן, רעדט זיך אָן וויא אַ פּויק און זאָגט אָפּ אַ סְלִיחָה, דאַכט זיך איהם, ער האָט שוין אַלסדינג אָפּגעטאָן און איז וויא איין אָפּגעשמיסען קינד נאָכ'ן אויסוויינען זיך, ווייטער זיך גאַנץ צופֿרידען. איך זיטץ מיר

אנגעלעהנט אויף דער קעלניע, גלעט מיר דאס בערדיל, שוין מיט א גרינגער געמיטה, גלייך וויא איינער רעדט: מיינס האב איך געטאן, געגוג יוצא געוועזן, אצינד גאטעניו איז נאר געוועגדט אין דיר. ווייז זיך טאטע-פאטער, רחום-צדיק! — „געה שוין, געה, זייא מוחל!“ מאך איך צום פערדיל מיט גוטען, איבערבעטענדיג עס אין הארצען פאר דעם צונעמעניש „פגירה“ פריהער. מיין שלימזלניק טוהט זיך א קניא אויף דיא פעדערסטע פיס, א בוק מיט'ן קאפ צו דער ערד אונ קרעכצט עפיס אזוי, וויא גערעדט: „אדני פריץ! אונ וואס איז עפיס מכח עסען?“ — קלוג חלעבין וויא דער טאג! זאג איך, געבענדיג איהם בשעת מעשה א צייכען, אז ער מעג אויפשטעהן, זיך שטעלען אויף דיא פיס. נישט אומזיסט שטעהט אין דיא קינות: „ציון, בך כל-בהמה ועוף חכמו“. דאס הייסט, בייא דיר, כנסת ישראל, זענין אלע בהמות קלוג!... נישט דאס בין איך אויסען. פון דער דאזיגער מימרא בין איך טראכטענדיג ווייטער ארויף אויף דיא כנסת ישראל, זיך פארטיפט אין דיא געדאנקען מכח זייער חכמה, זייער פיהרונג, זייערע פיינע-בריות אונ מכח זייער לאנגע געביך. דער קאפ טאלאבענדעט זיך מיר אהין, אהער. עס דאכט זיך מיר עפיס דער פיפערנאטער, נבוכדנאצר מיט דער קאמאנדע, א שרעקליכע מלחמה, א קלאפעריי א געשלעגערייא, דיא קאמאנדע ברעכט ווענט, זעמצט אויס טיהרען, שויבען. יודען, א טהייל אין טליתים, א טהייל מיט פעקליך סחורה אונ אלטע חפצים טוהען זיך אן א כח שרייען געוואלד אונ לויפען... איך חאפ א שטעקען, לאז מיך — אונ בוך אויף דער ערד, אויסציהענדיג זיך וויא גרויס איך בין.

א פנים אין דעם דאווענען האב איך, זאל נישט אויסגערעדט זיין, געחאפט א דרעמיל. מיין ביידיל, טוה איך א בליק, איז אריין אין א קאליזשע, וואס אויף דעם בעל-העגלה'שין לשון הייסט עס א „טינטעריל“. אין דעם הינטערסטען רעדיל איז פארטשעפעט איין אקס פון עפיס איין אנדער ביידיל. דאס פערדיל מיינס שטעהט אין געהאקטע וואונדען מיט איין פוס איבער דער האלאבלע, פארדרעהט אין דיא לייצען אונ סאפעט וויא א גאנז. פון יענער זייט ביידעל שיטען זיך טויטע קללות, אויף יודיש, מיט א קייכען אונ הוסטען אין איינעם. אי, א יוד! טראכט איך מיר, איז אהן סכנות אונ טוה מיך א לאז אין איין כעס אויף יענער זייט וואגען. דארט אונטער'ן וואגען ליגט פארפלאנטעט אין טלית אונ תפילין א יוד, דיא ביימ'ש פארדרעהט מיט דיא רצועות, צאפעלט אונ ארבייט מיט אלע כחות זיך אויסצודרעהען. איך שרייא: סטייטש! ער — סטייטש, סטייטש! איך בטל צו איהם אויס חלומות, ער בטלט צו מיר, נישט אנצוקוקען איינער דעם אנדערענס פנים. איך פילדער: וויא שלאפט עס אין דאווענען א יוד! ער צוריק: וויא פאפט עס א יוד! איך גיב איהם אין טאטען, ער מיט א צוגאב אין דער מאמען אריין! איך שמיים זיין פערדיל, ער, אויספלאנטענדיג זיך, לויפט אונ שמייסט מיין פערדיל. ביידע פערדליך שטעלען זיך דיבאם אונ מיר, שטארק

אָנגֶעצוּנדֶען, לָאזֶען אֵיינֶער צוּם אַנדֶערֶען זִיךְ צוּ הֶענדוּם-פֶּענדוּם. וְוִיא דִיא הֶעהנֶער, מִיט דֶער דֶעה אָנצוּנֶעהמֶען זִיךְ פַאר דִיא פֵּאוֹת. אַקעגֶען אַ רֶגַע שְׁטֶעהֶען מִיר שְׁטִיל, שַׁארְף אָנקוּקֶענדִיג אֵיינֶער דֶעם אַנדֶערֶען. עֶס הָאט גֶעמֵיינְט זִיךְ אוֹיסנֶעהמֶען מְשׁוּנֶה ווִילְד, הָאבֶּען דֶעם זִיבֶּעטֶען חֵן. צְוֵויא יוּדִישֶׁע גִבּוֹרִים אִין טַלִית אוּנ תְּפִילִין שְׁטֶעהֶען אָנגֶעדְרוּדֶעלְט, גְרֵייט צוּ בֶּעווַייזֶען זַייעֶר גְבוּרָה אוּנ זִיךְ פַּאטְשֶׁען אוֹיפְ'ן פְרַייעֶם פֶעלְד, וְוִיא אִין אַ בֵּית-מִדְרָשׁ לְהַבְדִיל!... אֶזֶעלְכֶּס הָאט מֶען בֶּאֱמֶת גֶעמֶעגְט אוֹיף חִידוּשִׁים גֶעהְן זֶעהֶען. מִיר שְׁטֶעהֶען, קוּקֶען אוּנ אָט בֶּעדַארְף שׁוֹין פְלִיהֶען הֵייסֶע פֶּעטְשׁ, פְּלוּצְלִים שְׁפְּרִינְגֶען מִיר אֵיינֶער פוּנֶם אַנדֶערֶען אוֹיף עֶטְלִיכֶע טְרִיט אָפּ אוּנ לָאזֶען בֵּיידֶע שְׁטַארְק פַארְוואוּנדֶערְט אִין אֵיין קוֹל אַרוֹיס:

אוֹי, ר' אַלְטִיר!... אוֹי-אוֹי, ר' מֶענדֶעלִי! —

אַלְטִיר יַקְנֶהָ"ז אִיז אַ יָאהֶערְדִיג יוּדִיל, אַ גֶעשְׁפִּיקֶעווִיטֶער מִיט אַ דִיק בֵּייכֶעל. זַיין פָּנִים אִיז גֶעדִיכְט בֶּעוואַקְסֶען מִיט שְׁמוּטְצִיג-גֶעלֶע הָאר, פוּן וֶועלְכֶע ס'אִיז דָא גֶענוּג אוֹיף פֵּאוֹת, אוֹיף אַ בָּארְד אוּנ אוֹיף וָואנְצֶעס אִי פַאר זִיךְ, אִי אוֹיף נָאךְ עֶטְלִיכֶע יוּדֶען צוּבֶּע-טְהֵיילֶען. אִין דֶעם יַם-הָאר לִיגְט אַ ווִיסְפֶּע — אַ בְּרֵייטֶע, פְלֵיישִׁיגֶע נָאז, וָואס אִיז דָאס רוֹב יָאהְר פַארְלֵייגְט, אָהְן אַ שׁוּם הִתְמַנוּת. נָאר וֶוען עֶס מַאכְט זִיךְ אִין אִיהְר אַ מָאל עֶפֶּיס אַ פַארֶענְדֶערוּנְג, אוּנְטֶער אַ פַּאר פֶּסַח אַ שְׁטֵייגֶער, בְּשַׁעַת עֶס לָאזְט אוּמֶעטוּם, עֶס גֶעהְט דִיא קְרֶעצֶע, אוּנ דֶער בַּעַל-הַבַּיִת אִיהֶרֶער נֶעהמְט זִיא אִין דֶער אַרְבֵּייט מִיט אַלֶע פִינְף פִינְגֶער, דֶענְסְטְמָאל בְּלָאזְט זִיא הִילְכֶענְדִיגֶע תְּקִיעוֹת, וְוִיא אַ שׁוֹפָר; דֶענְסְטְמָאל קְלִינְגְט מִיט אִיהְר גַאנְץ טוּנֶעיַאדֶעווְקֶע. אִין אֵיינֶעם מִיט דִיא אִינְדִיקֶעס דָארְט גִיט זִיא דֶענְסְטְמָאל קָאנְצֶערְט. אַלֶע אִין שְׁטֶעדְטִיל בְּלֵייבֶּען פַארְגַאפְט אוּנ עֶס שִׁיטֶען זִיךְ אִיהְר שְׁמֶעק טַאבַּאקֶע פוּן אַלֶע זַייטֶען מִיט ווִינְשֶׁעוואַנְיֶעס יַקְנֶהָ"זְן אָהְן אַ צָאהְל: אַסִים, אַסִים! — אִיבֶּערְהוֹיפְּט אִין דִיא יוּדֶעשֶׁע שְׁטֶעדְטְלִיךְ צוּשְׁפִּילֶען זִיךְ דִיא נֶעז אִין יֶענֶער צַייט. מִסְתָּמָא שְׁמֶעקְט דָאךְ עֶס מִיט עֶפֶּיס אוּנ עֶס הָאט אַ טַעַם.... דָאס אִיז שׁוֹין דָארְט אַזוֹי גֶעשְׁטֶעלְט, וְוִיא פַּרְשָׁה יִתְרוֹ צִיגֶלֶען זִיךְ דִיא צִיגֶען. נִישְׁט דָאס בִּין אִיךְ אוֹיסֶען. אַלְטִיר יַקְנֶהָ"ז אִיז אַ טוּנֶעיַאדֶעווְקֶער מוֹכֵר סְפָרִים, מַיינֶער אַ בֶּעקַאנְטֶער פוּן אַלְטֶע יָאהְרֶען. עֶר אִיז אַ מֶענְשִׁיל פַאר זִיךְ, נִישְׁט שְׁטַארְק אִיבֶּערְגֶעשְׁפִּיצְט, נִישְׁט קַיין גְרוֹיסֶער בַּעַל-דַבְּרָן, שְׁטֶענְדִיג אָנְגֶעבְּלָאזֶען, וְוִיא בְּרוֹגֶז אוֹיף דֶער וֶועלְט. הֲגַם עֶר אִיז בְּטֶבַע נִישְׁט קַיין שְׁלֶעכְטֶער מֶענְשׁ.

נָאךְ דֶעם בְּרֵייטֶען שָׁלוֹם-עֲלֵיכֶם פוּן בֵּיידֶע צְדָדִים, נֶעהְמֶען מִיר זִיךְ אֵיינֶער דֶעם אַנדֶערֶען אוֹיסצוּפָארְשֶׁען, דָאס הֵייסְט בַּייא אוּנְז יוּדֶען גֶעווֶעהְנְטְלִיךְ: אַ טַאפּ טָאן אִין וָואגֶען, אָדֶער אַ שְׁמֶעק טָאן, וָואס הֶערְט-זִיךְ.

— וָואהִין פָאהְרְט עֶס אַ יוּד? גִיבּ אִיךְ אַלְטִירְן אַ טַאפּ.

— וָואהִין עֶס פָאהְרְט אַ יוּד? עֶט!... עֶנְטְפֶערְט אַלְטִיר צוּרִיק מִיט אַ פְרֶעג, וְוִיא דֶער שְׁטֵייגֶער אִיז פוּן יוּדֶען, נִישְׁט צוּ עֶנְטְפֶערֶעז גְלַייךְ, אָפְּצוּפַּטֶרֶען יֶענֶעם מִיט „עֶט" אוּנ

אָנְצוּשְׁטוּיסֶען זִיךְ אוֹיפְן ווִינְק — דִיא אַלֶע חָכְמוֹת, וָואס אִין דֶער מְלָאכָה אָנְשְׁמֶעקֶען, אַ טַאפּ טָאן שְׁטֶעקֶען . . . אַ יוד פָּאהְרְט! אִין דֶער עֶרְד מִיטְ'ן קָאפּ פָּאהְרְט עֶר . . . אוּנ ר׳ מֶענְדֶעלִי פָּאהְרְט עֶס וָואהִין? טוּהְט עֶר מִיךְ צוּרִיק אַ טַאפּ.

— אַהִין! . . . וָואהִין גֶעווֶעהְנְלִיךְ אִיךְ פָאהְר אִין דֶער צַייט.

— אִיךְ שְׁטוּים מִיךְ שׁוֹין אָן וָואהִין. אַהִין קֵיין גְלוּפְּסְק, וָואהִין אִיךְ פָּאהְר אוֹיךְ אַצִינְד. מַאכְט אַלְטִיר מִיט אַזַא מִינֶע עֶפִּים, ווִיא עֶס אַרְט אִיהְם, צוּם פַּדְיוֹן זָאל עֶס אִיהְם חָלִילָה נִישְׁט שַׁאדְטֶען. — נָאר פַאר וָואס, ר׳ מֶענְדֶעלִי, אִיז בַּייא אַייךְ הַיינְט עֶפִּים מִן־הַצַּד מִיט אַ הִינְטֶער ווֶעגֶעלֶע אוּנ פָּאהְרְט נִישְׁט אַהִין מִיטְ׳ן גְלַייכֶען שְׁלַיאךְ?

— הַיינְטִיגְס מָאל אִיז מִיר גְרָאד אַזוֹי אוֹיסְגֶעקוּמֶען. ס׳אִיז רֶעכְט! שׁוֹין טַאקִי אַ לַאנְגֶע צַייט בִּין אִיךְ אוֹיף דֶעם ווֶעג נִישְׁט גֶעוועֶן. אוּנ בַּייא אַייךְ, ר׳ אַלְטִיר, פַאר וָואס אִיז דָאס עֶפִּים הִינְטֶען־אַרוּם? טוּה אִיךְ אַ שְׁמֶעק. פוּן וַואנֶען קוּמְט עֶס אַ יוד?

— פוּן וַואנֶען אַ יוד קוּמְט? פוּן אַלֶע שְׁוַוארְצֶע יָאהְר! . . . פוּן דֶעם שֵׁיינֶעם יַרִיד. נַאט אַייךְ אַ יַארְמֶעלִינִיץ! אַיינְגֶעזוּנְקֶען זָאל זִיא ווֶערֶען!

אוּנ דֶערְוַוייל ווִיא אַלְטִיר מַיינֶער שֶׁעלְט, פְלוּכְט יַארְמֶעלִינִיץ מִיט דֶעם יַרִיד דָארְט, פָּאהְרֶען אָן אַקֶעגֶען גוֹיֶעשֶׁע פוּהְרְלִיךְ מִיט אַ גֶעשְׁרֵייא, פַאר וָואס דֶער ווֶעג אִיז פַארְשְׁטֶעלְט. דֶערְנָאךְ ווִיא זַייא הָאבֶּען דֶערְזֶעהֶען צוּקוּמֶענְדִיג מִיךְ אוּנ אַלְטִירְן, בֵּיידֶע אִין טַלִּיתִים מִיט גְרוֹיסֶע שֶׁל־רֹאשׁ׳ן אוֹיפְ׳ן קָאפּ אוּנ לַאנְגֶע בְּרֵייטֶע רְצוּעוֹת, צוּשְׁרַייֶען זַייא זִיךְ שׁוֹין גְרָאבְּלִיךְ, מִיט גֶעשְׁפֶּעט:

בַּאטְשִׁיטִי, יַאקִיי פַּאנִי־בֶּעְרִיי, צַאטְצִי, עֶ־עֶ! טְרַאסְצַא וַואשִׁי מַאטֶערִי, הַאיטֶע הַארָאגִי! הַייא חוּדְקַא, וְשִׁידְקִי, לַאבְּסַארְדַאקִי!

אִיךְ מִיט אַלְטִירְן טוּהֶען מִיר גֶעשְׁווִינְד זִיךְ אַ נֶעהְם צוּ דִיא בַּיידְלִיךְ מִיט אִימְפֶּעט. אַ פָּאר פוּן דִיא פוּיֶערֶען, חָאטְשֶׁע נִישְׁט פוּן יוּדִישֶׁע קִינְדֶער, נָאר דֶעם אֶמֶת מוּז מֶען זָאגֶען, הָאבֶּען גֶעהַאט אַזוֹי פִיל יוֹשֶׁר צוּהֶעלְפֶען אוּנְז אִין דֶער נוֹיט. אוּנ בִּזְכוּת זֵייעֶר שְׁטוּפּ טַאקִי אִיז מַיין בַּיידִיל בַּאלְד אַרוּיס פוּנְם טִינְטֶערִיל. זִיסְט, וָואלְטֶען מִיר זִיךְ אַוֶועקְגֶעבָּאבְּרֶעט, גָאט ווֵייסְט ווִיפִיל, אוּנ נָאךְ גֶעקֶענְט מִיאוּס צֶערַייסֶען אוּנְזֶערֶע טַלִּיתִים. מִיט דִיא עֶשָׂו׳ס אִין אֵיינֶעם אִיז שׁוֹין אוֹיסְגֶעקוּמֶען גָאר עֶפִּים אַנְדֶערְשׁ. זַייא הָאבֶּען גֶעשְׁטוּפְּט אוֹיפְ׳ן רֶעכְטֶען אֱמֶת טַאקִי, וְהַיָּדַיִם יְדֵי עֵשָׂו, בַּאלְד צוּדֶערְקֶענֶען גֶעווֶען עֶשָׂו׳ס הֶענְט, אוּנ בַּייא אוּנְז, לְהַבְדִּיל, אִיז נָאר גֶעווֶען הַקּוֹל קוֹל יַעֲקֹב, דָאס הֵייסְט, מִיר הָאבֶּען זִיךְ נָאר גֶעקְוֶועטְשְׁט זִיךְ גֶעמַאכְט ווִיא מִיר שְׁטוּפֶּען קְלָאמְפֶּערְשְׁט . . . נִישְׁט דָאס בִּין אִיךְ אוֹיסֶען. ווִיא בַּאלְד נָאךְ דֶער ווֶעג אִיז גֶעווָארֶען פְרֵייא, זֶענִין דִיא גְרָאבֶּע חֲמוֹלֶעס זִיךְ גֶעפָאהְרֶען זֵייעֶר ווֶעגְס, אוֹיס־דְרֶעהֶענְדִיג דִיא פַּרְצֶעס צוּ אוּנְז, אַלִין גֶעלַאכְט, גֶעשְׁפֶּעט, וָואס מִיר גֶעהֶען אָנְגֶעטָאן, ווִיא גַלָּחִים לְהַבְדִּיל לֶעבִּין דִיא פֶערְד אִין ווֶעג. אוּנ דִינֶען דֶעם בּוֹרֵא מִיט דֶער בַּייטְשׁ אִין

דֶער הַאנְד . . . אַ מְהַייל הָאבֶּען, טַייטֶענְדִיג אויף אוּנְז מִיט אַיין עֶק פָּאלֶע, ווִיא אַ „חֲזִיר־אויעֶרִיל”, גֶעשְׁרִיגֶען : װשֵׁיד חַאלַאמֵיי ! אַלְטִירְן הָאט עֶס נִישְׁט אַזוֹי גֶעאַרְט . אויך מִיר לַייט ! מַאכְט עֶר מִיט אַ קְנֵייטְשִׁיל , פַּאר װֶעמֶען , מִישְׁטֶעהֶענֶעם גֶעזָאגְט , מֶען הָאט זִיךְ דָא צוּשֶׁעהְמֶען !... מִיךְ אָבֶּער הָאט דָאס שְׁפֶּעטֶען זַייעֶרְס יָא גֶעאַרְט . גֶעוַואלְד, רִבּוֹנִי שֶׁל־עוֹלָם, פַּאר װָאס ? פַּאר װָאס ? פַּאר װָאס ?...

— אַלְמַאכְטִיגֶער גָאט ! זָאג אִיךְ מִיט אַ גֶעבֶּעט אויף תְּחִינָה־לָשׁוֹן . עֶפֶען דַיינֶע אויגֶען אוּנ טוּה לוּגֶען פוּן דַיין הַארְבֶּערִיג , דָאשׁ אִיז דֶער הִימֶעל , ווִיא דַיינֶע פָאַרְכְצוּמֶע יוּדֶעלִיךְ זֶענִין צוּ שְׁפָּאט אוּנ צוּ שַׁאנְד נַייעֶרְט װֶעגֶען דֶעם כָּבוֹד פוּן דַיין לִיבֶּען נָאמֶענְשׁ װֶעגֶען . וַוייל זַייא פָאַרְכְטֶען דַיין פָאַרְכְט , זַייא אַכְפֶּערִין דַיינֶע גֶעבָּאט הָאפֶּערְדִיג מִיט װָאהְרַהַאפְטִיַקַייט . דְרוּם װֶעלְגֶער אויף אוּנְז דַיין בַּארְמְהַארְצִיַקַייט אוּנ לָאמִיר טָאן גֶעפִינֶען לַייטְזֶעלִיַקַייט אוּנ חֵן אִין דַיינֶע אויגֶען אוּנ אִין דִיא אויגֶען פוּן אַלֶע מֶענְשֶׁען. בַּאשִׁירֶעם דַיינֶע הָאפֶּערְדִיגֶע גֶעלִיבְּטֶע שָׁאף , דַיין רַחֲמָנוּת זָאל טָאן בְּרוּמֶען אויף דַיינֶע פַארְשְׁטֶענְדִיגֶע פָאַרְכְטֶער . טוּה אויך בַּאגְטִיגֶען מַיין מַזָל פַאר מַיין לוּיבּוּנְג אוּנ בֶּעשַׁיינוּנְג הַיינְט דַיין נָאמֶען בֶּעשַׁיינְפֶערְלִיךְ מִיט אַכְפֶּערַקַייט . טוּה צוּשִׁיקֶען מִיר , דַיין קְנֶעכְט מֶענְדִיל דֶער זוּהְן פוּן דַיין דִינְסְט גְנֶענְדִיל אוּנ כָּל יִשְׂרָאֵל עֶפִּים פַּרְנָסָה , אַ גוּט גֶעשֶׁעפְטִיל מִיט נַחַת רוּחַ אָמֵן !

2.

נִישְׁט לַאנְג שִׁיהוּת גֶעמַאכְט קְרִיכֶען מִיר אַרוּיף אויף דִיא בַּיידְלִיךְ אוּנ הַיידַא ווַייטֶער אִין װֶעג אַרַיין . אִיךְ פָאהְר פָארָאוּיס אוּנ אַלְטִיר הִינְטֶער מִיר אויף אַ בַּיידִיל פוּן אַלְטֶע צֶערִיסֶענֶע רָאנָאזְשֶׁעס פִיר רֶעדְלִיךְ נִישְׁט קַיין גְלַייכֶע , גֶעקְרֶעמְפֶּעװֶעטֶע מִיט שְׁטְרִיקְלִיךְ אוּנ אַ קְרֶעמְפֶּעלֶעץ צְווִישִׁין דִיא פְלֶעקְלִיךְ . דִיא אויסְגֶעסְמִילֶעװֶעטֶע קְלֶעצְלִיךְ וַוארְפֶען זִיךְ אִין אַלֶע זַייטֶען אויף דִיא אַקְסֶען , סְקְרִיפֶּען , קְוָואקֶען אוּנ קֶענֶען קַיין אָרְט זִיךְ נִישְׁט גֶעפִינֶען . דָאס בַּיידִיל אִין גַאנְצֶען אִיז זִיךְ מַטְרִיחַ צוּשְׁלֶעפֶּען אַ הוֹיכֶע , זֶעהְר אַ דַארֶע שְׁקַאפֶּע מִיט אַ קְרֶעטְצִיגֶען , אָנְגֶעבִּיסֶענֶעם רִיקֶען , גָאלֶע אַייטֶער , גְרוֹיסֶע אויעֶרֶען אוּנ אַ קָאלְטֶענֶעװַאטֶע גְרִיװֶע , פַארְפְלָאנְטֶעט מִיט הַייא אוּנ קְלָאטְשֶׁע וָואס קְרִיכֶען אַרוּיס פוּנֶם אַלְטֶען חָאמוּט .

פוּנֶם דַאװֶענֶען אִיז מִיר אִיבֶּערְגֶעבְּלִיבֶּען נָאר דִיא שְׁטִיקְלִיךְ דְרוּיב צוּם לֶעצְט , פוּן װֶעלְכֶע מֶען מַאכְט גֶעװֶעהְנְטְלִיךְ עֶפִּים נִישְׁט אַזַא פֵּירוּשׁ . אָפְּגֶעפַּטֶרְט דֶעם דַאװֶענֶען הוֹיבְּט זִיךְ אָן גָאר אַ נַייעֶר עֵסֶק מִיט דֶעם יֵצֶר־הָרָע . נֶעהְם , טָארֶעט עֶר , נֶעהְם אַבִּיסִיל בְּרַאנְפִין ! דֶערְקְוִויק דָאס הַארְץ . — אַי . . . אַי ! װֶעהְר אִיךְ מִיךְ אָפּ מִיט אַ קְנֵייטְשֶׁעלֶע , שִׁבְעָה עָשָׂר

בתמוז, אין אזא תענית! — עט! בעקום איך איין ענטפער. א שייכות אביסיל צווישן א יודיל היינט און נבוכדנאצרן פארציייטען!... גרעסערע צרות איז דא און פון דעסטוועגען גארנישט. זייא נישט קיין נאר. דוא ביסט נעביך אלט, שלאף, נישקשה! — איך גיב א מאך מיט דער האנד איבערן פנים, וויא אפצוטרייבען א פליג א זלידנע, און חאפ דערוויל א קליין קוקעלע אויפן רענצעלי דארט אין ביידיל, וואו עס געפינט זיך ביא מיר תמיד א גוט ביסיל שפירט, רעטשענע קיכליך, קארנלעקיך, קנאביל, ציבעלע און שאר ירקות. דיא סמאהע געהט מיר איבער דיא ליפען. דאס הארץ חלשט, דער מאגען בורטשעט, געוואלד אביסיל בראנפין! געוואלד עפיס פארבייסען! — איך קעהר געשווינד אוועק דעם קאפ אין דער זייט און קוק, בעטראכט אלסדינג אין פעלד ארום מיר, בכדי צופארשלאגען דעם בייזען געדאנק.

דער הימעל איז בלויא, לויטער אהן א פיצעל וואלקען. דיא זון בראטה סמאליעט. עס וויהעט נישט קיין ווינטעלע, מען פיהלט נישט קיין ליפטעלע. דיא תבואה אויף דיא פעלדער, דיא ביימער אין דיא וועלדער שטעהען שטיל וויא צוגעקאוועט, קיין שאקעל אפילו זיך נישט צוטאן. קיה אויף דער פאשע ליגען מיד, אויסגעשטרעקט דיא העלזער, שאקלען צו־ווילען דיא אויערען, קייען און מעלה־גרה'ן, אנדערע גראבען אונטער זיך דיא ערד מיט זייערע הערנער, שארען מיט דיא קאפיטעס און רעווען, שרייען פאר גרוים היטץ. דער בוהייא פארבייסט דעם עק, לויפט גאלאפ, ווארפענדיג דעם קאפ אין אלע זייטען, שטעלט פלוצלים זיך אנידער, אנגעבויגען דעם שטערען הארט צו דער ערד, שמעקט, פאכט מיט דיא נאזלעכער, לאזט ארוים א ברומען, סאפעט און דרינגעט מיט דיא פיס. לעבין איין אלטער, אויסגעקרימטער און האלב־פארדארטער ווערבע, איבער־געשפאלטען אין דער העלפט א מאל פון א דונער, שטעהען פערד, איינער אויפ'ן אנדערען פארלייגט דיא קעפ, צומאכען חאטש עפיס א שאטען און שמייסען מיט דיא ויידלען, פטור צו ווערען וויא ס'איז, פון דיא בייזע פליגען. — אויף א צווייגיל אין דער הויך וויגט זיך א סארקע, אויסזעהענדיג פון דערווייטענס וויא אנגעטאן א ווייס טלית'ל מיט פאסען תכלת פארענט און דאווענט שאקלענדיג זיך. ז'א ביקט זיך, פאלט תחנון מיט'ן קעפיל, שפרינגט אביסיל אונטער א קליין קראקעלע געבענדיג א פאר מאל, בלייבט דערנאך ווייטער שטעהען אהן לשון, שטרעקט אוים דאס העלזיל און קוקט גלאט אזוי אין דער וועלט ארין מיט פארשלאפענע אייגעליך. — אויף דעם גאנצען וועג איז שא־שטיל, מען זאל דאס הערען ערגיץ א שארך, א פיפס, מען זאל דאס זעהען פליהענדיג ערגיץ א פויגעל, נאר קאמארען, מיקען טראגען וויא דיא רוחות זיך אין דער לופט ארום, פליהען טאנצענדיג פארביי דיא אויערען, טוהען א גרילץ, א זושע, איינרייטענדיג עפים א סוד און באלד טאקי מארש ווייטער; נאר צווישן היא, צווישן תבואות דארט שמוצערען דיא גרילען, זומזען ציקבעלען

און גֶעהֶען מִיט דִיא טַאצֶען....

ס'אִיז הֵיים, ס'אִיז שְׁטִיל, וואונדֶערְלִיךְ שֵׁיין. שַׁא! גָאטְס בֶּעשֶׁעפֶּענִישׁ רוּהֶען....

אִיךְ לִיג מִיר פַאר גְרוֹיס הִיטְץ פָּשׁוּט צוּלֵייגְט אוֹיף דֶעם וָואגֶען אִין הֶעמְד מְחִילָה מִיט דֶעם טַלִית-קָטָן, אוּנְטֶערְגֶעהֵייבֶען אוֹיפֶן שְׁפִּיטְץ קָאפּ דָאס גֶעסְטֶעפְּטֶע פֶעלְפֶּענֶע הִיטֶעל אוּן אַרָאפְּגֶעלָאזֶען בִּיז דִיא פִּיאַטֶעס מַיינֶע אוּנְטֶערְגֶענֶעהְטֶע בְּרֶעסְלֶער וָואלֶענֶע זָאקֶען, וָואס אִיךְ טְרָאג, בַּעֲווֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים, אִין זוּמֶער אֲפִילוּ אוּן הָאבּ מְשׁוּנָה שְׁטַארְק גֶעשְׁווִיצְט. אִיךְ וָואלְט דֶערְפוּן גַאנְץ הֲנָאָה גֶעהַאט אֲפִילוּ וֶוען דִיא זוּן זָאל מִיר נִישְׁט גֶעוֶוען זַיין גְלַייךְ אַקֶעגֶען פָּנִים, מַחֲמַת אִיךְ הָאבּ לִיבּ צוּשְׁווִיצֶען אוּן קֶען שָׁעהְ'ן לַאנְג אַוֶועקְלִיגֶען אִין בָּאד הֶעט הֶעט אוֹיף דֶער אוֹיבֶּערְשְׁטֶער בַּאנְק, בְּשַׁעַת דֶער גְרֶעסְטֶער הִיטְץ. מַיין טַאטֶע, זָאל זִיךְ מֵיהֶען, הָאט מִיךְ פוּן קִינְדְוַויים-אוֹיף דֶערְצוּ גֶעוֶועהְנְט. עֶר אִיז גֶעוֶוען אַ הֵייסֶער, גֶעבְּרָאטֶענֶער אַ בְּרֶענֶענְדִיגֶער, פַּיֶיערְדִיגֶער יוּד. עֶר הָאט שְׁטַארְק לִיבּ גֶעהַאט זִיךְ צוּפָּארֶען, צוּשְׁווִיצֶען אוּן דֶערְמִיט אָפְּגֶענוּמֶען דִיא וֶועלְט, זִיךְ שְׁטַארְק בֶּעלִיבְּט גֶעמַאכְט בַּיים יוּדִישֶׁען עוֹלָם. עֶס הָאט גֶעשְׁטֶעקְט דְרִינֶען דָאס פִּינְטֶעלֶע יוּדִישְׁקַייט מִיט דֶעם בְּרֶען אוּן מֶען הָאט אוֹיף אִיהְם גֶעקוּקְט וִויא אוֹיף אַ שֵׁיינֶעם בֶּעגָאטִישֶׁען יוּדֶען, גֶעמַאכְט מִיט הֶדֶר-אֶרֶץ: „יָא, אִין שְׁמַייסֶען-זִיךְ אִיז עֶר אַ לַמְדָן-מוּפְלָג, עֶר פַארְשְׁטֶעהְט דֶעם עִנְיָן מֵרְחַץ. עֶר קֶען, עֶר קֶען שְׁווִיצֶען גָאר אַ חֲרִיפוּת!“ —

שְׁווִיצֶען אִיז אַ יוּדִישֶׁע זַאךְ. נִישְׁטָא קַיין שַׁבָּת קַיין יוֹם-טוֹב, וָואס אַ יוּד זָאל פְרִיהֶער נִישְׁט גוּט שְׁווִיצֶען. וֶוער אוּנְטֶער אַלֶע פֶעלְקֶער פוּן דִיא שִׁבְעִים אוּמוֹת שְׁווִיצְט נָאךְ אוֹיף דֶער וֶועלְט מֶעהְר וִויא יוּדֶען?... נִישְׁט דָאס בִּין אִיךְ אוֹיסֶען.

און בְּשַׁעַת שְׁווִיצֶען אַי ווִילְט זִיךְ עֶס קְווִיקֶען! עֶס טְרִיקֶענְט מִיר אִין הַאלְז, עֶס בְּרֶענְט מִיךְ אַ טְרוּנְק, אִיךְ שְׁטַארְבּ עֶסֶען. דֶער יֵצֶר-הָרָע נֶעהְמְט מִיךְ וַוייטֶער אָן, שְׁטַארְקֶער וִויא פְרִיהֶער, רֶעכֶענְט מִיר אוֹיס דָאס גַאנְצֶע צֶעטִיל יוּדִישֶׁע מַאֲכָלִים: אַ גֶעבְּרָאטֶענֶע לֶעדְוִויצֶע מִיט קַאשֶׁע, אַ רָאסֶעלְפְלֵיישִׁיל, אַ לָאקְשֶׁען קִיגֶעל מִיט אַ גַנָב — אַיין אָנְגֶעפִילְט הֶעלְזֶעל אִינְוֶוענִיג — פַארְפֶעלִיךְ אַיינְגֶעפְרֶעגֶלְט מִיט גְרִיוֶוען. אִיךְ בִּין טוֹיט מִיט אַלֶע אֵבָרִים דֶער אַפֶּעטִיט אִיז אַ שְׁרֶעק אוּן עֶר אַלְץ טַאקִי וַוייטֶער: חְרֶעמְזִיל, פְּרַאקֶעס, פֶּעטְשֶׁע מִיט פֶּענִיצְלִיךְ, לֶעבֶּערְלִיךְ, רֶעטִיךְ מִיט צִיבֶּעלֶע, אַ קָאפּ פוּן אִינְדִיק אִין אַ פַּאסְטַארְנַאק צִימֶעס. אוּן פְּלוּצְלִים, אִיךְ גֶעדֶענְק נִישְׁט וִויא אַזוֹי, וַואקְסְט פַאר מַיינֶע אוֹיגֶען וִויא פוּן דֶער עֶרְד אוֹיס דָאס רֶענְצֶעלִי... „לְחַיִים, נַארֶעלֶע! הֶערְט אוֹיס מִיר דֶער רוּחַ, גֶענוּג זִיךְ נַארֶעשׁ גֶעמַאכְט, דוּא לֶעקִישׁ אֵיינֶער!“ — דִיא הַאנְד מַיינֶע שְׁטְרֶעקְט זִיךְ עֶפִּיס וִויא אַלֵיין פוּן זִיךְ, אוֹיס, עֶפֶענְט-אוֹיף דָאס רֶענְצֶעלִי אוּן גִיט אַ חַאפּ דָאס פְלֶעשִׁיל גֶעשְׁווִינְד... אִיךְ קוּק מִיךְ אַרוּם וִויא אַ גַנָב אִין אַלֶע זַייטֶען אוּן מַיין קוּק בֶּעגֶעגֶענְט זִיךְ מִיט דֶעם בְּלִיק פוּנֶם פֶערְדִיל, וָואס הָאט קְרַאטְצֶענְדִיג זִיךְ אִין דֶעם שְׁפִּיטְץ הָאלְצֶע,

אויסגעדרעהט דעם קאפ צוםביידיל און קוקט אויף מיר עפּיס שטארק אנגעבלאזען, גלייך וויא עס וואלט געהערט מיט כּאראיבעל: „נא, זעה! א הינטערסטער פוס איז מיר שטארק געשוואלען, פארבונדען מיט שמאטעס. עס רינט מיר נאך איין אויג, יאטרעט זיך מיר דער האלז. דאס מויל זאל מיר אפּגעהמען אויב איך וויים דעם טעם פון א האבער. פון דעסטוועגען — וואס זאל איך טאן? — שלעפּ איך מיך הונגעריג, קראנק, צובראכען, נישט אויסצושפּאנען זיך חלילה פון דער עבודה"... דאס פּלעשיל גליטשט זיך פון דיא הענט מיר ארויס, צוריק אין איהר רוה אריין. איך שטופּ דאס רענצעלי פון מיר אוועק ווייט וועהר פארשעמט, מאכענדיג דערביא מיט א קרעכץ טיף פון'ם הארצען: אט, פון וועמען בעדארף א יוד זיך א מוסר נעהמען, ביא וועמען זיך לערנען שכל! מלפנו מבהמות ארץ: ער לעהרענט אונז פון דיא בהמות אין דער וועלט... ניין, פערדיל מיינס! איך געה אויך אין יאך און שפּאן מיך פון דער עבודה נישט אויס... נישקשה, ר' פערדיל, דער רוח וועט אונז ביידע נישט נעהמען! אדם ובהמה, א מענשען א בהמה, תושיע ה', העלפט גאט!... נישט דאס בין איך אויסען.

א יוד אבי ער האט איין מאל געגעבען א בראך דיא מיאוסע תאוה פון עסען, מאכט איהם שוין דיא אכילה אזוי נישט אויס און קען דאס גאנצע לעבען זיינס אפּקומען כּמעט מיט גארנישט. אי היינט נאך, אין אונזערע צייטען, געפינען זיך וועהר פיל יודען, ביא וועלכע ס'איז דא נאר א סימן פון מאגענס, טאקי עט-וואס וויא א כּזית. און ס'איז דא א גרויסע האפנונג, אז מיט דער צייט — דיא טאקסע, בעלי טובות און דעסגלייכען לאזען נאר נישט פארשטערט ווערען — וועלען זייא פונם עסען אלץ מעהר מעהר זיך אפּגעוועהנען ביז עם וועט קומען דערצו, אז ביא יודען אין דיא שפּעטערדיגע דורות וועט, חוץ מערידין, אפילו אויך קיין סימן פון קיין מאגען נישט זיין. יודען וועלען דענסמאל אין דער וועלט וועהר א שיין פּנים האבען...

מיט דעם דאזיגען שמועס אצינד בין איך אויסען, אז נאכ'ן אוועקשטופּען דאס רענצעלי פון מיר, בין איך געווארען עפּיס שטארקער און מיך שוין געפיהלט גאר קיין מעשה נישט. איך האב מיך געטראכט פון מסחר און אונטערגעברומעלט עפּיס א תשעה-באב'דיג ניגונדיל. שוין האכט זיך גאר גוט. טראגט דער רוח אן א יונגע ערלטע, א מעוברת, מיט א טעפּיל פּיליניצעס, דאס בעסטע לאקעטקע מיינס. איין אנדערער אויף מיין ארט, פון יענע גוטע לייט וואלט עס געגומען אויף זיינע כּלים, דאס איז דער יצר-הרע אליין אין דעם געשטאלט פון איין אשה געקומען מיט איין אויסרייד... נאר, לא היה! איך בין א בעלן געוועזען און זיך גוט צוגעקוקט. פּשוט, איין ערלטע אהן חכמות! און בעטענדיג מיך אוועקצוקויפען ביא איהר דיא פּיליניצעס אין איינעם מיט דעם טעפּיל פאר צעהן גראשען, ריקט זיא עס מיר אונטער גלייך אונטער דער נאז, דער ריח איז מיר

פאַרגאַנגען שטאַרק אין דער נאָז, עס וועסערט מיר דאָס מויל, עס קלעהמט מיר דאָס האַרץ, טונקעל ווערד מיר אין דיא אויגען. עס גלוסט זיך מיר אַ שרעק! און מחמת מורא איך וועל מיך נישט קענען איינהאַלטען, חאַפּ איך און שפּרינג אַראָפּ אויף דער ערד שטאַרק צוקאכט, וויא איינער ראַטעווענדיג זיך אין אַ שרפה. אַז איך האָב נישט צובראָכען ריק און לענד איז נאָר גרויסע נסים, און לאָז אַרויס נישט מיט מיין קול אַ געשרייא: ר׳ אַלטיר] — דיא כוונה מיינע איז דערמיט געווען, אַלטיר זאָל זיין אַ שומר.

אויפן וואָגען אין דער ליינג ליגט ראַקום מחילה מיין ר׳ אַלטיר, אונטערגעשפּאַרט דעם קאָפּ מיט ביידע הענט, רויט וויא אַ צוויק, צוחראַשטעט מיט דעם רויטפאַרוואָקסענעם האַרצען אין דרויסען, פאַרכּרענט, פאַרבּראַטען און נויטשוויים בעשלאָגט איהם, אַזוי אַז דאָס האַרץ, שונא־ציון, האָט געריסען קוקענדיג אויף איהם.

— האַ־אַ? מאַכט אַלטיר, דערהערענדיג מיין געשרייא, עפּיס אויף קיהעש, נישט ריהרענדיג זיך פונם אָרט. וואָס איז?

יענע מיט דעם טעפּיל פּיליניצעס, גיב איך אַ בליק, איז שוין נישטאָ, וויא אויס־געטריקענט געוואָרען. איך מאַך מיר אַיין אויסרייד און טוה אַ פרעג אַלטערין:

— וויפיל, מיינט איהר, זאָל אַצינד האַלטען אַ זייגער?

— אַ זייגער אַצינד וויפיל זאָל האַלטען? ענטפערט אַלטיר מיט אַ פאַרדומפּט קול ווייס איך? צו דיא ערשטע שטערען וועלען דיא אויגען אַרויסקריכען גענוג וואַרטענדיג, נוא מילאָ... אָ, שטאַרק הייס!

— אַ געשמאַקע היטץ, צ־אַ־אַ! רוף איך מיך אָן, געהענדיג צופוס לעבין אַלטירס ביידיל. איהר שוויצט ר׳ אַלטיר? איך מיין שוין צייט צופאַסען. אונזערע אָדלער זענין נעביך מיד, קוים וואָס זייא שלעפּען זיך. צום טראַקט אויף גלופּסק איז נאָך דאָ אַקעגין אַ פּאָר ווערסטליך, אפשר נאָך מיט אַ שמיטצעל. נישט ווייט פון דאַנען, דאָרט וואו עס הויבט זיך אָן ציהען אַ וואַלד העט העט ביז צום שליאַך, זעה איך אין דער זייט, לינקס, זעהר אַ גוט אָרט צופיטערען.

אין עטליכע רגע אַרום האָבען מיר אַראָפּגענומען זיך אין דער זייט פונם וועג און צו געקומען צו יענעם אָרט, וואו ס׳איז געווען וואַלד, שיינע פעלדער, אַ געמייזאַכץ און אַלע גוטע זאַכען. מיר האָבען אויסגעשפּאַנט אונזערע לייבען, געלאָזט זייא פרייא פּיטערען זיך דאָרט ביים ברעג וואַלד און אַליין האָבען מיר זיך אונטערגעלעהענט אונטער אַ בוים.

3.

אַלטיר יקנה״ז האָט קוים געאָטעמט פאַר היטץ, אַנגסטען האָבען איהם בעשלאָגען.

ער האָט געזיפֿצט געקרעכצט, אַזוי אַז עס האָט מיך פֿאַרוואָהר ביים האַרצען אָנגעחאַפּט. און בכדי איהם צומינטערין אַביסיל, אויך טאַקי צוריידען, צופֿאַרברייגגען אַביסיל די צייט, לאָז איך מיך אַריין מיט איהם אין אַ שמועס אַזוי:

— אַ פּנים, ר׳ אַלטיר, אייך איז געשמאַק היים?

—בע! ענטפֿערט אַלטיר גאַנץ בקיצור עפּיס ווי אָנגעברוגזט, ריקענדיג זיך אונטער דעם בוים, וואו ס׳איז נישט געווען אַזאַ גרויסע באַהעלטערניש פֿון דער זון, וואָס עס האָט אַריינגעשיינט דורך די צווייגען.

— פּע, נישט גוט פֿון דעם תּענית! וואָס איהר קרעכצט אַזוי? מינטער איך מיין אַלטירן, פּעסט ביי זיך אָפּגעמאַכט, מיין טויט זאָל דאָ זיין, מוז איך אַרויסבעקומען ביי איהם אַ וואָרט.

— בע! מאַכט אַלטיר און ווייטער טאַקי אַ ריק אונטערן בוים.

מיט „בע" אַליין אָבער האָב איך נישט געוואָלט מיך בעגניגען. אַי, טראַכט איך, דו ביסט אַ געבראָטענער עקשן! נישקשה, דו וועסט ביי מיר ריידען. היינט, שוויים אין דער זייט, ס׳מוז זיך אָנהויבען פֿון געשעפֿט, דאָס בעסטע, איינציגע מיטיל ריידענדיג צומאַכען אַ יודען. אַ יוד בשעת דער גסיסה אַפֿילו קוים דערהערט ער נאָר עפּיס געשעפֿט ווערד ער לעבעדיג און דער מלאך המות אַפֿילו קען דענסטמאָל צו איהם אויך נישט צו-טרעטען. דעם ערגסטען שונא מיינעם ווינש איך נישט, אַריינקומען צו אַ סוחר בשעת עס דאַכט זיך איהם נאָר געשעפֿט. ער איז מבטל דענסטמאָל איטליכען, אַפֿילו דעם בעסטען פֿריינד, איין אייגענעם ברודער, מיט דעם בליק... נישט דאָס בין איך אויסען. איך ווענד מיך צו אַלטירן מיט אַזאַ שמועס:

— מיר ווען, דאַכט זיך, ר אַלטיר, מאַכען אַ געשעפֿטיל! גוט חלעבין, וואָס מיר האָבען זיך דאָ היינט בעגעגענט. אַי, האָב איך עס היינט מיט מיר אַ מין סחורה, גין-גאָלד!

דאָס מיטעל מיינס האָט געווירקט. אַלטיר איז ווי איבערגעביטען געוואָרען. ער הייבט זיך אַביסיל אונטער און קוקט אויף מיר מיט אויפֿגעשטעלטע אויערען. איך גיב איהם ווייטער איין פּיזעם אַזוי:

— היינטיגס מאָל, ר׳ אַלטיר, געהט דאָס געשעפֿט צווישין אונז אויף מזומן געלד. איהר פֿאָהרט דאָך פֿון יאַרמעליניצער יריד און מוזט, אָהן עין-הרע, האָבען פֿולע קעשענעס.

— פֿולע קעשענעס, יאָ! אַ האַרץ פֿול מיט מכּות האָב איך. זאָגט אַלטיר שטאַרק אָנגעברוגזט. איך זאָג אייך, ר׳ מענדיל... נאָר נישמער גאָרנישט. אַ מענש אָהן מזל זאָל נישט געבוירען ווערען גלייבער... עסקים, עס האָט מיר זיך געגלוסט נייע עסקים! איין אַנדערער אויף מיין אָרט הע-הע-הע! ביי מיר אָבער איז גאָרנישט, מיט דער פּיטער

אַרָאפּ. אַזאַ אוּמְגְלִיק! אַ וֶועהְטִיג נָאר צוּ דֶערְצֶעהְלֶען. שְׁנַייְן דִיא נָאז אוּנ שְׁמִיר דָאס פָּנִים. נִישְׁמֶער וָואס, גָארְנִישְׁט.

אִיךְ הָאבּ גוּט אַרוֹיסְגֶעזֶעהֶען, אַז מִיט מַיין אַלְטִירְן אִיז עֶפִּים נִישְׁט גְלַאט, סְ'אִיז דָא אַ צָרָה. אַבִּי נָאר עֶס הָאט אִיהְם זִיךְ גֶעעֶפֶענְט אַ מוֹיל אִיז שׁוֹין גֶענוּג גֶעוֶועןְ אַ קְלֵיין קְוֶועטְשְׁשֶׁעלֶע, עֶס זָאל אִיהְם זִיךְ שִׁיטֶען נַיין מָאס רֵייד. פוּן מַיין זַייט אִיז קֵיין מְנִיעָה נִישְׁט גֶעוֶועןְ. אִיךְ הָאבּ גֶעטָאן אַ גוּטֶען קְוֶועטְשׁ אוּנ מַיין אַלְטִיר הָאט זִיךְ צוּ-וֵוינְט, אָנְגֶעהוֹיבֶּען צוּדֶערְצֶעהְלֶען זַיין אוּמְגְלִיק, אוֹיף זַיין שְׁטֵייגֶער, אַזוֹי:

– מֵילָא קוּם אִיךְ מִיר צוּפָאהְרֶען אוֹיף יַארְמֶעלִינִיצֶער יַרִיד. קוּמֶענְדִיג אוֹיפְן יַרִיד. שְׁטֶעל אִיךְ מִיךְ מִיט מַיין בֵּיידִיל אוֹיף דֶעם פְּלַאץ, פַארְשְׁטֶעהְט אִיהְר מִיךְ, אוּנ צוּפַּאק מִיר דָאס בִּיסֶעל סְחוֹרָה. מֵילָא בְּקִיצוּר גָארְנִישְׁט. שְׁטֶעה אִיךְ מִיר אוּנ קוּק אַרוּם אוֹיף לֵייזֶעכְטְס. גֶעטְרָאגֶען אוֹיפְן יַרִיד הָאבֶּען מִיךְ דִיא צָרוֹת. אִיךְ בִּין הַיינְט, נִישְׁט פַאר אַייךְ גֶעדַאכְט, מִיאוּס אִין דֶער קְלֶעהְם. דֶער דְרוּקֶער מַאהְנְט גֶעלְד. מֵילָא דָאס אִיז גָארְנִישְׁט, מָאהְנְט עֶר. עֶר וִויל אָבֶּער, פַארְשְׁטֶעהְט אִיהְר, מֶעהְר נִישְׁט גֶעבֶּען קֵיין סְחוֹרָה!... מַיין עֶלְטֶערֶע בְּתוּלָה אִיז שׁוֹין אִין דִיא יָאהְרֶען. אַ בְּתוּלָה, פַארְשְׁטֶעהְט אִיהְר, בֶּעדַארְף חֲתוּנָה הָאבֶּען. מֵילָא גֶעה-זְשֶׁע דְרֶעה דֶעם קָאפּ, זוּךְ אַ חָתָן. חֲתַנִים זֶענִין דָא, אָבֶּער אַ חָתָן, דָאס הֵייסְט, פַארְשְׁטֶעהְט אִיהְר מִיךְ, אַ חָתָן! אִיז נִישְׁטָא... מַיין וַייבּ בֶּעדַארְף זִיךְ צוּ דִיא צָרוֹת פַארְגְלוּסְטֶען הָאבֶּען אַ יוּנְגֶעל. אוּנ נָאךְ וֶוען? פַאר פֶּסַח. אִיהְר פַארְשְׁטֶעהְט, וָואס הֵייסְט אַ וַייבּ הָאט אַ יוּנְגֶעל? אַ חֲתוּנָה, חֲתוּנָה, הֵייסְט עֶס! נִישְׁמֶער גָארְנִישְׁט.

– נֶעהְמְט נִישְׁט פַאר אוּם גוּט, זָאג אִיךְ צוּ אַלְטִירְן, וָואס אִיךְ פַאל אַייךְ אַרַיין אִין דִיא רֵייד. לְמַאי הָאט אִיהְר אוֹיף דֶער עֶלְטֶער גֶענוּמֶען אַ יוּנְג וַייבּ, זִיא זָאל אַייךְ אַזוֹי פִיל קִינְדְלֶען?

– גָאט אִיז מִיט אַייךְ! מַאכְט אַלְטִיר פַארְוואוּנְדֶערְט. אִיךְ הָאבּ דָאךְ גֶעמוּזְט נֶעהְמֶען אַ בַּעַל-הַבָּיתְטֶע אִין שְׁטוּבּ אַרַיין. וָואס וִויל דֶען אַ יוּד מִיט דֶעם חֲתוּנָה הָאבֶּען? גָארְנִישְׁט! אַ יוּד וִויל גֶעבִיךְ הָאבֶּען אַ גוּטֶע בַּעַל-הַבָּיתְטֶע...

– לְמַאי-זְשֶׁע, ר' אַלְטִיר, טוּה אִיךְ אַ פְרֶעג, הָאט אִיהְר גֶעגֶט אַייֶער עֶרְשְׁט וַייבּ אוּנ אִיהְר פַארְוִויסְט דָאס לֶעבֶּען? זִיא אִיז דָאךְ גֶעוֶוען אַ גוּטֶע בַּעַל-הַבָּיתְטֶע!

– בֶּע! מַאכְט אַלְטִיר פַארְקְנֵייטְשְׁשֶׁענְדִיג זִיךְ מִיט אַ פִינְצְטֶער פָּנִים.

– קֵיין עֲקָרָה, גֶעלוֹיבְּט הַשֵּׁם-יִתְבָּרַךְ, אִיז אַייֶער עֶרְשְׁט וַייבּ אוֹיךְ נִישְׁט גֶעוֶועןְ. לָאז אִיךְ אַלְטִירְן מַיינֶעם אַלְץ נִישְׁט אָפּ. וָואהִין זֶענִין הִינְגֶעקוּמֶען דִיא קִינְדֶער גֶעבִיךְ? הַא, וָואס?

– בֶּע!... בֶּעקֶעט אַלְטִיר אָהְן לָשׁוֹן, אַ קְרַאטְץ גֶעבֶּענְדִיג זִיךְ אִין דֶער פֵּאָה, אַ מַאךְ מִיט דֶער הַאנְד אוּנ אַ זִיפְץ טִיף פוּנְם הַארְצֶען.

„בֶּע" אִיז בַּייא אוּנְז יוּדֶען אַ טְהַייֶער וָוארְט, וָואס הָאט זֶעהְר פִּיל טַייטְשֶׁען אוּנ אִיז אַ תִּירוּץ אוֹיף אַלֶע קֻשְׁיוֹת. „בֶּע" קֶען מֶען גֶעבְּרוֹיכֶען אַלֶע צַייט אִין אַ שְׁמִיֶעס אוּנ עֶס זָאל תָּמִיד פַּאסֶען. אַ יוּד קֶען מִיט „בֶּע" זִיךְ תָּמִיד אוֹיסְדְרֶעהֶען, וֶוען עֶר אִיז נֶעבִּיךְ אִין דֶער קְלֶעהְם אוּנ שְׁטֶעהְט שְׁמָאל. מִיט „בֶּע" סִילְקְט אַ שְׁוִוינְדְלֶער, אַיין אָנְזֶעטְצֶער, אַז דִיא בַּעֲלֵי-חוֹבוֹת טְרֶעטֶען צוּ מִיט שְׁטַארְקֶע טַעֲנוֹת. „בֶּע" שְׁטֶעהְט אַ יוּדֶען בַּייא אִין דֶער נוֹיט וֶוען עֶס בֶּעוַוייזְט זִיךְ, עֶר אִיז נֶעבִּיךְ אַ לִיגְנֶער. מִיט „בֶּע" קֶען מֶען אָפְּעֶנְטְפֶערֶען יֶענֶעם, וָואס דוּלְט אָן אַ קָאפּ צְוֵוייא שָׁעָה, נִישְׁט צוּהֶערֶען, נִישְׁט.צוּפַארְשְׁטֶעהֶען אֲפִילוּ אַיין וָוארְט פוּנְם גַאנְצֶען שְׁמִיֶעס. מִיט „בֶּע" קוּמְט אָפּ אַ שַׁיינֶער, צוּבְּרָאכֶענֶער יוּד, וֶוען עֶר דֶערְלַאנְגְט שְׁטִילֶערְהֵייט אַ בִּים; אַ שַׁיינֶע מוֹרֵנוּ, וֶוען עֶר טְהוּט אָפּ אַ מִיאוּסֶע מַעֲשֶׂה; אַ דִימֶענְטִיג מֶענְשִׁיל, אָהְן חָכְמוֹת, וֶוען עֶס לָאזְט זִיךְ גָאר אוֹיס, עֶר אִיז גֶעמְלָאכֶט, הָאט פוּל פְּלֵייא אִין דֶער נָאז. הַכְּלָל „בֶּע" הָאט אַלֶערְלֵייא טְעָמִים, מְשׁוּנֶה ווִילְדֶע פֵּירוּשִׁים, וִויא אַ שְׁטֵייגֶער: רוּף מִיךְ קְנַאקְנִיסֶעל, לָאד מִיךְ צוּם וּנְתַנֶּה-תּוֹקֶף, מְהֵיכָא-תֵּיתֵי קוֹמְמִיּוּת, גֶעסְמַאהֶע דִיר פַּארְפוּל אוּנ נָאךְ טַייטְשֶׁען אָהְן אַ צָאהְל. דָאס יוּדִישֶׁע קֶעפִּיל שְׁטוֹיסְט זִיךְ תָּמִיד אָן וָואהִין דָאס וָוארְט „בֶּע" צִילְט אוּנ פַּארְשְׁטֶעהְט דֶעם רֶעכְטֶען פְּשַׁט דֶערְפוּן, וִויא עֶס פַּאסְט צוּם עִנְיָן. —

אַלְטִירְס לֶעצְט „בֶּע" אִיז גֶעוֶוען אַ בִּיטֶערְס מִיט גְרִינֶע וֶוערִים. אִין אִיהְם אִיז גֶעלֶעגֶען עֶפִּים וִויא חֲרָטָה, אַ בַּיינְק-טָאן, אַ בֶּעשׁוּלְדִיגוּנְג זִיךְ אַלֵיין. עֶס הָאט אִיהְם זִיכֶער גֶעמוּזְט לִיגֶען אוֹיפְן הַארְצֶען וִויא אַ שְׁטֵיין זַיין מִיאוּס בֶּענֶעהְמוּנְג אַקֶעגֶען דֶעם עֶרְשְׁטֶען וַוייבּ אוּנ דִיא קִינְדֶער פוּן אִיהְר. עֶר הָאט גֶעמוּזְט אִין אִיטְלִיכְם אוּמְגְלִיק, וָואס אִיהְם טְרֶעפְט, זֶעהֶען אַ שְׁטְרָאף פוּן גָאט פַאר זַיינֶע זִינְד. דָאס הָאט בֶּעשַׁיינְפֶּערְלִיךְ אַרוֹיסְבֶּעוִויזֶען זַיין בִּיטֶערֶער זִיפְץ אוּנ דָאס מַאךְ-גֶעבֶּענְדִיג מִיט דֶער הַאנְד, אוֹיךְ דֶער קְרַאטְץ אִין פֵּאָה דֶערְבַּייא, הָאט אַזוֹי פִּיל גֶעהֵייסֶען: „פַּארְבַּיים דִיא לִיפֶּען אוּנ שְׁטוּם... אִין דֶער עֶרְד מִיטְן קָאפּ!"

אִיךְ הָאבּ מִיךְ אִין הַארְצֶען שְׁטַארְק בֶּעשׁוּלְדִיגְט, לְמַאי הָאבּ אִיךְ אוֹיפְגֶערִיהְרְט אַלְטִירְס אַלְטֶע ווּאוּנְדֶען. דָאס אִיז פַּאקִי דִיא מַעֲשֶׂה מִיט אַ יוּדֶען, אַרַיינְצוּמִישֶׁען זִיךְ אִין יֶענֶעמְס הֵיימִישֶׁע זַאכֶען אוּנ אַרַיינְצוּקְרִיכֶען מִיט שְׁאֵלוֹת יֶענֶעם אִין דֶער נְשָׁמָה אַרַיין, בְּשַׁעַת זִיא טוּהְט וֶועה אוּנ וַוארְגְט זִיךְ נֶעבִּיךְ מִיט דִיא צָרוֹת שְׁטִילֶערְהֵייט פַאר זִיךְ אַלֵיין. אַ חוּץ דֶעם הָאט מִיךְ טַאקִי גֶעעֶרְגֶערְט, וָואס דִיא מִיה מַיינֶע אִיז אִין גַאנְצֶען פַּארְלוֹירֶען. אַלְטִיר הָאט זִיךְ שׁוֹין אַזוֹי פַּיין צוּ-ווִיגְט, אוּנ גֶערֶעדְט מְחַיֶּה, דָאס צִינְגֶעל הָאט גֶעקְלַאפְּט וִויא אַ זֵייגֶער, פְּלוּצְלִים בֶּעדַארְף אִיךְ אָנְרִיהְרֶען אִינְוֶוענִיג אַ רֶעדִיל אוּנ דֶער אוּמְרוּה אִיז גֶעבְּלִיבֶּען שְׁטֶעהְן! אִיבֶּער-אַ-נַיים מַיינֶע מִיטֶעל, אִיבֶּער-אַ-נַיים פִּיזֶעם ר׳ אַלְטִירְן. אִיךְ הָאבּ נִישְׁט גֶעקַארְגְט, ווַייטֶער אַיינְגֶעגֶעבֶּען אַלְטִירְן רֵייד-מִיטֶעל מִיט דֶער פוּלֶער מָאס, צוּגֶעפַּאסְט

צוּ אִיהְם אַ גוּט שְׁלִיסֶעלֶע, אָנְגֶעדְרֶעהְט אִיהְם מִיט קוּנְצֶען אוּנ דֶער אוּמְרוּה, דָאס צִינְגֶעל זַיינְס, הָאט וִוידֶער זִיךְ צוּשָׁאקְעלְט.

4.

– מֵילָא שְׁטֶעה אִיךְ מִיר אַזוֹי לֶעבִּין מַיין בַּיידִיל, הָאט אַלְטִיר וַוייטֶער אָנְגֶעהוֹיבֶּען צוּ דֶערְצֶעהְלֶען מִיט זַיין לָשׁוֹן. בְּקִיצוּר וִויא אִיךְ שְׁטֶעה מִיר דָא, קוּק אִיךְ אוּנ בֶּעטְרַאכְט מִיר דֶעם יַרִיד. אַ יַרִיד – אַ יַרִיד, עֶס קָאכְט. דֶער עוֹלָם אִיז גְרוֹיס, יוּדֶען מַאכֶען גֶעשֶׁעפְטֶען, שְׁטַארְק פַארְטְרָאגֶען, פָּשׁוּט זַייא לֶעבֶען. אַ יוּדִילֶע אוֹיף אַ יַרִיד אִיז אַ פִישֶׁעלֶע אִין וַואסֶער. דָארְט, פַארְשְׁטֶעהְט אִיהְר מִיךְ, לֶעבְּט עֶס. יַעֲקֹב אָבִינוּ'ס בְּרָכָה טַאקִי: וְיִדְגּוּ אוּנ זַייא זָאלֶען זִיךְ פִישְׁלֶען בְּקֶרֶב הָאָרֶץ אוֹיף דֶער וֶועלְט. – אֱמֶת, ר' מֶענְדֶעלִי? שְׁטֶעהְט טַאקִי אַזוֹי גֶעשְׁרִיבֶּען וִויא יוּדֶען זָאגֶען: „אוֹיפֶן הִימֶעל אַ יַרִיד"? הֵייסְט עֶס אַ פָּנִים דִיא עוֹלָם-הַבָּא פַאר יוּדֶען אִיז אַ יַרִיד!... מֵילָא שְׁטֶעהְט, נִישְׁט שְׁטֶעהְט, יוּדֶען יַרִידֶעוֶוען, לוֹיפֶען, הַאנְדְלֶען, שְׁטֶעהֶען נִישְׁט אַיין אוֹיף אֵיין אָרְט. צְווִישִׁין דִיא סוֹחְרִים, זֶעה אִיךְ בֶּערִיל טֶעלֶעצֶע, אַ מָאל אַ בֶּעהֶעלְפֶער, הֶערְנָאךְ אַ מְשָׁרֵת, הַיינְט רֵב בֶּער, שְׁטֶעהְט מִיט אַ גְרוֹיסֶע קְלֵייט, פְלַאמְט אוֹיפֶן יַרִיד. בְּקִיצוּר גָארְנִישְׁט. ס'אִיז אַ טַארַאראם, אַ קָאכֶענִישׁ. דָארְט, זֶעה אִיךְ, לוֹיפְט אַ יוּדִיל, אַ צְוֵוייטֶער, אַ דְרִיטֶער, אוֹיךְ פָארְלִיךְ, פַארְשְׁוִויצְט שְׁטַארְק, דָאס מִיטְצֶעל אוֹיפֶן שְׁפִּיץ קָאפּ, דָא אַ טַאפּ, דָארְט אַ טַאפּ, אַ מַאךְ אַהִין, אַ מַאךְ אַהֶער, אַ דְרֶעה מִיטְן גְרָאבֶּען פִינְגֶער אוּנ אַ קַייא דָאס שְׁפִּיצִיל בֶּערְדִיל, גֶעפַאלֶען אַ פָּנִים אוֹיף אַ הַמְצָאָה. עֶס לוֹיפֶען גָאר אָהֶן אַ נְשָׁמָה מֶעקְלֶער, שַׁדְכָנִים, טַאנְדֶעטְנִיקֶעס, מַאחְלַיארֶקֶעס, קוּרְלַאפְּנִיצֶעס יוּדֶענֶעס מִיט קוֹישֶׁען, יוּדֶען מִיט טָארְבֶּעס, מִיט פִינְף פִינְגֶער, בַּעַל-הַבַּיִתְלִיךְ מִיט שְׁטֶעקְלִיךְ, בַּעֲלֵי-הַבַּתִּים מִיט בַּייכְלִיךְ, אִיטְלִיכֶען פְלַאמְט דָאס פָּנִים, נִישְׁטָא קֵיין צַייט, אַ רֶענְדִיל אַ מִינוּט. מֵילָא בְּקִיצוּר גָארְנִישְׁט. עֶס הָאט אוֹיסְגֶעזֶעהֶען אַט חַאפֶּען זַייא דָאס גְלִיק. אַי-אַי, בִּין אִיךְ עֶס מְקַנֵא וִויא אִיטְלִיכֶען גֶעהְט דָאס מַזָל! אִיטְלִיכֶער פַארְדִינְט שֶׁעפְט גָאלְד אוּנ אִיךְ שְׁלִימַזָל וָואס? שְׁטֶעה וִויא אַ לֵיימֶענֶער גוֹלֶם פַארְלֵייגְט דִיא הֶענְד לֶעבִּין מַיין צֶערִיסֶען בַּיידִיל, בֶּעהַאנְגֶען פוּן בֵּיידֶע זַייטֶען מִיט צִיצִית, קַמֶעלִיךְ אוּנ אִינְוֶוענִיג שְׁמַאכְטֶעס, פֶּעקְלִיךְ סְפָרִים. אַ קַאטָאוֶועס חְלֶעבִּין תְּחִינוֹת שָׂרָה בַּת טוֹבִים! שָׂרָה בַּת טוֹבִים אִין גַאנְצֶען אִיז וֶוערְטְה אַ דְרַייעֶר... גֶעה לֶעבּ, צוּפִיהְר זִיךְ מִיט אִיהְר דִיא הֶענְד, מַאךְ חֲתוּנָה אַ מֵיידִיל! אִיךְ שֶׁעלְט, אִין הַארְצֶען, זִיא, דָאס בַּיידִיל, דִיא דַארֶע שְׁקַאפֶּע מַיינֶע, הַלְוַואי וָואלְטֶען זַייא אוֹיף דֶער וֶועלְט נִישְׁט גֶעוֶוען! גֶענוּג, מֶען בֶּעדַארְף פַרִיוֶוען

דָאס מַזָל, אויךְ עֶפּיס טָאן, אַרְבֵּייטֶען. הַשֵׁם־יִתְבָּרַךְ קֶען אֶפְשַׁר רַחֲמָנוּת הָאבֶּען, וָואס דֶען? בִּקִיצוּר עֶס פַאררַייסְט זִיךְ מִיר דָאס הִיטֶעל, עֶס פַארקַאטְשֶׁען מִיר זִיךְ דִיא אֶרְבֶּעל, מַיינֶע פִיס גֶעהֶען צוּ, וִויא פוּן זִיךְ אַלֵיין, צוּ אַ וָואגֶען אוּנ בַּאלְד טַאקִי קְרִיא אִיךְ מִיר אַ שְׁטְרֵייעֶלֶע, וָואס אִיז פוּנֶם וָואגֶען פַארקְרָאכֶען מִיר גְלַייךְ אִין מויל אַרַיין. מֵילָא קְרִיא אִיךְ מִיר דָאס שְׁטְרֵייעֶלֶע אוּנ דֶער מוֹחַ מַיינֶער אַרְבֵּייט. אַ קְנֵייטְשֶׁעלֶע אַהֶער, אַהִין אוּנ בַּאלְד טַאקִי אַ קְלַאפּ מִיטְן פִינְגֶער אִין שְׁטֶערֶען: סְ'אִיז דָא! אַ שֵׁיין גֶעשֶׁעפְטִיל, — אַ שִׁידוּךְ צְווִישֶׁן צְווֵייא סוֹחֲרִים, לַייטִישֶׁע מֶענְשֶׁען, וָואס שְׁטֶעהֶען מִיט קְלֵייטֶען אוֹיפְן יַרִיד. פַארְשְׁטֶעהְט אִיהְר מִיךְ וֶוער? אֵיינֶער אִיז ר׳ אֶלְיָקִים, ר׳ אֶלְיָקִים שַׁארָאגְרַאדֶער! דֶער אַנְדֶערֶער — ר׳ גֶעצִיל גְרֵיידִינְגֶער. פַארְבֵּייג אִיךְ מִיר מַיין עֵסֶק. אִין דֶער עֶרְד מִיטְן קָאפּ דָאס בֵּיידִיל מִיט דֶער שַׁקַאפֶּע מִיט דֶעם דרוּקֶער אִין אֵיינֶעם! טוּה מִיךְ אַ גֶעשְׁמַאקֶען נֶעהְם צוּם נַייֶעם עֵסֶקִיל. לְמַזָל עֶס רִיהְרְט זִיךְ!...אַ הָאפְנוּנְג עֶס וֶועט פָאהְרֶען. בִּקִיצוּר, אִיךְ טְרַייבּ אָן, עֶס רִיקְט זִיךְ. מַיינֶער וֵוייסְט נִישְׁט מֶעהְר וִויא קַאלֶענְדְרֶעוֶוען, לוֹיפֶען פוּן רֶבּ גֶעצְלִין צוּ רֶבּ אֶלְיָקִים׳ן, פוּן רֶבּ אֶלְיָקִים׳ן צוּ רֶבּ גֶעצְלִין. אִיךְ לוֹיף שׁוֹין בָּרוּךְ־הַשֵׁם לַייטֶען גְלַייךְ, שְׁטַארְק בֶּעשֶׁעפְטִיגְט, נִישְׁט עֶרְגֶער פוּן אַלֶע יוּדֶען. אִיךְ הָארָאוֶוע, אַקֶער מִיט דֶער נָאז דִיא עֶרְד, עֶס מוּז וֶוערֶען, פַארְשְׁטֶעהְט אִיהְר מִיךְ, אַ שִׁידוּךְ, אִיךְ בֶּעדַארְף עֶסֶען. עֶס מוּז וֶוערֶען אוּנ דָא טַאקִי אוֹיף דֶעם יַרִיד. וָואס דֶען? אִיז דֶען דָא נָאךְ אַ בֶּעסֶער אָרְט וִויא אוֹיפְן יַרִיד? בִּקִיצוּר, אִין חַאפֶּענִישׁ, אִין אַיילֶענִישׁ דִיא מְחוּתָּנִים קוּקֶען זִיךְ אָן, אֵיינֶער דֶעם אַנְדֶערֶען גֶעפֶעלְט, בֵּיידֶע בֶּעקוּמֶען חֵשֶׁק, ווילֶען שְׁטַארְק. נוּא, וָואס־זְשֶׁע בֶּעדַארְף מֶען נָאךְ? אַז בֵּיידֶע מְחוּתָּנִים צַאפְּלֶען, בְּרֶענֶען, הָאבֶּען חֵשֶׁק אוּנ זֶענֶען פַארְטִיג!... אִיךְ וֶוער גְרֶעבֶּער וִויא לֵיינְגֶער פַאר שִׂמְחָה. דָאס פַארְדִינְסְט אִיז בַּייא מִיר גְלַייךְ וִויא אִין קֶעשֶׁענֶע. אִיךְ קְלֶעהֶר שׁוֹין אֲפִילוּ וִויפִיל נְדָן מַיין בְּתוּלָה צוּגֶעבֶּען. דְרִילְךְ אוֹיף אַיינְשִׁיטֶען הָאבּ אִיךְ אוֹיף דֶעם סֶמֶךְ גֶעהַאנְדֶעלְט נָאךְ פְרִיהֶער, שׁוֹין גֶעהַאלְטֶען אֲפִילוּ אִין קוֹיפֶען בַּייא אַ טַאנְדֶעטְנִיק אַ גֶענִיצְט סַאמְטֶען מֶענְטֶעלִי. הֶעמְדֶער, דָאס אִיז שׁוֹין דִיא לֶעצְטֶע דַאגָה, וִויא גָאט וֶועט גֶעבֶּען... מֵילָא בִּקִיצוּר גָאר־נִישְׁט. נָאר הֶערְט אַ מַעֲשֶׂה, וָואס קֶען זִיךְ פַארְלוֹיפֶען! אַז סְ'אִיז נִישְׁטָא קֵיין מַזָל זָאל מֶען בֶּעסֶער נִישְׁט גֶעבּוֹירֶען וֶוערֶען. — אַז עֶס הַאלְט שׁוֹין בַּייא טֶעפּ בְּרֶעכֶען אוּנ מֶען דֶערְמָאהְנְט זִיךְ גְרָאד אַרוּם חָתָן כַּלָה, לָאזְט זִיךְ גָאר אוֹיס, וָואס מֵיינְט אִיהְר? אַ וֶועהְטִיג חָלֶעבִּין צוּדֶערְצֶעהְלֶען, לָאזְט זִיךְ אוֹיס בּוֹידֶעם! נֵיין, בּוֹידֶעם אִיז נָאךְ אַ הוּנְט, אַ גָארְנִישְׁט. עֶס לָאזְט זִיךְ אוֹיס קַאפּוּיר! הֶערְט נָאר דָאס אוּמְגְלִיק, דֶעם שְׁטְרָאף פוּן גָאט! בֵּיידֶע מְחוּתָּנִים הָאבֶּען — וָואס מֵיינְט אִיהְר הָאבֶּען זֵייא? בֵּיידֶע הָאבֶּען — בַּחוּרִים!...

— סְטַייטְשׁ, ר׳ אַלְטִיר! שִׁים אִיךְ אוֹיס מִיט אַ גֶעלֶעכְטֶער. אִיךְ בֶּעט אַייךְ אִיבֶּער, וִויא אַיין אֵייגֶענֶע מוּטֶער, וִויא פַאלְט אִיהְר אוֹיס צוּטָאן אַזַא שְׁטוּתֶעַרַייא — רֵיידֶען אַ שִׁידוּךְ אֵיידֶער אִיהְר וֵוייסְט, וֶוער פוּן דִיא מְחוּתָּנִים הָאט אַ בְּתוּלָה אוּנ וֶוער אַ בָּחוּרִיל?!

— אַוַדַאי, פְּשִׁיטָא! גִיט זִיךְ אַלְטִיר אַ קְרִים שְׁטַארְק מִיט פַארְדְרָאס. אִיךְ הָאבּ נָאךְ חָלְעבִּין אַזוי פִיל שֵׂכֶל וִויא אַנְדֶערֶע אוּנ בֶּעדַארְף מִיךְ בַּייא קֵיינֶעם נִישְׁט לֶערְנֶען. חָלְעבִּין אִיז עֶר דֶען אַ יוּד אוּנ ווייסְט דֶען נִישְׁט וִויא אַזוי עֶס וֶוערֶען שִׁידוּכִים!!... דַאכְט זִיךְ, ר׳ מֶענְדֶעלִי, אִיהְר ווייסְט זֶעהְר גוּט דֶעם יוּדִישֶׁען אַיינְפִיהְר, דֶעם גַאנְצֶען שְׁטֵייגֶער אִין דֶעם מְשַׁדֵךְ-זִיךְ זַיין אוּנ חֲתוּנָה הָאבֶּען בַּייא אוּנְז יוּדֶען. וָואס-זְשֶׁע חִידוּשְׁט אִיהְר זִיךְ אַזוי אוֹיף דֶעם אוּמְגְלִיק מַיינֶעם, וָואס הָאט זֶעהְר גְרִינְג גֶעקֶענְט מִיט אִיטְלִיכֶען זִיךְ מַאכֶען? — אִיךְ הָאבּ זֶעהְר וואויל גֶעוואוּסְט אַז בַּייא ר׳ אֶלְיָקִים׳ן אִיז מְחוּיָב זַיין אַ בְּתוּלָה. אוּנ נָאךְ וָואס פַאר אַ בְּתוּלָה! אַזַא שְׁטִיק גָאלְד זָאל אִיךְ הָאבֶּען! אִיךְ הָאבּ זִיא מִיט אַ יָאהְר פְרִיהֶער גֶעזֶעהֶען אַלֵיין מִיט מַיינֶע אוֹיגֶען. אַזוי זָאל אִיךְ זֶעהֶען פִיל גוּטְס. נִישְׁמֶער גָארְנִישְׁט. אַז קֵיין מַזָל אִיז נִישְׁטָא הֶעלְפְט נִישְׁט קֵיין חָכְמוֹת. בֶּעדַארְף דִיא שֵׁיינֶע בְּתוּלָה קֵיין צַייט נִישְׁט הָאבֶּען אוּנ אוֹיף צוּשְׁפְּרִינְגֶענִישׁ חֲתוּנָה הָאבֶּען. עֶפִּים אַיין אוֹיסְחַאפֶּענִישׁ אוֹיף אִיהְר גֶעקוּמֶען וִויא אִין דֶער בְּהָלָה. אִיךְ זָאל דָאס אָנְהוֹיבֶּען חָאטְשֶׁע עֶפִּים צוּ וִויסֶען. וִויסֶען זָאל אִיךְ אַזוי פוּן מַיין גָלוּת! הַיינְט פְרֶעג אִיךְ אַייךְ אַדְרַבָּה, גֶעדֵיינְקְט-זְשֶׁע, אַז אִיךְ קוּם דָא וֶועגֶען דֶעם שִׁידוּךְ אוּנ זָאג גַאנְץ יוּדֶעשְׁלִיךְ וִויא גֶעוֶועהְנְטְלִיךְ: ר׳ אֶלְיָקִים! אִיךְ ווִיל אַייךְ מְשַׁדֵךְ זַיין מִיט ר׳ גֶעצְלִין. וֶועמֶען הָאבּ אִיךְ פוּן מַיין זַייט גֶעקֶענְט מַיינֶען? מִסְתָּמָא ר׳ אֶלְיָקִים׳ס בְּתוּלָה. זִיא, עֶס פַארְשְׁטֶעהְט זִיךְ, מִיט ר׳ גֶעצִילְס בָּחוּרִיל. אַרוֹיסְרֵיידֶען עֶס בְּפֵירוּשׁ אִיז נָאר אַ גֶעלֶעכְטֶער, אַיין אִיבֶּערִיגֶע זַאךְ. וָוארִים דִיא קַשְׁיָא אִיז דָאךְ פְּשִׁיטָא! וָואס לָאזְט-דוּא מִיךְ הֶערֶען? עֶס פַארְשְׁטֶעהְט זִיךְ, אַז גֶעהְמֶען, נֶעהְמֶען זִיךְ נִישְׁט צְווייא זְכָרִים, חִיא דֶען זְשֶׁע? אַ זָכָר מִיט אַ נְקֵבָה וִויא דֶער שְׁטֵייגֶער אִיז. דַאכְט זִיךְ פוּן מַיין זַייט הָאבּ אִיךְ גֶעהַאנְדֶעלְט וִויא עֶס גֶעהָר צוּ זַיין. קֵיינֶער, בַּייא מַיין יוּדִישְׁקַייט! וָואלְט בֶּעסֶער נִישְׁט גֶעהַאנְדֶעלְט. בְּקִיצוּר, אִיךְ הָאבּ גֶערֶעדְט הַיין, שַׁארְף, דֶעם רֶעכְטֶען עִיקָר: מְכֹּחַ נְדָן, מְכֹּחַ קֶעסְט. דֶערְבַּייא מוּזְט אִיהְר נִישְׁט פַארְגֶעסֶען, אַז אוֹיף אַ יַרִיד אוּנ דֶערְצוּ נָאךְ מִיט סוֹחֲרִים קֶען מֶען גָאר נִישְׁט רֵיידֶען אִיבֶּערִיגֶע רֵייד, בַּייא-זַאכֶען, נָאר גֶעצֵיילְטֶע וֶוערְטֶער, דֶעם עִיקָר, דָאס גֶעשֶׁעפְט אַלֵיין. נִישְׁטָא קֵיין צַייט. מֵילָא, הָאט אִיהְר אַייךְ אַיין עֶנְטְפֶער פוּן מַיין זַייט. הַיינְט לָאמִיר גֶעהֶען צוּ ר׳ אֶלְיָקִים׳ן. ר׳ אֶלְיָקִים ווִידֶער פוּן זַיין זַייט, הֶערֶענְדִיג וִויא אִיךְ רֶעד אִיהְם אַ שִׁידוּךְ מִיט ר׳ גֶעצְלִין, הָאט זִיכֶער דַארוּנְטֶער גֶעמֵיינְט זַיין בָּחוּר. אַנְדֶערְשׁ קֶען עֶס דָאךְ גָאר נִישְׁט זַיין. אִיהְם אַלֵיין דֶען רֶעדְט מֶען מִיט ר׳ גֶעצְלִין? וִויא שִׁיקְט זִיךְ עֶס! אוּנ אַיינְפַאלֶען אַ בְּתוּלָה, הָאט אִיהְם אוֹיךְ נִישְׁט גֶעקֶענְט, אַז עֶר ווייסְט בַּייא זִיךְ זֶעהְר גוּט, עֶר הָאט חֲתוּנָה צוּמַאכֶען אַ בָּחוּר, נִישְׁט קֵיין בְּתוּלָה. מֵילָא קוּמְט אוֹיס, בֵּיידֶע זֶענִין גֶערֶעכְט. נִישְׁמֶער גָארְנִישְׁט. הַיינְט פַארְשְׁטֶעהְט אִיהְר שׁוֹין?

— בֶּע!... מַאךְ אִיךְ קוֹים אַיינְהַאלְטֶענְדִיג זִיךְ פַאר גֶעלֶעכְטֶער אוּנ אָנְטוּהֶענְדִיג זִיךְ אַ כֹּחַ אָנְצוּנֶעהְמֶען אַיין עֶרֶענְסְט פָּנִים.

— נוּא, גֶעלוֹיבְּט אִיז גָאט, אַבִּי אִיהְר פַאַרְשְׁטֶעהְט! זָאגְט אַלְטִיר, אַ טַייט גֶעבֶּענְדִיג אוֹיף מִיר מִיטְן גְרָאבֶּען פִינְגֶער אוּנ מַאכֶענְדִיג דֶערְבַּייא צוּצִיגֶען „אָ"! גְלַייךְ וִויא אִיךְ הָאבּ מִיט מַיין „בֶּע" גֶעטְרָאפֶען פּוּנְקְט אִין קַארְבּ.

אוּנ דֶעם אֶמֶת מוּז אִיךְ זָאגֶען אִיז מִיר אַלְטִירְס דֶערְקְלֶעהְרוּנְג אַרַיין טַאקִי דֶערְנָאךְ אִין קָאפּ. טַא, פַאר וָואס נִיט? אוֹיף דֶעם יוּדִישֶׁען גַאנְג וִויא עֶס וֶוערֶען גֶעשְׁלָאסֶען שִׁידוּכִים בַּייא אוּנְז, פַאר וָואס זָאל זִיךְ טַאקִי אַזוֹינְס נִישְׁט מַאכֶען? — עֶס חַאפְּט זִיךְ מִיר פוּנְם מוֹיל אַרוֹיס נָאךְ אַ מָאל „בֶּע" אַ קוּק גֶעבֶּענְדִיג אוֹיף אַלְטִירְן עֶפִּיס גָאר פְרַיינְדְלִיךְ.

— אַ, יָא! מַאכְט אַלְטִיר, וַוייטֶער אַ טַייט מִיטְן פִינְגֶער, אַ, יָאה, אִיהְר פַאַרְשְׁטֶעהְט! נִישְׁמֶער גָארְנִישְׁט. אִיהְר זֶענְט נָאךְ נִישְׁט פַאַרְטִיג. — עֶס הָאט נָאךְ גֶעצַאנְגְט אִין מִיר עֶפִּיס אַ הָאפְנוּנְג. נֶעהְם אִיךְ מִיךְ צוּ אַיין עֶסֶקִיל לָאז אִיךְ עֶס אַזוֹי גִיךְ נִישְׁט אָפּ.

— ר' אַלְטִיר, גָאט אִיז מִיט אַייךְ! וָואס רֶעדְט אִיהְר? שְׁפְּרִינְג אִיךְ אַזְשׁ אוּנְטֶער פַאר גְרוֹיס וואוּנְדֶער אוּנ מַיין זִיבֶער, אַלְטִיר אִיז אִין תַּמּוּז, פַאר גְרוֹיס הִיטְץ, מְשׁוּגֶע גֶעוָוארֶען. — וָואס פַאר אַ הָאפְנוּנְג, ר' אַלְטִיר, הָאט גֶעקֶענְט אִיבֶּערְבְּלַייבֶּען נָאכְדֶעם, אַז עֶס הָאט זִיךְ אַרוֹיסְבֶּעוִויזֶען צְוֵויא חֲתָנִים?!

— לָאזְט זִיךְ דִינֶען! נֶעהְמְט מִיךְ אַיין אַלְטִיר. לָאזְט זִיךְ דִינֶען, ר' מֶענְדֶעלִי! ס'אִיז רֶעכְט. עֶס הָאט זִיךְ נָאךְ גֶעשְׁלָאגֶען בַּייא מִיר אַיין אָדֶער. גָאט גִיט דִיא רְפוּאָה פַאר דֶער מַכָּה. פַאַרְשְׁטֶעהְט אִיהְר מִיךְ, עֶס הָאט גֶעטַאנְצְט אִין קָאהְן טֶעלֶעצֶע. נָאךְ גָאר אוֹיפְן אָנְהוֹיבּ אִיז מִיר אַיינְגֶעפַאלֶען טֶעלֶעצֶע. דָארְט זֶענִין שׁוֹין דָא מַיידְלִיךְ, זִיבֶערֶע, אִיהְר מֶעגְט מִיר גְלוֹיבֶּען. עֶס הָאט מִיר תְּחִילַת זִיךְ גֶעדְרֶעהְט אִין קָאפּ מִיט אַ מָאל: אֶלְיָקִים, גֶעצִיל, טֶעלֶעצֶע. פוּן זֵייא הָאט מֶען בֶּעדַארְפְט אוֹיסְקְלוֹיבֶּען אַ פָּאר. הָאבּ אִיךְ בֶּעדַארְפְט גְרָאד בְּלַייבֶּען בַּייא ר' אֶלְיָקִים'ן אוּנ טֶעלֶעצֶע דֶערְוַוייל אַוֶועקְשְׁטֶעלֶען אִין דֶער זַייט. מֵילָא אַז דָאס אוּמְגְלִיק הָאט מִיךְ דָא אַזוֹי גֶעטְרָאפֶען, וָואס-זְשֶׁע טְהוּט מֶען? בֶּעדַארְף מֶען אַרוֹיס-פִיהְרֶען אוֹיפְן פְלַאטְץ טֶעלֶעצֶע, גֶעהוֹיבְּט, גֶעקְרוֹינְט, שׁוֹין מִיט דֶער גַאנְצֶער מוֹרֵנוּ: ר' בֶּערִישִׁיל! בְּקִיצוּר אִיךְ פַאַרְשְׁרַייבּ דֶעם פֶעהְלֶער בַּייא דִיא פְרִיהֶערְדִיגֶע בֵּיידֶע צְדָדִים. שׁוּלְדִיג-שְׁמוּלְדִיג זֵייא אַבִּיסִיל, אִיךְ אַבִּיסִיל אוּנ אַבִּיסִיל אוֹיךְ דָאס מַזָל אוּנְזֶערְס. מִסְתָּמָא אִיז נִישְׁט גֶעוֶוען מִן-הַשָּׁמַיִם, נִישְׁט בֶּעשֶׁערְט, פַאַרְשְׁטֶעהְט אִיהְר מִיךְ?... עֶס הוֹיבְּט זִיךְ אָן דֶער גְרוֹיסֶער מִזְמוֹר: ר' בֶּערִישִׁיל אִיז אָהְן עַיִן-הָרָע אַ גְבִיר, אַ דִימֶענְט, אַ בַּעַל-צְדָקָה, אַ גַבַּאי אִין פִיל חֶבְרוֹת. סְטַייטְשׁ ר' בֶּערִישִׁיל! דֶעם טִיטֶעל חָכָם רֶעכֶען אִיךְ נִישְׁט, וַוייל עֶס פַאַרְשְׁטֶעהְט זִיךְ אַלַיין, עֶס לִיגְט שׁוֹין אִין דֶעם נָאמֶען גְבִיר... מֵילָא גָארְנִישְׁט. דֶער פוּנְק הָאפְנוּנְג הָאט אִין מִיר זִיךְ אַלְץ וַוייטֶער מֶעהְר צוּבְּרֶענְט. גַם זוּ לְטוֹבָה, טְרַאכְט אִיךְ, וָואס זֶענִין וִויא בֵּיימִיל אוֹיפְן וַואסֶער אַרוֹיפְגֶעשְׁווִימֶען צְוֵייא בַּחוּרִים, אַצִינְד אִיז דָא פַאר זֵייא בֵּיידֶע טַאקִי צְוֵייא בְּתוּלוֹת, גְלַייךְ וִויא אָנְגֶעמָאסְטֶען. ר' בֶּערִישִׁיל וֶועט מִיר צוּרֶעכְט

מַאכֶען אַלְסְדִינְג. אוּנ עֶס וֶועט אָם יִרְצֶה־הַשֵּׁם זַיין גוּט. אַהֶער, אַהִין, בְּקִיצוּר אִיךְ אַרְבֵּייט אוֹיף אַלֶע כֵּלִים. אִיךְ הָאבּ וַוייטֶער דָאס לוֹיפֶענִישׁ. דַאכְט זִיךְ אִין פְלוּגְק גָאר נִישְׁקָשֶׁהדִיג, עֶס הַאלְט אוֹיף אַ שְׁטִיקֶעל שְׁטֵיינֶער. נִישְׁמֶער גָארְנִישְׁט. בֶּעדַארְף זִיךְ אִין מִיטֶען דְרִינֶגֶען אוֹיסְלָאזֶען דֶער יָרִיד. אַיין אִיבֶּערְקֶעהֶרֶענִישׁ, אַלֶע צוּפָאהְרֶען זִיךְ, צוּלוֹיפֶען זִיךְ, אוֹיס גֶעשֶׁעפְּטֶען אוּנ פַארְפַאלֶען מַיין מִיה, אַזוֹי פִיל מִיה!

— הַיינְט פַארְשְׁטֶעהְט אִיהְר? וֶוענְדְט זִיךְ אַלְטִיר צוּ מִיר מִיט אַ נִיגוּן פוּן גֶעבֶּעט, אוֹיסְשְׁטְרֶעקֶענְדִיג בֵּיידֶע הֶענְד, וִויא עֶר קְלָאגְט זִיךְ, גִיסְט אוֹיס זַיין שְׁוֶוער, בִּיטֶער הַארְץ אוּנ פֶערְלַאנְגְט פוּן מִיר עֶפִּים אַ הִילְף. פַארְשְׁטֶעהְט אִיהְר שׁוֹין? אַז סְ'אִיז נִישְׁטָא קַיין מַזָל דָאס פִּיצֶעלֶע מַזָל, הֶעלְפֶען נִישְׁט אַלֶע חָכְמוֹת. אוֹי, אַ צָארְן פוּן גָאט אִיז שׁוֹין פוּן אַ צַייט אוֹיף מִיר אוֹיסְגֶעגָאסֶען גֶעוָוארֶען, אַ שְׁטְרָאף פַאר מַיינֶע זִינְד. — „אוֹיף מְזוּמָן גֶעלְד!“ זָאגְט אִיהְר. אַיין אִיבֶּערִיגֶען גְרָאשֶׁען הָאבּ אִיךְ דֶען אִין קֶעשֶׁענֶיע, אַז־אָךְ־אוּנ־וֶועה־אוּנ־וֵוינְד אִיז מִיר!

— אַי, וִויא אִין בָּאד, אִין בָּאד! צוּהִיטְץ אִיךְ מִיךְ אוֹיף אַ קוֹל אוּנ טוּה מִיךְ אַ גֶעשְׁמַאקֶען רִיק.

אַלְטִיר שְׁטֶעלְט אוֹיף מִיר אוֹיס אַ פָּאר אוֹיגֶען, שָׁאקֶעלְט מִיט דֶעם קָאפּ שְׁטַארְק אוֹיפְגֶעבְּרַאכְט, מַאכֶענְדִיג הֶערְבֵּייא וִויא אִין דֶער וֶועלְט אַרַיין:

אַ גַאנְג אַבִּיסִיל פוּן אַ יוּדֶען! אַ מֶענְשׁ וֶוערְד, שׂוֹנְאֵ צִיוֹן, צוּוֶעצְט, דִיא גַאל שְׁפְּרִינְגְט אִיהְם פַאר צָרוֹת, רֶעדְט, רֶעדְט אוּנ עֶר, גָארְנִישְׁט! הָאט אִין זִינֶען זַיין נֶפֶשׁ׳ל. אַ קַאטָאוֶועס, סְ'אִיז הֵיים וִויא אִין בָּאד! וֶועט צוּשְׁמָאלְצֶען וֶוערֶען.... אִיךְ פַארְשְׁטֶעה נִישְׁקָשֶׁה יוּדִישֶׁע אָנְשְׁטֶעלֶען. דָאס וִויל אַ יוּד אַ חַאפּ טָאן זִיךְ צוּרִיק, אַרוֹיסְזֶעהֶענְדִיג, אַז בַּייא יֶענֶעם אִיז קַיין מְזוּמָנִים נִישְׁטָא, קַיין גֶעשֶׁעפְטֶען מִיט אִיהְם וֶועט עֶר נִישְׁט מַאכֶען.

— אִי, חָלֶעבִּין... רוּף אִיךְ מִיךְ אָן, אַ צִיה גֶעבֶּענְדִיג אַלְטִירְן בַּייא דֶער בָּארְד, כְּמִנְהַג יוּד. וָואס פַאלְט אַייךְ אַיין, ר' אַלְטִיר, אַזֶעלְכֶס צוּטְרַאכְטֶען? אִיךְ מַיין גָאר עֶפִּים אַנְדֶערְשׁ. אַייֶער סוֹף מַעֲשֶׂה אַצִינְד אוֹיף דֶעם יָרִיד הָאט מִיךְ דֶערְמָאהְנְט אִין זֶעהְר אַ שֵׁיינֶער מַעֲשֶׂה אַ מָאל אִין בָּאד, וָואס לִיגְט מִיר עַד הַיּוֹם אִין טַעַם אוּנ קֶען עֶס נִישְׁט פַארְגֶעסֶען. אוֹיךְ דִיא אֵייגֶענֶע מַעֲשֶׂה, עֶס זָאל דָאס בֶּעהַלֶען אַ הָאר. נָאר דָארְט אִיז עֶס גֶעוֶוען בְּקִיצוּר אוּנ זִיךְ אוֹיסְגֶעלָאזְט מִיטְן קְנַאק. מֶען מֶעג עֶס הֶערֶען. — אָ, אִיהְר שְׁוִויצְט, ר' אַלְטִיר! רִיקְט זִיךְ, זַייט מוֹחֵל, אַ קַאפֶּעלֶע אַהִין, וֶועל אִיךְ מִיר לִיגֶען אָט אַזוֹי מִיט דֶעם רִיקֶען צוּ דֶער זוּן אוּנ דֶערְצֶעהְלֶען.

אַלְטִיר ווִישְׁט מִיטְן עֶק אַרְבֶּעל פוּנֵם הֶעמְד אָפּ דֶעם שְׁוֵייס פוּן זַיין פָּנִים. נֶעהְמְט פוּן דֶער בּוּזֶעם קֶעשֶׁענֶיע אַרוֹיס זַיין פַארְצַאלַייֶען פִּיפֶּקֶעלֶע מִיט עֶפִּים אַ יָפֶה־פֶה אוֹיסְגֶעמָאהְלְט דַארוֹיף. מַאכְט אוֹיס מִיט אַ דְרֶעטִיל, וָואס הֵיינְגְט אוֹיף אַ קֵייטֶעלֶע בַּיים טֶעמְבַּאקָאוֶוען

דעקיל פון דעם לולקעלע, דאס קורצע ציבעביל, פון וועלכס דאס דינע אויסגעבויגענע מונדשטיקעל, וויא אויך דער אונטערסטער טהייל זענין גרויא-שווארצליכע ביינדליך און דאס מיטעל-שטיקעל א ווייכס, אויסגעהעפט ארום מיט זאמד פאטשערקעס. פארדרייבערט דערנאך דאס פיפקעלע, טוהט דערבייא א קליין קוקעלע אויף דער יפה-פה און ציהעט זיך אויס, וויא גרויס ער איז, אונטער דעם בוים. איך הוסט מיך אויס, טוה מיך א ריק און הויב אן מיין מעשה אזוי:

5.

אין דער גלופסקער געמויערטער באד האלט זיך זינט א לאנגער צייט אויף א בחור— פישקע דער קרומער. ווער פישקע איז, פון וואנען ער איז? דאס איז נישט מיר, נישט קיינעם איינגעפאלען צו וויסען. גארנישט! עס דרעהט זיך ארום א בעשעפעניש, א פישקע, וויא אלע אנדערע פארוואהרלאזטע נפשות, זיין גלייכען, וואס גיבען זיך א וויז בייא אונז יודישע קינדער, עפים פון דער העלער הויט, וויא דיא גריבעס, פארטיג מיט א מאל, מיט דיא אלע הנדליך, מען זאל עס געווען אנהויבען זעהען וויא זייא האבען ביסליכווייס געשפראצט, חאטש האבען פון זייא פריהער עפים א סימן!... עס זיצען זיך ערגיץ אין לעבער קבצנים, קינדלען זיך שטילערהייט—וועמעס עסק איז עס? – פרוכפערען זיך און מעהרען. ס'איז אהן עין-הרע א גרויס גערעטעניש. דאס קליינווארג גיט זיך א הייב אויף דיא פיסליך און פלוצלים שפרינגען ארויס אין דער וועלט פרישצאפעלדיגע קליינע יודליך: פישקעליך, חייקעליך, חיימליך, יאסעליך, נאקעטע, בארפיסע, מיט לייבסערדאקליך, פלאנטען זיך אומעטום פאר דיא פיס, אויף דיא גאסען, אין דיא הייזער און אין דיא קלייזליך. — קיין שטארק גרויסען פארשוין קען מען פישקען נישט אנרופען. ער האט א גרויסען פלאטשיקען קאפ, א ברייט גרויס מויל מיט געלע קרומע ציין. רעדט שטשיפילאווע, קען נישט קיין „ר" שארף ארויסזאגען און הינקט שטארק אויף א פוס. פישקע איז שוין געווען אין דיא יאהרען, פון זיינעט וועגען האט ער שוין געקענט לאנג חתונה האבען און מזכה זיין גלופסק מיט עטליכע קינדערליך. נאר, אויף זיין פינצטער מזל, האט מען אין איהם זיך פארגעסען און ער איז, וויא א פוילער מין אין אונזער ספרים-האנדעל, געווארען א לעגער-סחורה. מען האט אין איהם זיך פארגעסען אפילו בשעת דעם רעקרוטען-נעהמען פאר חלירע-חתנים. דאס הייסט: בשעת גלופסקער קהל האט געחאפט אין דער בהלה ווייסטע קאלעקעס דראבעס, שלעפערס און זייא חתונה געמאכט אויף דעם הייליגען ארט

צְווִישֶׁן דִיא קְבָרִים, מִיט אַבִי-אַט מֵיידְלִיךְ, בִּכְדֵי דוּרְכְדֶעם זָאל דִיא שְׁלַאפְקַייט אוֹיפְהֶערֶען. אַנְשְׁטָאט אִיהְם הָאט קָהָל דָאס עֶרְשְׁטֶע מָאל מְכַבֵּד גֶעוֶועזֶען מִיט חֲתוּנָה-הָאבֶּען דֶעם בֶּערִיהְמְטֶען קַאלֶעקֶע יָאנְטְלֶען, וָואס רִיקְט זִיךְ אוֹיף זַיין גֶעזֵיים מִיט צְווֵייא קְלֵיינֶע הִילְצֶערְנֶע בֵּיינְקֶעלִיךְ אִין דִיא הֶענְד. מֶען הָאט אִיהְם גֶעפָּארְט מִיט דֶער אָרְמֶער יוּדֶענֶע, דִיא מְפוּרְסֶמֶת, וָואס הָאט גְרוֹיסֶע צֵיין ווִיא לָאפָּאטֶעס אָהְן אַיין אוּנְטֶערְסְטֶע לִיפּ. דִיא חָאלִירֶע הָאט זִיךְ פַאר זַייא שְׁטַארְק דֶערְשְׁרָאקֶען אוּנ נָאכְדֶעם אַז זִיא הָאט פַאר שְׁרֶעק מַזִיק גֶעוֶוען אִין גְלוּפְּסְק אַ סַךְ מֶענְשֶׁען, הָאט זִיא גֶעחַאפְּט דִיא פִּיס אוֹיף דִיא פְּלֵייצֶעס אוּנ אִיז אַנְטְלוֹיפֶען... דָאס צְווֵייטֶע מָאל הָאט מֶען אוֹיסְגֶעקְלוֹיבֶּען נָחוּם'צִין דֶעם שְׁטָאדְט מִיגֶעגֶע, דֶעם גֶעוִויסֶען לֶעקִישׁ. לֶעקִישׁ הָאט אוֹיף דֶעם בֵּית-עוֹלָם, פַאר אַ גַאנְצֶער עֵדָה שֵׁיינֶע יוּדֶען, צוּגֶעדֶעקְט דֶעם קָאפּ פוּן יֶענֶער מוֹיד, וָואס אִיהְר קָאפּ אִיז פוּן קִינְדְוַויים אָן בֶּעדֶעקְט, אִיךְ בֶּעט אַייךְ מְחִילָה, מִיט אַ קְרוֹין אוּנ אוֹיף וֶועלְכֶער עֶס גֶעהֶעט אִין דֶער שְׁטָאדְט אַרוּם אַ קְלַאנְג, אַז זִיא אִיז אַיין אַנְדְרוֹגִינוּס. דֶער עוֹלָם, זָאגְט מֶען, הָאט אוֹיף זֵייעֶר חֲתוּנָה, זִיךְ גַאנְץ שְׁטַארְק מְשַׂמֵחַ גֶעוֶוען. מֶען הָאט זִיךְ ווָאיל גֶעטָאן אוּנ עֶפִּיס גָאר אַ יַם בְּרַאנְפְּין צְווִישֶׁן דִיא מַצֵבוֹת אוֹיסגֶעטְרוּנְקֶען. אָט, הָאט מֶען גֶעזָאגְט, נִישְׁקְשֶׁה! לָאזֶען יוּדֶען זִיךְ פְּרוּבְּפֶערֶען. לָאזֶען יוּדִישֶׁע קִינְדֶער, דֶער חָאלִירֶע אוֹיף צוּשְׁפְּרִינְגֶענִישׁ, זִיךְ מֶעהְרֶען, לָאזֶען אָרְמֶע קַאלֶעקֶעס נֶעבִּיךְ אוֹיךְ הֲנָאָה הָאבֶּען... נִישְׁט דָאס בִּין אִיךְ אוֹיסֶען. הַכְּלַל פִּישֶׁקֶען הָאט קָהָל פַארְגֶעסֶען. אוֹיף גְלוּפְּסְק אִיז גֶעקוּמֶען וַוייטֶער אַ חָאלִירֶע אוּנ פִּישֶׁקֶען הָאט עֶס פָּארְט נִישְׁט גֶעהָאלְפֶען. עֶר אִיז גֶעבְּלִיבֶּען אַ בָּחוּר ווִיא פְרִיהֶער. אֲפִילוּ דִיא מוּהְמֶע אָהְן אַ נָאז, וָואס אִיהְר שְׁטֵייגֶער אִיז צוּהֶעצֶקֶען זִיךְ אִין מִיטֶען דֶער גַאס, בְּשַׁעַת אִיהְר כְּלֵיזְמֶרִיל סְקְרִיפֶּעט אוֹיף עֶפִּיס אַ מִין פִידֶעלֶע, צוּזִינְגֶענְדִיג דֶערְצוּ אוֹיפֶן בַּייא-קוֹלְכֶען, נֶעהְמְט צוּנוֹיף אוֹיף אַ טֶעלֶערִיל נְדָבוֹת, בִּכְדֵי צְווֵייא מֵתִים זָאלֶען גֶעהֶען טַאנְצֶען, קַאלֶעקֶעס, קַבְּצָנִים, אָרְמֶע מֵיידְלִיךְ זָאלֶען חָלִילָה נִישְׁט פַארְזִיצְטֶען — אֲפִילוּ דִיא גוּטֶע, בַּארְמְהַארְצִדִיגֶע מוּהְמֶענְיָא הָאט אִין פִּישֶׁקֶען זִיךְ גָאר פַארְגֶעסֶען אוּנ אִיהְם גֶעלָאזְט אַרוּם גֶעהֶען אָהְן אַ וַוייבּ. ס'אִיז אַוַודַאי נֶעבִּיךְ אַ גְרוֹיס רַחֲמָנוּת, אַ צַער בַּעַל-הַחַיִּים, נָאר מִסְתָּמָא אִיז זַיין מַזָל שׁוֹין גֶעוֶוען אַזוֹינְס. פִּישֶׁקֶעס גַאנְג אִיז גֶעוֶוען גֶעווֶעהְנְטְלִיךְ בָּארְפִיס, אָהְן אַ קַאפָּאטֶע, נָאר אִין אַ גְרָאבּ גֶעלַאטֶעט הֶעמְד, מִיט אַ לַאנְגֶען פַארְשְׁמָאלְצֶעוֶועטֶען אַרְבַּע כַּנְפוֹת אוּנ הַתַּחְתּוֹנִים פוּן גְרָאבֶּער לַיינְוַואנְט מִיט אַ סַךְ פַאלְדֶען. זַיין אַרְבֵּייט אִיז גֶעוֶוען צוּגֶעהֶען רוּפֶען אוֹיף דֶער גַאס: בַּעֲלֵי-הַבָּתִּים אִין בָּאד אַרַיין! פְרַייטָאג אוּנ וַוייבֶּערְלִיךְ אִין בָּאד אַרַיין! מִיטְוָואךְ. — זוּמֶער, וֶוען עֶס פְּלֶעגְט זִיךְ אָנְהוֹיבֶּען וַוייזֶען גָארְטֶענְוַוארְג, הָאט אִין דֶער יוּדִישֶׁער גַאס זִיךְ גֶעלָאזְט הֶערֶען זַיין קוֹל ווִיא פוּן אַ שְׁלַייֶען: יוּדֶעלִיךְ, אַהֶער! יוּנְגֶער קְנָאבֶּעל יוּדֶעלִיךְ! — אִין בָּאד פְּלֶעגְט עֶר הִיטֶען דָאס אָנְטָאן, אוּנְטֶערְטְרָאגֶען אַ שֶׁעפֶּעלֶע וַואסֶער, אַרַיינְלָאזֶען אַ קוֹיטִיג הֶעמְד אִין דֶעם אַרְבֶּעל אַרַיין מִיט אַ קְנוּפּ אִינְוֶוענְדִיג, ווִיא אַ מַייסְטֶער, דֶערְלַאנְגֶען אַ קוֹיל פַייֶער, וַוארְפֶענְדִיג עֶס פוּן

אײן האַנד אין דער אַנדערער, צופֿאַרדרײכערען אַ ציגאַר־טיטון. און חאַפּען דערפֿאַר מיט אַ מאָל אַ האַרטען צװײער, אָדער אַ דרײער. פישקע האָט זיך שױן געדרעכענט דערמיט פֿאַר אַ שטיקעל כּלי־קודש און געהאַט דאָס רעכט אױף געװיסע זאַכען, װיא אַ שטײגער: אַרומגעהען אין אײנעם מיט דעם פֿעקיל שמײסער, באַדלײט, איבער דיא הײזער, נאָך פּורים־געלד, חנוכּה־געלד; קומען מיט דער קאָמפּאַניע אױף אַ לעקיך־און־בראַנפֿין, אױף אַ קריאַת־שמע לײענען, אױף אַ ברית בײא דיא בעלי־הבּתּים אין באָד און חאַפּען אַ כּוסע מיט אַ שטיקעל האָניג־לעקיך, אױך אַרומגעהען פּסח מיט אַ טאָרבעלע, צונױפֿנעהמען בײא דיא בעלי־הבּתּים שטיקליך מצה. — איך האָב פישקען זעהר גוט געקענט, פֿלעג ליב האָבען אַרײנצולאָזען זיך מיט איהם אין אַ שמיעס און אָנקװעלען אַ מאָל פֿון זײנע װערטער. ער איז גאָר ניט געװען אַזאַ מיאוסער שוטה װיא ער האָט אױסגעזעהען. װאָרים װען איך בין נאָר אין גלופּסק איז בײא מיר דיא ערשטע זאַך פֿון אַלע מלאָכות זיך אַראָפּצוחאַפּען אין דער געמױערטער באָד, אױסצופּרודען דיא זאַכען, דיא זאָקען און צופּאַרען דיא בײנער אױף דער אױבערשטער באַנק. זאָגט אײך װאָס איהר װילט, דאָס איז דער בעסטער תּענוג בײא מיר. װאָס קען, דאַכט זיך, בעסער זײן פֿון שװיצען? איך זאָג אײך בפירוש נאָך אַ מאָל, אַצינד־אָ אַפילו װאָלט איך אױך שטאַרק הנאָה געהאַט פֿונ׳ם ביסיל שװיים, װען דיא זון זאָל מיר נישט זײן אַקעגען פּנים. —

— ריקט זיך נאָר, ר׳ אַלטיר! ריקט זיך, זײט מוחל, װײטער אַביסיל! — אָ, איהר האָט איצט אָהן עין־הרע גאָר דעם גוטען שװײס! טהוט זיך נאָר, זײט מוחל, — אַ ריק אָט אַזױ, אַזױ.

— נוא, אײן עק, אַ סוף זאָל עס האָבען! מאַכט אַלטיר אָנגעברוגזט. איך ליג שױן דאַכט זיך גוט. ציהט נישט, איך בעט אײך, בײא דער נשמה און מאַכט עס בקיצור.

— האָט צײט, ר׳ אַלטיר! דער טאָג איז נאָך גרױס. רוף איך מיך אָן און הױב אָן װײטער צו דערצעהלען:

— אַז איך בין געװען מיט עטליכע יאָהר צוריק אין גלופּסק און פֿון דערװײטענס אױף דער גאַס דערזעהען פישקען, בין איך פּשוט אױס דער הױט געשפּרונגען פֿאַר גרױס װואונדער. פישקע מײנער, זעה איך, געהט מיט דיא קרומע פֿיס, אָנגעטאָן װיא אַ שטשאַגעל אין אַ שפּאָגעל נײע טשערקאַסענע קאַפּאָטע מיט נײע שיך און זאָקען. אױפֿן קאָפּ אַ גרױס פֿליסען היטעל און אױפֿן האַרץ בלישטשעט איהם ערשט נײא פֿון דער נאָדעל, אַ לײבצודאַק פֿון האַרט אָנגעקראָכמאָלטען ציץ מיט גרױסע רױטע קװײטען! װאָס קען עס בעטײטען? טראַכט איך בײא מיר. זאָל זײן אפשר, קהל האָט איהם אױסגעקליבען פֿאַרט פֿאַר אַ חלירע־חתן? נאָר אױף גלופּסק אָבער איז אין יענעם יאָהר קײן חאַלירע נישט געקומען. נישט דאַריבער, װײל מען האָט אפשר אױסגערײניגט דעם טײך, צוגענומען דיא בערגליך עיפּושדיגע

בְּלָאטֶע אוּנ דִיא גֶעפֶּגְרְטֶע קֶעטְץ פוּן דִיא גַאסֶען, אָדֶער בַּעלֵי-הַבָּתִּים הָאבֶּען גֶעמַאכְט אַ הַאסְלֶע, אוֹיף צוּ-לְהַכְּעִיס דֶעם גַאנְץ אַלְטֶען מִנְהָג, וַוייטֶער נִישְׁט אוֹיסְצוּשִׁיטֶען דֶעם מִיסְט, אוֹיסְצוּגִיסֶען דִיא פַּאמֵיינִיצֶעס אוּנְטֶער דֶער נָאז, פַּאר דִיא הַייזֶער; חָלִילָה! ווִיא קֶען מֶען אוֹיף אַזַא יוּדִישֶׁער קְהִילָה אַזוֹינְס גָאר טְרַאכְטֶען! נָאר וָואס דֶען? ס'אִיז גְלַאט גֶעוֶוען נָאר רֵיינֶע נִסִים... יוּדֶען הָאבֶּען אֲפִילוּ דֶענְסְטְמָאל זִיךְ גֶעקְלָאגְט אוֹיף דִיא בַּייכֶער, צוּבִּיסְלִיכְוַויים אוֹיךְ אוּנְטֶערְגֶעשְׁטָארְבֶּען, נָאר דָאס אִיז גֶעוֶוען גְלַאט אַזוֹי, אַיין אוּנְטֶערְגַאנְג. מֶען הָאט עֶס צוּגֶעשְׁרִיבֶּען דִיא גְרִינֶע אוּגֶערְקֶעס. דֶער אָרְמֶער עוֹלָם הָאט מִיט אַ הֵייסֶען הוּנְגֶער זִיךְ צוּגֶעחַאפְּט צוּם יוּנְגֶען גָארְטֶענְוַוארְג אוּנ... ס'אִיז, גֶעלוֹיבְּט גָאט, מִיט חֶסֶד... נִישְׁט דָאס בִּין אִיךְ אוֹיסֶען. דֶערְוַוייל ווִיא אִיךְ טְרַאכְט דָא אוּנ וואוּנְדֶער מִיךְ אַזוֹי, אִיז פִּישֶׁקֶע פַּארְשְׁווִינְדֶען גֶעוָוארֶען. גְרָאד בִּין אִיךְ, נִישְׁט הַיינְט גֶעדַאכְט, דֶענְסְטְמָאל גֶעפַּאלֶען אוֹיף דִיא קְרִיזְשֶׁעס, גֶעלִיטֶען שְׁטֶעכֶענִיש. שׁוֹין טַאקִי אַ לַאנְגֶע צַייט נִישְׁט גֶעלָאזְט צוּ דֶער אָדֶער, נִישְׁט גֶעשְׁטֶעלְט קַיין בַּאנְקֶעס, אַ חוּץ נָאר אַקֶעגֶען אַ צֶעהְן פִּיאוְוקֶעלִיךְ אִין דֶער גַאנְצֶער צַייט פוּן עֶטְלִיכֶע חֳדָשִׁים!... נוּא, הָאבּ אִיךְ מִיר פִירְגֶענוּמֶען, מָארְגֶען, בְּלִי נֶדֶר, גֶעה אִיךְ בֶּעצַייטֶענְס אִין בָּאד, וֶועל דָארְט צוּבְּרֵיינְגֶען גוּטֶע עֶטְלִיכֶע שָׁעָה אוּנ שׁוֹין אָנְשְׁמֶעקֶען דָארְט אַלְסְדִינְג... נִישְׁט דַוְוקָא וֶועגֶען פִּישֶׁקֶען אַלֵיין ווִיא אוֹיךְ טַאקִי וֶועגֶען אַנְדֶערֶע ווִיכְטִיגֶע זַאכֶען: מִכֹּחַ פָּאלִיטִיקֶע, פָּאטְשְׁטֶען אוּנ אַלְסְדִינְג, וָואס קָאכְט זִיךְ, פַּארְלוֹיפְט זִיךְ אוֹיף דֶער וֶועלְט אוּנ אִין דֶער שְׁטָאדְט. דָאס אֵיינְצִיגֶע שְׁטִיקֶעל אָרְט פַּאר יוּדֶען אוֹיף צוּשְׁמֶעקֶען, אַרוֹיסְצוּגֶעבֶּען וָואס עֶס בּוּרְטְשֶׁעט אִינְוֶוענִיג אִין זִיךְ אוּנ חַאפֶּען צוּרִיק עֶפִּיס אַ לֶעק פוּן אַנְדֶערֶע. דָארְט אִין דֶער בָּאד וֶוערְד מֶען גֶעוָואהְר פוּן זֶעהְר פִיל סוֹדוֹת, דָארְט וֶוערְד אָפְּגֶעמַאכְט זֶעהְר פִיל גֶעשֶׁעפְטֶען אוּנ עֶס רוּדֶעוֶועט זִיךְ מֶעהְר נָאךְ ווִיא אוֹיף אַ יַרִיד. מֶען בֶּעדַארְף אַהִין קוּמֶען אִין אַ פְרַייטִיג זֶעהְט מֶען שֶׁעהְנְס: אִין אֵיין ווִינְקֶעל זִיטְצֶען רוֹפְאִים מִיט דֶעם קְלִיפֶּערְגֶעצַייג, אַרוּם זֵייא יוּדֶען אַ סַךְ. אֵיין רוֹפֵא גָאלְט קֶעפּ, דֶער אַנְדֶערֶער רוֹפֵא מִיט אַ בְּרִיטְוֶוע צוּקַארְדַאשֶׁעט פְלֵייצֶעס, פָּאטִילִיצֶעס, שְׁטֶעלְט בַּאנְקֶעס דֶעם, חַאפְּט אַרָאפּ גֶעשְׁטֶעלְטֶע בַּאנְקֶעס בַּייא יֶענֶעם אוּנ יוּדִישׁ בְּלוּט גִיסְט זִיךְ טַייכֶענְוַויים אוֹיף דֶעם פָּאל, אוּנְטֶער מֶענְשֶׁען, פַּארְמִישְׁט אִין אֵיינֶעם מִיט בְּלֶעטְלִיךְ פוּן בֶּעזֶעמֶער אוּנ אָפְּגֶעגָאלְטֶע הָאר. דֶעם רוֹפֵא'ס בְּרֶענֶענְדִיג לֶעכְטִיל שְׁמֶעלְצְט זִיךְ מִיט אַ צוּפְלָאכְטֶענֶעם קְנוֹיט, שְׁפְּרִיצְט, בְּרִיזְגֶעט מִיט אַ בֵּייזֶער, מִיט אַ פְלַאם פַייֶער פוּן אַ מִיתָה-מְשׁוּנָּה קָאלִיר. — אוֹיף דִיא וֶוענְט, אוֹיף דֶער סְטֶעלְיֶע לֶעבִּין אוֹיוֶוען הֵיינְגֶען, ווִיא אִין דֶעם גְרֶעסְטֶען מַאגַאזִין, אַלֶערְלֵייא קְלֵיידֶער: הֶעמְדֶער, זָאקֶען, כָּל-אַ-מִינֵי לַייבְּצוּדַאקֶען, אַלֶע סָארְטֶען תַּחְתּוֹנִים, קַאפְּטֶענְס, קַאפָּאטֶעס, אוֹיךְ קַאלֶעכְדִיגֶע פֶעלְפֶּענֶע הִיטְלֶען. — פוּן דֶער אוֹיבֶּערְשְׁטֶער בַּאנְק לָאזֶען זִיךְ הֶערֶען שְׁרֶעקְלִיכֶע קוֹלוֹת. אַ טְהֵייל יוּדֶען לִיגֶען דָארְט אָהְן כּוֹחוֹת, זִיפְּצֶען אוּנ קְרֶעכְצֶען, אַ טְהֵייל זֶענִין גֶעוָואפֶענְט מִיט בֶּעזֶעמְלִיךְ אוּנ שְׁרַייֶען: גֶעוַואלְד יוּדִישֶׁע קִינְדֶער! גֶעוַואלְד הָאט

רַחֲמָנוּת! גְעוואַלְד! גְעוואַלְד פַּארֶע!... אִין בָּאד וֶוערְד קאַלְט, אַלֶע שְׁרַייֶען אוּנ אֵייגֶער נִישְׁט שְׁטְרֶעקְט אוֹיס אַ האַנְד אוֹיפְצוּגִיסֶען אוֹיפְן שְׁטֵיין, בִּיז צוּם סוֹף גֶעפִינְט זִיךְ עֶפִּיס אַ וַוייסֶע־חֶבְרָה־נִיק אוּנ מאַכְט אָן אַזאַ הִיטְץ וִויא אִין גֵיהִנוֹם, אוֹיף דֶערְשְׁטִיקְט צוּ וֶוערֶען. צְווייא אוֹיסגֶעוֵוייקְטֶע יוּדֶען שְׁלָאגֶען זִיךְ דָארְט פַאר אַ ראַשְׁקֶעלֶע, אוֹיסְרַייסֶענְדִיג אֵיינֶער פוּנְם אַנְדֶערֶענְם הֶענְד מִיט זִידְלֶערַייא אַ שְׁרֶעק. אַ דאַרֶער מְלַמֵּד, וָואס בְּלָאנְקֶעט זִיךְ דָא אַרוּם אָהְן גֶעצַייג, לֵייגְט זִיךְ אַרַיין אִין שָׁלוֹם, מאַכְט אַ פְּשָׁרָה – אוּנ אַלֶע דְרַייא טוּנְקֶען זַייעֶרֶע פַארְשְׁמָאלְצֶעוֶועטֶע פַּאטְשֵׁיילְכֶענְס אוּנ וַואשֶׁען זִיךְ פוּן אֵיין ראַשְׁקֶעלֶע. אוֹיבֶּענְאָן אִין אַ קִיפֶּקֶעלֶע זִיטְצֶען מְיוּחָסִים, נְגִידִים, לַייטִישֶׁע מֶענְשֶׁען אוּנ שְׁמַיְיעֶסִין עֵסֶק, פוּן תּוֹךְ זאַכֶען: מִכֹּחַ דֶער טאַקְסֶע, מִכֹּחַ הַיינְטִיגֶע עַזּוּת־פָּנִימֶער מִכֹּחַ דֶעם נאַבָאר, מִכֹּחַ דִיא וַויבָּארֶעס אוֹיף גְלַאסְנֶעס, אוֹיף אַ רַב, מִכֹּחַ אַכְטְצֶעהְן אוּנ דְרַייצֶעהְן אוּנ מִכֹּחַ דֶעם נַייֶען פָּאלִיצְמֵייסְטֶער. צוּ זַייא שאַרְט זִיךְ צוּ וִויא אַ קֶעטְצֶעלֶע עֶפִּיס אַ שֵׁיינֶער יוּד אוּנ מאַכְט אַ שְׁמַיְיעֶס מִכֹּחַ דֶער תַּלְמוּד־תּוֹרָה, מִכֹּחַ דִיא נַייֶע גְזֵרוֹת, מִכֹּחַ חֲטָאִים אִין שְׁטָאדְט אוּנ רַיימְט דֶערְבַּייא אִיטְלִיכֶען אַיין סוֹדוֹת אִין אוֹיעֶר... פְּלוּצְלִים קוּמְט צוּ אֵיינֶער אַ וואוילֶער יוּנְג, וָואס שאַרְפְט דִיא צֵיין אוֹיף גְלַאסְנֶע אוּנ פַארְבֶּעט מִיט אַ חֲנִיפָה־שְׁמֵייכֶעלֶע אוֹיף דֶער אוֹיבֶּערְשְׁטֶער באַנְק דֶעם גְרֶעסְטֶען יַחְסָן אוּנ בַּעַל דֵעָה, וֶועלְכֶען עֶר וִויל אַבִּיסִיל אוֹיסְפַּארֶען טְשַׁאקֶענְדִיג מִיט זַיין כָּבוֹד אַליין. דֶער שֵׁיינֶער יוּד, וָואס הָאט אוֹיךְ אַ קוּק אוֹיף עֶפִּיס אַ הִתְמַנּוּת אוּנ וִויל אָפְּלֶעקֶען אַ בֵּיין פאַלְט דֶעסְגְלַייכֶען אוֹיף דֶער אֵייגֶענֶער הַמְצָאָה, טוּהְט זִיךְ אַ בֵּייג מִיט אַ חֲנִיפָה'לֶע אוּנ פַארְבֶּעט אוֹיךְ אַ יַחְסָן צוּם טאַנְץ. אַלֶע קְרִיכֶען אַרוֹיף אוֹיבֶען אוֹיף דֶער באַנְק, דִיא בֶּעזֶעמְלִיךְ הֵייבֶּען זִיךְ אוּנ דִיא גֶעשֶׁעפְּטֶען זֶענִין אָפְּגֶעמאַכְט... בִּזְכוּת דִיא מְיוּחָסִים וֶוערְד אִין בָּאד גֶעשְׁמַאק הֵייס, קְלֵיין אוּנ גְרוֹיס יוּנְג אוּנ אַלְט חאַפֶּען זִיךְ צוּ דִיא כֵּלִים. דֶער עוֹלָם קְרֶעכְצְט, אַיקֶעט, פָּאסְמאַקֶעוֶועט זִיךְ אוֹיף אַלֶערְלֵייא קוֹלוֹת, אוּנ דֶערְנָסְטְמָאל קְרִיכְט מֵיינֶער אַרוֹיף הֶעט הוֹיךְ אִין אַ וִוינְקֶעלֶע, בִּיחִידוּת, פַאר זִיךְ אַלֵיין אוּנ טוּהְט זִיךְ אַ נֶעהְם פַארֶען דִיא בֵּיינֶער אוֹיף וָואס דִיא וֶועלְט שְׁטֶעהְט.

– אוֹי, רֶב אַלְטִיר, אַ רִיק! הָאטְשׁ אַ קְלֵיין רִיקֶעלֶע, אַהִין, אַהִין אַבִּיסִיל קֵיין צְפוֹן זַייט!...

אַלְטִיר קוּקְט מִיךְ אָן עֶפִּיס וִויא אַיין אָנְשִׁיקֶענִישׁ, מאַכֶענְדִיג מִיט דִיא אַקְסְלֶען: נַא, נַא!

– הָאט צֵייט אַבִּיסִיל, ר' אַלְטִיר! נֶעהְם אִיךְ אִיהְם אַיין. וָואס אִיז אַזוֹי דָאס חאַפֶּענִישׁ? בָּאלְד, בָּאלְד! לָאמִיךְ נָאר אַ קאַפֶּעלֶע זִיךְ אָפְּרוּהֶען.

6.

אַלְטִיר הָאט זִיךְ עֶפִּיס צוּשְׁטאַרְק גֶעפָּארֶעט מִיט דֶעם מוֹנְדשְׁטִיקֶעל, וָואס אִיז גֶעוֶוען

מִיאוּס פַארְלֵייגְט. דֶערְנָאךְ הָאט עֶר עֶס אָפְּגֶעדְרֶעהְט פוּנְם צִיבֶּעבֶּעל, שֶׁעלְטֶענְדִיג עֶס מִיט פַארְדְרָאס, אַרַיינְגֶעזְעצְט אָנְשְׁטָאט אִיהְם אַ גֶענְזֶען פֶּענְדִיל, פַארְרֵייבֶערְט אוֹיף דָאס נַייא זַיין פִּיפְּקֶעלֶע פוּף-פוּף-פוּף אוּנ אַרוֹיסְגֶעלָאזְט וִויא פוּן אַ קוֹימֶען אַ גַאנְצֶען וָואלְקֶען רוֹיךְ. אִיךְ הָאבּ אַבִּיסִיל אוֹיסְגֶעגְלֵייכְט דִיא אַלְטֶע בֵּיינֶער אוּנ וַוייטֶער אָנְגֶעהוֹיבֶּען צוּדֶערְצֶעהְלֶען.

אוֹיף מָארְגֶען בִּין אִיךְ גֶעקוּמֶען אִין בָּאד בֶּעצַייטֶענְס. אַ סַךְ פְרִיהֶער אֵיידֶער דֶער עוֹלָם אִיז זִיךְ בִּיסְלִיכְוַויים צוּנוֹיפְגֶעקוּמֶען. בֶּערִיל דֶער שְׁמַייסֶער אִיז גֶעזֶעסֶען אִין הוֹיז אוֹיף אַ בַּאנְק צְווִישִׁין רַאשֶׁקֶעלִיךְ, אוֹיפְגֶעשְׁטֶעלְט וִויא אַ טוּרֶעם אֵיינֶע אִין דִיא אַנְדֶערֶע אוּנ גֶעבּוּנְדֶען בֶּעזֶעמְלִיךְ, אִיבֶּערְקוּקֶענְדִיג דִיא בְּלֶעטְלִיךְ מִיט אַזַא עֶרְנְסְט פָּנִים, וִויא אַ יוּדֶענֶע קְלוֹיבְּט אַרְבֶּעס. נִישְׁט וַוייט פוּן אִיהְם שְׁטֶעהְט לֶעבִּין אוֹיוֶוען אִיצִיק דֶער הִיטֶער, אַ יוּד מִיט אַ גְרוֹיסֶער בָּארְד, וָואס אִיז אִין דֶעם בְּרוֹיט אַ יָאהְר דְרַייסִיג, טוּהְט נִישְׁט מֶעהְר וִויא קוּקֶען מִיט צוּנוֹיפְגֶעלֵייגְטֶע הֶענְד אוֹיף דִיא פֶּעקְלִיךְ זַאכֶען, צוּ ווִינְטְשֶׁעוֶוען אִיטְלִיכֶען בַּיים אַרוֹיס-גֶעהְן פוּנְם מֶרְחָץ „צוּ רְפוּאָה!" אוּנ צִיהְט דֶערְפוּן דָאס שְׁטִיקֶעל פַּרְנָסָה. עֶר גֶענִיצְט אוֹיף אַ קוֹל, אוֹיסְצִיהֶענְדִיג דֶערְבַּייא דִיא הֶענְד אִין דֶער הוֹיךְ, מַאכְט אַ חֶשְׁבּוֹן וִויפִיל דָאס וַוייבּ בֶּעט אוֹיף שַׁבָּת, שְׁמִיעֶסְט אִיבֶּער מִיט בֶּערְלִין פוּן דִיא הַיינְטִיגֶע שַׁיינֶע פַארְדִינְסְטֶען, שְׁפֶּעט אוֹיס אִיטְלִיכֶען פוּן דִיא בַּעֲלֵי-הַבָּתִּים בֶּעזוּנְדֶער, מַאכְט אַלֶע אוֹיסְצוּדְרֶעהֶען, דֶער אִיז אַזוֹינֶער, יֶענֶער—אַזוֹינֶער, נִישְׁטָא דִיא מֶענְשֶׁען וָואס אַמָאל. גָאר נִישְׁט דָאס מֶרְחָץ וָואס פְרִיהֶער. ווֵיינִיגֶער-פוּן אַ זֶעקְסֶער הָאט דֶער קַארְגְסְטֶער אֲפִילוּ נִישְׁט גֶעוואוּסְט, אוּנ הַיינְט... טְהוּט עֶר אַ שְׁפַּייא אוּנ לָאזְט אוֹיס: הַיינְט מֶעגֶען זַייא אַלֶע דִיא כַּפָּרָה וֶוערֶען! —

בֶּערִיל אוּנ אִיצִיק הָאבֶּען מִיר גֶעמַאכְט אַ גְרוֹיסֶען „בָּרוּךְ-הַבָּא", שׁוֹין טַאקִי אַ הִיבְּשֶׁע צַייט אַז מִיר הָאבֶּען זִיךְ נִישְׁט גֶעזֶעהְן אוּנ אִיךְ בִּין בַּייא זַייא גֶעוֶוען זֶעהְר אַיין אָנְגֶעלֵייגְטֶער גַאסְט. מִיר הָאבֶּען זִיךְ צוּשְׁמִיעֶסְט וֶועגֶען פִיל זַאכֶען אוּנ בִּין אִין דֶערְמִיט שְׁמִיעֶס אַרוֹיפְגֶעקוּמֶען אוֹיף פִּישֶׁקֶען. וואוּ, פְרֶעג אִיךְ, אִיז אוּנְזֶער פִּישֶׁקֶע?

— פִּישֶׁקֶע! מַאכְט בֶּערִיל, אַ טְרֶעסֶע גֶעבֶּענְדִיג דָאס בֶּעזֶעמִיל, הֶע-הֶע! פִּישֶׁקֶע אִיז הַיינְט אַ מֶענְשׁ, אַ בַּעַל-הַבַּיִתִיל, אִיבֶּערְגְלִיקְלִיךְ!

— פִּישֶׁקֶע! זָאגְט אִיצִיק, צוּשָׁאקְלֶענְדִיג מִיטְן קָאפּ, פִּישֶׁקֶע אִיז הַיינְט אַ פָּרִיץ! אוֹיסֶער זַיין שָׁאדֶען גֶעזָאגְט גֶעוָוארֶען אוֹיף אַ סַךְ!.... נוּא, פִּישֶׁקֶע! עֶר הָאט זִיךְ גָאר קֵיינְמָאל אַזוֹי גוּט נִישְׁט גֶעווִינְטְשֶׁען.

אָט וָואס בֶּערִיל דֶער שְׁמַייסֶער הָאט מִיר לְסוֹף דֶערְצֶעהְלְט:

— אַ דָאנֶערְשְׁטִיג פַארְנַאכְט אֵיינְמָאל, אַיינְהֵייצֶענְדִיג אִין אַלֶע אוֹיוֶוענְס אוּנ זִיךְ שְׁטַארְק אָנְגֶעמָארְדֶעוֶועט פוּן דֶער אַרְבֵּייט, לֵייג אִיךְ מִיךְ מִיט חֶבְרָה אִין בָּאד אוֹיף דִיא בֵּיינְק, אַבִּיסִיל דֶעם אָטְהֶעם צוּחַאפֶּען. חוּץ אוּנְז זֶענִין דָארְט גֶעלֶעגֶען אוֹיסְגֶעצוֹיגֶען נָאךְ עֶטְלִיכֶע יוּדֶען בַּטְלָנִים וָואס הַאלְטֶען זִיךְ דָא אוֹיף. וִויא מִיר לִיגֶען זִיךְ דָא אַזוֹי רוּהִיג, רֵייכֶערֶען

אוּנ שְׁמֻיעֶסְין זִיךְ אַזוֹי גַאנְץ פְרֶעהְלִיךְ, מִיט-אַ-מָאל הֶערֶען מִיר, וִויא מֶען פָארְט עֶפִּים צוּ, גְלַייךְ צוּ דֶער בָּאד. נוּא, צוּגֶעפָאהְרֶען – צוּגֶעפָאהְרֶען, וָואס מַאכְט עֶס אוּיס? אֵייְדֶער מִיר קוּקֶען זִיךְ אַרוּם קוּמֶען אַרַיין דְרַייא אַייזֶערְנֶע, גֶעזוּנְטֶע פַארְשׁוֹינֶען, אַלֶע אִין אֵיין קוֹל: גוּט נָאוֶוענְט יוּדֶען! וואו אִיז פִּישְׁקֶע? גִיט אַהֶער פִּישְׁקֶען!.... דָא הָאבּ אִיךְ מִיךְ שׁוֹין טַאקִי אַבִּיסִיל וִויא דֶערְשְׁרָאקֶען. וָואס הֵייסְט עֶס פַאר אַ לָשׁוֹן, עֶפִּים גָאר אִין אֵיין אָטְהֶעם: גִיט אַהֶער פִּישְׁקֶען! בַּאלְד אָבֶער הָאבּ אִיךְ צוּרִיק מִיךְ מְיַשֵׁב גֶעוֶועֶן, וָואס אִיז דָא אַזוֹי דֶער שְׁרֶעק? קֵיין גַנָב חָלִילָה אִיז פִּישְׁקֶע נִיט, עֶפִּים גֶעשֶׁעפְטֶען גְרוֹיסֶע, מַאכְט פִּישְׁקֶע אוֹיךְ נִיט אוּנ וֶוען אֲפִילוּ דִיא פַארְשׁוֹינֶען זֶענִין חַאפֶּערְס, וָואס-זְשֶׁע הֶערְט זֵייא פִּישְׁקֶע? אַקוּרַאט וִויא דָאס מִילְכִידִיגֶע קְלִינְגֶעל. מִיט זַיינֶע מַעֲלוֹת אִיז פִּישְׁקֶע, בָּרוּךְ-הַשֵׁם, בֶּעוָואהְרֶענְט פַאר אַ רֶעקְרוּט. – פִּישְׁקֶען בֶּעדַארְפְט אִיהְר? רוּף אִיךְ מִיךְ אָן בֶּעהַארְצְט. עֶר אִיז אַצִינְד נִישְׁטָא. נָאר זָאגְט מִיר, פֶּעטֶערְס, צוּ וָואס טוֹיג אַייךְ פִּישְׁקֶע? אִיךְ וִויל עֶס וִויסֶען.

דִיא יוּדֶען קוּקֶען זִיךְ אִיבֶּער אַ וַוייְלֶע צְווִישִׁין זִיךְ, דֶערְנָאךְ טְרֶעט אֵיינֶער פוּן זֵייא אַרוּיס אוּנ מַאכְט צוּ מִיר: מֵהֵיכָא-תֵּיתֵי, מִיר וֶועלֶען אַייךְ זָאגֶען. פַאר וָואס נִישְׁט? מֶען הָאט חָלִילָה דֶערְמִיט זִיךְ נִישְׁט צוּשֶׁעהְמֶען. דָאס אִיז אַ יוּדִישֶׁע זַאךְ. דִיא מַעֲשֶׂה דֶערְפוּן אִיז אַזוֹי:

– דִיא בְּלִינְדֶע יְתוֹמָה קֶענְט אִיהְר דָאךְ. דִיא בְּלִינְדֶע יְתוֹמָה, וָואס זִיצְט שׁוֹין פוּן גַאנְץ לַאנְג לֶעבִּין דֶער טוֹיטֶער שׁוּל, בַּיים אַלְטֶען בֵּית-עוֹלָם, אוּנ בֶּעט נְדָבוֹת מִיט דֶעם בֶּעקַאנְטֶען לִידֶעל, וָואס אֵיינֶער פוּן דִיא בְּרִיוֹת הָאט אוֹיף אִיהְר גֶעמַאכְט. דִיא דָאזִיגֶע בְּלִינְדֶע יְתוֹמָה אִיז הַיינְטִיגְס יָאהְר גֶעבְּלִיבֶּען אַיין אַלְמָנָה. זִיא הָאט זִיךְ גֶעאַיילְט גִיךְ צוּ פַארְקְנַאסֶען מִיט עֶפִּים אַ טְרֶעגֶער, זִיךְ מִתְחַיֵב גֶעוֶועֶן, אִיהְם אוֹיסְצוּקְלֵיידֶען בַּעַל-הַבַּתִּישׁ אוּנ גֶעבֶּען אִיהְם זַיין בֶּעדֶערְפֶענִישׁ, דֶערְצוּ נָאךְ אַבִּיסִיל גֶעלְד. הַיינְט הָאט גֶעזָאלְט זַיין דִיא חוּפָּה. מֶען הָאט אָנְגֶעגְרֵייט זֶעהְר אַ גוּטֶע וֶועטְשֶׁערֶע: בְּרַאנְפְּין, בּוּלְקֶעס, פִּישׁ אוּנ טָאפּ-גֶעבְּרָאטֶענְס. אַ גִילְדֶענֶע יָאיךְ מִיט עוֹפוֹת וִויא דֶער שְׁטֵייגֶער אִיז בַּייא יוּדִישֶׁע קִינְדֶער. דָאס אַלְסְדִינְג קָאסְט גֶעלְד. אַז מֶען אִיז אִין גַאנְצֶען פַארְטִיג גֶעוָוארֶען, דִיא כַּלָה אוֹיסְגֶעפּוּצְט, אוֹיסְגֶעשְׁלֵייעֶרְט, שַׁיינְט, לוֹיכְט, וִויא אַ יוּדִישֶׁע טָאכְטֶער, אִיז מֶען גֶעגַאנְגֶען צוּ דֶעם חָתָן, גֶעהְמֶען אִיהְם צוּ דֶער חוּפָּה, דֶער תַּכְשִׁיט אָבֶער, הֶערְט נָאר, אִיז גָאר נִישְׁטָא אִין דֶער הֵיים! מֶען וַוארְט אַ שָׁעָה, נִישְׁטָא, מֶען וַוארְט נָאךְ אַ שָׁעָה, עֶר קוּמְט נִישְׁט, עֶר אִיז וִויא אוֹיסְגֶעטְרִיקֶענְט גֶעוָוארֶען! וָואס לָאזְט זִיךְ צוּם סוֹף אוֹיס? דֶער בָּחוּר, בְּרֶענֶען זָאל עֶר, הָאט חֲרָטָה! בַּאֲשֶׁר זַיין בַּאבֶּע, וָואס אִיז אַזוֹי פִיל יָאהְר שׁוֹין אַ קֶעכְנֶע בַּייא אוּנְזֶער גְבִיר, לָאז גֶעזוּנְט זַיין, וֵויינְט לְיַארֶעמְט, פִילְדֶערְט, שְׁרַייעֶט אוֹיף דֶעם שִׁידוּךְ. ס'אִיז אִיהְר נִישְׁט לְכָבוֹד, זִיא דִינְט פָארְט אַזאַ צַייט בַּיים הִיגֶען גְבִיר, אִיז אוֹיסְגֶעקָאכְט מִיט אַ סַךְ בַּעֲלֵי-הַבַּתִּים אִין דֶער שְׁטָאדְט, וָואס גֶעהֶען צוּם גְבִיר אוֹיף דֶער הִינְטֶערְסְטֶער טִיהְר דוּרְךְ

דֶער קֶעךְ. זִיא קֶען מַאכֶען אַ גוּטֶען קוּגֶעל מִיט חַנְצִיעס קַבָּלָה אוּנ צוּ אִיהְרֶע חְרֶעמְזְלִיךְ אִיז קַיין גְלַייכֶען נִישְׁטָא. עֶפִּיס אַ קַאטָאוֶועס אַ קֶעכִנֶע אִין דֶעם גְבִירִים גֶעזִינְד וָואס הָאט אִין יַאטֶקֶע דִיא גְרֶעסְטֶע דֵעָה, וָואס דֶער שַׁמָשׁ פוּן דֶער שׁוּל בְּרֵיינְגְט אִיהְר מִיט זַיין כָּבוֹד אַלֵיין דֶעם אֶתְרוֹג בֶּענְשֶׁען, וָואס דֶער אוּנְטֶער חַזָן אִין דֶעם קְלַייזֶעל לֵייעֶנְט אִיהְר פּוּרִים דִיא מְגִילָה אִין דֶער קֶעךְ אוּנ רִיקְלֶע דִיא זָאגֶערֶען טְרִינְקְט בַּייא אִיהְר אַ גְלֶעזִיל צִיקָארִיֶע רֹאשׁ-הַשָּׁנָה נָאךְ אוֹיסְגֶעהְמִנִישׁ. פַאר וָואס-זְשֶׁע זָאל הַיינְט דָאס אֵיינִיקֶעל אִיהְר אוֹיף דֶער עֶלְטֶער דָאס פְּנִים פַארְשְׁוַוארְצֶען אוּנ צוּשְׁטֶערְבֶען אִיהְר דֶעם גַאנְצֶען יִחוּס? נֵיין, חָאטְשׁ הַאקְט אִיהְם אוּנ בְּרָאקְט אִיהְם. שְׁרַייא חַי וְקַיָם עֶס הֶעלְפְט נִישְׁט. עֶר וִויל נִישְׁט דֶעם שִׁידוּךְ, וִויל נִישְׁט דִיא כַּלָה. רוּפְט מִיךְ, זָאגְט עֶר, קְנַאק-נִיסֶעל אוּנ לָאדְט מִיךְ צוּם וּנְתַנֶה-תּוֹקֶף! — מִיר אַלֶע זֶענִין גֶעבְּלִיבֶען וִויא אוֹיף דֶער מִילְכֶעדִיגֶער בַּאנְק. עֶס טוּהְט אָבֶער קֵיינֶעם נִישְׁט אַזוֹי בַּאנְג דֶער חָתָן וִויא דִיא וֶועטְשֶׁערֶע. וָואס טוּהְט מֶען מִיט דֶער וֶועטְשֶׁערֶע, מִיט אַזֶעלְכֶע פִישׁ אוּנ גֶעבְּרָאטֶענְס? מִיר מִתְעַסְקִים הָאבֶען אַ גַאנְצֶען טָאג זִיךְ אָנְגֶעמָארְדֶעוֶועט, אַרוּמְגֶעלָאפֶען, גֶעטָאן, גֶעאַרְבֵּייט. אוּנְז קוּמְט נָאךְ אוֹיךְ פוּנְם שַׁדְכָנוּת. אַיין עֲבֵרָה חְלֶעבִּין אַזוֹי פִיל מִיה, אוּנְזֶער מִיה אוּנְזֶער אַרְבֵּייט! מִיר הָאבֶען גֶעטְרַאכְט, גֶעטְרַאכְט, גֶעקְלֶעהְרְט, גֶעקְלֶעהְרְט אוּנ אוּנְז אִיז אַיינְגֶעפַאלֶען פִישְׁקֶע! לָאז עֶר, חְלֶעבִּין, אַרוֹיסְפִיהְרֶען אִיטְלִיכֶען פוּן דֶער נוֹיט. לָאז פִישְׁקֶע, חְלֶעבִּין, זַיין דֶער חָתָן, וָואס מַאכְט עֶס אוֹיס? וָואס קֶען עֶס אִיהְם אַרֶען? מִיר זֶענִין דָאס אַצִינְד גֶעקוּמֶען נֶעהְמֶען אִיהְם בַּאלְד טַאקִי צוּ דֶער חוּפָּה אָנְשְׁטָאט דֶעם טְרֶעגֶער.

אִינְדֶעם וִויא דִיא יוֹדֶען טַעֲנֶה'ן דָא אַזוֹי קוּמְט אָן פִישְׁקֶע. מִיר הָאבֶען אִיהְם גֶעטָאן אַ נֶעהְם, גֶעחַאפְּט דִיא כְּשֵׁרָה מְצִיאָה, נִישְׁט צוּמַאכֶען מִיט אִיהְם קַיין פִיל הַסְבָּרוֹת, קַיין לַאנְגֶע שַׁאֲלוֹת: גֶעה בָּחוּר מִיט דִיא קְרַאנְקֶע פִיס, גֶענוּג זִיךְ גֶעפַּאסֶעט, גֶעה בָּחוּר אוּנְטֶער דֶער חוּפָּה! — מֶען הָאט אַלְסְדִינְג אָפְּגֶעמַאכְט גַאנְץ גֶעשְׁווִינְד, נָאךְ אֵיידֶער פִישְׁקֶע הָאט צַייט גֶעהַאט אֲפִילוּ זִיךְ אַרוּמְצוּקוּקֶען. חֶבְרָה הָאט גֶעהַאט אַ גוּטֶע וֶועטְשֶׁערֶע, גֶעגֶעסֶען, גֶעטְרוּנְקֶען אוֹיף וָואס דִיא וֶועלְט שְׁטֶעהְט אוּנ צוּגֶעווִינְטְשֶׁעוֶועט דֶעם נַייעֶם פָּאר פָאלְק.

פִישְׁקֶע גֶעהְט עֶס הַיינְט אִין דֶער טְשֶׁערְקַאסֶענֶער קַאפָּאטֶע, וָואס אִין אִיהְר הָאט גֶעזָאלְט גֶעהֶען דֶער טְרֶעגֶער אוּנ אִיז גָאר דֶער וואוילֶער יוּנְג. זַיין אַרְבֵּייט אִיז הַיינְט, אַרוֹיס-צוּפִיהְרֶען אַלֶע פְרִיה מָארְגֶען זַיין וַוייבּ, דִיא בְּלִינְדֶע יְתוֹמָה, אוֹיף אִיהְר אָרְט לֶעבִּין אַלְטֶען בֵּית עוֹלָם אוּנ תְּחִלַּת הַלַּיְלָה אַוֶועקְצוּפִיהְרֶען זִיא פוּן דָארְט צוּרִיק אַ הֵיים. מִיט עֶסֶען אוּנ טְרִינְקֶען הָאט פִישְׁקֶע נִישְׁט וָואס צוּזָארְגֶען. זַיין וַוייבּ אִיז אַיין אֵשֶׁת חַיִל, הָאט אַ שְׁטֶענְדִיגֶע, גוּטֶע פַּרְנָסָה אִין דִיא הֶענְד. דָאס פָּארֶעל הָאט זִיךְ לִיבּ, אֵיינֶער דֶעם אַנְדֶערֶען הָאט נִישְׁט חָלִילָה אוֹיסְצוּזֶעצֶען קַיין חֶסְרוֹנוֹת.

אָט דָאס, ר׳ אַלְטִיר, הָאט מִיר דֶערְצֶעהְלְט בֶּערִיל דֶער שְׁמַייסֶער. זֶעהְט אִיהְר

שוין, רוף איך מיך אָן, וואס אויף דער וועלט קען זיך טרעפען. וויא אזוי, מען פּארט בייא אונז יודעליך הינקעדיגע מיט בלינדע, וויא אזוי מען שטעלט חופּות, מאכט זיווגים, צוליב וואס? דיא טהוערס זאלען זיך זאט אנעסען, אנטרינקען! אזוי איז ביים געמיינעם עולם, בייא דיא ארעמע אונ אזוי איז אויך בייא דיא נגידים. דארט ווערד אויך ועהר אָפט געשלאָסען אזעלכע מיני שידוכים וואס נישט געשטויגען. עס פארשטעהט זיך צו ליב איין אנדער מין וועטשעריע, מיט איין אנדער חן... נישט דאס בין איך אויסען. זארגט חלעבין נישט, ר׳ אלטיר! אויב אייך איז נישט געראטען פארען א בחור מיט א זכר, דערפאר וועט אייך געראטען, אם־ירצה־השם, צונויפפיהרען עפּיס איין אנדער מין שידוך. פאלט נאר בייא אייך נישט אראפּ. נישקשה, חלעבין! איך זעה, איהר טויגט, איהר האט געחאפּט דעם סטריה באלד טאקי, גאר לומדיש. פארקעהרט, אדרבה, אנגעהויבען אייער נייא געשעפט האט איהר גאנץ גוט, וויא א לאנד שדכן טאקי. אי וואס דער בחור... נוא, בע, חלעבין! דערפאר אבער, אז איהר וועט ערגיץ שוין אנשמעקען א מויד, וועט עס שוין געהען וויא א מזמור. א בלינדע, א שטומע, א קרומע, געה טאכטער, געה מיט מזל אונטער דער חופּה! דער דרוקער מאהנט געלד, דיא שקאפע בעדארף עסען, דיא בתולה מיינע מוז חתונה האבען, מיין ווייב איז געלעגען געווארען למזל מיט א יונגעל, געה־זשע טאכטער געה, ריק זיך אונטער דער חופּה!...

ריקט זיך נאר אין מחשבות׳ן, ר׳ אלטיר, ווייטער אביסיל. א, איהר שוויצט אהן עין־הרע וויא א ביבער! שוויצט, שוויצט געזונטערהייט!

7.

— מילא בקיצור וויא דיא מעשה איז, דערוויייל איז שאפּעל! מאכט אלטיר, וויא אליין צו זיך, מיט א קרעכץ, בעטריבט, פארומערט אונ גרויסע טראפּען שוויים טרעטען איהם ארויס אויפן פּנים. ער הייבט אויף דיא אויגען, דערלאנגט אויף מיר א בליק, עפּיס מיט אזא ריהרענדיג קנייטשעלע, מיט אזא רחמנות־פּנימעל, וויא א זויגענדיג קינד קוקט אויף דער מאמע, בשעת עס לעכצט נאך דער ברוסט. אלטיר געביך האט געמיינט פּרנסה. עס האט איהם געצויגען צומאכען מיט מיר עפּיס א געשעפטיל. ווארים וויא ליגען עס צוויא יודען מיט בערד, אין מיטען העלען טאג, גלאט אזוי אהן עסק?! ווען צוויי יודען זאלען א שטיינער פארווארפען ווערען ערגיץ אין א העק אויף א וויסטע, וואו חוץ זייא איז נישטא קיין לעבעדיג בעשעפעניש, איז גאנץ זיכער, אז איינער וועט מיט דער צייט מאכען עפּיס

א קלייטיל, דער אנדערער – אויך עפּיס א שטיקעל געשעפט, ביידע צווישן זיך וועלען האנדלען, איינער דעם אנדערען בארגען, געבען אין קאמיסיע און איינער פונם אנדערען ציהען דאס שטיקעל פרנסה. אלטיר האט באלד טאקי א פרעג געטאן: „וואס געפינט זיך ביא מעלתו היינט עפּיס אין ביידיל?„ עס האט אזוי פיל געהייסען וויא: מאמע, טיטע!... צופּאקט אייך, ר' מענדיל, און ארוים מיט דער סחורה!

אין ברירה! מען טאהר זיך נישט פוילען. איך נעהם אפיר מיין פּעקיל סחורה, אלטיר זיין פּעקיל און נעהמען זיך קנעלען, געשמאק צום עסק. מיר סטעבעווען, ביימען, איך גיב אלטירן אין חילוף אריין בריה'שע ביכליך מיט קורצע שורהליך און הה, אהה, ווער געשריגען! וואס איך וויל זייא פּטור ווערען. ער איז אבער אויך קיין נאר נישט און וויל זייא אפילו אין דיא הענד אריין נישט נעהמען.

— פוילע סחורה! זאגט אלטיר פארקרימענדיג זיך. שמאכטעס פון עפּיס פארשימעלטע באנק-קוועטשערס, ארעמע בעלי-עברות! וויים איך וואס זייא האבען דארט עפּיס אנגעמאכט! פאר וועמען? קיינער פונם עולם פארשטעהט דארט נישט אפילו קיין ווארט. עפּיס טערקיש, מישטעהנס געזאגט, לשון!... איינמאל שוין געטאן א נארעשקייט פיהרען מיט זיך אזא לעגער סחורה. פע, חלעבין! גיט אהער, ר' מענדעלי, עפּיס רעכטס!

איך לייג ארויס רומי"ל, איין מין נאך דעם אנדערען. מיין אלטיר קוויינקעלט זיך אלץ, זעצט אויס חסרונות. צו איין מין אבער בעקומט ער שטארק חשק און איז צו איהם וויא צוגעזאטען געווארען. ס'איז באמת געווען גאר אנטיק. דיא בלעטליך פון כל-א-מיני קאלירען, און נישט פון איין גרויס. דיא אותיות אביסיל מטושטש פון אלערלייא שריפט: רש"י, דימענט, פּעריל, ציצערא, פרקים, גרויס און קליין וועליש. דאס אויסשטעלעכטס גאר א וואונדער: שמאלע פאסיקליך אנגעדרוקט מיט קליינע אותיותליך ביא דיא זייטען, א ברייטער פאס מיט גרעסער שריפט אינוועניג אין דערמיט, אונטען א בויך מיט פיצליך אותיות, אנגעזעצט וויא מאהן און צווישן דיא אלע שטיקליך ציהען זיך אין דער לייג, אין דער ברייט סטעזשקעליך, וויא ווייסע שמאלע בענדליך. דיא אלע גוטע מעלות, וואס יודען אין אונזער ווינקעל האבען ליב. פארוועגדטע בלעטליך איז אין פיל שטעלען אויך געווען. דאס איז דאך ערשט דיא גאנצע חריפות. אדרבה, לאז א יוד ברעכען דעם קאפּ, פאלען אויף דעם שכל און געפינען. גלאט אזוי, פּראסט, וויא עס געהר צוזיין, קען דאך אפילו א גראבער יונג אויך אנטאפּען... פון גרייזען רעדט מען שוין נישט, דאס כוז דאך שוין זיין. און וועמען געהען זייא אן? א יוד האט א קעפּיל און איז נישקשה נישט קראנק זיך אנצושטויסען וואס מען מיינט. נאר א לשון, א לשון איז עס דארט געווען קונציג וואויל, גאר נישט צום פארשטעהן! אקוראט אין דעם יודישען גוסט. „אין קוציץ" איז דאך עפּיס אויך גענוג גוט, הארבליך מחיה, נאר אין-קוציץ-לשון שרייבען ביא אונז

הַיינְט גֶעווֶעהְנְלִיךְ אויךְ פִיל אַנְדֶערֶע, מֶען קֶען פָארְט וויא עֶס-איז זַייא אַיינְבַּייסֶען, טְרֶעפֶען וָואס זַייא מֵיינֶען. מֵילָא וָואס-זְשֶׁע איז דָאס פַאר אַזַא חֲשִׁיבוּת? וָואס-זְשֶׁע לָאזֶען זַייא מִיךְ דָא הֶערֶען? גוּט, אֱמֶת גוּט איז בַּייא יוּדֶען נָאר אַזוינְס, וָואס בְּרֶעכְט דֶעם מוֹחַ אוּנ אוּמְמֶעגְלִיךְ צוּפַארְשְׁטֶעהֶען. אַז מֶען פַארְשְׁטֶעהְט עֶס נִישְׁט, מִסְתָּמָא מוּז דָאךְ דְרִינֶען עֶפִּיס שְׁטֶעקֶען... נִישְׁט דָאס בִּין איךְ אויסֶען.

מַיין אַלְטִיר הַאפְּט דֶעם דָאוִינֶען מִין סְחוֹרָה מִיט בֵּיידֶע הֶענְד אוּנ מֶען זֶעהְט, וויא עֶס קוּמְט אִיהְם צוּ אַ שְׁטִיק גֶעזוּנְט. דֶערְנָאךְ בַּייטֶען מִיר תְּחִינוֹת אויף בָּבָא-מַעֲשִׂיוֹת, מַעֲנֶה-לָשׁוֹן'ס אויף טויזֶענְט-אוּנ-אַיין נַאכְט, שִׁיר-הַמַּעֲלוֹת'ן אויף קַמֵיעֶלִיךְ; סְטֶעבֶּעוֶוען אַ מֵאָה זִיטָאמִירֶער סְלִיחוֹת אויף בֶּערְשֶׁעדֶער טַלִית-קָטָנ'ס, ווילְנֶער קִינוֹת אויף שׁוֹפָרוֹת, חֲנוּכָּה-לֶעמְפְּלִיךְ אויף וָואלְפֶצַיינְדְלִיךְ, שַׁבָּת'דִיגֶע מֶעשֶׁענֶע לַייכְטֶער אויף הַבְדָלוֹת אוּנ קִינְדֶערְשֶׁע בְּלִיטְשְׁקֶענֶע יַארְמוּלְקֶעלִיךְ. בֵּיידֶע צְדָדִים הָאבֶּען דֶערְוַוייל פוּנְם גַאנְצֶען מַשָּׂא-וּמַתָּן קֵיין גְרָאשֶׁען אִין דִיא אויגֶען נִישְׁט גֶעזֶעהֶען אוּנ גֶעבְּלִיבֶּען שְׁטַארְק צוּפְרִידֶען, גְלַאט פוּנְם הַאנְדֶעל אַלֵיין. מֶען הָאט דָאךְ גֶעטָאן, גֶעהַאנְדֶעלְט, גֶעמַאכְט גֶעשֶׁעפְטֶען, נִישְׁט גֶעזֶעסֶען לֵיידִיג.

אַלְטִירְס מָרָה-שְׁחוֹרָה אִיז וויא אַ רויךְ פַארְשְׁווּנְדֶען גֶעוָוארֶען, סְ'אִיז אִיהְם גֶעוֶוען צוּדֶערְקֶענֶען אִין דֶעם פָּנִים, אַז יַארְמֶעלִינִיצֶער יָרִיד מִיט זַיין פִינְצְטֶער מַזָל אִיז אִיהְם פוּנְם זִינֶען אַרוֹיס-גֶעגַאנְגֶען. עֶר רֶעבֶּענְט עֶפִּיס שְׁטִילֶערְהֵייט פַאר זִיךְ אויף דִיא פִינְגֶער, הַאלְטֶענְדִיג דֶעם לִינְקֶען אויֶער אָנְגֶעבּויגֶען, גְלַייךְ וויא אִין קָאפּ בַּייא אִיהְם חֶשְׁבּוֹנְט אַ בּוּכְהַאלְטֶער, צוּ ווֶעלְכֶען עֶר הָארְכְט זִיךְ גוּט צוּ, אוּנ אַ-פָּנִים דֶער חֶשְׁבּוֹן ווַייזְט אויף אַ פַארְדִינְסְטִיל, אִם-יִרְצֶה-הַשֵּׁם, ווַייל דָאס מוֹיל שְׁפַּאלְט זִיךְ אִיהְם אִין דֶער גַאנְצֶער בְּרֵייט אוּנ פוּן צְווִישֶׁן זַיינֶע גֶעדִיכְטֶע וָואנְצֶעס בְּלִיצְט אַרוֹיס אַ זִיס שְׁמֵייכֶעלֶע.

דֶערְוַוייל אִיז גֶעוָוארֶען מִנְחָה-צַייט. אַ גֶעשְׁמַאק ווִינְטֶעלֶע הויבְּט אָן צוּבְּלָאזֶען אוּנ אויפֶן הִימֶעל ווַייזֶען זִיךְ שְׁטִיקְלִיךְ וָואלְקֶען, אויף ווֶעלְכֶע מֶען הָאט, וויא אויף טְהַייֶערֶע גֶעסְט, שׁוֹין אַ לַאנְגֶע צַייט אַרוֹיסְגֶעקוּקְט. דִיא בֵּיימֶער הויבֶּען פַּאמֶעלִיךְ אָן זִיךְ צוּשָׁאקְלֶען, אַיינֶער צוּם אַנְדֶערֶען אַיינְגֶעבֵּייגֶען דֶעם קָאפּ, אוּנ פִיהְרֶען צְווִישֶׁן זִיךְ אַ שְׁמוּעֶס אויף זַייעֶר לָשׁוֹן, נָאכְדֶעם אַז זַייא הָאבֶּען אַזוֹי לַאנְג גֶעשְׁווִיגֶען שְׁטִיל. דָאס ווִינְטֶעלֶע הָאט אויפְגֶעוֶועקְט דִיא שְׁלָאפֶעדִיגֶע תְּבוּאָה, אַלֶע זַאנְגֶען הַאפֶּען זִיךְ וויא יוּנְגֶע קִינְדֶער אויף מִיט אַ קוֹל אוּנ צוּקִישֶׁען זִיךְ גָאר פְרֵיינְדְלִיךְ. גָאטְס בֶּעשֶׁעפֶענִישׁ רִיהְרְט זִיךְ אוּמֶעטוּם: אויפֶן פֶעלְד, אִין וַואלְד אוּנ אִין דֶער לוּפְט. אַיינְס נָאךְ דָאס אַנְדֶערֶע טְרֶעטֶען שְׁפִּילְפֵייגֶעלִיךְ אַרוֹיס, אויף צְוַוייגְלִיךְ, בֵּיימְלִיךְ, נִידֶערִיג אוּנ גַאנְץ הויךְ, פוּטְצֶען זִיךְ דִיא פֶעדֶערְלִיךְ, אַ ווִישׁ מִיט דֶעם שְׁנֶעבֶּעלֶע, אַ טְרֶעסֶע, אַ שָׁאקֶעל אוּנ הויבֶּען אָן דִיא זִיסֶע זְמִירוֹת, צְווִינְגֶען, צוּשְׁווִישְׁטְשֶׁען. בַּאבֶּעטְשְׁקֶעס רֵייךְ גֶעקְלֵיידְט אִין אַטְלֶעס, סַאמֶעט, מָארֶע-אַנְטִיק מִיט טְהַייֶערֶע צִיהְרוּנְג הַאפֶּען אַ טֶענְצִיל, שְׁווֶעבֶּענְדִיג אִין דֶער לוּפְט, הֵייבֶּען זִיךְ, דְרֶעהֶען זִיךְ אוּנ מַאכֶען חֵן.

צְווייא בּוּשְׁלֶעס, גְוואַרְדֵייצֶעס, מִיט לַאנְגֶע, רויטֶע פִּיס שְׁטֶעהֶען אויפְֿן גְרָאז, פַאַרְרַייסֶענְדִיג דִיא קֶעפּ אִין דֶער הויך אוּנ קוּקֶען מִיט גַדְלוּת. עֶפִּים אַ קוּנְדֶעס, אַ פויגֶעל, שְׁטִיפְט, פְלִיהְט פוּן אֵיין בּוים צוּם אַנְדֶערֶען, מַאפְּט „קוּקוּ, קוּקוּ!" וִויא עֶר שְׁפִּילְט זִיךְ אִין בַּאהֶעלְטֶעגִישׁ. אִיהְם עֶנְטְפֶערְט אָפּ פוּן צְווִישֶׁען ווייץ אוּנ קָארְן אֵיין אַנְדֶער מִין פויגֶעל עֶפִּים. „פִּיק-בֶּער-וִויק, פִּיק-בֶּער-וִויק!" וִויא גֶערֶעדְט: אֵייבִּיג וֶועסְט-דוּא מִיךְ דָא נִישְׁט חַאפֶּען, חָאטְשׁ שִׁיט מִיר אָן זַאלְץ אויפְֿן עֶק, פַּאקְט זִיךְ, ר' קָרוֹב וַוייטֶער אוּנ אַוֶועק, אַוֶועק!... נִישְׁט וַוייט אִין אַ וֶועלְדֶעלֶע קְנַאקְט דֶער סָאלָאוויא, צוּלָאזְט זִיךְ אויף זַיין הֶעלְזֶעלֶע, מַאכְט זִיסֶע שְׁטֵייגֶער אוּנ שְׁפִּילְט גָאר מְחַיֶה. אִיטְלִיכֶער וָואס קֶען נָאר עֶפְּנֶען אַ מויל הַאלְט דֶעם וֶועלְט-בֶּערִיהְמְטֶען חַזָן אוּנְטֶער. זְשַׁאבֶּעס אֲפִילוּ פוּן דִיא טַייכְלִיךְ עֶרְגִיץ טֶערֶעלֵייקֶען, אֲפִילוּ פְלִיגֶען, בִּינֶען הָאבֶּען נִישְׁט גֶעשְׁווִיגֶען אוּנ דֶער זְשׁוּק, דֶער שֵׁייגֶעץ, דֶער אָנְחַאפֶּער, הָאט פְלִיהֶענְדִיג אויךְ גֶעזְוִושֶׁעט. דָאס אִיז גֶעוֶוען אַזַא קָאנְצֶערְט, וֶועלְכֶען מֶען הָאט גֶעמֶעגְט אויף בִּילֶעטִין גֶעהֶען הֶערֶען... דִיא גַאנְצֶע וֶועלְט אִיז עֶפִּים וִויא לֶעבֶּעדִיג גֶעוָוארֶען אוּנ בֶּעקוּמֶען אַ פְרֶעהְלִיךְ פָּנִים. אַ פְרֵייד, אַ פַארְגֶעגִיגֶען צוּהֶערֶען, צוּזֶעהֶען, צוּשְׁמֶעקֶען דִיא זִיסֶע רֵיחוֹת פוּן אַלֶע זַייטֶען.

— ר' אַלְטִיר סְ'אִיז גוּט! ר' אַלְטִיר סְ'אִיז שֵׁיין! עֶס צִיהְט עֶפִּים בַּייא דֶער נְשָׁמָה, עֶס רֶעדְט עֶפִּים צוּם הַארְצֶען: גָאטְס וֶועלְטִיל אִיז שֵׁיין, גָאטְס וֶועלְטִיל לֶעבְּט! עֶס צִיהְט אוּנ גְלוּסְט זִיךְ אַרֵיינְוַוארְפֶען זִיךְ עֶפִּים אַהִין, אַהִין מִיט הֶענְד אוּנ מִיט פִּיס...

— ר' מֶענְדֶעלִי, בֶּע!... ר' מֶענְדֶעלִי, עֶט... פֶּע! טוּהְט אַלְטִיר אויף מִיר זִיךְ אַ קְרִים. שׁוין צַייט בֶּעסֶער מִנְחָה דַאוֶונֶען. פַארְגֶעסְט בֶּעסֶער נִישְׁט פוּן אֵייעֶרֶע אַלֶע זַאכֶען, צוּזָאגֶען עֲנֵנוּ...

אִיךְ פַארְבִּינְד דִיא זָאקֶען, גַארְטֶעל-אַרוּם מִיט אַ פַּאסֶעק דִיא קַאפָּאטֶע אוּנ הוֹיבּ אָן זָאגֶען „קְ ט וֹ רֶ ת" אויף אַ בַּייא-קוֹל, גַאנְץ לוּסְטִיג. מַיין אַלְטִיר, זָאל לֶעבֶּען, צוּלָאזְט זִיךְ בַּאלְד טַאקִי נָאךְ מִיר אויף דֶער גְרָאבֶּער סְטְרִינֶע, אויף דֶער גֶעמְבֶּע אוּנ מִיר בֵּיידֶע גִיבֶּען אָפּ אַ שֶׁבַח זַיין לִיבֶּען נָאמֶען, בְּשַׁעַת אַלֶע קְרַייטִיכְצֶער אוּנ בְּלֶעטְלִיךְ אויף דִיא פֶעלְדֶער, אַלֶע חַיוֹת אוּנ עוֹפוֹת אִין דִיא וֶועלְדֶער לויבֶּען גָאט, זָאגֶען שִׁירָה. —

נָאךְ בַּיים אָנְהוֹיבּ „פִּטוּם הַקְטוֹרֶת", אַז אַלְטִיר אִיז אַרוּים מִיט דֶעם גַאנְצֶען אַפְּטֵייקֶעל קְרַייטִיכְצֶער אוּנ גֶעווִירְצִין: הַחֶלְבְּנָה, טַייבִילִשׁ קוֹיט, וְהַלְבוֹנָה לויטֶערֶע וַויירִיךְ, הַצִפּוֹרֶן, אַ וָוארְצֶעל גְלַאט וִויא אַ נָאגֶעל, אִינְגְבֶּער אוּנ שְׁטֵיינְגְלִיךְ זַאפְרֶען, הָאט עֶר אַרויסְדֶערְטַאפְּט פוּן אוּנְטֶער דֶער קֶעלְנִיֶע דָאס בַּעַל-הָעֲגָלָה'שֶׁע טְרִיף-גֶעווִירְץ, אַ קְלֵיין פֶּעסֶעלֶע „מַאזְנִיצֶע" מִיט סְמָאלֶע. מִיט דֶעם דַאוֶונֶען אִיז עֶר פַארְטִיג גֶעוָוארֶען גִיךְ אוּנ בְּשַׁעַת אִיךְ הָאבּ נָאךְ גֶעהַאלְטֶען אִין דֶערְמִיט הָאט עֶר שׁוין גֶעשְׁמִירְט דִיא רֶעדֶער.

— הָאיֶעט נִישְׁט, ר' מֶענְדֶעלִי, מַאכְט עֶס בְּקִיצוּר! טְרַייבְּט מִיךְ אַלְטִיר אוּנְטֶער.

גֶעהְמְט זִיךְ אִיהְר דָא צוּ אַיְיעֶר וָאגֶען אוּנ אִיךְ וֶועל הֶערְוַוייל אַ גֶעה טָאן נָאךְ דִיא פֶּערְדְלִיךְ. צַייט צוּפָאהְרֶען. בִּיז נַאכְט קֶענֶען מִיר גַאנְץ וַוייטְלִיךְ אַיינְפָאהְרֶען.

אַלְטִיר גֶעהְט בַּאלְד טַאקִי אַוֶועק אוּנ אִיךְ גֶעהְם מִיךְ צוּ דֶעם וָאגֶען, טָאן אִיהְם זַיין רֶעכְט. אִיךְ אַייל מִיךְ נִישְׁט, שְׁמִיר דִיא רֶעדֶער בַּעל-הַבַּתִּישׁ, אִיךְ קַארְג נִישְׁט קַיין טְרִיף-גֶעווירְץ, בֶּעטְרַאכְט מִיר דִיא אַקְסֶען, אִיטְלִיכְס פִּיצֶעלֶע בֶּעזוּנְדֶער. דָאס הָאט גֶעדוֹיֶערְט אַ הִיבְּשֶׁע צַייט – אוּנ מַיין אַלְטִיר קוּמְט נִישְׁט. דִיא פֶּערְדְלִיךְ הָאבֶּען גֶעמוּזְט פַארְגֶעהֶען וַוייטְלִיךְ אַבִּיסִיל אִין וַואלְד אוּנ זִיךְ גוּט אוּנְטֶערְגֶעפַּאסֶעט. אַזוֹי דֵיינְק אִיךְ מִיר אוּנ טוּה אַ קוּק אוֹיף דֶער זוּן, וָואס הַאלְט נָאהֶענְט בַּיים אוּנְטֶערְגֶעהֶען. אִיךְ שְׁטֶעה מִיר אַזוֹי אַוֶועק וַוייטֶער אַ הִיבְּשֶׁע צַייט. דִיא זוּן הָאט זִיךְ שׁוֹין גֶעזֶעטְצְט. אִיהְרֶע לֶעצְטֶע שְׁטְרָאהְלֶען קְרִיכֶען בִּיסְלִיכְוַויים אַרָאפּ פוּן דִיא בֵּיימֶער, אוֹיף וֶועלְכֶע זֵייא הָאבֶּען עֶרְשְׁט אַזוֹי פְרֶעהְלִיךְ-לוֹיכְטֶענְדִיג זִיךְ גֶעשְׁפִּילְט, אוּנ זָאגֶען דֶעם וַואלְד: אַ גוּטֶע נַאכְט!...

עֶס בֶּעפַאלְט מִיךְ עֶפִּיס אַ מוֹרָא. אֶפְשַׁר אִיז אַלְטִירְן נִישְׁט גוּט גֶעוָוארֶען? אַ קַאטָאוֶועס נָאךְ אַזוֹי פִיל שְׁוַויים, נָאךְ אַזַא לַאנְגֶען טָאג פַאסְטֶען! אֶפְשַׁר אִיז עֶר דָארְט עֶרְגֶיץ חַלָשׁוּת גֶעבְּלִיבֶּען, אָדֶער אֶפְשַׁר אִיז אִיהְם דָארְט גָאר עֶמִיצֶער בֶּעפַאלֶען? ס'אִיז דָאךְ אַ וַואלְד, אַ פַארְלֶעגֶען אָרְט, אִין דֶער זַייט וֶועג! מֶען טָהאר אַזוֹי דִיא זַאךְ נִישְׁט לָאזֶען, מֶען מוּז גֶעהֶען זֶעהֶען.

אִיךְ מַאךְ מִיר הַארְץ אוּנ גֶעה אִין וַואלְד אַרַיין. אִיךְ גֶעה אוּנ זוּךְ, אַיין עֲבֵרָה אָבֶּער דִיא מִיה, אַלְטִיר אוּנ דִיא פֶערְד זֶענֶען אַזוֹי וִויא אִין וַואסֶער אַרַיינְגֶעפַאלֶען. אִיךְ בִּין שׁוֹין פַארְגַאנְגֶען טִיפְלִיךְ אוּנ קוּם לְסוֹף צוּ עֶפִּיס אַ לַאנְגֶען, שְׁמָאלֶען טְהָאל, וָואס הַאקְט פַאר מִיר אִיבֶּער דֶעם וַואלְד אִין צְוֵייא טְהֵייל. דֶער טְהָאל אִיז בֶּעוַואקְסֶען מִיט טְשֶׁערֶעט אוּנ מִינֵי בֵּיימְלִיךְ שְׁטֶעבֶּענְדִיגֶע וִויא דֶערְנֶער, אוּנ צִיהְט זִיךְ מִיט אֵיין זַייט צוּם שְׁלַיאךְ, מִיט דֶער אַנְדֶערֶער עֶרְגֶיץ אַנְדֶערְשׁ, הֶעט וַוייט צוּ אַלְדֶע שְׁוַוארְצֶע יָאהְר. דֶער וַואלְד שְׁטֶעהְט אוּנ שְׁלָאפְט, אִיבֶּערְגֶעדֶעקְט פוּן אוֹיבֶּען עֶפִּיס מִיט אַ טוּנְקֶעלִין פָארְהַאנְג. אַרוּם אוּנ אַרוּם אִיז שְׁטִיל. נָאר צַייטֶענְוַויים הֶערְט מֶען, וִויא צְוֵייא הוֹיכְגֶעוַויקְסִיגֶע בֵּיימְלִיךְ, נָאהֶענְטֶע שְׁכֵנִים, שׁוּשְׁקֶען זִיךְ מִיט אַרָאפְּגֶעלָאזֶענֶע קֶעפּ צְווִישֶׁען זִיךְ, אֵיינֶער דֶעם אַנְדֶערֶען אַ קִיטְצֶעל גֶעבֶּענְדִיג הִינְטֶערְוַויילִיכְס מִיט דִיא צְוַוייגֶען. אָדֶער וִויא אַ פָּאר בְּלֶעטְלִיךְ עֶרְגֶיץ פְלַאטֶערֶען, בֶּערִיהְרֶען זִיךְ, גְלַייךְ וִויא עֶס גְרִימְט זֵייא עֶפִּיס אוּנ עֶס לָאזְט זֵייא נִישְׁט רוּהֶען. דָאס רֶעדְט דֶער וַואלְד פוּנֶם שְׁלָאף. דָאס חָלוּמְט זִיךְ אִיהְם נֶעכְטִיגֶער טָאג מִיט אַלֶע פְרֵייד אוּנ לֵייד אִין אִיהְם. דֶער שָׁארְךְ פוּן דִיא דַארֶע רִיטְלִיךְ דָארְט – דָאס קוּמֶען אִיהְם צוּ חָלוֹם בֵּיימֶער גֶעבִּיךְ, וֶועלְכֶע מֶען הָאט פַאר דֶער צַייט אוֹיסְגֶעהַאקְט. דֶער קְלַאפּ בַּיים אַרָאפְּפַאלֶען דָארְט עֶפִּיס פוּן דֶער הוֹיךְ – דָאס בֶּעטַייט אַ נֶעסְט מִיט יוּנְגֶע אוּמְשׁוּלְדִיגֶע פֵייגֶעלִיךְ, וָואס דֶער שְׁפַּארְבֶּער, דֶער שׁוּלִיק, הָאט פְּלוּצְלִים צוּשְׁטֶערְט, אוּנ דָאס טַאקִי פְלַאטֶערֶען דִיא

בְּלֶעטְלִיךְ דָארְט אוֹיף דֶער טוֹיטֶער מוּטֶער מִיט אִיהְרֶע דֶערְהַרְגֶעטֶע קִינְדֶער, וָואס קוּמֶען אַצִינְד אִיהְם צוּ חָלוֹם... עֶפִּיס אַ גַאנְצֶער וָואלְקֶען מָרָה-שְׁחוֹרָה רִיקְט זִיךְ אָן אוֹיף דֶעם וַואלְד אוּנ אוֹיךְ אוֹיף דֶער נְשָׁמָה מַיינֶער. דֶער כֹּחַ-הַמְדַמֶה, דֶער פָּאקוֹסְנִיק, דֶער וֶועלְט-בֶּערִיהְמְטֶער לִינְגֶער, מֶעקְלֶערְט אוֹיס מִיט שְׁווִינְדֶעל עֶפִּיס אַ מִין שׁוּתָפוּת-גֶעשֶׁעפְטִיל, אַ קָאמִיסְיֶע צְווִישֶׁן מִיר אוּנ דֶעם טְהָאל, וֶועלְכֶען אִיךְ שְׁטֶעה אוּנ קוּק אָן. אִיךְ בֶּעקוּם פוּן אִיהְם אַ טְרַאנְסְפָּארְט מְשׁוּנָה שְׁרֶעקְלִיכֶע בִּילְדֶער, אוּנ פוּן מַיין קָאפּ-פַאבְּרִיק גֶעהֶען דִיא אֵייגֶענֶע סְחוֹרָה, אִיבֶּערְגֶעמַאכְט אוֹיף אַיין אַנְדֶער שְׁטַיינֶער, מִיט נָאךְ פִיל ווִילְדֶע זַאכֶען, אַהִין צוּרִיק. אִין אֵיין טְרַאנְסְפָּארְט קוּמְט מִיר פוּן דָארְט אָן אַ מֵת, אַ דֶערְהַרְגֶעטֶער אַלְטִיר יַקְנֶהָ״ז אוּנ בֵּיינֶער פוּן אוּנְזֶערֶע פֶערְד. צְווַייא פְּגִירוֹת. בַּייא מִיר אִין קָאפּ וֶוערְד עֶס קוּנְצִיג אוֹיסְגֶעאַרְבֵּייט מִיט טוֹיזֶענְטֶער פַארְפּוּטְצוּנְגֶען, אוּנ בַּאלְד טַאקִי, גִיךְ, פְלִינְק טְרַאנְסְפָּארְטִירְט צוּרִיק מִיט אַ גַזְלָן אַ רוֹיטֶען, אַ גֶעזוּנְטֶען אוּנ אַ וָואלְף מִיט אַ קַארְק אוּנ שְׁרֶעקְלִיכֶע צֵיין אַ צוּגָאבּ דֶערְצוּ. —

אוּנ ווִיא אִיךְ הַאלְט שׁוֹין אוֹיף אַרָאפְּצוּגֶעהֶען אִין דֶעם טְהָאל שְׁטֶעלְט מִיךְ פְּלוּצְלִים אָפּ אַ גֶעדַאנְק אַזוֹי: דִיא בַּיידְלִיךְ שְׁטֶעהֶען דָארְט אוֹיפְן פֶעלְד הֶפְקֵר, פוּנְם גַאנְצֶען בִּיסֶעל פַארְמֶעגֶען אוּנְזֶערְס קֶען חָלִילָה נִישְׁט בְּלַייבֶּען קַיין זֵכֶר. עֶס וָואלְט נִישְׁט גֶעשָׁאדְט פְרִיהֶער אַ קוּק צוּטָאן. גָאר וֶועהְר מֶעגְלִיךְ אֶפְשַׁר, אַז אַלְטִיר הָאט שׁוֹין לַאנְג זִיךְ צוּרִיק גֶעקֶעהְרְט מִיט דִיא פֶערְד אוּנ בֶּעאוּמְרוּהִיגְט זִיךְ אַצִינְד וֶועגֶען מִיר. דֶער דָאזִיגֶער גֶעדַאנְק לֵייגְט זִיךְ מִיר אוֹיפְן מוֹחַ אוּנ וֶוער בַּייא מִיר עֶפִּיס שְׁטַארְקֶער. דִיא הָאפְנוּנְג וֶוערְד אַלֶץ גְרֶעסֶער, גְרֶעסֶער אַזוֹי, בִּיז זִיא צֶערַייסְט דִיא גֶעדִיכְטֶע וָואלְקֶענְס מָרָה-שְׁחוֹרָה אוּנ עֶס לַייטֶערְט מִיר זִיךְ אַבִּיסִיל אוֹיס אוֹיפְן הַארְצֶען.

אִיךְ לָאז מִיךְ גֶעהֶען גֶעשְׁווִינְד צוּרִיק.

8.

גָאט הָאט גֶעהָאלְפֶען אִיךְ בִּין גֶעקוּמֶען בְּשָׁלוֹם אוּנ נִישְׁט אוֹיסְגֶעבְּרָאכֶען קַיין פוּס בַּייא אִיטְלִיכְם מָאל פַאלֶען אוֹיפְן וֶועג, אִין אַיילֶענִישׁ אָנְשְׁלָאגֶענְדִיג זִיךְ אִין אַ בּוֹים. דָאס אוֹיפְשְׁטֶעהֶען אַ גֶעפַאלֶענֶעם אִין וַואלְד אִיז חָלִילָה נִישְׁט מִיאוּס אַזוֹי ווִיא אִין שְׁטָאדְט, וואו מֶענְשֶׁען שְׁטֶעהֶען אוּנ לַאכֶען. דֶעריבֶּער פְלֶעג אִיךְ אִיטְלִיכְם מָאל מִיךְ גַאנְץ פַיין אוֹיפְהֵייבֶּען פוּן דֶער עֶרְד מִיט גְרוֹיס הֲנָאָה אוּנ גֶעלוֹיבְּט גָאט, וָואס חָאטְשׁ מִיט חֶסֶד. אוּנ אַז דֶער חֶסֶד פוּן גָאט אִיז יָא אַזוֹי גְרוֹיס מִיט מִיר, הָאבּ אִיךְ שׁוֹין גֶעהַאט דָאס רֶעכְט צוּטְרַאכְטֶען, מִסְתָּמָא וֶועל אִיךְ קוּמֶענְדִיג אוֹיךְ זוֹכֶה זַיין צוּטְרֶעפֶען מַיין אַלְטִירְן מִיט דִיא פֶערְד. נָאר אַזוֹי פִיל גְנָאד פוּן זַיין לִיבֶּען נָאמֶען הָאבּ אִיךְ נִישְׁט פַארְדִינְט. —

אַלְטִיר אִיז נִישְׁטָא!

אִיךְ בְּלַייב שְׁטֶעהֶען וִויא אָפְּגֶעבְּרִיהְט. וֶועהְר נִישְׁט גוּט אוֹיפְן הַארְצֶען! גָאט וַוייסְט, וָואס מִיט אַלְטִירְן אִיז גֶעשֶׁעהֶען, וואוּ זַיין גֶעבַּיין אִיז אַהִינְגֶעקוּמֶען. דָא הָאט דָאס פִּינְצְטֶערֶע מַזָל זַיינָם זִיךְ טַאקִי גֶעמִיהֶעט. אַזוֹי גְלַאט אִיז דִיא זַאךְ זִיכֶער נִישְׁט. הַיינְט אִיז אוֹיךְ דִיא שַׁאֲלָה מִיט מִיר, וָואס טוּהְט מֶען? וָואס קֶען פוּן מִיר וֶוערֶען? דֶער חֶשְׁבּוֹן מַיינֶער אִיז גֶעוֶועזֶען: אָפְּזֶועטְצֶען אִין גְלוּפְּסְק מַיינֶע זַאבֶּעגִישֶׁען, אַנְגֶעהֶמֶען דָארְט וִויא מֶעגְלִיךְ מֶעהְר קִינוֹת אוֹיף צוּבֶּעטְהַיילֶען דִיא אַלֶע שְׁטֶעדְטְלִיךְ אַרוּם אוּנ אַרוּם, וִויא דֶער שְׁטַייגֶער מַיינֶער אִיז תָּמִיד. סְ'אִיז שׁוֹין דִיא „דְרַייא וָואכֶען". דִיא צַייט אִיז קוּרְץ, אַ שָׁעָה טָאהְר מֶען נִישְׁט פַארְלִיהְרֶען. בְּאָם חָלִילָה אִיךְ פַארְהַאיֶע מִיךְ דָא אִין וֶועג, בְּלַייבֶען יוּדֶען אִין דִיא שְׁטֶעדְטְלִיךְ אָהְן קִינוֹת. אַ קַאטָאוֶועס עֶפִּים יוּדֶען אָהְן קִינוֹת!... אִיךְ קֶען מִיר פִירְשְׁטֶעלֶען דֶעם גוּטֶען תִּשְׁעָה-בְּאָב: יוּדֶען הָאבֶּען זִיךְ שׁוֹין אָפְּגֶעפַּארְטִיגְט מִיט דִיא מִילְכִיגֶע לָאקְשֶׁען, אַרַיינְגֶעלֵייגְט אִין בּוֹיךְ דָאס הַאלְטֶע אַיי אַיינְגֶעטוּנְקְט אִין אַשׁ. זִיטְצֶען שׁוֹין בְּרוֹגֶז, אַנְגֶעלָאדֶען אוֹיף דֶער עֶרְד נָאר אִין זָאקֶען מִיט אוֹיסְגֶעטְרֶעטֶענֶע פִּיאַטֶעס, פְּלַייא בַּייסֶען, קוּנְדֵסִים הַאלְטֶען דִיא בֶּערְלִיךְ גְרַייט צוּם וַוארְפֶען, מֶען וַוארְט נָאר הֶערֶען אַיין אָנְהוֹיבּ, עֶפִּים אַ גוּט וָוארְט, אוּנ פְּלוּצְלִים — נִישְׁטָא קַיין קִינוֹת! מֶענְדֶעלִי אִיז צוּ אַלְדֶע שְׁוַוארְצֶע יָאהְר פַארְפַאלֶען גֶעוָוארֶען, נִישְׁט גֶעבְּרַאכְט קַיין קִינוֹת!... צֶעהְן יוּדֶען אוֹיף אַיין קִינָה. סְ'אִיז אַ שְׁטוּפֶּענִישׁ, אַ קְוֶועטְשֶׁענִישׁ, אַ פַארְמִישֶׁענִישׁ מִיט דִיא פְּלַייא, אַ פַארְפְּלָאנְטֶענִישׁ מִיט דִיא הָאר: בֶּערְד, פֵּאוֹת פוּל אָנְגֶעזֶועטְצְט מִיט בֶּערְלִיךְ. עֶס גִיט-זִיךְ-נָאךְ אַייעֶר, לָאקְשֶׁען, וָואס קְרִיכֶען פוּנָם הַאלְז, אַיינֶעם דֶעם אַנְדֶערֶען אוּנְטֶער דֶער נָאז... פוּן דִיא וַוייבֶּער אִיז דִיא יְסוּרִים נָאךְ נִישְׁט אַזוֹי גְרוֹיס, זַייא נֶעהְמֶען וָואס סְ'אִיז, אַבִּי גֶעדְרוּקְטְס, אַ תְּחִינָה, אַ בֶּענְטְשֶׁערִיל, דִיא דִינִים פוּנָם טְרַייבֶּערֶען, אַ הַגָּדָה — אַלְץ אַיינְס, וָואס מַאכְט עֶס אוֹיס? — וֵויינֶען, יָאמֶערֶען אִיבֶּער דֶעם הוֹיךְ אוֹיף אַ קוֹל. אוּנ וָואס בֶּעדַארְף מֶען דֶען מֶעהְר וִויא פַארְגִיסֶען טְרֶעהְרֶען?

אוֹי, אַ מִיאוּסֶע לַאגֶע. נִישְׁט פְרֶעהְלִיךְ אַרוּם אוּנ אַרוּם, בִּיטֶער אוֹיפְן הַארְצֶען!... נִישְׁט דָאס בִּין אִיךְ אוֹיסֶען.

אָפְּהֶעגְדִיג פוּן-דֶעסְטְוֶועגֶען טָאהְר מֶען נִישְׁט זַיין. מֶען מוּז עֶפִּים טָאן, נִישְׁט זִיטְצֶען מִיט פַארְלַייגְטֶע הֶענְד. מֶען מוּז וַוייטֶער טַאקִי גֶעהֶען זוּכֶען. אִיךְ טוּה אַ קוּק אוֹיף דִיא שְׁטֶערֶען אוּנ דֶערְמָאהְן מִיךְ, שׁוֹין צַייט אָנְצוּבַּייסֶען. אִיךְ נֶעהְם מִיךְ צוּם רֶענְצֶעלִי, שְׁמִיעֶס אִיבֶּער, פַאר צָרוֹת, מִיט דֶעם פְלֶעשִׁיל בְּרָאנְפִּין, בּוּל-בּוּל-בּוּל גְלַייךְ אִין מוֹיל אַרַיין, חַאפּ אִין אַיילֶענִישׁ עֶטְוָואס פַארְבַּייסֶען, טַאקִי נָאר פוּן יוֹצֵא וֶועגֶען. גֶעזֶועגֶען מִיךְ מִיט דֶעם פְלֶעשִׁיל, נָאךְ אַ מָאל בּוּל-בּוּל-בּוּל אוּנ לָאז מִיךְ גֶעהֶען אַלְץ טַאקִי גֶעשְׁווִינְד.

אִיךְ בִּין וִוידֶער אִין וַואלְד, וִוידֶער לֶעבִּין טְהָאל אוּנ בַּאלְד טַאקִי בִּין אִיךְ שׁוֹין אִין דֶעם טְהָאל. נָאר לָאמִיךְ נִישְׁט זָאגֶען קַיין לִיגֶען, אִיךְ בִּין דָארְט נִישְׁט אַלַיין, אוֹיפְן הַארְצֶען אִיז מִיר אוֹיךְ נִישְׁט אַזוֹי שְׁלֶעכְט וִויא פְרִיהֶער. אִיךְ גֶעה אִין צְוַוייעֶן, שְׁמִיעֶס מִיר מְכַּח

מיין איצטיגען עסק און גאנץ נישקשהדיג, גאר נישט אומעטיג!—א-פנים בשעת נעהמענדיג זיך אין איילעניש צום פלעשיל, נאך אזוי פיל פיין און יסורים, האב איך איבערגעהאפט דיא מאס, איין איבעריגען זופ געטאן אויפן ניכטערען מאגען און געגעסען האב איך כמעט גארנישט, ס'איז מיר אין האלז נישט געקראכען, מיך געווארגען מיט דעם ביסען. דער דאזיגער איבעריגער זופ איז מיר בייגעשטאנען אין דיא נויטען וויא א טאטע. ער האט מיר אונטערגעגעבען מוטה און מיך שטארק בערייהעווידיג געמאכט אויף מיין שפאציר, נישט היינט געדאכט. אזוי איז שוין דער שטייגער מיינער תמיד, פון איין איבעריגען לעק משקה, פורים אדער שמחת תורה א מאל, שיט זיך פון מיר רייד וויא פון א לעכערדיגען זאק. איך רייד צו דער וואנד און שמייכעל מיר דערביא זעהר זיס. בין גוט און ווייך, האטש צוצולייגען מיך צו א געשוויר. דענסטמאל צוציהט זיך מיין גוף ווייטליך, עפיס איז ער גרינג שיטער וויא לעמעשקע. עס באמבלען זיך ארום איהם פון אלע זיינע זייטען עפיס חלקים'ליך מענדעלי, נישט רעכט צופיהלען וואו איז דאס וויכטיגסטע, מיטעלסטע פינטעלע, ביא וואס אנצונעהמען. עס ווערד דענסטמאל פון מיר, דאכט זיך, גאר צוויא מענדעליך. איינער קריכט קיין יהופעץ, דער אנדערער קיין בויבעריק, דיא בשותפותע פים ווערען משוגע, נישט צו וויסען ווען צופאלגען. איינער פרעגט, דער אנדערער ענטפערט. דיא רייד מיינע קומען מיר, וויא פון דער זייט א ווידער קול, צוריק טאקי אין מיינע אויערען אריין, עפים גאר נים מיין שטימע, א קול וויא פון א פוסטער פאס. דעם קאפ אין גאנצען, פון דעסטוועגען, פארליהר איך נישט, עפים בלייבט מיר נאך איבער א שטיקעל זכר וויא אין חלום.

— גוט נאוועגט! וויטע איך מיך מיט א פארבייג, וואהין עס געהט מען ביא נאכט דא? — עט... טפשים, פערדישע קעפ! ענטפערט צוריק א מענדעלי מיט א גוט, זיס שמייכעלע. זייא צו ווערען פארפאלען זיך פארגלוסט זייא. א געלעכטער, חלעבין! — א גרוב, ר' מענדעלי! היט אייך דיא ביינער. — יא, וויא איך בין א יוד, א גרוב! איך געפאלען בין שוין אפילו. דאס צוואנציגסטע, דאכט זיך, מאל. — שטעהט-זשע, זייט מוחל, אויף! נישט קיין דרך-ארץ עפים זיך צולייגען אזוי. — א שיינעם דאנק ר' קרוב. איך מיט דער ביטש טאפ ווייטער שוין... א געלעכטער, חלעבין, ביימליך געהען! געזונטערהייט!... קומט בעקומפאניע. פע, דראפעט נישט!... אי, ווייטער א דראפ! פע, פע, אויגען ארויסגענומען שיר מיר, טפוא! — שפייעט, ר' מענדעלי, אויף זייא! זייא באלד פטור ווערד מען זייא. אויף א סטעזשקעלע ארום דא געהט, זייט מוחל, אויפן פרייעם פעלד. — גוט, בין שוין דא! אי, א לבנה, א באקדוויזשע, א שיינע אדעסער לבנה! א נאז מיט אויגען!... שא, מקדש זיין דיא לבנה! שלום עליכם? — עליכם שלום! — שלום עליכם? — עליכם שלום! אזוי וויא איך אקעגען דיר שפרינג און אנריהרען דיך נישט

קֶען אִיךְ... שְׁפְּרִינְגְט זְשֶׁע פֶּעטֶער! – הָאץ, הָאץ, הָאץ! אַזוֹי מִיךְ אָנְרִיהְרֶען זָאלֶען מַיינֶע שׂוֹנְאִים נִישְׁט... וָואס זַייא צוּ אוּנְז הָאבֶּען וָואס? צוּחְלִיפֶּע אִיךְ מִיךְ פְּלוּצְלִים. וָואס אִיךְ שׁוּלְדִיג אַז אִיךְ לֶעבּ אִיךְ אוּנ וויל עֶסֶען אִיךְ? נַא, אַ לַייבּ, מִישְׁטֶעהֶנֶעס גֶעזָאגְט, אַ שְׁפֶּענְדִיל! שְׁטֶענְדִיג קְרַיינְק, וֶועהְטִיגִין... אוֹיךְ גֶעהַאט אַ מַאמֶע, מִיךְ גֶעקְלֶעט, גֶעקִישְׁט הָאט זִיא... וֶועה מִיר, אִיךְ בִּין אַ יָתוֹם, אַ יָתוֹם! צוּ-וֵויין אִיךְ מִיךְ נָאךְ שְׁטַארְקֶער. — שַׁא, שַׁא! עֶנְטְפֶערְט זִיךְ צוּרִיק מִיט אַ טְרֵייסְט, וָואס קֶען מֶען טָאן? וִויא שֶׁעהְמְט זִיךְ עֶס נִישְׁט אַיין אַלְטֶער יוּד מִיט אַ בָּארְד, אַ בֶּעוַוייבְּטֶער, אַ מְטוּפָּל מִיט קִינְדֶער צוּ-וֵויינֶען אִין דְרוֹיסֶען פַאר דֶער לְבָנָה! שַׁא, נִישְׁט קַיין דֶרֶךְ-אֶרֶץ, חָלֶעבִּין! שַׁא, דֶער רוּחַ וֶועט אַייךְ נִישְׁט נֶעהְמֶען, נִישְׁקָשֶׁה! הִיט זִיךְ בֶּעסֶער, אָט אִיז אַ פְּלֵייט. — יָא, וִויא אִיךְ בִּין אַ יוּד, טַאקִי אַ פְּלֵייט. שׁוֹין אַ גוּטֶען זֶעטְץ גֶעטָאן מִיךְ אֲפִילוּ. וָואס טְהוּט מֶען? — מֶען נֶעהְמְט אוּנ קְרִיכְט אַרִיבֶּער. אָט אַזוֹי, אַזוֹי. — אַ שֵׁיינֶעם דַאנְק: אִיךְ שְׁטֶעה שׁוֹין מִיט בֵּיידֶע פִיס אִין גָארְטֶען. — בָּרוּךְ הַבָּא מְחוּתָּן! זַייט זִיךְ מַטְרִיחַ וַוייטֶער. — הָאט קַיין צָרוֹת נִישְׁט, אִיךְ גֶעה. וָואס פַאר אַ גֶערֶעטֶענִישׁ! בָּאבּ, אַרְבֶּעס אָנְגֶעזֶעצְט, אוּגֶערְקֶעס גָאר אָהְן אַ צָאהְל! — מַאכְט בְּרָכָה, פֶּעטֶער, לָאזְט זִיךְ נִישְׁט בֶּעטֶען. — יִישַׁר כֹּחַ! אוּגֶערְקֶעס גָאר אַ דֶערְקְווִיקֶענִישׁ! גֶעשְׁמַאק מְחַיֶה!... הַא, אַ קְלַאפּ! וָואס בֶּעטַייט דֶער קְלַאפּ? פוּן וַואנֶען דֶער קְלַאפּ?

דֶער קְלַאפּ אִיז גֶעוֶוען פוּן אַ גֶעזוּנְטֶען עָרֵל, וָואס הָאט הִינְטֶען-אַרוּם מִיךְ גֶעטָאן אַ חַאפּ אוּנ מִיר גוּט גֶעגֶעבֶּען אָנְצוּהֶערֶענִישׁ, אַז אִין אַ פְרֶעמְדֶען גָארְטֶען אִיז נִישְׁט שֵׁיין צוּ קְרִיכֶען. דֶער קְלַאפּ הָאט בֶּעטַייט, אַז פְרֶעמְדֶע אוּגֶערְקֶעס גֶעהְמֶען בַּייא-נַאכְט טָאהְר מֶען נִישְׁט. פוּן דִיא קְלֶעפּ, אוּנ מֶעגְלִיךְ אֶפְשַׁר אוֹיךְ טַאקִי פוּן דִיא פְרִישֶׁע אוּגֶערְקֶעס, הָאבּ אִיךְ כִּמְעַט אִין גַאנְצֶען מִיךְ אוֹיסְגֶענִיכְטֶערְט. אִיךְ בִּין גֶעשְׁטַאנֶען אַ וַוייל פַארְדוּלְט וִויא אוֹיפְחַאפֶּענְדִיג זִיךְ פוּנֶם שְׁלָאף. דָאס עֶרְשְׁטֶע וָוארְט מַיינֶס, עֶס פַארְשְׁטֶעהְט זִיךְ, אִיז גֶעוֶוען: גֶעוַואלְד!... בַּאלְד דַארוֹיף בִּין אִיךְ מִיךְ מְיַישֵׁב, לָאמִיךְ קְלָאמְפֶּערְשְׁט מַאכֶען זִיךְ נִישְׁט ווִיסֶענְדִיג אוּנ גִיבּ אַ פְרֶעג דֶעם עָרֵל מִיט גוּטֶען, אוֹיף זַייעֶר גְרָאבּ לָשׁוֹן: „צִי נִי בַּאטְשִׁילִי, טְשׁוּיֶעשׁ, טוּטֶעטְשְׁקִי זְשִׁידַקא אִים קִינַאמִי? קַאזְשִׁי-נָא טְשִׁילָאוִויטְשֶׁע!״ — דֶער עָרֵל אָבֶּער טְהוּט זַיין זַאךְ, וויל נִישְׁט הֶערֶען, שְׁלֶעפְּט מִיךְ בַּיים אַרְבֶּעל, דֶערְלַאנְגְט מִיר אַ מָאל אוֹיךְ אַ שְׁטוּפּ פוּן הִינְטֶען אִין אַיין קוֹל: קוֹם, קוֹם! עֶס הֶעלְפְט נִישְׁט, אִיךְ גֶעה, מֶען קֶען קַיין חָזִיר נִישְׁט זַיין אוּנ מִיר קוּמֶען אַזוֹי צוּ בֵּיידֶע עֶפִּיס לֶעבִּין אַ שְׁטוּבּ. בַּייא וֶועלְכֶער עֶס שְׁטֶעהְט אַ גֶעשְׁפַאנְטֶע בְּרִיטְשְׁקֶעלֶע מִיט פִיר גוּטֶע פֶערְד, אוּנ עֶס לַייכְט זִיךְ פוּן דִיא פֶענְצְטֶער.

בַּיים אַרַיינְקוּמֶען אִין שְׁטוּבּ טְהוּט דֶער עָרֵל מִיךְ אַ שְׁטוּפּ פָארְאוֹיס אוּנ אַלֵיין שְׁטֶעלְט עֶר זִיךְ לֶעבִּין דֶער טְהִיר אָהְן אַ הִיטֶעל. אֵין בְּרֵירָה, אִיךְ נֶעהְם אוֹיךְ אַרָאפּ דָאס הִיטֶעל קְרַאטְץ מִיךְ אִין קָאפּ אוּנ קוּק וִויא אַ נֶעכְטִיגֶער.

ביא א טיש זיטצט א שרייבעריל און שרייבט, סקריפענדיג מיט דער פען, וואס בעט זיך איטליכע רגע אין טינטעריל אריין, אפצוגעטצען אביסיל דאס מיילכען איהרס, נאכדעם וויא זיא ברעכט מיאום אן אויפן פאפיר. דאס שרייבעריל האט מיט איהר דאס לויפעניש, קרימט זיך און זידעלט זיא ביא איטליכען טונק. מען זעהט, ביידע פייניגען זיך געביך, ביידע זענין נישט צופרידען: זיא, מיט זיין שווערער האנד, מיט זיינע מיאוסע גרייזען און ער — מיט איהרע חלשות'דיגע קלעקען. ער — איהר א קוועטש און זיא — איהם א קלעק.... אין מיטען שטוב שטעהט א רויטער קאלנער מיט מעשענע קנעפ, עפיס א מין מענש מיט א בויך און איין אנגעבלאזען פנים. גלאנצט מיט דיא קליינע אויגען און בשעת עס פארוואַרפט זיך איהם דאס שווארצאפעלע קוקט ארויס דאס ווייסעלכן פונם אויג, פארלאפען מיט בלוט. ער דרעהט דיא לאנגע וואנצעס און רעדט אויפן גיידער, בייזערנדיג זיך, צו צוויא פארשוינען מיט אנגעבויגענע קעפ, אין דער זייט פון דער מחיה, איינער א הויכער מיט א געזונטען קארק, אונטערגענאלט דעם האלז און א זילבערן רייפעלע אין לעפיל פונם לינקען אויער. דער אנדערער א דארער מיט א שפיצאסט בערדול, אויפן הארצען א בלעך, האלט א לאנגען שטעקען מיט ביידע הענד, בלינצעלט מיט דיא אייגעליך און בוקט זיך איטליכע רגע. דער רויטער קאלנער בייזערט זיך אויפן ערשטען פון דיא צוויא פארשוינען, שרייעט: אין קייטען! קיין סיביר אזא סטארעסטע!... און אויפן צווייטען: פאסען וועל איך פון דיר שינדען, דוא, סאטסקע, אזוינער און אזוינער. אין דיין מאמען! —

איך בין טויט מיט אלע מיינע אברים. עס ווארפט מיט מיר וויא אין א קדחת. עס רוישט מיר אין קאפ, קלינגט אין דיא אויערען. איך הער נישט און זעה נישט, וואס ארום מיר טהוט זיך. איך האב נישט רעכט געהערט אפילו דיא טענות פון מיין ערל, בשעת קלאגענדיג זיך אויף מיר. נאר אז דער רויטער קאלנער האט א היק געטאן אויף מיר מיט דעם הארבען ווארט אויף יונית, האב איך מיך באלד אויפגעכאפט און שוין גוט געהערט. פאר דיא אויגען מיינע שוועבט א קילאק און עס פליהען שרעקליכע ווערטער: גנב, קאנטרעבאנדטשיק, טרפה-סחורה, בייטעל-שניידער קייטען, טיורמא, קנוטעס, סיביר!... ער זוכט זיך פלוצלים צו מיינע פאות און נאכקרימענדיג מיך שטארק אין כעס חאפט ער אין איטפעט פונם טיש א שער און שערט מיר אפ אין גאנצען איין פאה! — איך בעוואש מיך מיט טרעהרען, קוקענדיג אויף דער ערד מיין פאה, מיין גרויא-אלטע פאה, וואס האט געוואקסען מיט מיר פון קינדוויים-אויף ביז אין מיינע אלטע יאהרען; וואס האט איבערגעהאט מיט מיר פרייד און לייד גענוג אין מיין לעבען. דיא מאמע האט זיא אין דער יוגענד געגלעט, געצוואגען, גאר נישט געקענט זאט אנקוקען זיך אויף דיא שווארצע, שיינע גרייזעליך איהרע. זיא איז געווען א צירונג מיין פנים אין מיינע גוטע טעג, ווען

איך בין געוועזן פריש און שטארק. זיא איז פריה פאר דער צייט גרויא געווארען פאר צרות נעביך, און איהר גרויקייט האט מיר חלילה נישט געמאכט קיין בושה. ביידע האבען מיר זיך פריה געעלטערט פאר פורעניות, נויט, עלענט, גריזאטע, אומזיסטע פיינטשאפט און רדיפות אין דער וועלט. וועמען חלילה האט זיא געשאדט? וועמען חלילה האבען מיינע גרויע האר עפיס שלעכטס געטאן?— עס וויינט אין מיר דאס הארץ, שרייעט געוואלד שטיל, נישט ארויסצוברייננגען אויף דיא ליפען קיין ווארט. איך קוק שווייגענדיג וויא א שעפעלע ביים בעשוירען עס, און פון דיא אויגען קאפ, קאפ, טרעהרען וויא דיא באב... מיין הויל געבליבענע באק האט מיר שטארק געפלאמט, דאס פנים האט געמוזט מיר זיך פארענדערען א שרעק. עס האט געמוזט זיין א רחמנות מיך אנצוקוקען דענסטמאל. ווייל באלד דארויף האט דעם רויטען קאלנער עפיס וויא אפגענומען דאס לשון, שוין גערעדט מיט גוטען, ארויפלייגענדיג ביידע הענד מיר אויף דיא אקסלען. אונטער דעם מעשענעם קנעפיל א-פנים האט זיך גערירט א מענשליך הארץ. מיינע גרויע האר און מיין גאנץ אויסזעהען האבען איהם בעוויזען מיין ארענטליכקייט, און וויא איבערבעטענדיג מיך פאלט ער מיט א בייזער אן אויף מיין ערל, וואס פאר עפיס איין אונערקע שלעפט ער איין אלטען מענשען נעביך, טהוט א היק און טרייבט איהם ארויס. ער אליין נעהמט דאס היטעל, דרעהט זיך אביסיל ארום, זאגענדיג דעם, יענעם א ווארט, געהט דערנאך ארויס און באלד הערט זיך וויא דאס בריטשקעלע פאהרט אוועק.

דיא אלע מענשען אין שטוב ווערען לעבעדיג. דאס שרייבעריל טהוט אווארף דיא פען, אפשיקענדיג זיא צו אלדע רוחות. דער סטארעסטע און דער סאטסקע גלייכען זיך אוים, אויפהייבענדיג דיא קעפ. איטליכער גיט א מאך מיט דער האנד צו דער גאם-צו און דיא אויגען זייערע ריידען: יברכך! פאהר געזונטערהייט און לאז מען דיך נישט אנקוקען!... דער סטארעסטע האפט דעם אטהעם, פאהרט ארייז מיט אלע פינף פינגער צו זיך אין דיא האר פונם קאפ, טהוט איהם א גוטען שאקעל און מאכט דערביא: נוא א סטאנאוואי!...

דיא גוים האבען מיך געראטהען, נאכדעם אז איך האב זייא דערצעהלט וועגען מיין אומגליק, צוגעהען צו דער קרעטשמע ביים דארף, נישט וויט פון דאנען. דארט בעדארף זיין אציגד איין עולם מענשען, צוריקפאהרענדיג פונם מארק-טאג. מעגליך בייא זייא וועל איך עפיס מיך דערגעהן. איך הייב אויף מיין פאה, באהאלט זיא אין קעשענע, בינד אונטער דיא באק מיט א פאטשיילכען, זאג א גוטע נאכט און געה אוועק.

9.

דיא קרעטשמע איז געוועזן בעלאגערט אין דרויסען מיט פוהרליך און וועגעליך אלערלייא. א טהייל ליידיגע נאר מיט אביסיל שטרויא, א טהייל פארנומענע מיט מיני זאכען און חפצים, סייא נישט קיין פארקויפטע, סייא געקויפטע דארט אויפן מארק. אויף איין פוהריל ליגט אין א זאק א חזיר, ארויסגעשטעקט פון א לאך זיין שיין פיסקעל און מאכט לעבער אין קאפ, שרייענדיג משונה אויף א גרילצענדיג קול. הינטער א וואגען, אנגעלייגט מיט נייע לאפטיעס, מיט נייע ליימענע טעפ, טעפליך און מאקרעטעס, שטעהט צוגעבונדען א רויט-געפלעקטע קיה מיט איין הארען און רייסט זיך מיט אלע כחות זיך צופרייען, גיבער קומען צו איהרע אלטע חברה׳עס אין שטאל מיט דער בשורה: נישקשה: מען איז איהרער נאך נישט פטור געווארען, געלויבט דער שור-הבר, מען וועהט זיך געזונט!... א פאר גרויע, ברייט-ביינינע, פיינע אקסען שטעהען געשפאנט אין דעם יאך, מאכען אזוי ערענסט מיט דעם מויל און מעלה-גרהן געשמאק, קיין מינוט חלילה נישט מפסיק צוזיין, גלייך ווי זייא זענען פארטיפט אין א וויכטיגער זאך און טהוען מיט זייערע אקסענע קעפ אויף עפים א גרויסען שכל. דעם ארענדארס ציג שטעהט דערווייל אויפן וואגען, שטעקט הינטערווייליכס ארייז דעם קאפ אין א זעקעלע דארט, נעהמט באלד איהם ארויס מיט א פול מויל, פירקעט, דרעהענדיג דאס שווענציל, קייעט, מאכט מיט די באקען, טרעסעט דאס בערדיל גיך, געשווינד, ארומקוקענדיג זיך אין אלע זייטען. איין אלטער אויסגעדארטער דארפס-הונט, לעבט אויף דעם עלטער פון קצבה, אהן א שטעלע, מיט א הינקעדיג פיסיל און א קאלטון באמבלענדיג זיך איהם אויפן עק, שארט זיך צו נאהענט צום וואגען, קוקט מיט דרך-ארץ, קומט דערנאך צו געהענטער אויף עטליכע טריט, שמעקט, זוכט מיט דער נאז, דערטאפט עפים א טרוקען, אפגעלעקט ביינד׳ל, לויפט מיט דער מציאה אפ אביסיל ווייטער שטרעקט זיך אויס אויף דער ערד און נעהמט זיך קנאקען דעם ביין, האלטענדיג דערבייא דעם קאפ אין דער זייט אויף דיא פעדערשטע לאפעס. — דאס פערדיל דארט אין יענעם וואגען, נמאס ווערענדיג איהם, א לאנגע צייט צושטעהען אויף איין ארט, גאר נישט צוטאן נאר דרעמלען, מאכען מיט דער מארדע און שאקלען דיא אויערען, איז זיך מישב, אפצושטעקען א וויזיט א פאר איינגעשפאנטע אקסליך, וואס ג׳זהוען זיך וואויל איבער א זעקעל פאלאווע, און זיין זייער אורח אויף וועטשערע. נאר ב״ים געהען פארהאקט זיך דיא אקס פון זיין וואגען אין א רעדיל פון איין אנדער פוהריל, שיער אומצו-ווארפען עס. יענץ פערדיל דארט, ארויסשפרינגענדיג פון דיא האלאבלעס, טרעט אך איין אנדער פערד אויפן פוס, עס טהוט א הירזשע און שטעלט זיך דיבאם. דיא ציג דערשרעקט זיך, טהוט גיבער א שפרינג און טרעט אן דעם דארפס-הונט

אויפן ווײדיל. ער שפרינגט דערשראקען אוועק אויף דרייא פיס, הײלענדיג אויף א קוויטש מיט א צעהנגארענדיגען שלשלת.

מיט גרויס מיה שלאג איך מיך דורך צווישען דיא אלע פוהרליך, גוט צוקוקענדיג זיך טאמיר איז דא דאס, וואס איך זוך, און לאז מיך אריינגעהען אין קרעטשמע.

דאס אלסדינג, וואס אינווענינג אין קרעטשמע טהוט זיך, דערפיהל איך ביסליכווייס, איינס נאך דאס אנדערע כסדר, נישט אויף איין מאל. דעם ערשטען כבוד דארט האט מיין נאז. באלד ביים אריינקומען, נאך אויף דער שוועל, טהוט מיר א זעטץ א שארף-ביטערער-צאפענשטינקענדיגער ריח פון בראנפין, מאחארקע און מענשענשוויים אין איינעם. אז דיא נאז ניסט אפ איהר „מה-טובו" פון אזא ברוך-הבא מיט א הילך, צוגיסענדיג זיך אין שטייגער, געהען צום שמיק דיא אויערן. א רעש, א געפילדער פון אויסגעמישטע אין איינעם דינגע, גראבע, הייזעריגע, צוריפעטע און חריפעדיגע קולות קויקעלען זיך אריין אין זייא מיט א גרילצען נאר טויב צו-ווערען. אז דיא נאז מיט דיא אויערן האבען שוין זייערס אפגענומען, געהאט זייער עהרליך אויסקומעניש, זענין שטארק אין דער ארבייט נעביך דיא אויגען. נאכדעם וויא זייא בלאנקען זיך פריהער ארום אין דער טונקעלניש צווישען א געדיכטען עולם מענשען, צונויפגעשמאלצען אין איינעם, נישט צוהאבען א פיצעל סימן פון עפיס א זאך, דערזעהען זייא פון דערווייטענס אויף א לאנגען הילצערנעם טיש א חלב'דיג לעכטיל אין א ליימען לייכטעריל, וואס ברענט מיט א רויטען-שטעכענדיגען פלאם, ארומגערינגעלט מיט געל-גרין-בלויא-גרויע רעדער וויא רעגענבויגענס פון דער הייסער פארע און זיילען רויך, וואס שלעפען זיך איבער דער שטוב ארום. ערשט דערנאך הויבען אן ארויסצושווימען פונם טונקעלען טומאן כסדר: נעז, בערד, בערדליך, טשופרינעס, גאנצע פנימער און צורות פון מאנסבילין און נקבות. עס שווימען ארויס רעדליך מענשען, א טהייל האלטען זיך אויף דיא פיס, ערשט נאכ'ן פערטען, פינפטען טרונק בראנפין. אין דער זייט האלזען זיך צווייא שיכורים'ליך, זידלען זיך פאר גרויס ליבשאפט מיט מיאוסע ווערטער. לעבין זייא שטעהט א פלוניתטע בארפיס אין א קורץ קליידעל מיט א געשטיקט העמד אויסגעשניטען וויט און האט הנאה, פאטשט איינעם, דעם אנדערען, אויפן ריקען מיט גוטען, מאכענדיג דערבייא: געננוג, א היים, א היים! דאס שכורע פאר פאלק אבער שמעלצען זיך נאך מעהר פאר ליבשאפט, נעהמען זיך שטייפער ארום און-פאלען. ווידער א טהייל זיצען אויף לאנגע בײנק לעבין פלעשליך משקה מיט פארבייסען. צווייא בעלי-הגוף'ן טרינקען איינער צום אנדערען לחיים און זענין ביידע, וויא מען זאגט, בגילופין. איינער, א שטארקער ליבהאבער פונם ביטערען טראפען און וואס דא איז שטענדיג זיין מקום-מנוחה, וויטעט זיך פון דערווייטענס, רייבערענדיג זיין ליולקעלע, דאס מיט דיא דאזיגע צווייא לייט, דאס מיט יענעם, דאס מיט איין אנדערען און ווינטשעוועט צו: לחיים

לחיים! חאטש מען קוקט זיך אפילו אויף איהם נישט אום. אונ גאר צו לעצט שווימט ארוים אין דעם געשטאלט פון א יורענע, א ריהרענדיגע, א זשוואווע, מיט אפגעבלאקעוועטע פעלענע מושקעס אונ עפיס א מין טיכעל אויפן קאפ, דעם שיינקערס ווייב מיט איהר כבוד אליין, לעבין פעסליך, פלעשער, קעלישקעליך, גלעזליך, קרענצליך בייגעל, געקאכטע אייער, דארע פישליך אונ שטיקליך פארהארטעוועטע לעבער. דאס מויל מאכט איהר זיך קיין רגע נישט צו, דיא הענד איהרע רוהען אויך נישט, פונם טענהן, ריידען מיט איטליכען בעזונדער, פונם געבען אונ נעהמען, גרייט געלד מזומן, אדער משכנות, אדער מיט א קריידיל אנשרייבען אויף דעמס, אויף יענעמס חשבון פאסקעליך אונ רינגעליך.

איך דרעה מיך ארום וויא א גר צווישן דעם דאזיגען גאנצען עולם, פריוו ריידען מיט דעם, מיט יענעם אונ דער שפיטץ איז אלטירס ווערטיל טאקי: מילא בקיצור גארנישט.

אין קרעטשמע ווערד שיטערער, דער עולם הויבט אן זיך צו-צופאהרען אונ איך לאז מיך צוגעהען צו דער בעל-הביתטע, האלטענדיג דיא בייטש אונטערן ארם, אקעגען איהרע אויגען. דאס טהוא איך בכוון, מיט איין אויבער-הסברא, וייל קרעטשמארקעס בכלל האבען ליב בעלי-העגלות, קויפען זייא אונטער מיט בראנפין, מיט עסען אונ מיט נאך עפיס, בכדי זייא זאלען פארפאהרען צו זייא מיט פארשוינען. דיא בייטש איז מיר געווען א מליץ יושר אונ מיר געגעבען חן אונ לייטזעליגקייט אין דער בעל הביתטיש אויגען. עס הויבט זיך צווישן אונז אן אזא שמועס:

— גוט נאוועגט! — גוט יאהר! — וואו איז דאס אייער מאן? — וואס טויג אייך מיין מאן? — גלאט אזוי זיך. — זאגט, אפשר וועל איך טויגען. — טא... מהיכא-תיתי! — אהער אהין מיר צושמועסין זיך ברייטליך. איך דערצעהל איהר דאס אומגליק, וועלכס מיך האט דא געטראפען, מיין איצטיגע מיאוסע לאגע, זיא טרייסט מיך מיט א זיפץ, אונטערשפארענדיג דעם קאפ מיט דער האנד אונ צווייא פינגער אויף דער באק. מאכט אלין: א מעשה, א מעשה! אונ וויטער א זיפץ. — איך טהוא איהר צוליב, דערצעהל אלסדינג, ווער איך בין, וויא אויך היים, מיט וואס איך האנדעל אונ זיא פון איהר זייט פארשיט מיך מיט רייד, זאגט מיר ארוים איטליכס פיצעלע, וואס בייא איהר אונטערן נאגעל, פון איהר מאן דעם שלימזלניק, פון דיא קינדער אונ פון דער פרנסה... עס ווערד צווישן אונז א נאהענטע בעקאנטשאפט. מיר רעכנען זיך אויס, אז מיר זענין גארביידע שטיקליך קרובים! זיא הייסט חיה-טריינע, נאך מיינס א קאלטער מוהמע, פון דער באבעס צד. א שמחה, א פרייד! זיא פרעגט מיך אוים אויף מיין ווייב, אויף דיא קינדער, אויף איטליכען בייא מיר בעזונדער. אונ אז דער מאן איז דארויף אנגעקומען זאגט זיא איהם אן דיא בשורה גיך אין איין אטהעם: מיר האבען א גאסט!... א טהייערען גאסט,

ר׳ מענדעלי מוכר ספרים!.... מיינער א קרוב! און לאזט אוים מיט גדלות צום מאן, אנגעהמענדיג זיך מיט ביידע הענד ביא דיא זייטען:

— הא, מיינסט אפשר, פון א שטאל האסט־דוא מיך ארויסגענומען! נישקשה, איך וועל ברוך השם פאר אנדערע נישט מבויש ווערען. מעגסט זיך, חלעבין, איבערנעהמען מיט מיין משפחה!

טא, רבוני של עולם! טראכט איך מיר, לאז זיין אזוי. שאול האט געזוכט אייזלען און געפונען דיא מלוכה, איך זוך פערד און געפונען א חיה־טריינע!...

חיה טריינעס מאן איז א יוד מיט א לאנגער נאז. דאס שיטערע בערדיל, דיא פאות און דיא ברעמען העל בלאנד וויא פלאקס. בשעת שווייגען קייט ער דיא צונג און איידער ער קלויבט זיך צוריידען בעלעקט ער זיך פריהער, אזוי אז איהם אנקוקענדיג דענסטמאל, פארשטעהט מען וואס טייטש לעקיש... ביים אפשטעקען מיר א שלום עליכם מורמעלט ער עפים נאר אהן ווערטער און פונם גאנצען בענעהמען זיינעם דערקען איך באלד, אז ער ליגט אונטערן ווייבס פאנטאפעל, האט פאר איהר דאס ניין יעהרדיגע קדחת. וויא עס האט שפעטער מיט דער צייט זיך ארויסגעוויזען הייסט ער אין דער סביבה: חיים־חנא חיה טריינעס און חיה־טריינע אליין הייסט: חיה־טריינע קאזאק.

— וואו האסט דוא עס ביז אצינד געהינעט? געהמט חיה־טריינע דעם מאן אויפן ציהונדער. וואהין האט עס דיך, שלימזל, דער שווארץ יאהר געטראגען? האסט דוא געהערט, העז אביסיל!... מען זאל אוועקווארפען א שטוב מיט דעם בעל הבתישקייט און גארנישט... נישקשה, ר׳ מענדעלי איז איין אייגענער. פאר איהם מעג מען זאגען, וואס פאר א שלאק דוא ביסט. א שלאק פון זיין ליבען נאמען. קוקט איהם אן! שטעהט וויא א ליימענער גולם און קייעט דיא צונג...

— דוא האסט דאך מיך אליין, האסט דוא מיך געשיקט צו גבריאלן נאך א זאק קארטאפלעס מיך געשיקט! פארענטפערט זיך חיים־חנא, בעלעקענדיג זיך פריהער מיט דער צונג.

— און דער רבי, דער שיינער רבי איז קראנק געווען בריינגען צוטראגען דעם זאק קארטאפלעס! עסען נישקשה קען ער פאר צעהן!

— דער רבי איז דאך געגאנגען, דער רבי, אפפיהרען דיא פעריסטע קיה מיט דעם קעלביל אין פעלד אפפיהרען! גיט חיים־חנא דעם ווייב צופארשטעהען.

אט, שווייג שוין שווייג, קייא דיר בעסער דיא צונג! מאכט חיה־טריינע קוקענדיג ביין אויפן מאן. דערנאך ווענדט זיא זיך צו מיר מיט א גאנצען שמיעס, וואס זיא האט פון איטליכען אויסצושטעהען, ווען נישט זיא וואלט דיזז גאנצע שטוב שוין לאנג האר[illegible]עם־

קארנעם איבערגעקעהרט געווארען אונ מישט אלץ אריין אין די רייד: נישקשה, פאר אייך מעג מען, ווי פאר א טאטען. איהר זענט דאך איין אייגענער, ר' מענדעלי!

איך לייג מיך אריין אין שלום אונ פארריכט ביי חיה-טריינען דעם מאנס דאליע. פון שלום וועגען זאג איך אביסיל א ליגען, בעשולדיג בכלל אלע מענער, מיך דארונטער אויך אביסיל, אונ חנפה, לויב אין טאג אריין די אלע ווייבער, בעזאנדערנס חיה-טריינען, חלילה ווען נישט זיי, וואלט די וועלט קיין וועלט נישט געוועזען... חיה-טריינע איז געווארען ווייבער. געזונט זאלט איהר זיין, ר' מענדעלי! זאגט זי מיט א שיינענדיג פנימעל אונ מאכט באלד טאקי צום מאן מיט גוטען:

— גענוג צוקייען די צונג! נעהם בעסער, חיים-חנא, וויש איבער דא די קעלישקעליך אונ די טעלער, פון וועלכע עשו האט געפרעסען. — ר' מענדעלי מוז אוודאי גוט הונגעריג זיין, טהוט זיא א זאג צו מיר, אויפהייבענדיג זיך פונם געזיים איהרם ביים שיינקעל, איך פיהל עס אין מיר אליין טאקי. אין א מארק-טאג פארשפעטיגען מיר זיך תמיד מיט דער וועטשערע. נישטא, ניטער ערגער, קיין צייט. קומט, זייט מוחל, מיר בעטען זעהר שיין צו אונז אהין אין שטוב!

גלייך פונם שיינקעל קומט מען אריין אין א פינצטער אלקיריל, וואו אקעגען איז אפען א טהיר נאך אין איין אלקיר אונ לינקס אין דער זייט פיהרט א טהיר אין א היבשען חדר, א נידריגער אהן א פאל מיט קליינע פענסטערליך. די טאפלעס זענען א טהייל צושפאלטען, א טהייל געלאטעט פון צונויפגעקלעפטע שטיקליך אונ א טהייל אין גאנצען אויסגעשלאגען, נאר ערגיץ אין א ווינקעל שטעקט איין איבערגעבליבען שטיקעל גלאז, ווי דער איין-איינציגער צאהן ביי א זקנה, וואס ביי נאר עפיס א ווינטעלע שאקעלט זיך עס, שטיל געבעבעט זים-זים-זים, זעהר אומעטיג. אין איין עק שטוב, צו דער גאס-צו, שטעהט א טיש, לעבין איהם ביי די ווענט לאנגע שמאלע בייגק, נישט געפארבט. אין דעם אנדערען עק אקעגען שטעהט א בעט מיט א סך בעבעטעס, אהן עין-הרע: מיט קישענס, גרויסע, מיטעלע, קליינע, קליינטשקע א הויכער טהורעם ביז אין דער סטעליע. אונ ביי דער זייט אויוען דארט ציהעט זיך א ברייטע באנק, וואס דינט ביי-נאכט פאר א בעט צום שלאפען. ארום די ווענט אין דער הויך הייגען פארטרעטען בעדעקט מיט פואיטינע, מיט געפיינערטע פליגען, אויסגעטריקענטע אייער פון פרייסען אונ פליגענקויט. פונם קויט אויף די דאזיגע פארטרעטליך קוקען ארויס עפיס געשטאלטען: א „מזרח" מיט קראליקליך, מיט משונה ווילדע חיה'ליך, האלב ציג — האלב הירש, האלב לייב — האלב אייזעל, האלב לעמפערט אונ האלב פיפערנאטער. א הויכער המן, געקליידט ווי איין אונטער אפיצער, הייגגט אויף א תליה, וואס גרייכט איהם קוים ביז צום אקסעל, אזוי אז גיבער הייגגט די תליה אויף איהם. דערביי שטעהט מרדכי אין א שטריימיל, א

ראצעמארענע קאפאטע מיט א גארטעל, אויבען א טיזליק, אין שיך־און זעקעליך מיט פאהקעליך, טאקי נאר „מאנדרוש". ארום איהם „בעבערדעלטע, בענאזענדיגע" יודען, מיט כוסות אין דיא הענד און מאכען: לחיים רבי מרדכי! צו זרש'ן מיטן טאפ האבען זיך זעהר מיאוס צוגעהאפט דיא כליגען, האבען פון איהר נעביך איבערגעלאזט נאר א האלבען קאפ מיט א שטיקעל פעדער־חלק. נאפאלעאן נעביך איז אויך אריינגעפאלען אהינצו אין יודישע הענד. אז אך און וועה צו איהם, וואס פאר א פנים ער האט געהאט! ער איז געהאנגען צווישען פוטיפרס ווייב, עפיס א פארזעהעניש, א מיאוסקייט, וואס מאכט חן, שלעפענדיג יוסף הצדיק ביי דיא פאלעס און צווישען א שמאלען, פארשמאלצעוועטען, שטארק אנגעבויגענעם שפיגעל, הינטער וועלכען עס האט געשטעקט א פארדארטער לולב און אלטע, אפגעשלאגענע הושענות.

אין שטוב דרעהט זיך ארום א דיקע, א ברייטע א הארעפאשנע מויד מיט א פאר באקען וויא דיא פאמפושקעס, אויפן קאפ זעהר ווייניג האר און צוויא קליינע צעפליך פון הינטען. דיא הענד האלט זיא ביז דיא איילענבויגענס שטייף צו ביידע זייטען, דיא ארעם אויסגעשטרעקט גלייך פארענט וויא צוויא האלאבלעס, צווישען וועלכע זיא ריקט זיך, שליטעלט זיך, נישט צוהייבען קיין פיס, ארויסשיקענדיג דעם קאפ אביסיל פריהער פאר איהר. זיא ריקט זיך גיך, טראגענדיג אין דיא הענד א טישטוך מיט טעלער און גרייט צום טיש. חיה־טריינע רוימט איהר עפיס אין אויער איין, זיא קעהרט אום דיא האלאבלעס, דער קאפ לאזט זיך פאראוים, זיא אליין מיט דיא פיסיליך באלד טאקי נאך איהם און ווערד גיך אנטרינען פון דער שטוב. אין א ווינקעלע קריגען זיך א שטיק פיר קינדער, מיידליך מיט יונגליך, רייסען זיך עפיס איבער א קליין הינטעלע, א מאפסיק, וואס פישטשעט, נישט צוהערען, צוזעהען וואס הינטער זייא טהוט זיך אין שטוב. חיה טריינע בעפאלט זייא פלוצלים, טהוט שטילערהייט א קניפ דעם, א צופ יענעם, חאפט דאס פיצעל הינטעלע און ווארפט עס ארוים. דיא קינדער שטעקען זיך אונטער דיא גנז אף פייגען און צולויפען זיך אין דיא ווינקעליך. באלד קומט אן חיים־חנא מיט א גרויסען לאדעש סמעטענע. דאס ווייב נעהמט עס ביי איהם צו, פארעט זיך דערמיט אביסיל דארט פאר זיך און הייסט זיך אונז וואשען.

א בחוריל אהן א קאפאטקע, בארפים אין א לייבסערדאקיל מיט הויזליך לויפט אריין מיט א שמחה: דער רבי האט געחאפט אין שטאל א וואראבייטשיקעל!... אלע קינדער בלייבען פארגאפט מיט אויסגעצויגענע פנימער פאר גרוים וואונדער און איידער זייא זענין צו זיך געקומען קומט אריין א יונגער מאנטשיק עפים מיט א געשוואלענער נאז און גראבע ליפען, וואשט זיך גיכער איבער דער פאמויניצע, זעטצט זיך דערנאך צום טיש און ריקט אריין אין מול א גרויסען שטיק ברויט, אלץ אין חאפעניש, אין איילעניש,

נִישְׁט צוּשֵׁיינֶקֶען ־קַיינֶעם אַ קוּק, גְלַייךְ ווִיא אוּים מוֹרָא, עֶר זָאל חָלִילָה נִישְׁט פַארְשְׁפֶּעטִיגֶען, מֶען זָאל אָהְן אִיהְם נִישְׁט אָפְּעֶסֶען. דֶערְוַוייל רִיקְט זִיךְ אַרַיין יֶענֶע בְּרֵייטֶע מוֹיד מִיט דִיא פַּאמְפּוּשְׁקֶעס אוּיסְגֶעפּוּצְט שַׁבָּת׳דִיג אוּנ זֶעצְט זִיךְ אוֹיךְ צוּם טִישׁ. חַיָה־טְרַיינֶע מַאכְט צוּ מִיר, וַוייזֶענְדִיג מִיט אַ פִינְגֶער אוֹיף דֶער מוֹיד: דָאס אִיז מַיין עֶלְטֶערֶע טָאכְטֶער, חַאסְיֶע־גְרוּנֶע. דֶער עוֹלָם עֶסְט. פְרִיהֶער עֶפִּיס מִיט דֶרֶךְ־אֶרֶץ, אַ שֶׁעפּ מִיט דֶעם לֶעפֶעל אוּנ אַ לַייג אַנִידֶער, דֶערְנָאךְ הוֹיבְּט עֶס אָן גֶעהְן לֶעבֶּעדִיג, רַעשִׁיג: אַ צֶעהְן לֶעפֶעל אַרְבֵּייטֶען גֶעשְׁמַאק אִין אֵיין שִׁיסֶעל אוּנ פְלִיהֶען פוּן דָארְט גֶעשְׁווינְד אִין צֶעהְן מַיילֶער, וָואס זוּפֶּען, אִיטְלִיכְם אוֹיף זַיין שְׁטֵייגֶער. סְ׳אִיז אַ חַאפֶּענִישׁ, אַ בֶּהָלָה, אַ זוּפֶּעַרַייא: וְואוּפּ—הוּפּ, הוּפּ—פּוּפּ! מַיינֶע נַייא־גֶעפוּנֶענֶע קְרוֹבִים טְרַייבֶּען מִיךְ אַלְץ אוּנְטֶער: עֶסְט, לָאזְט זִיךְ נִישְׁט בֶּעטֶען! אוּנ אִיךְ: וְוּויפּ—פְּפִיפּ! אוֹיף מַיין נוּסַח. דֶער יוּנְגֶער מַאנְטְשִׁיק מִיט דֶער גֶעשְׁוָואלֶענֶער נָאז פוֹילְט זִיךְ נִישְׁט, אַרְבֵּייט פַאר צֶעהְן אוּנ גְרִינְטֶעוֶועט זִיךְ בִּיז דֶעם פוֹיגֶעל, וָואס קוּקְט לְסוֹף אַרוֹיס, אוּיסְגֶעמָאהְלְט אִינְוֶוענִיג אוֹיפֶן דֶעק פוּנֶם שִׁיסֶעל. אָפְּגֶעפַּארְטִיגְט זִיךְ פוּן דֶער אַרְבֵּייט מִיט אַ זִיפְץ טִיף פוּנֶם בּוֹיךְ שְׁטֶעלְט עֶר אוֹיס אַ פָּאר גְלֶעזֶערְנֶע אוֹיגֶען אוּנ קוּקְט אוֹיפֶן עוֹלָם. טְהוּט פְלוּצְלִים אַ שְׁטְרֶעק דִיא הַאנְד, אוּנְטֶערְהֵייבֶּענְדִיג זִיךְ אַבִּיסִיל פוּנֶם אָרְט, גְלַייךְ צוּ מִיר, מַאכֶענְדִיג דֶערְבַּייא: שָׁלוֹם עֲלֵיכֶם! אִיהְר זֶענְט מִיר עֶפִּיס קֶענְטְלִיךְ... מַה שְׁמְכֶם? – אִיךְ זָאג אִיהְם מַיין נָאמֶען. עֶר שְׁפְּרִינְגְט אַזְשׁ אוּנְטֶער פַאר גְרוֹיס וואוּנְדֶער:

– ר׳ מֶענְדֶעלִי!... ר׳ מֶענְדֶעלִי מוֹכֵר סְפָרִים!! פִּישְׁשְׁשׁ!... אַ קַאטָאוֶועס עֶפִּיס! וֶוער קֶען נִישְׁט ר׳ מֶענְדֶעלִין?! אִיךְ הָאבּ גֶעהַאט אַ מָאל דִיא זְכִיָה, אִין גְלוּפְּסְק נָאךְ, קוֹיפֶען בַּייא אַייךְ אַ בֶּענְטְשֶׁערִיל.

– ר׳ מֶענְדֶעלִי אִיז מַיינֶער אַ קָרוֹב, זָאגְט חַיָה־טְרַיינֶע מִיט גַדְלוּת, שְׁמֶעלְצֶענְדִיג זִיךְ פַאר פְרֵייד אוּנ אָנְוַוייזֶענְדִיג מִיר אוֹיפֶן יוּנְגֶען מַאנְטְשִׁיק מַאכְט זִיא: דָאס אִיז אוּנְזֶער רֶבִּי! – אַ־נוּא הוֹשִׁיעְקִילֶע, וֶוענְדְט זִיא זִיךְ צוּם בָּחוּרִיל אָהְן דֶעם קַאפָּאטְקֶעלֶע, ר׳ מֶענְדֶעלִי וֶועט דִיךְ פַארְהֶערֶען. שֶׁעהְם דִיךְ נִישְׁט, נִישְׁקָשֶׁה, דֶער פֶעטֶער וֶועט דִיךְ נִישְׁט אוֹיפְעֶסֶען.

הוֹשִׁיעֶקִילֶע הַאלְט אַ פִינְגֶער אִין דֶער נָאז, קוּקְט אִין דֶער זַייט אָנְבְּלָאזֶענְדִיג־זִיךְ, פַארְצִיהְט דֶעם אַקְסֶעל אוּנ מַאכְט: אִיךְ סֶעהְם מִיךְ, סֶעהְם מִיךְ...

– ווִיפִיל אִיז אַלְט אַייֶער הוֹשִׁיעְקִילֶע, זָאל לֶעבֶּען? פְרֶעג אִיךְ דִיא מַאמֶען.

– מַיין הוֹשִׁיעְקִילֶע, זָאל לֶעבֶּען, אִיז אִין וֶועסְנֶע גֶעוָוארֶען בַּר־מִצְוָה, עֶנְטְפֶעְרְט דִיא גְלִיקְלִיכֶע מַאמֶע.

– נוּא, הוֹשִׁיעְקִילֶע, נֶעהְם אִיךְ דֶעם בָּחוּרִיל אָן פַארְן בֶּעקֶעלֶע, זָאג, שֶׁעהְם דִיךְ נִישְׁט, וָואס גֶעהְט הַיינְט פַאר אַ סֶדְרָא?

– זָאג, זָאג, זָאג! טְרַייבְּט מֶען הוֹשִׁיעְקִילֶען אָן פוּן אַלֶע זַייטֶען. עֶר שְׁטֶעלְט אוֹיס אַ פָּאר אוֹיגֶען אוּנ שְׁווַייגְט.

— בָּ... בָּ... בָּ... מַאכְט דֶער רֶבִּי מִיט דִיא גְרָאבֶּע לִיפֶּען.

— בָּ-בָּ... בָּהַאי! לָאזְט הוֹשִׁיעֶקִילֶע אוֹיס אוֹיף אַ קוֹל, קוּקֶענְדִיג צוּם רֶבִּין.

— נוּא, בָּלָק, בָּלָק... זָאג אִיךְ אוּנְטֶער אוּנ גִיבּ וַוייטֶער הוֹשִׁיעֶקִילֶען אַ פְרֶעג: וָואס הָאט אַזוֹינְס בָּלָק גֶעשִׁיקְט זָאגֶען?

דֶער רֶבִּי לֶעקְט דֶעם פִינְגֶער, בִּכְדֵי דֶער תַּלְמִיד זָאל זִיךְ דֶערְמִיט אָנְשְׁטוֹיסֶען.

— לֶעקֶען! טְהוּט הוֹשִׁיעֶקִילֶע אַ גֶעשְׁרַייא מִיט אִימְפֶּעט.

— וֶוער, וֶוער? טְרַייבְּט הוֹשִׁיעֶקִילֶען אוּנְטֶער דֶער רֶבִּי, אוּנ עֶס וֶוערְד אִיהְם גְרִינְגֶער אוֹיפְן הַארְצֶען, מֵיינֶענְדִיג עֶר הַאלְט שׁוֹין מִיט דֶעם תַּלְמִיד זַיינֶעם אוֹיף אַ שְׁטִיקֶעל דֶרֶךְ. וֶוער, הַא?

— דֶער רֶבִּי! שְׁרַייעט הוֹשִׁיעֶקִילֶע אוֹיס אוֹיף אַ קוֹל.

— דוּא פַארְשְׁטָאפְּטֶע קָאפּ אֵיינֶער! צוּהִיטְצְט זִיךְ דֶער רֶבִּי מִיט כַּעס. וֶוער, זָאגְט בָּלָק, וֶועט לֶעקֶען?

— דִיא יוּדֶען!... טְהוּט הוֹשִׁיעֶקִילֶע גִיךְ אַ זָאג אוֹיף אַ קְוִויטְשִׁיג קוֹלְכֶען.

— יָא, דִיא יוּדֶען, דִיא יוּדֶען... הוֹשִׁיעֶקִילֶע! זָאג אִיךְ אַ גְלֶעט גֶעבֶּענְדִיג אִיהְם דָאס בֶּעקֶעלֶע. זֶעהְר וואוֹיל, דוּא קֶענְסְט; —

דִיא מַאמֶע אִיז גָאר אִיבֶּערְגְלִיקְלִיךְ, הַאלְט דִיא הֶענְד אוֹיפְן בּוֹיךְ אוּנ קְוֶועלְט: אַז וואוֹיל אִיז, חָלֶעבִּין, דֶעם בּוֹיךְ, וָואס הָאט אַזָא תַּכְשִׁיט גֶעבּוֹירֶען! דֶער טַאטֶע קַייעט דִיא צִינְג אוּנ הָאט שְׁטַארְק הֲנָאָה.

נָאךְ דֶער וֶועטְשֶׁערֶע שְׁמוּעֶסְט מִיט מִיר חַיָה-טְרַיינֶע אִיבֶּער וֶועגֶען מַיין עֵסֶק אַזוֹי: אִין אַ פָּאר שָׁעָה אַרוּם בֶּעדַארְף אָנְקוּמֶען מַיין יַאנְקָא מִיט דִיא פֶּערְד. דֶענְסְטְמָאל, ר׳ מֶענְדֶעלִי, זֶעטְצְט אִיהְר אַייךְ אוֹיף רַייטֶענְדִיג אוֹיף אֵיינֶעם, מַיין מַאן אוֹיף דֶעם אַנְדֶערֶען פֶערְד אוּנ פָאהְרְט פַארְנֶעהְמֶען דִיא בַּיידְלִיךְ מִיט דֶער סְחוֹרָה דֶערְוַוייל אַהֶער. אוּנ וַוייטֶער וֶועלֶען מִיר שׁוֹין זֶעהֶען. לְעֵת-עַתָּה לֵייגְט זִיךְ אַבִּיסִיל צוּ. אָט הָאט אִיהְר אַייךְ אַ בֶּעט מִיט אִיבֶּערְבֶּעטֶען.

— אַ שֵׁיינֶעם דַאנְק! רוּף אִיךְ מִיךְ אָן. אִין דִיא בֶּעבֶּעכֶעס אַז אִיךְ וֶועל אַרַיינְפַאלֶען וֶועט שְׁוֶוער זַיין דֶערְנָאךְ אַרוֹיסְצוּבֶּעקוּמֶען מִיךְ פוּן דָארְט. גָאט וַוייסְט וִויפִיל אִיךְ קֶען דָארְט אָפְּשְׁלָאפֶען אוּנ דָא אִיז דִיא צַייט טְהַייעֶר. אַיין אַנְדֶערְס מָאל, אִם-יִרְצֶה-הַשֵּׁם, אַז אִיךְ וֶועל קוּמֶען צוּ אַייךְ מִיט מַיין וַוייבּ אוּנ דִיא קִינְדֶער צוּ גַאסְט, דֶענְסְטְמָאל, זֶעהְט אִיהְר, גֶעזֶעגֶען אִיךְ מִיךְ מִיט אַייךְ אַלֶע אוּנ וַוארְף מִיךְ, אוֹיף גָאטְס בֶּערָאכָה, אַרַיין טִיף אִין דֶעם תְּ ה וֹ ם בֶּעבֶּעכֶעס אוֹיף אַ לַאנְגֶער, לַאנְגֶער צַייט.

— מִיר בֶּעטֶען, מִיר בֶּעטֶען! מַאכְט חַיָה-טְרַיינֶע מִיט חֵן. זֶעהְט זְשֶׁע, מִיט אַלֶע

קינֶדער טַאקי· נֶעהְמְט אויךְ מִיט יַאחְנֶע-סָאסְיֶען, זָאגְט-זְשֶׁע זִיךְ נִישְׁט אָפּ, חָאטְשׁ נֶעהְמֶען אַ קִישֶׁעלֶע אַהִין אִין אַלְקִירִיל.

— שְׁלָאפְט גֶעזוּנְט! גֶעזֶעגֶנְט זִיא זִיךְ מִיט מִיר, נִישְׁקָשֶׁה, מַיינֶער וֶועט אַייךְ גַאנְץ פְּרִיה כְּלְחוּךְ הַשׁוּר אויפְוֶועקֶען!

10.

חַיָה-טְרַיינֶע אִיז טַאקי אַ כְּשֵׁרָה יוּדֶענֶע, אַ גוּטֶע, נָאר וַואנְצֶען הָאט זִיא גֶעהַאט אִין שְׁטוּב רְשָׁעִים, וֶועהְר בֵּייזֶע. זַייא זֶענִין מִיךְ בֶּעפַאלֶען וִויא בַּאלְד אִיךְ הָאבּ מִיךְ גֶעלֵייגְט אויפְן טַאפְּטְשַׁאן אִין אַלְקִירִיל אוּנ דִיא מִלְחָמָה צְווִישִׁין אוּנְז הָאט זִיךְ אָנְגֶעהוֹיבֶּען. בֵּיידֶע צְדָדִים הָאבֶּען זִיךְ פַארְעַקְשֶׁנְט, גֶעאַרְבֵּייט אִין עֵסֶק: זַייא מִיטְן מוֹיל, אִיךְ מִיט דִיא הֶענְד; זַייא קְרִיכֶען, אִיךְ שְׁפְּרִינְג אוּנְטֶער; זַייא מִיט טַעֲנוֹת: דֶער טַאפְּטְשַׁאן אִיז אוּנְזֶערֶער, דֶרֶךְ-אֶרֶץ-זְשֶׁע ר׳ יוּד, אוּנ לָאזְט זִיךְ בַּייסֶען — אִיךְ זִיפְץ, פַארְבַּייס דִיא לִיפֶּען, קְרַאטְץ מִיךְ מִיט אַלֶע כֹּחוֹת; זַייא אַ בִּיס, אִיךְ אַ קְרַאטְץ; זַייא אויף מִיר, אִיךְ אויפְן קִישֶׁען, אַרָאפּ, צוּ אַלֶדֶע שְׁוַוארְצֶע יָאהְר, דָאס קִישֶׁען! דָאס הִינְקֶעדִיגֶע בֵּיינֶקֶעל אויף דְרַייא פִּיסְלִיךְ פַאלְט-אוּם; דָאס לֵייְמֶענֶע קְרִיגֶעל מִיט נֶעגֶעל-וַואסֶער טְרַאךְ — טְרַאךְ; טַארַאקַאנֶעס אויפְן פָּאל לויפֶען, דְרַאפֶּען, הַארְמִידֶערֶען; פֶּעדֶערֶען פוּן דֶעם צֶערִיסֶענֶעם קִישֶׁען פְלִיהֶען אִין דֶער נָאז, אִין דִיא אויגֶען אַרַיין; דֶער טַאפְּטְשַׁאן אוּנְטֶער מִיר רִיפֶּעט סְקְרִיפֶּעט. אַ טַארַארַאם אַ גֶערִידֶער! אִיךְ בִּין דוּל, צוּמִישְׁט, צַאפֶּעל מִיט אַלֶע גְלִידֶער אוּנ וַוארְף מִיךְ פוּן אֵיין זַייט אויף דֶער אַנְדֶערֶער. עֶס הֶערְט נִישְׁט אויף צוּבַּייסֶען, עֶס שְׁטִינְקְט וַואנְצֶען! — נִמְאָס וֶוערֶענְדִיג מִיר דִיא גַאנְצֶע מַעֲשֶׂה, בְּלַייבְּט בַּייא מִיר עוֹקֵר צוּזַיין. אִיךְ פַארְלָאז מַיין גֶעלֶעגֶער, שְׁפְּרִינְג אַרָאפּ גְלַייךְ צוּם פֶּענְסְטֶער, צוֶעטְהֶעמֶען אַבִּיסֶיל פְרַייא אוּנ טְהוּא אַ קוּק אִין דְרויסֶען, אויף גָאטְס וֶועלְט.

אויפְן בְּלויֶען הִימֶעל שְׁטִיל רוּהִיג גֶעהְט דִיא גִילְדֶענֶע לְבָנָה, אִיהְר שַׁיינֶענְדִיג פָּנִים אִיז וֶועהְר עֶרֶענְסְט, עֶפִּיס שְׁטַארְק פַארְטְרַאכְט. שַׁא, אַרוּם אוּנ אַרוּם!... אִיהְר פַארְטְרַאכְטְקַייט וַוארְפְט אויף מִיר אָן אַ זִיסֶע מָרָה-שְׁחוֹרָה, זִיא רֶעדְט עֶפִּיס צוּ מַיין הַארֶץ, דִיא נְשָׁמָה מַיינֶע נֶעהְמְט זִיא מִיר אַרוּיס מִיט אִיהְר אִיטְלִיכֶען בְּלִיק. זִיא רוּפְט אִין מִיר אַרוּיס אַ יַם גֶעפִיהְלֶען אוּנ עֶס טְרַאכְט זִיךְ, טְרַאכְט זִיךְ עֶפִּיס גָאר פוּן זִיךְ אַלֵיין. עֶס טְרַאכְט זִיךְ פוּן דֶעם בִּיטֶערֶען לֶעבֶּען פוּל קְרֶיינְקוּנְג, אַלֶערְלֵייא לַיידֶען מִיט בֶּעלֵיידִיקוּנְג; פוּל פְּלָאגֶען אָנְשִׁיקֶענִישֶׁען, אַלְטֶע אויךְ נַייֶע, אוּנ צוּפֶיעסְטֶע מִיךְ פַאר אִיהְר וִויא אַ שְׁלָאף קִינְד נֶעבִּיךְ

פאר דער מוטער. אוי מאמע, עס טהוט וועה!... אוי, ווערד מען עס פארשווארצט, קומט מען עס אפ!... קארג קאפדרעהעניש, בויכוועהטיג, איז מען נאך גרוים אין דיא אויגען: קארג אייגענע מכות און וואונדען, האט מען נאך אויסצושטעהען געבראטענע לייד; קוים קוים וואס מען זיפעט, פארגינט מען נאך נישט דאס שטיקעל געפלאגטע לעבען. אוי, מאמע, עס שמארצט, אוי, עס טהוט וועה!... דיא לבנה קוקט אויף מיר מיט איהר ליכטיגער צורה, אלץ ערענסט, פארטראכט און דאכט זיך, זיא נעהמט מיך איין: שא, בידנע קינד, שא! וואס זאל מען טאן?........ דאס הארץ ווייגט אין מיר נאך מעהר. הייסע טהעהרען טרעטען מיר ארוים אין דיא אויגען, איך שפאר אן דעם קאפ אויף מיין ארעם, דיא זייט מיט דער אפגעשווירענער פאה דער לבנה אקעגען: נא, זאל זיא זעהען, זאל זיא חאטש זעהען!... עפיס עפענט זיך אין מיר א קוואל פון געפיהלען, צופען מיך ביים הארצען, פארפלייצען מיר דיא געדאנקען. דיא אויגען, אנגעקוואלענע וויא דיא באנקעס, קוקען אין דער וועלט אריין מיט איהרענדיג געפעט: געוואלד, העלפט, האט רחמנות! עס טהוט וועה, וועה, וועה... אזוי חאפט זיך אויף פונם שלאף ביי דער נאכט א קראנק קינד נעביך, יאמערט פונם הארצען פאר זיך אליין, קוקט מיט דיא אייגליך, בעטענדיג רחמים. — נישטא קיינער! קיינער הערט נישט! אלע שלאפען, שא!... א הינטעל נאר שטעהט אויף דער גאס וואך, דער ווייגדיל צווישן דיא פיס, דער קאפ פארריסען הויך און בילט מיט א קאלטער לעבער אקעגען דער לבנה. זיא געהט איהר וועג רוהיג, פארטראכט, פון א הונדס בילען זיך גאר נישט צומאכען.....

אויפן הארצען ווערד מיר גרינגער. עפיס ווארעמט מיך איגוועניג א געפיהל פון האפנונג און טרייסט אהן ווערטער; אזא געפיהל, וואס א יוד פיהלט, אז ער ווייגט זיך אוים פאר גאט אויף זיינע צרות; אזא געפיהל, וואס מאכט דעם מענשען וויך וויא א טייג, גוט אהן, א ברעג, גרייט איטליכען אוועקצוגעבען דיא נשמה, ארומצונעהמען דיא גאנצע וועלט און זיא א קוש צוטאן פאר גרוים ליבשאפט. —

און זייא, דיא ווענצעליך, זענין דען נישט גאטס בעשעפעניש? וואס זענין זייא שולדיג, אז זייא שטינקען נעביך? וואס זאלען זייא טאן, אז ליגט שוין אזוי אין דער טבע זייערע צוביסען? טהוען עס נישט פאר שלעכטס, פאר שנאה און אויף צולהכעים, נאר פאר דעם שטיקעל פרנסה: זייא ווילען נעביך טרינקען, אנזעטיגען זיך מיט יענעמס בלוט. מילא לאז שוין מיינס איבערגעהען, עפיס דאס ערשטע מאל אין לעבען איז מיר דען וואנצען? און וועלכער יוד האט דען פון זייא נישט צוזינגען און צוזאגען?...

איך געה אוועק פון דעם פענסטער און זאגענדיג: „אין דיין האנד טהוא איך מיין זייל באהאלטען" גיב איך מיך א ווארף אויפן טאפטשאן און — גארנישט, איך שלאף!... חלומות האב איך פיינט צודערצעהלען. נארעשקייטען!

דאס אויפשטעהען אויף מארגען גאנץ פריה. האט מיך געקאסט גרויס מיה, עס האט מיר וועה געטאן איטליכם אבר. נאר דיא נויט האט מיך געצווינגען אונ מיט מיר א טראג געטאן פון מיין געלעגער. א יוד לעבט מיט אימפעט. דיא נויט טרייבט איהם צולויפען, ארום-צויאגען, צוטאן, צואַרבייטען. לאז נאר שוואך ווערען א קאפעלע דער אימפעט בלייבט ער ליגען ווייא א דערהרגעטער. יום-טוב דערפיהלט א יוד זיינע וועהטיגען, דענסטמאל האט ער געוועהנטליך צייט קראנק צוזיין...

דיא נויט האט מיך פון מיין געלעגער אויפגעהייבען, דיא נויט האט מיך אויף דיא פיס געהאלטען, דיא נויט האט מיך רייטענדיג אויף א פערד אויפגעזעצט, דיא נויט האט מיר אין קארק געגעבען אונ איך האב מיך געריהרט פונם ארט אין איינעם מיט חיים-חנא חיה-טריינעס. הארב איז ביי א יודען נאר דאס ערשטע ריהר, דערנאך, אבי א קוועטש דיא ספרינזשינקע, געהט עס שוין ווייא א פוטער ער קריכט שוין אפילו וואהין מען בעדארף נישט, וואהין מען האט איהם כלל נישט געבעטען. ער דראפעט זיך אפילו אויף דיא גלייכע ווענד. איך קום באלד צו מיינע קרעפטען, בין פריש אונ שטארק אויף דאס נייא.

אז דער עולם זאגט: „א יודישע נשמה קען מען נישט שאטצען", מסתמא איז רעכט. נאר אין אנהויב האב איך געזעהן, חיה-טריינע פרייעט זיך דא מיט מיר אזוי פשוט, וואס זיא האט דערטאפט פלוצלים א קרוב אונ נאך אזעלכען, וואס רייבט זיך ארום ספרים! דאס רייבען-זיך אליין ארום עפיס א זאך האט שוין א גרויסען ווערטה ביי יודען. א יוד, פון דיא שיינע בעלי הבתים אפילו, ווען עס קומט איהם אויס צוהאבען איין עסק אין דיא פריסוטסטוועס, הויבט אן צום ערשטען פונם סטאראזש. ער רייבט זיך דאך פארט ארום דיא אדונים דארט. שמייעסט מיט איהם איבער אונ געהט אוועק צופרידען. לעת עתה, טראכט ער, איז גענוג. דער סטאראזש איז נישט קיין שלעכטער מענש. — דער שמש, וואס רייבט זיך ארום א יודישער שקאלע, הייסט ביי א טהייל פונם יודישען עולם: דער אינספעקטאר; דער יודישער בריף טרעגער — פאטשטאר, דער יוד פון דער פאטשט, אזוי פיל כמעט ווייא פאטשט-מייסטער. קורץ, ווייא מען זאגט טאקי: „דעם רב'ס שיקסע קען פסקנען שאלות."... ביי דער וועטשערע, אנקוקענדיג דיא דיקע, ברייטע מויד, וואס שוין צייט איהר אונטער דער חופה, איז מיר שוין אריין אין דער נאז, אז חיה טריינעס פרייד בעטייט, איך קען איהר צוניטץ קומען צו א שידוך... אונ דאכט זיך גאר אויף מיר גופא האט זיא איין אויג. דעריבער טאקי האט דיא מויד אזוי שבת'דיג זיך אויסגעפוצט... דאס איז מיר דערנאך קלעהרער געווארען פון חיים חנא'ס רייד, פאהרענדיג מיט מיר אויפן וועג. עפיס האט ער צופיל אויסגעפרעגט מיך וועגען מיין בחוריל מיט אזא שמייעס:

— אזוי! איז אייער בחוריל שוין געווארען, אייער בחוריל, בר מצוה אונ נאך נישט

קיין חתן נישט! איך אין זיינע יאהרען, האב שוין חתונה געהאט אין זיינע יאהרען. — מיין חיה-טריינע לאזט מיך דיא נעכט נישט שלאפען: געוואלד א בחוריל! וואס ליגסט-דוא נזלן אזוי?... געוואלד א חתן! — דיא בתולה מיינע האט איהר דאך געזעהען דיא בתולה, א גוטע בעל-הביתטע. אפשר טאקי שוין צייט איהר חתונה צומאכען, שוין צייט אפשר? — וואס זאגט איהר, ר׳ מענדיל? עפיס זענט איהר דאך א יוד, א למדן, שוין צייט? מיינע האט מיט מיר היינטיגע נאכט איבערגעשמועסט... איהר זענט ביא איהר שטארק חשוב זענט איהר. אלץ קומט אומגעריכט. בעדארף זיך גראד מאכען א מעשה און איהר האט פארבלאנדזעט צו אונז... זעהר אנגעלייגט, חלעבין. איז אייער בחוריל שוין, זאגט איהר, בר-מצוה אייער בחוריל?

אינדעם וויא מיר שמועסין דא אזוי קומען מיר צום ארט פון דיאביידליך. פריהער בעטראכט איך גוט מיין ביידיל אין איטליכם ווינקעלע, ברוך-השם אלסדינג דא אין גאנצען, און לאז מיך צוגעהען דערנאך צו אלטירס ביידיל. דאכט זיך, אויך נישט געריהרט, עס שטעהט אויף זיין ארט. נאר קוים געהם איך מיך צום לאנטוך, מיט וועלכען דאס ביידיל איז איבערגעדעקט און טוה א טאפ, בין איך פארצאפעלט געווארען עס ריהרט זיך עפיס אונטער איהם... איך שפרינג אפ שטארק דערשראקען אויף צעהן איילען אין דער זייט. דאס לאנטוך הייבט זיך דערוויל אויף און איך דערזעה פאר מיינע אויגען זיצענדיג אויפן וואגען מיט א פארבונדענעם קאפ -- אלטיר יקנה"ז!...

11.

וואס מיט אלטירן איז פירגעגאנגען, וואו ער איז הינגעקומען, פון וואנען ער האט פלוצלים זיך גענומען און פאר וואס דער קאפ איז איהם פארבונדען, דיא דאזיגע אלע שאלות דערקלעהרט אונז באלד אלטיר מיט זיין כשר מויל אליין, אזוי:

מילא גענה איך מיר נאך דיא פערדליך. בקיצור, נישטא קיין פערדליך! נישמער, טראכט איך מיר, גארנישט. א פנים זייא זענין פארגאנגען ווייטליך. גראז אין וואלד איז זעהר גוטע, שאטען אויך דא. פאר וואס נישט? א מענש להבדיל זוכט אויך וואו גוט איז. מילא גענה איך מיר ווייטער, ווייטער, פארשטעהט איהר מיך, מען הערט נישט, מען זעהט נישט. וואס טהוט מען, הא? ס׳איז דאך עפיס שפעל! פלוצלים דאכט זיך מיר אין וואלד עפיס א שארך אויף יענער זייט פון א טהאל. מיינער באלד טאקי אראפ, ארויף, אהין, אהין, בקיצור גארנישט. דערוויל ווערד שפעטליך, ס׳איז שוין טונקעל, עפיס גאר

ניט קיין גוטער משא-ומתן!... דאכט זיך מיר ווידער א שארך, איך וויי‍טער אהין, דרעה מיך, זוך און ווייטער גארנישט. עס פארדריסט מיך שוין, פארשטעהט איהר מיך. וואס איז דאס פאר א גאנג? בקיצור, ווידער א שארך און עפּיס וויא טריט. — אט האסט-דוא זיא, דיא שיינע לייט! א קריינק זייא אין דיא ביינער! פלוך איך שטארק אויפגעבראכט און הערשלאג מיך אהין, ערגיץ אין א העק, צווישן געדיכטע צווייגען. אהא ס'איז דא, דערטאפּט!... וואס? צו אלדע שווארצע יאהר, עפּיס א רויטע קיה!... א קיה, וואס וויא געוועהנטליך, זיך פון דער טשערעדע אפּגעריסען און פארגאנגען אין וואלד. אצינד וואס? איך וויים גאר ניט וואו איך בין. נישמער שטעהען איז קיין תכלית נישט, מילא געה איך מיר אין צרות, אויף גאטס בעראטה און פארגעה מיר צו א פייעריל, וואס האלט ביים אויסגעהען, האלאוועשקעס רייבערען זיך, ס'איז נאך דא אין זייא א פונק. דאס גראז ארום און ארום אויסגעטרעטען, עס וואלגערען זיך ברעקליך ברויט, שאלעכטס פון אייער, פון אוגערקעס, ציבעלעס און קנאבעל, אויך צעריסענע שמאטעס און שמאטקעליך. דא איז אפּנים געוועזען א היבשע קאמפּאניע און וויא עס זעהט אויס, א חאפּטע ציגאנער. גאר עפּיס נישט קיין גוטער עסק! ציגאנער האבען ליב צו-לאקחענען. פּלוצלים דאכט זיך פון גאנץ וויים עפּיס א קול. אפשר רופט עס דארט ר' מענדעלי? געהט מיר איבער א געדאנק, און איך לאז מיך געהען געשווינטער. דאס קול, דא הערט עס אויף, דא לאזט עס זיך ווידער הערען און וואס נעהענטער ווערד עס אלץ שרעקליכער, וויא איינער שרייעט געוואלד!... עפּיס גאר א שרעק חלעבין! נישמער גארנישט. איך טהוא מיר מיינס און געה. עס העלפט נישט, נאר קוק מיך גוט ארום און היט דיא ביינער. בקיצור, אקעגען מיר וואקסט אוים פון דערווייטענס עפּיס א קרעטשמעלע, א חורבה'לע, אויף היהנערשע פיסליך. עפּיס איז מיר עס נישט געפעהלען. איך באהאלט מיך אביסיל אין דער זייט צווישן צווייגען. גראד טאפ איך דארט אן עפּיס א דרענגיל. נעהם עס אין דער האנד. פארשטעהט איהר מיך, ליהר-בטחון. זיטץ שטיל און קוק מיר וואס וועט דא זיין. עס קומט מיר אין קאפּ אריין שרעקליכע זאכען, מעשיות מיט גזלנים און גלופּסקער גנבים. פּלוצלים ווייטער א געשרייא, א ביטער געשרייא, וויא פון איינעם, וואס איז אין א גרויסער סכנה און דאכט זיך, דאס ביטערע געשרייא איז פונם חורבה'לע. עס האפּט מיך אן ביים הארצען. עס טראגט מיך אונטער פונם ארט און איידער מיך צובעטראכטען שטעה איך שוין לעבין קרעטשמעלע, אליין נישט רעכט צוגעדיינקען, וויא ארום האב איך מיך דא גענומען. עפּיס געפּיקט האט מיר אלץ אין קאפּ: איין אייגענער, איין אייגענער! א קשיא אויף א מעשה, אפשר איז גאר ר' מענדעלי אין א סכנה. איך וויים דען אפּנים וואו איך בין? ס'איז טאקי א מורא, נישמער גארנישט. מיין טויט זאל דא זיין מוז איך מיך דערגעהען, וואס טהוט זיך דא אזוינס. עפּיס בין איך דאך א שטיקעל עקשן אויך. בקיצור, איך געה

מיר פאמעליכין און האָרך מיך גוט צו. עפּיס הערט זיך א פארדומפּט קול. איך קום צו לעבין א צושאטענעם טויער, קוים וואס ער האלט זיך פאר אלטקייט. מיינער פוטץ אריין אינווייניג אין א גרויס הויז, גייה אויף די שפּיץ פינגער, זוך, ניסטער אין דער פינסטער, שא, שטיל. איך נעהם ארויס פון דער קעשעניע א פּעקעלע מיט עטליכע שוועבעליך, רייב, רייב מיט א ציטערדיגע האנד, אומזיסט, עס וויל נישט ברענען. דאס לעצטע צינדט זיך לסוף אָן און באלד טאקי לאזט זיך הערען א געשרייא גאר אין איין אָטהעם, ערגיץ פון דער זייט דאָרט, דאס שוועבעלע פארלעשט זיך און גארנישט, איך טאפּ אין דער פינצטער, קריך ערגיץ אריין און שלאג מיך אויף עמיצען עפּיס אָן. די האר שטעלען מיר זיך קאפּויר, פרעגט מיך בחרם אויף וואס פאר א וועלט איך בין. בקיצור, ביי דער שיין פון דער אויפגעהענדיגער לבנה, דורך א קליין אויסגעשלאגען פענצטעריל, אין א פארשימעלט חדריל אָהן א טהיר, דערזעה איך, ליגט איינער געבונדען, ווי א שאף, מיט הענד און מיט פיס, איז נעביך טויט, בלייך ווי די וואנד, קוים קוים וואס ער זיפּעט. — גאָט האט אייך געבראכט אהער, זאגט דער אומגליקליכער פערשוין. בינדט מיך גיכער אויף, ווארים איך בין פארבייא. די שטריק האָט מיר זיך איינגעשניטען אין דעם לייב און עס ברענט מיך א טרונק! — ווער האָט עס אייך אזוי געפּענטעט? טהוא איך א פרעג, נעהם באלד ארויס מיין מעסער און שנייד אויף די שטריק. — אין זיין טאטענס טאטען אריינגעפלויגען! שעלט דער פערשוין, אויסגלייכענדיג די ביינער. אזא ממזר, גאטקע גנב! — וואס, א גנב?! רוף איך מיך אָן, שארף אנקוקענדיג דעם פערשוין. — יא, יא, אלסדינג אין דער קאָרט! ערשט היינט נאָך האָט ער געגנבעט א פאר פערד. איך שפּרינג אזש אונטער הערענדיג אזוינס. בקיצור איך הויב אָן באלד טאקי דעם פערשוין אויס-צופרעגען, זאג סימנים און עס קומט אלסדינג קלאָהר ארויס ווי ביימיל אויפן וואסער. ביי יענץ פייעריל אין דעם וואלד זענין דאס געזעסען א גאנצע חאפּטע שלעפּערס, פיינע לייט, איינער פון די שיינע נפשות האָט זיך געלאזט שפּאצירין דאָרט און צוגענומען אונזערע פערדליך. איך דערגעה מיך דעם וועג, אויף וועלכען די שלעפּערס האבען זיך געלאזט פאהרען און עס בלייבט ביי מיר, באלד אָהן שיהות נאָך די גנבים זיך צולאזען. דער פערשוין פּריוווט מיך אפּהאלטען, לייגט מיר שטיינער אויפן הארצען: ער האָט מורא, דער ממזר זיינער איז א רוצח, מיט איהם פאהרען נאָך בוידען פערשוינען, אלע כמעט אזעלכע ווי ער. מיך אָבער האט עס נישט געלאזט רוהען. בלייבען אָהן א פערד קען איך נישט. — ניין, ניין! איך מוז זייא דעריאָגען, עס מעג זיך זיין וואס עס וויל. לאזען שפּייען זיך אין דער קאשע קען איך נישט. א רגע איז אצינד טהייער. בלייבט איהר דאָ, רוהט זיך אויס, ביי מיין צוריק-קומען מיט די פערד, אם-ירצה-השם, נעהם איך אייך און מיר פאהרען ביידע פון דאנען אוועק. אזוי זאג איך דעם פערשוין, צו וועלכען

עס ציהט מיר עפיס שטארק דאס הארץ, נעהם דיא פיס אויף דיא פלייצעס — אונ לאז מיך געשווינד אין וועג אריין.

דאס אלטע וויסטע קרעטשמעלע שטעהט אריינגעריקט אביסיל אין וואלד ביי דעם שליאך, וואו עס טהיילען זיך וועגען אין פארשידענע זייטען. לינקס פאהרט מען קיין גלופסק, קיין וואהלין אונ רעכטס אין שטעדט פון פאדאליער גובערניע. איך נעהם מיך רעכטס. בקיצור, איך געה נישט, נאר איך לויף. אין כעס בין איך א שרעק. איך וואלט צעריסען דעם גנב וויא א הערינג. עס פעהלט מיר מעהר נישט צו דיא גוטע עסקים, בלייבען זיטצען אין פעלד אהן א פערד, אהן א גראשען געלד. נישמער גארנישט. מיינע פיס הויבען אן זיך אפצוזאגען פון דעם גיבען גאנג, דער מאגען וויל נישט וויסען פון קיין שום זאך אונ מאהנט עסען. א קלייניגקייט עפיס אזא גרויסען טאג אפצופאסטען. שלעכט! עס עסט מיך דער געדאנק: פארפאלען דיא מיה, אומזיסט דאס לויפען! זייא, דיא שיינע נפשות, זענין אוועק א היבשע צייט פריהער פון מיר אונ וואס נאך? זייא פאהרען. אקעגען-זשע איך געה צו פוס. עס שטארקט מיך נאר איין האפנונג, טאמער וועט אנלויפען עפיס א פוהריל. א גליק נאך, וואס דיא לבנה שיינט אונ מען קען חאטש זעהען וויא אין העלען טאג. בקיצור, איך געה, שוין נישט אזוי געשווינד, מיט אימפעט וויא פריהער, אבער איך געה, נעהם מיר ארויס דיא אויגען קוקענדיג. נישטא קיין לעבעדיג בעשעפעניש. נישמער גארנישט, איך טהוא מיר מיינס, אלץ ווייטער, ווייטער. נעהם איך מיך צו עפיס א זאך, פארשטעהט איהר מיך, לאז איך עס אזוי גיך נישט אפ. בקיצור, דאכט זיך א קלאפען פון רעדער... אין דער ערד מיטן קאפ! אויף צושפרינגעניש פאהרט מען גאר מיר אקעגען, נישט אין דער זייט, וואהין איך בעדארף. אי, א מזל, מיין פינצטער מזל! — איך ווענדע מיך צו איין פוהריל, צו דער אנדערער, אלע זענין שכור — לוט. אצינד, פארשטעהט איהר מיך, ווער איך שוין גאר מיאוס אין כעס, אבער וויא נאך אין כעס!... אונ טהוא מיך א לאז ווייטער מיט אימפעט. איך בין שוין אפגעגאנגען א היבשע שטרעקע וועג, ס'איז שוין טאקי גוט שפעט. אין מיר איז נאך דא אלץ א האפנונג, עס וועט מיך אניאגען א פוהריל, אונ פון דערווייטענס דאכט זיך טאקי עפיס פוהרליך, נאר אין דער ערד מיטן קאפ! ווידער טאקי מיר אקעגען... ניין! טראכט איך, היינטיגס מאל לאז איך עס אזוי נישט אפ. דאס לעצטע, וואס ביי מיר געפינט זיך, גיב איך אוועק, אבי מען זאל מיך אונטערפיהרען. איך טרייב מיך אונטער, געה מיט קוראזש, נאר דיא פוהרליך דארט ריהרען זיך, דאכט-זיך, נישט. שטעהען עפיס אויף איין ארט.

א הארץ-וועהטיג נאר, א צושפרינגעניש! נישמער גארנישט. בקיצור, צוקומענדיג נעהענטער דערזעה איך, דאס זענין ביידליך. עס פאלט מיר באלד איין, אפשר זענין עס דיא פיינע לייט. איך האלט איין דעם גאנג, געה מיר שטיל, פאמעליכין אונ טראכט

וואס טהוט מען? ביא דער זייט וועג ציהט זיך א וועלדעלע, מיינער אריין אהין, באהאלט מיך צווישען ביימער, פון וואנען איך קוק ארויס און בעטראכט דיא ביידליך אקעגען. יא, דאס זענין מיט דיא אלע סימנים זייא, זייא! איין ביידיל ליגט אנגעבויגען צו דער ערד, ארום איהם א גאנץ פעקיל: מאנזבילין, ווייבער, יונג און אלט, קינד און קויט, אפגעריסענע, אפגעשליסענע. דער האקט, יענער קלאפט, איינער גיט עצות, דער אנדערער פלוכט, זידעלט. ווייבער קוויטשען און קינדער שרייען, פישטשען. ס'איז א געשעלטעריי, א געבייזעריי, א פאטשעריי, א חארחלעריי מיט א געוויין און א געלעכטער אין איינעם. צווישען דעם רעש הערען זיך קולות: שולדיג איז דאס נייע פערדיל, פארברענט זאל עס ווערען! אזא פליאגע, דעם גאנצען וועג האט עס געצויגען אלץ אין דער זייט, אויף צולהכעים אלץ אין דער זייט... עפיס א פארשלעפטע קרענק, פגרין זאל עס! פייבושקעס כשרה מציאה, א חאלירע אויף איהם! — פיסקאטשעס, שטינקפעסליך, קוליעס שטרויא, אהן הענד אהן אויגען, גארנישט, נאר פרעסען, דריכנען! זידעלט זיך איינער, א רויטער יונגאטש מיט ברייטע פלייצעס און ווייזט דערביא איטליכען א קילאק. איך זוך מיט דיא אויגען און דערזעה: אין דיא אבערדריקעס מיט שלייעס שטעהט אפגעשפאנט, ביא דעם הינטערסטען ביידיל, אייער פערדיל, ר' מענדעלי! מען האט איהם, א פנים, מכבד געווען געהן אויפן דראנזשיק. אי, חכם מיינער! מאך איך פאר פרייד, דוא האסט זייא אנגעמאכט א גוטע חתונה, נישקשה!... וואו־זשע איז ערגיץ מיין שלימזלניצע? מיין שקאפע, זעה איך, שטעהט צוגעבונדען הינטער דעם דאזיגען ביידיל טאקי. איך בעטראכט מיין דרענגיל נעהם ארויס מיין מעסער און לאז מיך אזוי שטילערהייט וויא א קעטצעלע צום ביידיל, בשעת דיא חאפטע איז שטארק בעשעפטיגט דארט מיט דער אקס, שנייד געשווינד איבער דיא שטריק, חאפ מיך ארויף רייטענדיג און פאהר מיט ביידע סוסים אהן א זייא געזונט אוועק. מילא גארנישט, בעדארף גראד צו אלדע שווארצע יאהר, איינער פון דער חאפטע דערזעהען, מאכט א געפילדער און עס ווערד א קאכעניש. דער רויטער יונגאטש, זעה איך, יאגט הענדום־פענדום און אט אט דעריאגט ער מיך. מיינער שמייסט, טרייבט דיא פערד, זייא לאזען זיך הייינטיגס מאל נישט בעטען און לויפען וויא וויט נאר זייא קענען. דער רויטער איז שוין ווייטליך אביסיל הינטער מיר. בעדארף מיין שקאפע זיך פארפלאנטען אין דיא שלייעס פון אייער פערדיל, וועלכע איך האב אין איילעניש נישט אראפגענומען. זיא פאלט און עס ווערד איין עכוב. דערווייל יאגט אן דער רויטער יונגאטש, אנגעצונדען וויא א גזלן און ווארפט זיך אויף מיר וויא א חיה רעה. מיר ראנגלען זיך מיט אלע כחות, שטום, נישט צוהיידען קיין ווארט פאר גרויס כעס. מיר ווילען איינער דעם אנדערען אומווארפען און פאלען ביידע ארומגעהמענדיג זיך שטייף, אזוי אז דיא ביינער קנאקען. בקיצור, מיר ארבייטען געשמאק, אט בין איך פון אויבען, דער רויטער אונטען, קוועטש אזש דער

רוּחַ גֶעהַמְט אִיהְם, פְּלוּצְלִים בַּייטְעֶן זִיךְ דִיא יוֹצְרוֹת: עֶר פוּן אוֹיבֶּען אוּנ אִיךְ אוּנְטֶען. נִישְׁמֶער גָארְנִישְׁט. אִיךְ דֶערְלַאנְג אִיהְם, פַארְשְׁטֶעהְט אִיהְר מִיךְ, דָארְט אִין דֶער זִיבֶּעטֶער רִיפּ, אִין דֶער דֶעךְ. עֶר שְׁפְּרִינְגְט אוּנְטֶער אוּנ בְּלַייבְּט לִיגְען שְׁטִיל, וִויא טוֹיט. מֵילָא גָארְנִישְׁט. דָאס אִיז גֶעוֶועוְ נָאר אַיין אָנְשְׁטֶעל. אִיךְ לָאז אִיהְם אָפּ אוּנ דָאס טַאקִי הָאט עֶר גֶעמֵיינְט. עֶר בָּאבְּרֶעט זִיךְ דֶערְוַוייל שְׁטִיל אוּנ בֶּעקוּמְט אַרוֹיס בַּייא זִיךְ פוּן דֶער קֶעשֶׁענְיֶע אַ מֶעסֶער. — עֶהֶע, אַזַא בָּחוּר בִּיסְט דוּא! טְהוּא אִיךְ אַ גֶעשְׁרַייא, גִיבּ אִיהְם אַ זֶעטְץ אִיבֶּער דֶער הַאנְד, אַזוֹי אַז דָאס מֶעסֶער פַאלְט אִיהְם אַרוֹיס אוּנ פַארְפְלִיהְט וַוייט. עֶר נֶעהְמְט זִיךְ צוּנוֹיף מִיט אַלֶע קְרֶעפְטֶען, גִיט זִיךְ אַ וָוארְף אוֹיף מִיר פְלִינְק וִויא אַ קַאטְץ, דְרַאפֶּעט מִיר דֶעם הַאלְז אוּנ אָט אָט שְׁטֶעקְט עֶר מִיר אַרַיין דִיא פִינְגֶער אִין גָארְגֶעל. פְּלוּצְלִים הֶערְט זִיךְ פוּן דֶערְוַוייטֶענְס אַ גְלֶעקִיל. דָאס מַאכְט אוֹיף אִיהְם אַ מוֹרָא. עֶר אִיז דָאךְ פָארְט אַ גַנָב. — אַייעֶר טְרֵפָה'ן מַזָל, בְּרוּמְט עֶר וִויא אַ בֶּער, וָואס דָאס גְלֶעקִיל. נַאט אַייךְ־זְשֶׁע אַ מַתָּנָה!... עֶר טְהוּט מִיר אַ טְרַאךְ אִין קָאפּ אוּנ וֶוערְד פַארְשְׁווִינְדֶען. אִיךְ שְׁטֶעה בַּאלְד אוֹיף, חַאפּ מִיךְ ווִידֶער אַרוֹיף רַייטֶענְדִיג אוּנ פָאהְר מִיר מַיין וֶועג. שְׁפֶּעטֶער עֶרְשְׁט דֶערְפִיהְל אִיךְ דֶעם וֶועהְטִיג, טְהוּא מִיךְ אַ טַאפּ, בֶּע, אוֹפֶן שְׁטֶערֶען אִיז מִיר אַ בַּייל! נִישְׁמֶער גָארְנִישְׁט. מַיינְס הָאבּ אִיךְ אוֹיסְגֶעפִיהְרְט. דִיא פֶערְדְלִיךְ, פַארְשְׁטֶעהְט אִיהְר מִיךְ, זֶענִין בַּייא מִיר.

— בֶּענְשְׁט גוֹמֵל, וָואס הָאט זִיךְ אַזוֹי אוֹיסְגֶעלָאזְט! רוּף אִיךְ מִיךְ אָן אוּנ גֶעהְם אַלְטִירְן אַרוּם פַאר פְרַייד.

— נִישְׁקָשָׁה! מַאכְט אַלְטִיר. לָאז דֶער רוֹיטֶער דָארְט אוֹיךְ בֶּענְשֶׁען גוֹמֵל, וָואס אַ מֶעת־לֶעת הָאבּ אִיךְ גָארְנִישְׁט אִין מוֹיל גֶעהַאט אוּנ בִּין גֶעוֶוען שְׁטַארְק מִיד. אָבֶּער אוּנְזֶערֶע סוּסִים זֶענִין דָא.

— וואוּ זֶענִין זֵייא, דִיא לִייבֶּען אוּנְזֶערֶע? פְרֶעג אִיךְ, אַרוּמְקוּקֶענְדִיג זִיךְ אִין אַלֶע זַייטֶען.

— הָאט צַייט אַבִּיסִיל, ר' מֶענְדֶעלִי! עֶנְטְפֶערְט אַלְטִיר. דֶער פַּארְשׁוֹין, מִיט וֶועלְכֶען אִיךְ בִּין צוּרִיק גֶעקוּמֶען, הָאט גֶעפִיהְרְט דִיא לִייבֶּען אָנְטְרִינְקֶען דָארְט אַקָאפּ נִידְרִיגֶער, וואוּ סְ'אִיז דָא אַ טַייכִיל אוּנ גוּטֶע גְרָאז. זַייט רוּהִיג נִישְׁקָשָׁה. עֶר גִיט אוֹיף זֵייא גוּט אַכְטוּנְג. אִיךְ בִּין אוֹיךְ נִישְׁט לַאנְג גֶעקוּמֶען. מִיד, צוּבְּרָאכֶען, לֹא עֲלֵיכֶם, טְהוּא אִיךְ מִיךְ אַ וָוארְף אִין בַּיידִיל אוּנ הֶעק מִיךְ אִיבֶּער מִיט דֶעם לַאנְטוּךְ חַאפֶּען אַ דְרֶעמִיל. נָאר קוֹים וָואס אִיךְ מַאךְ צוּ אַיין אוֹיג, קוּמְט אִיהְר אָן, ר' מֶענְדֶעלִי, אוּנ גֶעלוֹיבְּט אִיז גָאט, וָואס מֶען זֶעהְט זִיךְ, עָזוּנְט.... וָואס גֶעהְט אִיהְר עֶם עֶפִּים פַארְבּוּנְדֶען, ר' מֶענְדֶעלִי? הַא, דִיא צֵיין?

— אִיהְר, ר' אַלְטִיר, זָאג אִיךְ, אִיהְר זֶענְט גֶעקוּמֶען פַארְבּוּנְדֶען דֶעם קָאפּ, מִיט אַ בַּייל, אִיךְ — פַארְבּוּנְדֶען, אָהְן אַ פֵּאָה; אִיהְר מִיט אַ פַארְשׁוֹין אוּנ אִיךְ מִיט ר' חַיִּים־חָנָא, חַיָּה־טְרַיינֶעס מַאן! שְׁטֶעל אִיךְ אִיהְם צוּם צְווייטֶען מָאל פָאר שׁוֹין מִיט דֶעם גַאנְצֶען טִיטֶעל.

אלטיר שטעלט אויס דיא אויגען, קוקט אויף מיר מיט א פרעג.

— וואס הייסט! מאך איך וויא שטארק פארוואונדערט, איהר קענט נישט חיה־טריינען!

— מילא חיה־טריינע איז חיה־טריינע, מאכט אלטיר פארוואונדערט צוריק, אבער דיא פאה! וואס געהער זיך עס אן מיט אייער פאה?

— א קרובה, מיין ווייב געהער זיך אן א קרובה. רופט זיך חיים־חנא אן תאמאוואטע.

אונ וויא מיר שמיעסין זיך דא אזוי, זיצענדיג אויפן גראז, ווייזען זיך פון דער ווייטענס אונזערע לייבען, העצקענדיג זיך, קלאמפערשט וויא זייא לויפען. עפיס האט זייא אין מיינע אויגען דאס פנים זיך געענדערט פון נעכטען אן. זייא פאררייסען דיא קעפ מיט גאוה, גלייך וויא גערעדט: לאך דיר, לאך, פון דעסטוועגין האט זיך אויף אונז געפונען א בעלן, געהאט שטארק חשק אונ אונז אוועק־געגנבעט, נישקשה. מיט א שמאטע אויפן פוס, מיט א רינענדיג אויג, פון דעסטוועגען אז מען בעדארף געהן אויפן דראנזשיק געהט מען אונ איין אקס אז מען בעדארף צעברעכען קענען מיר אויך, נישט ערגער פון אנדערע. אז אך־אונ־וועה איז אונז נאר, וואס מיר זענין יודישע. איהר, ר׳ יודען, זענט זיך נאר מתחייב אייערע פערד קעסט אונ געבען גיט איהר זייא מכות... איך דערלאנג מיין פערדיל, בשעת צוקומענדיג צו מיר, א קליין זעטצעלע איבער דער מארדע מיט א שמייכעלע: דוא שקאץ איינער! —

באלד דארויף קומט אויך צו אלטירס פארשוין. איך טהוא א בליק אונ לאז ארויס אויף א קול, א פאטש געבענדיג מיט ביידע הענד:

— פישקע! מען זאל געווען דערמאהנען משיח׳ן וואלט ער געקומען.

— יענער פישקע? פון וועלכען איהר האט מיר דערצעהלט? פרעגט אלטיר זעהר פארוואונדערט.

— יא, יענער, דער פון דער באד. — נוא, שלום עליכם, פישקע!

— איך האב אייך, ר׳ מענדעלי, אויך׳עט דערקענט. זאגט פישקע אפשטעקענדיג מיר צוריק א שלום־עליכם.

— אייער פישקען קומט א דאנק, מאכט אלטיר צו מיר, ווען נישט ער, וואלטען מיר אונזערע פערדליך געזעהען וויא אונזערע אויערען.

— ווען נישט ר׳ אלטיר, מאכט פישקע אויך צו מיר, וואלט פישקע א מיתה משונה איינגענומען.

— איך האב שוין געהערט, געהערט! רוף איך מיך אן. זאג בעסער, פישקע, פון וואנען האסט־דוא זיך אהער גענומען?

— ס׳איז א לאנגע מעשה. ענטפערט פישקע, אוועק־קעהרענדיג דעם קאפ אין דער זייט.

אִיךְ שְׁטֶעה אַ רֶגַע אוּן בֶּעטְרַאכְט פִּישְׁקֶען. עֶר אִיז נֶעבִּיךְ נַאקֶעט אוּן בָּארְפִיס מִיט גֶעשְׁוָואלֶענֶע, פַארְבְּלוּטִיגְטֶע פִיס, פַארְבְּרֶענְט פוּן דֶער זוּן אוּן דַאר וִויא אַ צוּים-שְׁטֶעקִיל, נָאר הוֹיט אוּן בֵּיין. דָאס הַארְץ הָאט גֶערִיסֶען קוֹקֶענְדִיג אוֹיף אִיהְם. עֶר הָאט גֶעמוּזְט נֶעבִּיךְ גֶענוּג צָרוֹת אוֹיסְשְׁטֶעהֶען. אִיךְ נֶעהְם אִיהְם בַּייא דֶער הַאנְד אוּן זָאג:

— דַיין מַעֲשֶׂה, פִּישְׁקֶע, וֶועלֶען מִיר שְׁפֶּעטֶער הֶערֶען. עֶס וֶועט נָאךְ זַיין צַייט: אַצִינְד רוּה זִיךְ אַבִּיסִיל אוֹיס דָא מִיט אוּנְז.

12.

פַאר אַ יוּדִישֶׁען בַּעַל-לָשׁוֹן וָואלְט גֶעוֶוען גֶענוּג מַאטְרִיַאל אוֹיף אָנְצוּשְׁרַייבֶּען אַ שֵׁיינֶעם פִּזְמוֹן פוּן אוּנְז אַלֶע, דֶענְסְטְמָאל אִין יֶענֶעם שֵׁיינֶעם פְרִיה מָארְגֶען. ס'אִיז דָא צוּם פִּזְמוֹן פִיר בֶּעוַוייבְּטֶע יוּדֶען, וִויא זַייא לִיגֶען זִיךְ צוּשְׁפִּילֶעט אוֹיפְן גְרִינֶעם גְרָאז, הָאבֶּען הֲנָאָה אוּן שְׁוַוייגֶען, אוֹיךְ אַ זוּן מִיט שְׁטְרָאהְלֶען, הִימֶעל, נַאטוּר, טוֹיא-טְרָאפֶּען, שְׁפִּילְפֵייגֶעלִיךְ אוּן פֶערְדְלִיךְ, אֵיינְס שֶׁעהְנֶער פוּנְם אַנְדֶערֶען. דֶערְצוּ וָואלְט עֶר דָאךְ גֶעמֶעגְט גֶעבֶּען אַ גְמִילוּת-חֶסֶד עֶפִּיס פוּן זַיינְס אוֹיךְ: אַ טְשֶׁערֶעדֶע שָׁאף, וָואס פִּיטֶערֶען זִיךְ אוֹיפְן גֶעמֵייזַאכְץ, אַ קְלָאהְר רִינֶענְדִיג וֶועסֶערִיל, וואו „אִינְדֶעין טְהוּעֶן צוּבְּרֶעכֶען זַייעֶר דָארְשְׁט", אוּן אוּנְז פַּייפֶעלִיךְ אִין מוֹיל, אוֹיף וֶועלְכֶע מִיר שְׁפִּילֶען אוּן שַׁאלֶען, וִויא דִיא פַּאסְטוּכֶער, אַ לוֹיב-לִיד דֶער גֶעלִיבְּטֶער כַּלָּה אִין שִׁיר הַשִּׁירִים. טָארְבֶּעס אִיז דָא בַּייא אוּנְז, בָּרוּךְ-הַשֵּׁם, אֵייגֶענֶע, נִישְׁט צוּבֶּעדַארְפֶען זַיינְס. בַּייא אִיהְם בְּלַייב עֶס... נָאר אָבֶּער עַד כַּאן, בִּיז דַאנֶען. וַוייטֶער, ר' יוּד, רִיקְט זִיךְ נִישְׁט! צוּ מִיר אִין דֶער נְשָׁמָה אַרַיינְקְרִיכֶען, אַרַיינְלֵייגֶען דָארְט אַייעֶרֶע חָכְמָה'לִיךְ, פוֹילֶע פְּשָׁטְלִיךְ — דָאס אִיז נִישְׁט פַאר אַייךְ. דַארוֹיף אִיז שׁוֹין דָא פַאר אַייךְ אַנְדֶערֶע עֶרְטֶער... מַיינֶע גֶעדַאנְקֶען גִיבּ אִיךְ אִיבֶּער בֶּעסֶער אַלֵיין.

פָּשׁוּט אִיז פָּשׁוּט, אִיךְ לִיג מִיר בְּקוּמְפַּאנְיֶע צוּלֵייגְט, קוּק מִיט אַ פָּאר אָפֶענֶע אוֹיגֶען אוּן הָאבּ זִיךְ מְשׁוּנֶה הֲנָאָה. וָואס? גָארְנִישְׁט. עֶפִּיס אִיז מִיר גוּט אוֹיפְן הַארְצֶען גְלַאט אַזוֹי אָהְן וֶוערְטֶער. דָאס צוּטְרִימְקֶען מַיינְס דֶערְבַּייא אִיז אוֹיךְ נִישְׁט מִיט אַ כַּוָּונָה צוּגֶעבֶּען קָאנְצֶערְט, אָדֶער צוּשַׁארְפֶען דִיא כֵּלִי, נָאר גְלַאט אַזוֹי זִיךְ אַ טְרִים-בְּרִים, בְּרִים-טְרִים... אַזוֹי גֶעוֶועהְנְטְלִיךְ טְרִימְקֶעט אַ יוּד אָהְן וֶוערְטֶער, אָהְן אַ שׁוּם גֶעדַאנְק, וֶוען דִיא דַאֲגוֹת הַפַּרְנָסָה לָאזֶען אִיהְם אַבִּיסִיל נָאךְ. אַזוֹי גֶעוֶועהְנְטְלִיךְ טְרִימְקֶען קוּמְפַּאנְיֶעס יוּדֶען, אִיטְלִיכֶער פַאר זִיךְ, אוֹיף זַיין שְׁטֵייגֶער, בְּשַׁעַת זַייא שְׁפַּאצִירֶען זִיךְ יוֹם-טוֹב, אָדֶער שַׁבָּת נָאכְ'ן קוּגֶעל

אין די האלאטליך, דרעהענדיג דערבייא א מהייל – די קוטאסין, די שפיצען בערדליך און א מהייל פארלייגט די הענד אהינטען.

חיים-חנא מיינער טרימקעט אויך מיט א שיינענדיג פנים. דערנאך גיט ער זיך פלוצלים א שטעל-אויף, נעהמט זיך ביים בערדיל, בעלעקט זיך און מאכט צו מיר אזוי:

– נוא, ר' מענדעלי! שוין צייט, מיין איך, צייט פאהרען. הא?

– איהר ווילט שוין פאהרען א היים? רוף איך מיך אן און שטעה אויך אויף. נוא פאהרט געזונטערהייט!

– וואס הייסט! קוקט חיים-חנא אויף מיר שטארק פארוואונדערט. און איהר, ר' מענדעלי, איהר וועט דען מיט מיר נישט פאהרען? עפיס האט מען דאך גערעדט עפיס.

– וויא קען איך! ענטפער איך, ווייזענדיג אויף די אלע לייט מיינע.

– מיר בעטען, מיר בעטען! מאכט חיים-חנא. לאזען זיי אויך פאהרען. מיין חיה-טריינע מאכט היינט וואראניקעס. עס וועט פאר איטליכען גענוג זיין וואס צו עסען, וואראניקעס.

– א שיינעם דאנק! פארבייג איך מיך. נישטא קיין צייט. מען מוז אין זינען האבען עפיס פרנסה. גריסט אייער ווייב גאר פריינטליך.

– גאט איז מיט אייך, ר' מענדעלי! מיין ווייב וועט מיך הרג... חיים-חנא האט געוואלט זאגען „הרגנען”, נאר ער האט זיך פארכאפט און אויסגעלאזט שטארק צוטראגען: וועט מיך אין שטוב נישט אריינלאזען מיין ווייב אהן אייך. מיינע האט מיט מיר היינטיגע נאכט איבערגעשמיעסט דעם עסק... פארשטעהט איהר מיך? זיא ריכט זיך דא אזוי אויף אייך, חאסיע-גרונע מיינע אויך... פארשטעהט איהר?

– איך פארשטעה, פארשטעה. עס מוז אבער געדולד זיין אביסיל. מיין ווייב וועט מיך אויך הרג... אין שטוב נישט אריינלאזען, מיין איך, ווען איך זאל מיט איהר נישט איבערשמיעסין דאס עסק. פארשטעהט איהר מיך? וואס קען מען טאן? ר' חיים-חנא.

– חיים-חנא איז געבליבען שטעהן וויא אויסגעפאטשט. מען האט געזעהן, וויא עס טריפט איהם דאס בלוט. דאס פנים האט איהם זיך פארענדערט.

– טהוט מיר די טובה, קומט! מאכט ער מיט א געבעט. ווען נישט, גיט-זשע מיר חאטש א בריוועלע צו חיה-טריינען, א געשריפטס, מיר אליין וועט זיא נישט גלויבען. מיך בעשולדיגען וועט זיא מיך, אז איך בין א שלים-שלימ... וועט... וועט... פארשטעהט איהר מיך? שרייבט איהר אן עטליכע ווערטער. דער רבי וועט עס איהר איבערלייענען. איך בעט אייך!

אין ברירה, מען מוז דאטעווען א נפש. ס'איז אפילו א גרויסער יושר אזא מאן גוט מקיים פסק צוזיין. נאר לאז ער האפען א פאטש נישט דורך מיר. איך נעהם פונם רענצעלי

מַיינֶעם אִין בֵּיידִיל אַרוֹיס אַ בְּלַייא-פֶּען, רַייס אָפּ פוּן אַ סִדוּר דָאס אוֹיבֶּערְשְׁטֶע לֵיידִיגֶע בְּלֶעטִיל, שְׁפַּאר מִיךְ צוּ צוּ דֶער קֶעלְנֶיע אוּנ שְׁרַייבּ דִיא דָאזִיגֶע וֶוערְטֶער :

לְהַנְּגִידָה הַמְפוּרְסֶמֶת שְׁאֵר-בְּשָׂרִי, הַצְּנוּעָה מָרַת חַיָה-טְרַיינֶע, זָאל לֶעבִּין אוּנ גֶעזוּנְט זַיין . אָמֵן .

הִנֵה זַייט ווִיסֶען אַז גֶעלוֹיבְּט הַשֵׁם-יִתְבָּרַךְ, אִיךְ בִּין בְּקַו הַבְּרִיאָה, גֶעזוּנְט אוֹיף אַלֶע אֵבָרִים . גָאט בָּרוּךְ-הוּא זָאל נִישְׁט אָפְּטָאן דֶעם חֶסֶד זַיינֶעם פוּן אוּנְז אוֹיךְ אוֹיף וַוייטֶער, מִיר זָאלֶען הֶערֶען אִין גִיכֶען יְשׁוּעוֹת וְנֶחָמוֹת אֵיינֶער פוּנֶם אַנְדֶערֶען אִין גְרוֹיס נַחַת, עוֹשֶׁר אוּנ כָּבוֹד מִיט אַ גְרִינְג גֶעמִיטְה, אָמֵן סֶלָה . אַייעֶרֶע קִינְדֶערְלִיךְ זָאלֶען מַאֲרִיךְ יָמִים וְשָׁנִים זַיין גְרִים אִיךְ גָאר פְרַיינְטְלִיךְ, וּבִפְרַט לְבִתְּכֶם הַכַּלָּה הַבְּתוּלָה מָרַת חַאסְיֶע-גְרוּנֶע לֶעבּ בֶּעט אִיךְ לְמַעַן-הַשֵׁם צוּגְרִיסֶען גָאר פְרַיינְטְלִיךְ .

ווַייטֶער בִּין אִיךְ אַייךְ מוֹדִיעַ, אַז הַסְחוֹרָה הָאבּ אִיךְ, גֶעלוֹיבְּט זַיין לִיבֶּער נָאמֶען, גֶעטְרָאפֶען גַאנְץ עִם הַבֵּיידְלִיךְ אוֹיף זַייעֶר אָרְט . וְהַשֵּׁנִית בִּין אִיךְ מוֹדִיעַ, אַז הַסוּסִים הָאבֶּען זִיךְ אוֹיפְגֶעזוּכְט . ר' אַלְטֶער יַקְנֶה"ז הָאט זֵייא פוּן גַנָבִים'ס הֶענְד מַצִיל גֶעוֶוען . דָא הָאבֶּען זִיךְ גֶעמִידְהט נָאר זְכוּת אָבוֹת . גְרוֹיסֶע נִסִים אִיז אוּנְז בֶּעשַׁיינְפֶּערְלִיךְ גֶעשֶׁעהֶען . מִיר זֶענִין גָאר אַזוֹי פִיל נִישְׁט וֶוערְטְה דֶעם אוֹיבֶּערְשְׁטֶענְס חֲסָדִים . בַּעַלְכֶם נ"י וֶועט אַייךְ אִיבֶּערְגֶעבֶּען כָּל-דָבָר שׁוֹרֶשׁ . מֶען מֶעג אַזוֹינְס אִין דִיא קְרָאנִיקֶעס שְׁרַייבֶּען .

אִיךְ בֶּעט אַייךְ מְחִילָה, חַיָה-טְרַיינֶע, וִויא אַיין אֵייגֶענֶע מוּטֶער, וָואס אִיךְ נֶעהְם מִיךְ אוּנְטֶער צוּזַיין פַאר אַייךְ אַ מֵלִיץ יוֹשֶׁר אוֹיף אַייעֶר בַּעַלְכֶם, וָואס הָאט נֶעבִּיךְ גְרוֹיס שְׁרֶעק אוּנ עַגְמַת נֶפֶשׁ דֶערְפוּן, וָואס אִיךְ פָּאהְר הַיוֹם נִישְׁט צוּ אַייךְ לוֹיט דֶעם מְדוּבָּר . הָאט אוֹיף אִיהְם רַחֲמָנוּת, לָאז עֶר נֶעבִּיךְ נִישְׁט הָאבֶּען אָפְּגֶעשְׁנִיטֶענֶע יָאהְרֶען אוּנ בֶּעשְׁטְרָאפְט וֶוערֶען דֶערְפַאר, וָואס אִיךְ הַאלְט נִישְׁט וָוארְט אוּנ קֶען נִישְׁט כְּפִי הַמְדוּבָּר צוּ אַייךְ הַיוֹם קוּמֶען . אוֹיף אַייעֶר בַּעַלְכֶם אִיז חָלֶעבִּין אַ צַעַר בַּעֲלֵי-הַחַיִים . עֶר הָאט פַאר מִיר פָּשׁוּט גֶעהַאלֶעשְׁט, מִצַדוֹ אַיינְגֶעלֵייגְט דִיא וֶועלְט, אָפְּגֶעלוֹיבְּט אִין טָאג אַרַיין אַייךְ וּבִפְרַט בִּתְּכֶם הַכַּלָּה הַמוּשְׁלֶמֶת, וֶועלְכֶער אִיךְ גְרִיס גָאר פְרַיינְטְלִיךְ . הַכְּלַל עֶר הָאט מִצַדוֹ גֶעטָאן, וָואס אַ מַאן אוּנ אַ גֶעטְרֵייעֶר טַאטֶע בֶּעדַארְף צוּטָאן . . . פַארְשְׁטֶעהְט אִיהְר מִיךְ? אוּנ נָאךְ אַ מָאל טַאטִי פַארְשְׁטֶעהְט אִיהְר מִיךְ? — עֶר הָאט מִיר אֲפִילוּ גֶערֵייצְט דֶעם יֵצֶר-הָרָע מִיט וַוארֶענִיקֶעס אוּנ מִיט נָאךְ גוּטֶע זַאכֶען . נָאר פַּרְנָסָה אִיז בִּילְכֶער פוּן אַלְסְדִינְג . מֶען מוּז צוּלִיבּ דֶעם שְׁטִיקֶעל פַּרְנָסָה פַארְבּוֹיגֶען אֲפִילוּ וַוארֶענִיקֶעס . וְהַשֵּׁנִית, הָאבּ אִיךְ דָאךְ עֶפִּיס אַ ז ו ג ת ו . אִיהְר פַארְשְׁטֶעהְט דָאךְ, פַארְשְׁטֶעהְט אִיהְר מִיךְ, וָואס אִיךְ מֵיין . . . אִין אַזֶעלְכֶע זַאכֶען פַארְשְׁטֶעהְט אִיהְר ? . . וָואס אִיז דֶען אַ מַאן אָהְן אַ ז ו ג ת ו ? אִיךְ הָאף צוּ דֶעם וָואס לֶעבְּט אֵייבִּיג, אַז מִיר וֶועלֶען בְּלִי-נֶדֶר זִיךְ נָאךְ זֶעהֶען אוּנ איה"ש אִין פְרֵיידֶען אָפְּעֶסֶען בַּייא אַייךְ

װארעניקעס אונ אפשר נאך לעקיך אויך... פארשטעהט איהר מיך. דערװײל זאל בעלכם געביך נישט ליידען. א צער בעלי החיים!...

איך שיק אייך דא מיט בעלכם א מתנה: א „תחינה חדשה על־הפרנסה", „תחינות צו ליכטבענשען, צו ראש חדש בענשען", „תחינה אמהות שרה רבקה רחל ולאה", גאר א שפאגעל נייע תחינה פאר כפרות שלאגען". גם שיק איך אייך דעם „מעין טהור" װאס איטליכע אשה בעדארף דרינגען זיין בקי אונ שטארק היטען דיא אלע דינים דארט װיא זיך נוהג צוזיין. איהר װעט דערפון גרויס תענוג האבען. אייער בתכם הכלה הבתולה װעט דערפון אויך משונה הנאה האבען.

חיה־טריינע! איך האב צו אייך א בקשה. אז דיא װאנצען שלכם האבען מיך נישט היינט געדאכט, נעכטין געפײניגט, האב איך אראפגעחאפט פון מיר הװאלענע זאקען שלי, דיא ברעסלער, אונ זייא אין איילעניש בייא אייך אויפן טאפטשאן פארגעסען. זוכט זייא, זייט מוחל, אויף, אונ לאז בעלכם זייא טראגען געזונט, א מתנה פון מיר. — זייט מיר געזונט אונ גריסט נאך א מאל אייערע ליבע קינדערליך, גם אייער בתכם הכלה לעב אויך גאר פריינטליך. פארגעסט למען־השם ולמען־השם נישט מכח אייער בעלכם. בעלכם האט נעביך א שװער, ביטער געמיטה. הבייטש שלי, װאס איך האב פארגעסען בהאלקיריל שלכם גיב איך במתנה דעם רבין, זיא װעט איהם צונײטץ קומען... פון מיר, װאס גריסט אייך אונ אייערע קינדערליך איטליכען בעזונדער אונ בתכם הכלה לעב אויך בעזונדער הקטן מענדעלי מוכר ספרים."

אז איך האב איבערגעלייענט דעם דאזיגען בריף חיה־טריינעס מאן איז ער געװען איבערגליקליך אונ גאר אנגעקװאלען פון דעם זיסען לשון. בייא איטליכם װארט האט ער זיך א פאטש געגעבען אין דעם שטערען פאר גרויס װאונדער, װיא א מענש קען אזוינס אנשרייבען! מאבענדיג דערבייא: אוי, מחיה'דיג לשון!... אוי, לשון, צוקער זים, װיא איך בין א יוד!... מיר האבען זיך זעהר שיין געזעגענט אונ ער איז מיט א גרינג הארץ אװעקגעפאהרען.

13.

אזוי װיא איך אונ אלטיר זענען געװען ביידע שרעקליך מיד אונ צובראכען פון נעכטיגער נאכט, דאריבער איז בייא אונז געבליבען, חאפען א דרעמיל אונ אויסרוהען זיך אביסיל אקעגען א פאר שעה. דערנאך װעלען מיר זיך לאזען פריש אין װעג העט ביז אין

דֶער נַאכְט אַרַיין. פִּישְׁקֶע הָאט אוֹיף זִיךְ גֶענוּמֶען, אַכְטוּנְג צוּגֶעבֶּען דֶערְוַוייל אוֹיף דִיא פֶּערְד אוּנ אָנְגְרֵייטֶען עֶפִּיס צוּם מִיטָאג. „אִיךְ, אַזוֹי זָאגְט עֶר, הָאבּ דִיא נַאכְט נָאךְ דֶער מַעֲשֶׂה מִיט מִיר, גֶעשְׁמַאק גֶעשְׁלָאפֶען וִויא נָאךְ אַ בָּאד. ר' אַלְטִירְן, בַּייא זַיין צוּרִיק-קֶעהְרֶען זִיךְ, אִיז שְׁוֶוערְלִיךְ אָנְגֶעקוּמֶען אַיידֶער עֶר הָאט מִיךְ דֶערְוֶועקְט." – אַלְטִיר לֵייגְט, אוֹיף מַיין בַּקָשָׁה, דֶעם קָאפּ זַיינֶעם אַנִידֶער צוּ מִיר אוֹיפֶן שׂוֹים. אִיךְ נֶעהְם אַ מֶעסֶער אוּנ קְוֶועטְשׁ מִיט דֶעם קְלִינְגֶעל אִיהְם אָפּ דֶעם בַּייל אוֹיפֶן שְׁטֶערֶען. דֶערְנָאךְ גֶענִיצֶען מִיר, קְנַאקֶען אוֹיס דִיא בֵּיינֶער, גֶעהֶען אוּנ לֵייגֶען זִיךְ אִין שָׁאטֶען אוּנְטֶער אַ בּוֹים.

וֶוען נִישְׁט דִיא זוּן זָאל גֶעוֶוען פוּן דֶער פוֹטֶערְפַאס אַרוֹיסְשִׁיקֶען אִיהְרֶע בְּרֶענֶענְדִיגֶע שְׁטְרָאהְלֶען, וָואס הָאבֶּען אוּנְז גֶעבְּרָאטֶען, וָואלְטֶען מִיר גֶעקֶענְט אַזוֹי בִּיז נָאךְ הַאלְבֶּען טָאג אָפְּשְׁלָאפֶען. אוֹיפְגֶעפֶּענְדִיג דִיא אוֹיגֶען דֶערְזֶעהֶען מִיר נִישְׁט וַוייט פוּן אוּנְז בְּרֶענְט אַ פְרֶעהְלִיךְ פַייעֶרִיל, בַּייא וֶועלְכֶען עֶס קָאכְט זִיךְ אַ טֶעפִּיל קַארְטָאפְלֶעס, צוּגֶעדֶעמְפְּט מִיט צִיבֶּעלֶע אוּנ מִיט אַ יוּדִישֶׁער דַארֶער קִישְׁקֶע. מִיר גֶעהְמֶען צוּ בִּיסְלִיךְ בְּרַאנְפִין אוּנ זֶעטְצֶען זִיךְ בַּאלְד עֶסֶען מִיט אַפֶּעטִיט. מִיר לוֹיבֶּען אָפּ פִּישְׁקֶעס קָאכֶען אִין טָאג אַרַיין. עֶס הָאט דֶעם יוּדִישֶׁען טַעַם, דֶער מַלְכוּת מֶעג זַיינֶע קַארְטָאפְלֶעס עֶסֶען. אוּנ עֶר קְוֶועלְט גָאר אָן, צוּ-וִוינְטְשֶׁעוֶוענְדִיג אוּנְז: עֶסְט גֶעזוּנְט, זָאל אַייךְ וואויל בֶּעקוּמֶען!

– פוּן וַואנֶען, פִּישְׁקֶע, טְהוּעֶן מִיר אִיהְם אַ פְרֶעג, הָאסְט-דוּא עֶס אוֹיסְגֶעקְרַאצְט אַ יוּדִישֶׁע דַארֶע קִישְׁקֶע? פוּן אוּנְזֶערֶע קַארְטָאפְלֶעס אוּנ צִיבֶּעלֶע הָאט דָאךְ גֶעקֶענְט זַיין נָאר פִּישׁ-קַארְטָאפֶעל.

– פוּן וַואנֶעט, פְרֶעגְט אִיהְר, אַ יוּדִישֶׁע דַארֶע קִישְׁקֶע? עֶנְטְפֶערְט פִּישְׁקֶע. פוּנְם טַארְבֶּעלֶע! ס'אִיז מִיר גְרָאד גֶערָאטֶען מַיין טָארְבֶּעלֶע צוּבַּאהַאלְטֶען פוּן דֶעם מַמְזֵר, פַארְחַאפְּט זָאל עֶר וֶוערֶען!

– דֶערְצֶעהְל, פִּישְׁקֶע, בֶּעטֶען מִיר אִיהְם, וָואס אִיז אַזוֹינְס מִיט דִיר גֶעשֶׁעהֶען?

– עֶט! מַאכְט פִּישְׁקֶע מִיט אַ זִיפְץ, ס'אִיז פִיל צוּדֶערְצֶעהְלֶען, וֶועהְר אַ לַאנְגֶע מַעֲשֶׂה.

– דֶער טָאג אִיז גְרוֹיס, צַייט אִיז בַּייא אוּנְז בָּרוּךְ-הַשֵּׁם דָא צוּהֶערֶען דַיין מַעֲשֶׂה. – קוּמְט שְׁפַּאנֶען! זָאג אִיךְ צוּ אַלְטִירְן. מִיר וֶועלֶען זִיךְ פָאהְרֶען אוּנ פִּישְׁקֶע וֶועט אוּנְז אוֹיפְן וֶועג דֶערְצֶעהְלֶען.

אַז דִיא בַּיידְלִיךְ זֶענִין שׁוֹין גֶעשְׁטַאנֶען גֶעשְׁפַּאנְט, פַארְבֶּעט אִיךְ דֶעם עוֹלָם צוּ מִיר אוֹיפְן וָואגֶען, אַלְטִיר אָבֶּער פַארְבֶּעט אוּנְז צוּ זִיךְ. בַּייא מִיר, זָאגְט עֶר, אִיז גֶערַיימֶער, נִישְׁט אַזוֹי אָנְגֶעפַּאקְט מִיט סְחוֹרָה. אִיךְ מַאךְ אַ פְּשָׁרָה: לָאז זַיין אַבִּיסִיל בַּייא אִיהְם אוֹיפְן וָואגֶען אוּנ אַבִּיסִיל בַּייא מִיר.

בַּייא אַלְטִיר יַקְנֶהָ"ז אויפֶן וָואגֶען.

נוּא, הַיידַא פִּישְׁקֶע! אַרויס מִיט דֶער שְׁפְּרַאכֶע. בֶּעטֶען מִיר אִיהְם, נָאכְדֶעם וִויא מִיר הָאבֶּען זִיךְ אויסְגֶעזֶעצְט אויף אוּנְזֶערֶע עָרְטֶער אוּנ גֶעפּוֹעֶלְט בַּייא אוּנְזֶערֶע פֶערְדְלִיךְ, זַייא זָאלֶען זִיךְ רִיהְרֶען פוּנֶם אָרְט. פִּישְׁקֶע אָבֶער קְוֶוינְקֶעלְט זִיךְ, הַאלְט אַרָאפְּגֶעלָאזֶען דִיא אויגֶען אוּנ בְּרֶעכְט דִיא פִינְגֶער.

— וֵוייס אִיךְ?... אִיךְ שֶׁעהְם מִיךְ עֶפִּיס חָלֶעבִין. גְלַאט נֶעהְם אוּנ דֶערְצֶעהְל! אַז אִיךְ קֶען נִישְׁט. עֶפִּיס פְּרִיקְרֶע, חָלֶעבִין.

אִיךְ גִיבּ פִּישְׁקֶען אוּנְטֶער חֵשֶׁק. אַלְטִיר פוּן זַיין זַייט שְׁמֵייעֶסְט אִיהְם אַיין אַזוֹי:

— סְ'אִיז נָאר הַארְבּ, נַארֶעלֶע, דֶער אָנְהויבּ. אַבִּי נָאר דָאס עֶרְשְׁטֶע וָוארְט, גֶעהְט עֶס שׁוֹין דֶערְנָאךְ וִויא אַ מִזְמוֹר. אִיךְ וֵוייס עֶס טַאקִי פוּן מִיר אַלֵיין. מֵילָא בְּקִיצוּר, וָואס מַאכְט עֶס אוֹיס? וֶועסְט אַלֵיין, נַארֶעלֶע, דֶערְנָאךְ זֶעהֶען, סְ'אִיז גָארְנִישְׁט... מֵילָא הָאסְט-דוּא, פִּישְׁקֶע, חֲתוּנָה גֶעהַאט, פַארְשְׁטֶעהְסְט-דוּא מִיךְ, מִיט דֶער בְּלִינְדֶער יְתוֹמָה: נוּא! גָארְנִישְׁט. וֵוייסֶען מִיר עֶס שׁוֹין. בְּקִיצוּר, וָואס-זְשֶׁע אִיז וַוייטֶער?

— וַוייטֶער? אִין אִיהְר טַאטֶען אוּנ אִין זַיין טַאטֶענְס טַאטֶען אַ רוּחַ אַריינְגֶעפְלוֹיגֶען! שִׁיסְט פִּישְׁקֶע אוֹיס מִיט אִימְפֶּעט אִין אַיין כַּעַס. זַייא הָאבֶּען מִיר עֶס אָפְּגֶעטָאנְ-עט אוֹיף טֶערְקִישׁ.

נוּא, נוּא, נוּא! טְרַייבֶּען מִיר אָן פִּישְׁקֶען, וָואס הָאט נָאךְ דֶעם אִימְפֶּעט זִיךְ בַּאלְד אָפְּגֶעשְׁטֶעלְט. פִּישְׁקֶע עֶפֶענְט ווִידֶער אַ מוֹיל אוּנ הוֹיבְּט אָן שׁוֹין נִישְׁט מִיט אַזַא הִיטְץ וִויא פְרִיהֶער.

— אוֹי, אַ שֵׁיינֶע וַוייבֶּערָא!... נָאךְ דֶער חֲתוּנָה הָאבֶּען מִיר גָאר נִישְׁקָשֶׁהְדִיג גֶעלֶעבְּט, וִויא אַ יוּדֶעשׁ פָּאר פָאלְק בְּעַדַארְף צוּלֶעבֶּען. אִיךְ הָאבּ, דַאכְט זִיךְ, אַקְעגֶען מַיין וַוייבּ גֶענוּג יוֹצֵא גֶעוֶועֶן. הֶערְט אִיהְר יוּדֶען, זָאל מִיר אָפְּדַארֶען דָאס מוֹיל אוֹיבּ אִיךְ זָאג אַייךְ אַ לִיגֶען! אַלֶע טָאג אִין דֶער פְרִיה פְלֶעג אִיךְ זִיא, וִויא עֶס גֶעהֶר צוּזַיין, אַרויסְפִיהְרֶען אוֹיף אִיהְר אָרְט לֶעבִּין דֶעם אַלְטֶען בֵּית-עוֹלָם, וָואס דָארְט אִיז דֶער שְׁטֵיינֶער אִיהְרֶער גֶעוֶועֶן צוּזִיצְטֶען אוֹיף אַבִּיסִיל שְׁטְרוֹיא אוּנ בֶּעטֶען נְדָבוֹת מִיט אַ נִיגוּן פוּן דִיא קִינוֹת, וֶועלְכֶער עֶס הָאט אִיטְלִיכֶען גֶערִיהְרְט בַּייא דֶעם הַארְצֶען. עֶטְלִיכֶע מָאל אִין טָאג פְלֶעג אִיךְ אִיהְר צוּטְרָאגֶען אַהִין, דָאס אַ טֶעפִּיל גֶעקֶעכְטְץ, דָאס אַ הֵייסֶע בַּאבֶּקֶעלֶע, אַ זוֹיֶערֶע אוּגֶערְקֶע, אַ קִיסְלִיצֶע. נַא קְוִויק זִיךְ! זִיא זִיטְצְט דָאךְ דִיא גַאנְצֶע צַייט אָפֶּ-עט אוֹיף אַיין אָרְט אוּנ אִיז שְׁטַארְק פַארְטְרָאגֶען אִין דֶער פַּרְנָסָה. פִיל מָאל פְלֶעג אִיךְ מִיר גְלַאט אַזוֹי קוּמֶען גֶעוָואהְר וֶוערֶען, וָואס מַאכְט זִיא, אוֹיךְ אוּנְטֶערְהֶעלְפֶען אִיהְר אַבִּיסִיל אִין דֶעם פִּדְיוֹן: אַרויסְגֶעבֶּען אֵיינֶעם, דֶעם אַנְדֶערֶען רֶעשְׁט פוּן אַ דְרַייֶער, פוּן אַ זֶעקְסֶער; דֶערְמָאהְנֶען זִיא אִין אַלְטֶע

חוֹבוֹת פוּן בַּעֲלֵי-הַבָּתִּים, וָואס הָאבֶּען אִיהְר פַארְבַּייא-גֶעהֶענְדִיג נִישְׁט גֶעסִילֶקְט בַּאלְד בִּמְזוּמָנִים, נָאר אָפְּגֶעלֵייגְט אוֹיף שְׁפֶּעטֶער. אָדֶער אָפְּטְרֵייבֶּען אַ.קִיה, אַ צִיג, וָואס זֵייא הָאט זִיךְ גֶעגְלוּסְט, אוֹיף זֵייעֶר שְׁפַּאצִיר אִין דִיא גַאסֶען, אַרוֹיסְחַאפֶּען אִיהְר פוּן אוּנְטֶער דֶעם גֶעזֵייס אַ פוּל מוֹיל שְׁטְרוֹיא. אִין חֹדֶשׁ אֱלוּל הָאבּ אִיךְ זִיא גֶעפִּיהְרְט אוֹיפֶן גְרוֹיסֶען יַרִיד, אַרוֹיס פוּן דֶער שְׁטָאדְט, דָארְט אוֹיף דֶעם בֵּית-עוֹלָם. זִיא הָאט עֶס גֶעמַאכְט נִישְׁט עֶרְגֶער פוּן דֶעם אִיבֶּערִיגֶען פֶּעקִיל כְּלֵי-קוֹדֶשׁ דָארְט: שַׁמָּשִׁים, שַׁמָּשְׁטֶעס, חַזָּנִים, זָאגֶערֶענְס מְקַבְּלִים, תְּהִלִּים-זָאגֶערְס, גַבַּאִיטֶעס, קְנֵייטְלִיךְ-לֵייגֶערֶענְס, פֶּעלְד-מֶעסְטֶערֶענְס, וֵויינֶערֶענְס אוּנ קְלָאגֶערֶענְס. אָט אַזוֹי הָאט זִיךְ עֶס גֶעמָאלֶקְען, יוּדִישֶׁע קִינְדֶער! סְ'אִיז גֶעוֶוען, נִישְׁקָשֶׁה, פוּן וַואנֶענְט צוּלֶעבֶּען. נָאר אַז סְ'אִיז גוּט וִויל מֶען נָאךְ בֶּעסֶערְס, אַז מֶען הָאט בְּרוֹיט וִויל מֶען קֵיילֶעטְשׁ.

וֵוייסְט-דוּא וָואס? הוֹיבְּט מַיין וַוייבּ אָן-עֶט מִיר צוּזָאגֶען. אַזֶעלְבֶּע מֶענְשֶׁען וִויא אִיךְ אוּנ דוּא, אַזָא פָּאר פָאלְק וִויא מִיר בֵּיידֶע וֶועלֶען אוֹיף דֶער וֶועלְט פַארְפַאלֶען אָסוּר נִישְׁט וֶוערֶען. אִין אוּנְזֶער בְּרוֹיט זֶענִין אוּנְזֶערֶע חֶסְרוֹנוֹת גָאלֶע מַעֲלוֹת. בַּייא אַנְדֶערֶע אִין דִיא הֶעגְד אַזֶעלְבֶּע זָאלֶען אַיינְשְׁטֶעהֶען, וָואלְטֶען זֵייא אַ גְלִיק גֶעמַאכְט. מִיר בֵּיידֶע זֶענִין גְרוֹיסֶע שְׁלִימְמַזַלְנִיקֶעס אוּנ טְהוּעֶן נִישְׁט דָאס, וָואס מֶען בֶּעדַארְף. אָט פָאלְג חָלֶעבִּין אַ וַוייבּ, אַבִּיסִיל עֶלְטֶער, גֶעגִיטֶער פוּן דִיר. נֶעהם, פִּישְׁקֶע, פִּיהְר מִיךְ אַרוֹיס-עֶט אוֹיף דֶער לֶעבְּטִיגֶער וֶועלְט, צְווִישֶׁען לַייט, אִין יֶענֶע מְקוֹמוֹת אַרַיין, וֶועסְט דוּא זֶעהֶען, גֶעדֵיינְק מַיינֶע וֶוערְטֶער, אַז מִיר וֶועלֶען גֶעהֶען אִין גָאלְד. דָא אוֹיף דֶעם פְּלַאץ אִיז שׁוֹין כִּמְעַט גָאר נִישְׁטָא, וָואס צוּטָאנְ'עט. מֶען זִיצְט אַ מָאל אָפּ'עט אַ לַאנְגֶע צַייט בִּיז אֵיינֶער דֶערְבַּארֶעמְט זִיךְ אוּנ גִיט אַ גְרָאשֶׁען. לַייט דֶערְצֶעהְלֶען עֶס אַבִּיסִיל פוּן דֶעם גְרוֹיסֶען גְלִיק, וָואס לֶעקִישׁ, דֶער חָאלִירֶע חָתָן, הָאט אִין דֶער וֶועלְט מִיט פֶּערְלֶען זַיין וַוייבּ גֶעמַאכְט. זֵייא הָאבֶּען בַּאלְד נָאךְ דֶער חֲתוּנָה זִיךְ אַוֶועקְגֶעלָאזְט אוּנ דָאס מַזָל, אָהְן עַיִן הָרָע, גֶעהְט זֵייא! מָאטִיל מְקַבֵּל הָאט מִיט זֵייא אִין קִישִׁינוֹב זִיךְ בֶּעגֶעגְנְט, אַרוּמְגֶעהֶענְדִיג אִין דִיא הַייזֶער. זֵייעֶרֶע טָארְבֶּעס, דֶערְצֶעהְלְט עֶר, זֶענִין פוּל אָנְגֶעשְׁטָאפְּט מִיט אַלֶעם גוּטֶען – מִיט שְׁטִיקֶער קֵיילֶעטְשׁ, גְרֶעסֶערֶע וִויא מֶען גִיט דָא דֶעם שַׁבָּת גוֹי, מִיט מַאמַאלִיגֶע, מִיט גֶערֵייכֶערְט שָׁאפֶּענְפְלֵייש, מִיט דַארֶע קִישְׁקֶעס אוּנ קָאדֶע. פֶּערְלֶע שַׁיינְט וִויא דִיא לֶעבְּטִיגֶע זוּן. סְ'אִיז אִיהְר אִין פָּנִים נִישְׁט אַרַיינְצוּקוּקֶען. זִיא אִיז פֶעט, דִיק אוּנ בְּרֵייט מִיט פִּיסְקֶעס נָאר אַ גְרַאפִינֶע. גְלוּפְּסְק וַויל זִיא מֶעהְר נִישְׁט קֶענֶען, מֶען זָאל אִיהְר עֶס אֲפִילוּ שֵׁיינְקֶען. – מֶענְשֶׁען, וָואס קוּמֶען פוּן אַדֶעם קֶענֶען זִיךְ גָאר נִישְׁט אָפְּוואוּנְדֶערֶען פוּן דֶעם גְלִיק, וָואס יָאנְטְלֶען, דֶעם אַנְדֶערֶען חָאלִירֶע חָתָן, הָאט גֶעטְרָאפֶען. זֵייא הָאבֶּען אִיהְם גֶעזֶעהֶען זִיךְ רֵיקֶענְדִיג דָארְט אוֹיפֶן גֶעזֵייס צְווִישֶׁען דִיא קְלֵייטֶען אוּנ גָאט שִׁיקְט אִיהְם צוּ. עֶר מַאכְט עֶס גַאנְץ גוּט. דֶער עוֹלָם קֶען אוֹיף אִיהְם זִיךְ גָאר נִיט זַאט אָנְקוּקֶען. אַדֶעם, זָאגֶען זֵייא, הָאט דָאךְ

עפּיס גענוג קאלעקעס, וואו ערגיץ אין דער וועלט א קאלעקע רייסט זיך אהין אפּ׳עט אונ מען איז שוין מיט אזעלכע געוועהנט, נאר וויא קומען זייא אלע צו גלופּסקער. אזעלכע וויא גלופּסק גיט ארויס׳עט, קען ענגלאנד אפילו אויך נישט ארויסגעבען. גלופּסק, אזוי דער-צעהלען מענשען, קלינגט אין דער וועלט. אויף א גלופּסקער יודען לויפט מען קוקען וויא אויף א בייז וואונדער... אונז חלעבין וועט גאט אויך נישט פארלאזען. אט כל-זמן ס׳איז נאך זומער קום לאמיר זיך אוועקלאזען. האיע נישט, א טאג חלעבין איז אויך איין עבירה.

מיין ווייב האט מיר געמאכט א יצר הרע אונ מיר האבען זיך אוועקגעלאזט.

וואס זאל איך אייך זאגען, יודען, נישט פארזינדיגען, ס׳איז אונז געגאנגען זעהר גוט. אין וועלכען דארף, אין וועלכער שטאדט מיר זענין געקומען האבען מיר אויסגענומען. איטליכער האט אויף אונז געקוקט, קיינער האט אונז נישט אפּגעזאגט. דער הקדש איז פאר אונז געוועזען אפען אומעטום. הייזער וויפיל דאס הארץ גלוסט, געה אהין אונ נעהם, אין קעשענע, אין בוזעם אונ אין דער טארבע. דער שמש פון דער שול פלעגט נעהמען עטליכע נראשען אונ אונז געבען דערפאר פלעטען אויף שבת תמיד אין איין הויף. מיין ווייב האט מיט מיר געלערענט הלכות ארעמאן. איך בין דריגען געוועזען נאך גאר א פּריץ אונ נישט רעכט געוואוסט דיא דינים פון אין דיא הייזער ארומגעהען. מיינע אבער איז אין דיא זאכען געוועזען א וואויל-קענעוודיגע מיט אלע אפּשניטצליך. זיא האט מיך אלץ געלערענט, וויא אזוי מען בעדארף אריינקומען אין א שטוב, וויא אזוי מען בעדארף קלאמפּערשט קרעכצען, הוסטען אונ וואס פאר א רחמנות פּנים מען בעדארף מאכען דערצו; וויא אזוי מען בעדארף א נדבה בעטען אדער מאהנען, זיך דינגען אונ צוטשעפּען זיך וויא א זלידנע; וויא אזוי מען בעדארף צו ווינטשעווען, אדער שעלטען, פלוכען טויטע קללות. איהר מיינט, עפּיס אזוי גלאט נעהמט מען זיך אונ מען געהט אין דיא הייזער. ניין! דאס איז א גאנצע תורה. בייא יודען א נגיד צו ווערען איז גענוג נאר מזל. עזות, פארשטאכענע אויגען אונ דעסגלייכען, דאס קומט שוין שפּעטער פון זיך אליין ממילא. אבער א יודישער ארעמאן צו זיין, טאקי וואס ארעמאן הייסט, איז מזל אליין וועהניג, ער מוז קענען אונ וויסען א סך זאכען, וואס זענין שטארק נייטיג צום עסק. ער בעדארף קענען דיא שפּיל אונ אריין אין דער גרגרת אזוי, אז יענער מוז געבען. ער זאל אפילו א מיתה משונה איינגעהמען.

איך מיט מיין ווייב זענין מיר געוועזען פוס-ארמעלייט. — איהר קוקט מיך עפּיס אנ׳עט, מיינע ליבע יודען, וויא אייך איז עפּיס שטארק קשה. לאזט זיך דינען, זייט מוחל! אז איך האב שוין אנגעהויבען צודערצעהלען וועל איך געבען צופארשטעהען אייך, וויא ווייט איך קען, דאס אויב׳עט. דיא ארמעלייט ווערען, וויא דיא סאלדאטען, איינגעטהיילט: אין פּיעשע... ווארט נאר, ווארט, עפּיס איז דא א פארהרעהעניש פון הונדערטער

סָארְטֶען, אַ פְּלַאנְטֶעטְנִישׁ פוּן שְׁוֶוערֶע נֶעמֶען אוּנ צוּנֶעמֶענִישֶׁין. אָרְמֶעלַייט, וָואס דְרַאלֶען, הוֹלְכִין מִיט דִיא רַגְלַיִם . . . דֶער שְׁוַוארְץ יָאהְר זָאל זַייא ווִיסֶען! אָרְמֶעלַייט וִויא מִיסְט, עֶפִּים אַזוינֶע אוּנ אַזוינֶע, קַבְּצָנִים דָא אוּנ דָארְט, אֶבְיוֹנִים, דַלְפָנִים מִיט אַלֶע פֵּירוּשִׁים, שְׁלֶעפֶּערְס אִין דֶער וֶועלְט. בֶּעטְלֶער, בַּטְלָנִים, מְקַבְּלִים אוּנ טֶעלֶערְלֶעקֶער אִין דֶער שְׁטָאדְט. אַלֶערְלַייא, גָאר אָהְן אַ צָאהְל! . . . וַוארְט נָאר, לָאמִיךְ זִיךְ אַבִּיסִיל בֶּעטְרַאכְטֶען.

פִּישְׁקֶען אָבֶער הָאט דָאס בֶּעטְרַאכְטֶען זִיךְ אוֹיךְ נִישְׁט גֶעהָאלְפֶען. עֶר הָאט זִיךְ פַארְדְרֶעהְט אִין דִיא גְרוֹיסֶע מַחֲנוֹת אָרְמֶעלַייט אוּנ נִישְׁט גֶעקֶענְט אַרוֹיס. אִיךְ הָאבּ פוּן זַיינֶע וֶוערְטֶער פַארְשְׁטַאנֶען, אַז דִיא אַלֶע מִינֵי אָרְמֶעלַייט בַּייא אוּנְז טְהֵיילֶען זִיךְ אַיין אַזוֹי: פְּיֶעשֶׁע אָדֶער פוּס-אָרְמֶעלַייט, דִיא וָואס שְׁלֶעפֶּען זִיךְ צוּפוּס, אוּנ קָאנִיצֶע אָדֶער בּוֹיד-אָרְמֶעלַייט, דִיא וָואס שְׁלֶעפֶּען זִיךְ אַרוּם אִין בַּיידְלִיךְ. אַ חוּץ דֶעם וֶוערֶען זַייא נָאךְ אַיינְגֶעטְהֵיילְט אִין מִינִים: שְׁטָאדְט-אָרְמֶעלַייט, אַזֶעלְכֶע וָואס זֶענִין גֶעבּוֹירֶען גֶעוָוארֶען עֶרְגִיץ אִין אַ שְׁטָאדְט, גֶעווֶעהְנְלִיךְ עֶרְגִיץ אִין דֶער לִיטֶא, אוּנ פֶעלְד-אָרְמֶעלַייט, דִיא וָואס וֶוערֶען גֶעבּוֹירֶען פָּשׁוּט אוֹיף דֶעם פֶעלְד אִין אַ בּוֹיד, זַייעֶרֶע עֶלְטֶערְם עֶלְטֶערֶען הָאבֶּען פוּן אֵייבִּיג אָן זִיךְ אַרוּמְגֶעשְׁלֶעפְּט. דִיא דָאזִיגֶע אָרְמֶעלַייט זֶענִין יוּדִישֶׁע צִיגַאנֶער: שְׁטֶענְדִיג וַואנְדֶערֶעוֶוען זַייא פוּן אֵיין עֶק וֶועלְט צוּם אַנְדֶערֶען, זַייא וֶוערֶען גֶעבּוֹירֶען אוּנ אוֹיפְגֶעוַואקְסֶען, הָאבֶּען חֲתוּנָה, פְּרוּכְפֶּערֶען זִיךְ אוּנ שְׁטַארְבֶּען אַלְץ אוּנְטֶער וֶועגֶענְס, זַייא זֶענִין פְרֵייֶע מֶענְשֶׁען, פָּטוּר פוּן אַלֶע זַאכֶען: פוּן נְתִינוֹת, טַאקְסֶעס וּכְדוֹמֶה, אוֹיךְ פָּטוּר פוּנְם דַאוֶונֶען אוּנ פוּנְם גַאנְצֶען יוּדִישְׁקַייט. נִישְׁטָא קֵיין אוֹיבֶּער-הַאר. – צוּ דֶעם טְהֵייל שְׁטָאדְט-אָרְמֶעלַייט גֶעהֶערֶען אַלֶערְלַייא שְׁטֶעדְטִישֶׁע קַבְּצָנִים פוּן דִיא דָאזִיגֶע סָארְטֶען: קַבְּצָנִים פְּשׁוּטֶע. יוּדֶען, יוּדֶענִישׁ, מֵיידְלִיךְ אוּנ בַּחוּרִים, וָואס גֶעהֶען מִיט טַארְבֶּעס אִין דִיא הַייזֶער אַלֶע רֹאשׁ חֹדֶשׁ, אוֹיךְ אִין מִיטֶען דֶער וָואךְ אוּנ נֶעהְמֶען גְרָאשֶׁענְס אוּנ שְׁטִיקְלִיךְ בְּרוֹיט. אַ גְרוֹיסֶער טְהֵייל יוּנְגְלִיךְ אוּנ מֵיידְלִיךְ פוּן דִיא דָאזִיגֶע, לוֹיפֶען אַ מָאל נָאךְ אִיטְלִיכֶען אוֹיף דֶער גַאס אוּנ רַייסֶען בַּייא דִיא פָּאלֶעס, בִּיז מֶען מוּז זִיךְ פוּן זַייא אוֹיסְקוֹיפֶען מִיט עֶפִּים אַ נְדָבָה. — קַבְּצָנִים כְּלֵי-קֹדֶשׁ. דָאס זֶענִין מְקַבְּלִים, בַּטְלָנִים, אִין אִיטְלִיכֶען קְלַייזִיל, וָואס זוּפֶען מִשְׁנַיוֹת אוּנ זָאגֶען קַדִישׁ בַּייא אַ בַּר מִינָן אוּנ אוֹיפְן הֵיילִיגֶען אָרְט צוּ אַ יָאהְרְצַייט. מֶען מֶעג צוּ זַייא רֶעכְנֶען אוֹיךְ שׁוֹפָר בְּלָאזֶער, מְזוּזוֹת-אִיבֶּערְקוּקֶער מִיט דֶעם גַאנְצֶען קַאפִּיטְעל אַזֶעלְכֶע לַייט. — תּוֹרָה אוּנ מִצְוָה קַבְּצָנִים. וִויא אַ שְׁטֵייגֶער פְּרוּשִׁים, וָואס וַוארְפֶען אַוֶועק וַוייבֶּער אוּנ קִינְדֶער, בֶּעגְרָאבֶּען זִיךְ אִין אַ קְלַייזֶעל עֶרְגִיץ אִין דֶער פְרֶעמְד אוּנ לֶערְנֶען „בֵּיצָה" אוֹיף דֶעם עוֹלָם׳ס רֶעכְנוּנְג. יְשִׁיבָה-בַּחוּרִים, וָואס גֶעהֶען אַרוּם שְׁלִינְג אוּנ שְׁלַאנְג, קְרַאטְצֶען זִיךְ אוּנְטֶערְן אוֹיוֶוען אוּנ עֶסֶען טֶעג. יוּדֶען מִיט פַאטְשֵׁיילְכֶענְס אִין דִיא הֶענְד, אָדֶער מִינֵי גַבָּאִים, מִישְׁטֶעהְנֶעס גֶעזָאגְט, וָואס זַאמְלֶען נְדָבוֹת קְלָאמְפֶּערְשְׁט אוֹיף עֶפִּים אַ מִצְוָה-זַאךְ. — בַּאהַאלְטֶענֶע קַבְּצָנִים, פוּן בַּעֲלֵי-הַבָּתִּים, וָואס נֶעהְמֶען קִצְבָה אוּנ נְדָבוֹת

שטילערהייט. — האלבע קבצנים. ווי א שטייגער תלמוד-תורה מלמדים אין פיל שטעדט, וואס זענען האלב מלמדים, האלב בעטלער, און דעסגלייכען אויך שמשים, דיינים, רבנים. איטליכער פון זיי איז האלב דאס, וואס ער איז און האלב דאס, וואס אלע אנדערע יודען מיט טארבעס זענען. — יום-טובדיגע קבצנים. אזעלכע, וואס קבצנען געוועהנטליך פורים, בשעת יודען בכלל מאכען זיך הארץ און לאזען זיך פאר גרויס חדוה געהען קומפאניעסווייס אין די הייזער, אדער א מאל אויך אונטער א יום טוב, און הייסען הייסט עס קלאמפערשט, זיי קבצנען פאר אנדערע נעביך. — גמילות-חסד-קבצנים. אזעלכע וואס נעהמען זייער גאנץ לעבען נדבות אונטער איין אויסרייד א גמילות חסד קלאמפערשט, היינט, מארגען גיבען זיי עס מיט א דאנק צוריק אפ.

— דערמאהנט מיך ר' אלטיר, רוף איך מיך אן, נאכדעם אז איך האב פישקעס ווערטער גענומען אויף מיינע כלים און געמאכט דעם דאזיגען שטיקעל סדר צווישען אונזערע קבצנים. דערמאהנט מיך, איך בעט אייך, אפשר איז דא נאך קבצנים, וועלכע איך האב חלילה פארגעסען אריינצושטעלען אין צעטיל.

— מילא וואס מאכט עס אויס? טהוט אלטיר א זאג און פארקרימט זיך אויף מיר עפיס אזוי, ווי איינער מיט א בארד קרימט זיך אויף א יונגעל, ווען ער מאכט זיך עפיס נארעש. — אווא, ער האט חלילה פארגעסען!... אזא וויכטיגע זאך דאס צעטיל! און אז מען שטעהט נישט אין צעטיל קען מען חלילה קיין קבצן נישט זיין!...

— זאגט עס נישט ר' אלטיר! שטעל איך מיך שטארק אקעגען. אונזערע קבצנים זענען ביי זיך שטארק פאררישען, שרעקליך להוט נאך א פיצעל כבוד. לאז איינעם זיך נאר דאכטען עפיס א מינדסט בעליידיגונג איז ער גרייט צודערגעהן אייך דאס לעבען. בעהיט זאל מען ווערען פון א קבצן, א שמעלקע!... שא, זעהט איהר, אט האב איך מיך טאקי דערמאהנט! אהן עין-הרע נאך א סך קבצנים: איינקליך, ירושלמים, ארץ-ישראל יודען, נשרפים, שלאפע, מערידינדיגע מיט כתבים פון דאקטורים, עגונות, אלערליי מיני אלמנות, מחברים, נייא-מאדנע מחברטעס מיט דעם מאנס חבורים. גישקשה דער רוח האט אונז, ר' אלטיר, אויך נישט גענומען. מען מעג גאנץ שטארק רעכנען אויך מוכרי ספרים און אז ס'איז שוין יא אזוי, רופט-זשע טאקי אויף אויך אונזערע דרוקער און אלע מיני רעדאקטערס, זיי מיט אלע זייערע ארבייטער זעטצער, בעלי-מגיה'עס, שרייבער, קארעספאנדענטען — יעמוד עם כל-הקבצנים!... אצינד, ר' אלטיר, בעדארף מען די דאזיגע אלע לייט אויסקארטירען, איטליכען אויף זיין ארט אין צעטיל. — דאכט זיך, קיינעם נישט פארגעסען, הא?

— אי, פע, ר' מענדעלי! מאכט אלטיר אויפגעבראכט און הויבט זיך אן צוקראטצען. גענוג חלעבין מיט אייערע קבצנים. עס בייסט מיר אזש דאס לייב, ווי פליי וואלטען

מִיךְ אָפְּגֶעשִׂיט. פוּן מַיינֶעט וֶועגֶען וָואלְט אִיהְר עֶס גֶעקֶענְט מַאכֶען בְּקִיצוּר: כָּל־יִשְׂרָאֵל אֵיין קַבְּצָן, אוּנ גָארְנִישְׁט... אַיין עֶק, אַ סוֹף זָאל עֶס הָאבֶּען. לָאזְט פִּישְׁקֶען דֶערְצֶעהְלֶען וַוייטֶער אוּנ שְׁלָאגְט אִיהְם נִישְׁט אִיבֶּער. אוּנְטֶערְזָאגֶען אַ וָוארְט, וֶוען עֶס שְׁטֶעלְט זִיךְ פִּישְׁקֶען אִין גָארְגֶעל אוּנ עֶר בְּלַייבְּט וִויא דֶערְוָוארְגֶען, אָדֶער אויסְבֶּעסֶערֶען אִיהְם אַ מָאל דָאס לָשׁוֹן, דָאס,—מֵהֵיכָא־תֵּיתֵי.

נָאךְ גָאר בַּיים אָנְהוֹיבּ אִיז פִּישְׁקֶע גֶעוֶוען דֶער חַזָן, וָואס הָאט גֶעדְרֶעהְט דָאס מוֹיל, אַרוֹיסְגֶעלָאזְט צוּהַאקְטֶע־צוּבְּרָאקְטֶע וֶוערְטֶער אוּנ אִיךְ זַיין מְשׁוֹרֵרִיל, וָואס הָאט אִיהְם אוּנְטֶערְגֶעהָאלְפֶען אִין דֶער נוֹיט אוּנ אִיהְם אוֹיס דֶעם מוֹיל אַרוֹיסְגֶענוּמֶען דָאס וָוארְט, מִיט וֶועלְכֶען עֶר הָאט זִיךְ גֶעוָוארְגֶען. אָהְן מִיר וָואלְט שְׁוֶוער גֶעוֶוען פִּישְׁקֶען אַלֵיין רֶעכְט צוּפַארְשְׁטֶעהְן. דָאס, בִּין אִיךְ אַ בַּעֲלָן צוּ־וַוייזֶען אוֹיף אַ פְּרָאבֶּע שְׁפֶּעטֶער אַבִּיסֶיל. אַלְטִיר הָאט דֶערְבַּייא נִישְׁט מֶעהְר גֶעטָאן וִויא אוּנְטֶערְגֶעשְׁטוּפְּט מִיט זַיינֶע וֶוערְטֶער: „מֵילָא בְּקִיצוּר", „נִישְׁמֶער גָארְנִישְׁט", וִויא אֵיינֶער, וָואס טְרַייבְּט שַׁבָּת אִין שׁוּל אוּנְטֶער דֶעם חַזָן, עֶר זָאל עֶס אָפְּמַאכֶען בְּקִיצוּר, פִּיהְלֶענְדִיג, אַז אִין דֶער הֵיים וַוארְט אוֹיף אִיהְם דֶער קִידוּשׁ, אַ טְשָׁאלֶענְט מִיט אַ קוּגֶעל.

14.

„עֶךְ מִיט מַאן וַואבּ אָבֶּען קֶעגֶעט צִי פִּישֶׁע. נִי קֶענְטִי אַךְ מְשַׁאֶעה זַאן וִוי מִיט מַאנֶע קְרַאנֶקֶע פִּיסֶעךְ פְּיֶעגֶען מִי וֶעךְ שְׁיֶעפֶּען זַייֶע פַּאמֶעיֶעךְ, קְרִיכִין וִויא דִיא רַאקֶעס." אָט אַזוֹי הוֹיבְּט פִּישְׁקֶע אָן וַוייטֶער צוּדֶערְצֶעהְלֶען מִיט זַיין לָשׁוֹן, וָואס אוֹיסְגֶעבֶּעסֶערְט מִיט מַיין הִילְף מַאכְט עֶס: אִיךְ מִיט מַיין וַוייבּ הָאבֶּען גֶעגֶעהְרְט צוּ דִיא פְּיֶעשֶׁע, דָאס הֵייסְט, פוּס־אָרְמֶעלַייט. נוּא, קֶענְט אִיהְר אַייךְ מְשַׁעֵר זַיין, וִויא מִיט מַיינֶע קְרַאנֶקֶע פִּיסֶלִיךְ פְּלֶעגֶען מִיר זִיךְ שְׁלֶעפֶּען זֶעהְר פַּאמֶעלִיךְ, קְרִיכֶען וִויא דִיא רַאקֶעס. אוּנ אַזוֹי גֶעהְט פִּישְׁקֶעס דֶערְצֶעהְלוּנְג, אוֹיסְגֶעבֶּעסֶערְט, וַוייטֶער:

מַיין וַוייבּ הָאט אָנְגֶעהוֹיבֶּען מִיךְ בִּיסְלִיכְוַויים צוּזִידְלֶען, צוּשֶׁעלְטֶען, צוּזָאגֶען שְׁטֶעכְ־וֶוערְטְלִיךְ, צוּרוּפֶען מִיךְ מִיט צוּנֶעמֶענִישׁ אוּנ מִיר אוֹיסְצוּ־וַוארְפֶען מַיינֶע קְרַאנְקֶע פִּיס. זִיא אִיז אָקֶעגֶען מִיר אַרוֹיס מִיט טַעֲנוֹת, אַז זִיא הָאט אִין מִיר גָאר אִין גַאנְצֶען זִיךְ אָפְּגֶענַארְט פוּן אוֹיבֶּען בִּיז אַרָאפּ; אַז זִיא הָאט מִיךְ גֶעמַאכְט פַאר אַ מֶענְשֶׁען, זִיא הָאט מִיךְ אִין דֶער וֶועלְט צְווִישֶׁען לַייט אַרוֹיסְגֶעפִיהְרְט, זִיא הָאט מִיךְ פַארְזָארְגְט מִיט פַּרְנָסָה, גֶעשְׁטֶעלְט אוֹיף אַ שְׁטֵייגֶער אוּנ אִיךְ בִּין אִיהְר נִישְׁט גֶעטְרַייא, מְהוּא אִיהְר אַלְץ אוֹיף צוּפוּקֶענִישׁ. נָאר דָאס

אָבֶער איז גֶעוֶוען וֶועלְטֶען. איך פְלֶעג מִיךְ נִישְׁט ווִיסֶענְדִיג מַאכֶען, אַלְסְדִינְג אַרָאפְּשְׁלִינְגֶען, גֶעטְרַאכְט בַּייא מִיר, אַזוֹי אִיז גֶעוֶועהְנְטְלִיךְ דֶער שְׁטֵייגֶער פוּן אַ וַוייבּ, אַזוֹי בֶּעדַארְף צוּ זַיין. אִיטְלִיכֶען מָאן אִיז דָאס וַוייבּ אַ מָאל מְכַבֵּד מִיט אַ וָוארְט אוּן אַ מָאל טַאקִי מִיט אַ קְלַאפּ אוֹיךְ. קוֹים אִיז אִיהְר דֶער בַּעַם אָפְּגֶעגַאנְגֶען אִיז וַוייטֶער גֶעוָוארֶען אַ לֶעבֶּען, פִּישְׁקֶע וַוייטֶער שְׁטַארְק חָשׁוּב, זִיא פְלֶעגְט אַרוֹיפְלֵייגֶען אִיהְר הַאנְד מִיר אוֹיפְן אַקְסֶעל, זָאגֶען: הַייטַא, פִּישְׁקֶע! מַיינֶער גֶעהְט פָארְאוֹיס, זִיא הִינְטֶער מִיר אוּן בֵּיידֶען אִיז עֶפֶּיס גוּט אוֹיפְן הַארְצֶען. „אַט אַזוֹי אָבֶען מִי זֶעךְ גֶעוַייקְט אוּן גֶעקְוָאבֶען".

בִּיז בַּאלְטֶע הָאבֶּען מִיר זִיךְ גֶעשְׁלֶעפְּט עֶפִּיס גָאר אַ לַאנְגֶע צַייט אוּן פַארְשְׁפֶּעטִיגְט דֶעם גְרוֹיסֶען יַרִיד דָארְט וָואס קְלִינְגְט אִין דֶער גַאנְצֶער וֶועלְט. מַיין וַוייבּ אִיז גֶעוֶוען אוֹיסֶער זִיךְ, שְׁרֶעקְלִיךְ זִיךְ גֶעעֶרְגֶערְט, גְלַייךְ וִויא זִיא וָואלְט דָא פַארְלוֹירֶען שַׂרְפַ"ט אֲלָפִים טָאהְלֶער. אִיךְ טְרֵייסְט זִיא אוּן דְרִינְג אִיהְר אַלְץ: מֵילָא וָואס אִיז דָא אַזוֹינְס, אָבֶער בַּאלְטֶער הַייזֶער זֶענִין דָאךְ, בָּרוּךְ-הַשֵּׁם, פַאר אוּנְז גֶעבְּלִיבֶען! קַארְג פַאר אוּנְז אַזוֹי פִיל הַייזֶער, אַזַא שְׁטָאדְט? נִישְׁט צוּפַארְזִינְדִיגֶען. אוּן זִיא אַלְץ אִין אֵיין קוֹל: פַארְבְּרֶענְט וֶוער אִין אֵיינֶעם מִיט דַיינֶע הַייזֶער! וָואס טוֹיג מִיר, דוּא יְמַחְשְׁמוֹנִיק אֵיינֶער, דַיין שְׁטָאדְט, אַזַא בְּלָאטִיגֶע שְׁטָאדְט! אָט אַזַא שְׁטָאדְט נַארַאיֶעסְט-דוּא עֶם מִיר, הַא! אִיךְ וִויל נִישְׁט. דוּא הֶערְסְט? אִיךְ וִויל נִישְׁט אַזַא שְׁטָאדְט. אַיינְגֶעזוּנְקֶען וֶוער דָא אִין דֶער בְּלָאטֶע אוּן וַוארְג זִיךְ דִיר מִיט דַיין שְׁטָאדְט מִיט דַיין בְּלָאטִיגֶער בַּאלְטֶע!

— ר' אַלְטִיר, סְ'אִיז דָא! לָאז אִיךְ פְּלוּצְלִים אַרוֹיס הוֹיךְ אוֹיף אַ קוֹל. אִיךְ הָאבּ מִיךְ דֶערְמָאהְנְט נָאךְ אַ סָארְט קַבְּצָנִים! קַבְּצָנִים-בַּאנְקִירִין.

— אַ גְרוֹיסֶע מְצִיאָה חֲלֶעבִּין! מַאכְט אַלְטִיר, קְנַאקֶענְדִיג מִיט דֶער צוּנְג: טְצֶע-טְצֶע-צֶע! פוּן מַיינֶעט-וֶועגֶען מֶעגֶען זֵייא אֲפִילוּ נִישְׁט גֶעדַאכְט וֶוערֶען.

— אֵיינֶעם פוּן דִיא דָאזִיגֶע לַייט, שִׂמְחָה'לֶע דֶער לֶעבֶּעדִיגֶער, קֶען אִיךְ אִין גְלוּפְּסְק זֶעהְר גוּט. בַּייא אִיהְם אִין אַ בֶּעזוּנְדֶער בּוּךְ שְׁטֶעהֶען פַארְשְׁרִיבֶּען אַלֶע הַייזֶער, אָפְּגֶעטַאקְסִירְט וויפִיל הַכְּנָסָה בֶּעדַארְף אִיהְם דוּרְכֶן יָאהְר אִיטְלִיכְס הוֹיז אַיינְבְּרֵיינְגֶען. דִיא הַייזֶער, זָאגְט עֶר, זֶענִין מַיינֶע, צָאהְלֶען מִיר צִינְשׁ, גַאנְץ גְלוּפְּסְק אִיז מַיין קַאנְטָאר. זַיין שְׁטֵייגֶער אִיז, אִיטְלִיכֶען טָאג צוּגֶעהֶען אִין אַ גֶעווִיסֶען טְהֵייל הַייזֶער. עֶר קוּמְט אַרַיין אִין אַ שְׁטוּבּ לֶעבֶּעדִיג, מִיט בְּרֵייטְקַייט. גִיט מֶען אִיהְם בַּאלְד דִיא נְדָבָה אִיז גוּט, וֶוען נִישְׁט, זָאגְט עֶר: אַ גוּטֶען טָאג! נִישְׁקָשֶׁה, אִיךְ וֶועל פַארְשְׁרַייבֶּען אוֹיף אַייךְ אַ חוֹב. אוּן לוֹיפְט לֶעבֶּעדִיג, גֶעשְׁווִינְד אַרוֹיס. אֶפְשַׁר הָאט אִיהְר גֶעהֶערְט, ר' אַלְטִיר, דֶערְצֶעהְלֶענְדִיג, וִויא אֵיין גְלוּפְּסְקֶער קַבְּצָן הָאט זִיךְ מְשַׁדֵּךְ גֶעוֶוען מִיט נָאךְ אַ קַבְּצָן פוּן טֶעטֶערִיוְקֶע אוּן הָאט גֶעגֶעבֶען אִין נְדָן אַרַיין דִיא הַייזֶער אִין גְלוּפְּסְק? — דָאס אִיז, שִׂמְחָה'לֶע דֶער לֶעבֶּעדִיגֶער. אָדֶער אֶפְשַׁר הָאט אִיהְר גֶעהֶערְט אוֹיךְ, וִויא אוֹיף אַ מָאהְלְצַייט פַאר אָרְמֶעלַייט, בַּייא אַ גְבִיר אוֹיף אַ

חֲתוּנָה, אִיז גֶעקוּמֶען אַיין קַבְּצָן אַ גֶעבֶּעטֶענֶער, נָאכְשְׁלֶעפֶּענְדִיג מִיט זִיךְ נָאךְ אֵיינֶעם אַיין אוּמְגֶעבֶּעטֶענֶעם, אוּנ אוֹיף דֶעם פְרֶעג: ר׳ קָרוֹב, וָואס שְׁלֶעפְּט אִיהְר מִיט אַייךְ אַיין אִיבֶּערִיגֶען פַּארְשׁוֹין? עֶנְטְפֶערְט עֶר: דֶער דָאזִיגֶער פַּארְשׁוֹין אִיז מַיין אֵיידֶעם, וֶועלְכֶען אִיךְ הָאבּ צוּגֶעזָאגְט קֶעסְט — דָאס אִיז וַוייטֶער טַאקִי שִׂמְחָה׳לֶע דֶער לֶעבֶּעדִיגֶער. בְּקִיצוּר, שִׂמְחָה׳לֶע קוּקְט אוֹיף גְלוּפְּסְק וִויא אוֹיף זַיין שְׁטָאדְט אוּנ זַיינֶע הַייזֶער.

— פוּן מַיינֶעט-וֶועגֶען מֶעג אַייֶער שִׂמְחָה׳לֶע דֶער לֶעבֶּעדִיגֶער דִיא כַּפָּרָה וֶוערֶען. זָאגְט אַלְטִיר אָפּ זַיינְס גַאנְץ בְּקִיצוּר אוּנ בֶּעט פִּישְׁקֶען וַוייטֶער צוּדֶערְצֶעהְלֶען.

פִּישְׁקֶע הוֹיבְּט אָן אוֹיף זַיין שְׁטַייגֶער, אִיךְ הֶעלְף אִיהְם אוּנְטֶער אוֹיף מַיין שְׁטַייגֶער אוּנ דִיא מַעֲשֶׂה דֶערְצֶעהְלְט זִיךְ וַוייטֶער אַזוֹי:

דֶער וֶועג אוּנְזֶערֶער אִיז נִישְׁט גֶעוֶועזֶען קַיין גְלַייכֶער, פוּן אֵיין שְׁטָאדְט צוּ דֶער אַנְדֶערֶער, אַלְץ וַוייטֶער וַוייטֶער. נָאר וָואס-דֶען? „מִי פֶּעגֶען קִייבֶּען" אַהִין אוּנ אַהֶער, זִיךְ דְרֶעהֶען אִין אַלֶע זַייטֶען, וִויא ס׳אִיז אוּנְז אוֹיסְגֶעקוּמֶען. אֵיינְמָאל זֶענִין מִיר מְגוּלְגָל גֶעוָוארֶען עֶפִּיס אִין אַ שְׁטָאדְט, וָואס הַלְוַאי דֶער רוּחַ זָאל מִיךְ גֶעוֶוען חַאפֶּען פְרִיהֶער אֵיידֶער אִיךְ בִּין אַהִין גֶעקוּמֶען. צוּ דֶער שְׁטָאדְט אַלֵיין הָאבּ אִיךְ נִישְׁט אֲפִילוּ, פַארְקֶעהְרְט, זִיא הָאט אַקֶעגֶען מִיר גֶענוּג יוֹצֵא גֶעוֶוען, מִיךְ גֶעלָאזְט אַרוּמְגֶעהֶען מִיט אַלֶע כָּבוֹדִין אִין דִיא הַייזֶער, נָאר דָארְט הָאבּ אִיךְ מִיךְ בֶּעגֶעגֶענְט מִיט מַיין מַלְאַךְ-הַמָּוֶת, גֶעקוֹילֶעט זָאל עֶר וֶוערֶען אָהְן אַ מֶעסֶער! „אַ קְרֶענְק אִיהְם אִין דִיא בֵּיינֶער!" — אָט וִויא אַזוֹי ס׳אִיז גֶעשֶׁעהֶען:

אִין יֶענֶער שְׁטָאדְט, וָואהִין מִיר זֶענִין גֶעקוּמֶען, אִיז גֶעשְׁטַאנֶען קאנִיצֶע — פֶעלְד-אָרְמֶעלַייט מִיט בּוֹידֶען. ס׳אִיז גֶעוֶוען אַ מְרִידָה. בַּעֲלֵי-הַבָּתִּלִיךְ פוּן הַיינְטִיגֶער וֶועלְט הָאבֶּען דָארְט אוֹיפְגֶעטָאן נַייֶעס, אַז אָרְמֶעלַייט, חוּץ אַלְטֶע, קְרַאנְקֶע אוּנ בִּיטֶערֶע קַאלֶעקֶעס, נִיט צוּגֶעבֶּען גָארְנִישְׁט. גֶעזוּנְטֶע בַּחוּרִים, וַוייבֶּער אוּנ מֵיידְלִיךְ זֶענִין נִישְׁט קְרַאנְק צוּ דִינֶגען, צוּאַרְבֵּייטֶען אוּנ מִיט אֵייגֶענֶער מִיה צוּפַארְדִינֶען זֵייעֶר שְׁטִיקֶעל בְּרוֹיט. דָאס יוּדִישֶׁע נַארֶעשֶׁע רַחֲמָנוּת טְהוּט נָאר אָן גְרוֹיסֶע צָרוֹת. דוּרְךְ-דֶעם, הָאבֶּען זֵייא גֶעזָאגְט, הַאלְטֶען זִיךְ בַּייא יוּדֶען פוֹילֶע נְפָשׁוֹת אָהְן אַ צָאהְל וִויא וַואנְצֶען, וָואס זוֹיגֶען יֶענֶעמְס בְּלוּט אוּנ עֶסֶען אָפּ עֶט אַנְדֶערֶע דֶעם קָאפּ. זֵייא הָאבֶּען בַּייא זִיךְ אַיינְגֶעפִיהְרְט עֶפִּיס וִויא אַ מִין פַאבְּרִיקֶע, וואו מֶען הָאט מְכַבֵּד גֶעוֶוען גֶעזוּנְטֶע אָרְמֶעלַייט, וָואס זֶענִין גֶעקוּמֶען צוּ גַאסְט, מִיט עֶפִּיס אַ מְלָאכָה: צוּדְרֶעהֶען שְׁטְרִיק, צוּנֶעהֶען זֶעק אוּנ גֶעגֶעבֶּען זֵייא דֶערְפַאר עֶסֶען. אָרְמֶעלַייט הָאבֶּען אָנְגֶעהוֹיבֶּען זֶעלְטֶענֶער זִיךְ אַהִין צוּ-וַוייזֶען. דִיא קָאנִיצֶע, וֶועלְכֶע מִיר הָאבֶּען דָארְט גֶעטְרָאפֶען, אִיז גֶעוֶוען שְׁטַארְק אוֹיפְגֶעבְּרַאכְט אַקֶעגֶען דֶעם דָאזִיגֶען אַיינְפִיהְר, פְּלַאם-פַייֶער. גֶעוַואלְד! הָאבֶּען זֵייא אַלֶע גֶעשְׁרִיגֶען, ס׳אִיז שׁוֹין גָאר קַיין וֶועלְט נִישְׁט. וואו אִיז דָאס יוּדִישֶׁע רַחֲמָנוּת? אוֹיס יוּדִישְׁקַייט, חָלֶעבִּין!... אֵיינֶער, אַ רוֹיטֶער, אַ גֶעזוּנְטֶער,

א קיינק איהם אין דיא ביינע! — האט געפיהרט דאס רעדיל און געשריגען מעהר פון אלע: ס'איז סדום, נאר סדום! פאר וואס קומט עס דיא נגידים זאלען זיך זיצען וויא דיא פריצים רוהיג און אנדערע זאלען אויף זייא הארעווען? זייער גוטץ איז דען נישט יענעמס מיה, יענעמס פראצע, יענעמס שווייס? אליין זענען זייא בייא זיך אפגעפיינטע מענשליך, היטען אפ-עט זייער נפשיל און ווילען אלץ יענער זאל ארבייטען. א נגיד, וואס מעהר דיק, געזונט ער איז, וואס מעהר זיין בייכעל איז גרעסער, איז ער אלץ מעהר פארנעהם, מעהר פיינע בריה. אונזער איינער אקעגען מוז מיט זיין געזונט זיך געביך באהאלטען, זיך שעהמען וויא א גנב. איטליכער שרייעט אויף דיא ציין, פאר וואס געהט אזא געזונטער נישט ארבייטען! עס וואלט שוין רעכט געווען, חלעבין, איבערצובייטען דיא יוצרות. לאזען דיא נגידים פרובען אביסיל ארבייטען. וואס איז, קראנק זענען זייא? — גערעכט, פייבושקע, גערעכט, מיר זענען אויך יודישע קינדער, אזעלכע שמיילינע וויא זייא! האבען אלע אין איין קול אונטערגעבאסעוועט דעם רויטען ממזר און ביסליכוויים זיך צוגאנגען פונם הקדש.

אוונט-צייט בעדארף איך גראד געהען אין א גאס פארבייא דעם שולהויף. אין דרויסען איז טונקעל און מענשען א סך אהן עין-הרע דרעהען זיך דארט ארום - מיט-א-מאל קומט מיר פון רער זייט נאס אן צו דיא אויערען עפים א וויינענדיג קול מיט א געבעט, וואס קען רירהערען אפילו א שטיין. אפשטעלענדיג זיך, דערזעה איך נישט ווייט פון מיר, וויא א צובראכענער יוד האלט אויף ביידע אויסגעשטרעקטע ארם א קישעלע, פון וועלכען עס הערט זיך א פישטשען פון א ברעקיל קינד, וואס פארגעהט זיך געביך שרייענדיג. דער אומגליקליכער טאטע דרעהט זיך אין אלע זייטען, שאקעלט עס, וויגט עס, נעהמט עס איין אויף א וויינענדיג קול מיט ביטערע קרעכצען: אוי, וויסט איז מיר, פינצטער איז מיר. מיין ווייב שטארבט און לאזט מיר אויף דיא הענד איבער א פיצעל קינד!... אוי, וויסט איז דיר, קליינע, בידנע יתומה'לע, פינצטער איז דיר אהן א מאמע! א-א-א שא-שא! וואס זאל איך דיר געביך טאן?... איטליכער וואס געהט פארבייא גיט איהם עפים אין דער האנד. א טהייל ווייבער ווענדען זיך צו איהם, אויך מיט א ווארט, און ער אלץ אין איין אטהעם: וויסט איז מיר, פינצטער איז דיר! שאקלענדיג און ווארפענדיג זיך מיט דעם קישעלע אין אלע זייטען. דאס הארץ האט מיר געריסען פאר רחמנות אויף דעם וויסטען טאטען און אויף דער וויסטער יתומה'לע געביך נאך אין דיא וויקעליך. איך נעהם ארויס פון דער קעשענע א דרייער און קום דערמיט צו נאהענט צו דעם וויסטען טאטען. קוים שטרעק איך אויס צו איהם דיא האנד איבער דעם קישעלע דערלאנגט ער מיר א שטארקען קניפ, מאכענדיג דערבייא אויף זיין וויינענדיג קול, אוי, וויסט איז דיר! מיט א קוועטש אויף דעם ווארט „דיר”, גלייך וויא מיך מיינט ער. איך חאפ מיך בייא דער האנד פאר וועהטיג, שפרינג אפ-עט דערשראקען אין דער זייט און בלייב שטעהען עטליכע רגע

פארגאפט. דער וויסטער טאטע דרעהט זיך אוים באלד צו מיר. איך קוק איהם גוט אן און בין פארצאפעלט געווארען.... „פאר היינט וועט גענוג זיין. קום! נא, האלט אביסיל דאס קינד!” זאגט ער און שטופט מיר אריין אין דער האנד דאס קישעלע. דאס קליינע יתומה'לע, זעה איך, איז עפיס א ליאלקע, איינגעוויקעלט אין שמאטעס און דער וויסטער טאטע איז דער רויטער ממזר, פייבושקע, „א קיינק איהם אין די בייניע!” ער האט עס געמאכט וויא א בריה, געוויינט, געקרעכצט פאר זיך און געפישטשעט, זיך פארגאנגען אויך פאר דעם קינד... אט אזוי מוז מען, רופט ער זיך אן, מיט די נארישע יודישע קינדער האנדלען. ווילען זייא נישט געבען מיט גוטען מוז מען ביי זייא נעהמען מיט קונצען. אהן דעם געהט עס נישט. דער רב, דער דיין, דער שיינער מקבל מיט דעם גאנצען פעקיל כלי קדש, אלע פארשטעלען זיך, מאכען קונצען. יענע מיט זייערע הוויות און איך — וויסט איז מיר, פינצטער איז מיר — מיט מיין קליין יתומה'לע. מעלקט זיך בהמות!... זאג, פישקע, אמן!

אין יענער צייט, וואס מיר האבען זיך אויפגעהאלטען אין הקדש, האט דער רויטער ממזר אנגעהויבען זיך צוצושארען צו מיין ווייב מיט גוטע ריידעליך. זיא איז איהם עפיס שטארק געפעלען. ער פלעגט זיך חאפען צוטראגען איהר, אז זיא האט עפיס בעדארפט, און ליב געהאט זיא צובאדינען. ביסליכווייס האט ער אלץ צו איהר זיך אריינגענארט ביז ער איז געווארען מיט איהר א שמעלקע. ער פלעגט אפזיצען מיט איהר שעהנווייס און פלוידערען, אריינווארפען אין דעם שמיעס גראבע, נישט קיין שיינע ווערטליך. מיינע פלעגט פארשטעקען די אויערען און נישט וועלען, דאכט זיך, הערען. און אז ער פלעגט זיא א מאל אין טאג אריין לויבען: זיא איז א יאדערדיגע, א פעטע, א לויטערע, א פליישיגע יודענע, אזעלכע וויא ער האט ליב, פלעגט זיא איהם אפזידלען, א פאטש טאן אויפן ריקען און דערביא טאקי לאכען. איך פלעג אויך לאכען, א מאל טאקי מיט ווערעם, נאר באלד טאקי מיך בעטראכט צוריק: וואס ארט מיך א פלוידערזאק? מארגען — איבערמארגען ווערד מען גאר זיינער פטור, מיר צוגעהען זיך, איטליכער אין איין אנדער זייט און אייביג וועט מען זיין פרצוף-פנים נישט אנקוקען. און ווייטער, אין די הייזער געהט דאך מיין ווייב, געלויבט דער אויבערשטער, מיט מיר. איהם, דעם ממזר, ווען ער נעהמט זיא אנ-עט ביי דער האנד און וויל זיא פיהרען, שטופט זיא אפ-עט מיט א בייזער: „געהט אייך, געהט, פע! איך בין איין אשת איש, האב ברוך השם מיט וועמען אין די הייזער ארומצוגעהען.”

אויף מארגען, נאך דעם בעגעגעניש מיינעם מיט דעם רויטען ממזר, וויא ער האט זיך פארשטעלט פאר א וויסטען טאטען, בין איך מיר געגאנגען אין די הייזער אליין. מיין ווייב האט אויפשטעהענדיג אין דער פריה זיך געקלאגט, עפיס איז זיא נישט מיט אלעמען,

עֶפִּים צִיהְט זִיא זִיךְ אַלְץ אוּנ גֶענִיצְט, עֶס מוּז זַיין אַ גוּט אויג אוּנ אִיז דַארִיבֶּער גֶעבְּלִיבֶּען אִין דֶער הֵיים. אִיךְ אַלֵיין בִּין אוֹיךְ גֶעוֶועזֶען עֶפִּים לֹא עֲלֵיכֶם׳דִיג, עֶס הָאט מִיר עֶפִּים גֶעשְׁלָאגֶען אַרוֹיף. הַיינְט אִיז מִיר טַאקִי גֶעוֶוען אוּמִיטִיג אֵיינֶעם אַלֵיין, צוּגֶעהֶען אָהְן מַיין וַוייבּ. ס׳אִיז מִיר וִויא עֶפִּים אָפְּגֶעגַאנְגֶען. אִיךְ לֵייקֶענְט נִישְׁט, אַז זִינְט דֶער מַמְזֵר הָאט זִיךְ צוּגֶעשַׁארְט צוּ מַיין וַוייבּ אוּנ מִיט אִיהְר גֶעטְרִיבֶּען קַאטָאוֶועסְלִיךְ אִיז זִיא מִיר גֶעוָוארֶען טְהַייעֶרֶער. עֶס הָאט מִיךְ אַ מָאל אֲפִילוּ פַאדְרָאסֶען גֶעבְּרֶענְט וִויא אַ פַייעֶר, נָאר דֶערְבַּייא טַאקִי — אִיךְ וֵויים נִישְׁט פַאר וָואס — הָאט מִיךְ צוּ אִיהְר עֶפִּים גֶעצוֹיגֶען, גֶעצוֹיגֶען וִויא אַ כִּישׁוּף. עֶפִּים אִיז עֶס גֶעוֶוען, וִויא זָאל אִיךְ אַייךְ זָאגֶען, אַ גֶעשְׁמַאקֶער שְׁמַארְץ וִויא פוּן אַ בְּלָאטֶער בְּשַׁעַת קְרַאצֶענְדִיג אִיהְם אַ מָאל אוֹיף מַיין לַייבּ. ס׳אִיז אַ שְׁמַארְץ מִיט אַ הֲנָאָה־הָאבֶּען בֵּיידֶע זַאכֶען אִין אֵיינֶעם... ס׳אִיז גֶעוֶוען אַ גֶעמְלָאכֶהטֶע „אִין דִיא הַייזֶער אַרוּמְגֶעהֶען״ גָאר נִישְׁט דֶער טַעַם, וָואס אַיין אַנְדֶערְס מָאל. אִיךְ הָאבּ עֶס אָפְּגֶעמַאכְט בְּקִיצוּר, שַׁבָּת־שְׁטֶעךְ, סִיוּר בִּיוּר וּמַפְלִיא לַעֲשׂוֹת אוּנ מִיךְ אָפְּגֶעפַארְטִיגְט בְּעֶצַייטֶענְס. אַרַיינְקוּמֶענְדִיג אִין הֶקְדֵשׁ הָאבּ אִיךְ גֶעטְרָאפֶען מַיין וַוייבּ, זִיצֶענְדִיג מִיט דֶעם מַמְזֵר אוּנ זִיךְ עֶפִּים גֶעשׁוּשְׁקֶעט. דָאס פָּנִים הָאט אִיהְר גֶעפְלַאמְט זִיא הָאט גֶעהַאלְטֶען דֶעם קָאפּ אָנְגֶעבּוֹיגֶען צוּם מַמְזֵר, זִיךְ צוּהֶערֶענְדִיג צוּ זַיינֶע רֵייד אוּנ אַ זִים שְׁמֵייכֶעלֶע אִיז אִיהְר פוּן דִיא לִיפֶּען נִישְׁט אַרָאפּ. בַּייא מַיין צוּקוּמֶען צוּ אִיהְר מִיט אַ פְרֶעג, וָואס זִיא מַאכְט? הָאט זִיא זִיךְ גֶעטָאן אַ חַאפּ, גֶעבְּלִיבֶּען אַקֶעגֶען אַ רֶגַע אָהְן לָשׁוֹן אוּנ נִישְׁט גֶעוואוּסְט וָואס צוּטָאן. דֶערְנָאךְ טַאפְּט זִיא מִיךְ אָנ׳עט, וִויא אִיהְר שְׁטֵייגֶער אִיז גֶעוֶוען, אוּנ מַאכְט צוּ מִיר אַזוֹי: „וֵוייסְט דוּא פִּישֶׁקֶע, וָואס אִיךְ בִּין קְרַאנְק? דָאס אִיז נִישְׁט קֵיין גוּט אויג. דָאס אִיז מִיר גֶעקוּמֶען פוּנְם צוּפוּס גֶעהְן. דִיא רוּפֶא׳טֶע, וָואס גֶעהְט אַהֶער אַרַיין, הָאט מִיר גֶעהֵייסֶען גֶעהֶען אִין בָּאד מְחִילָה, אוֹיסְשְׁמַייסֶען זִיךְ, לָאזֶען זִיךְ שְׁטֶעלֶען בַּאנְקֶעס. גוּט אוֹיסְרַייבֶּען זִיךְ אוֹיף דֶער נַאכְט אוּנ שְׁוִויצֶען. — נַיין, פִּישֶׁקֶע! צוּפוּס וַוייטֶער קֶען אִיךְ נִישְׁט גֶעהֶען. ר׳ פַייבוּשֶׁקֶע אִיז אַזוֹי גוּט, אַזוֹי פַיין אוּנ וִויל אוּנְז נֶעהְמֶען מִיט זִיךְ אִין בּוּיד. וָואס טְהוּט מֶען פִּישֶׁקֶע? וָואס זָאגְסְט דוּא, הַא?

דֶער מַמְזֵר, אַ קְרֶענְק אִיהְם אִין דִיא בֵּיינֶער אַיין! הָאט אוֹיף מִיר גֶעקוּקְט עֶפִּים מִיט אַזַא אֵייגֶעלֶע, מִיט אַזַא שְׁמֵייכֶעלֶע, וָואס הָאט מִיךְ גֶעשְׁטָאכֶען. עֶס הָאט מִיךְ פַארְקְלֶעהְמְט בַּיים הַארְצֶען, ס׳אִיז מִיר גֶעוֶוען צוּ מוּטְה וִויא אַ יוּנְגֶעל, וֶועלְכֶען דֶער רֶבִּי הֵייסְט זִיךְ לֵייגֶען אוֹיפְן בֵּיינְקֶעל, אִיהְם אָפְּצוּשְׁמַייסֶען. אִיךְ הָאבּ גֶעמַאכְט אַ הִיבְּשֶׁע וַויילֶע מִיט דֶער צוּנְג, עֶפִּים אָהְן וֶוערְטֶער אוּנ נִישְׁט גֶעוואוּסְט וָואס צוּזָאגֶען.

וָואס שְׁוַוייגְסְט דוּא? וָואס עֶנְטְפֶערְסְט דוּא נִישְׁט? צוּשְׁרַייעט זִיךְ אוֹיף מִיר מַיין וַוייבּ מִיט כַּעַס. אִיךְ וֵויים, עֶס אַרְט דִיךְ גָאר נִישְׁט מַיין גֶעזוּנְט. ווִילְסְט מִיךְ גִיכֶער פָּטוּר וֶוערֶען, מִיךְ טְרַייבֶּען יוּנְגֶערְהֵייט אִין דֶער עֶרְד אַרַיין. וַוארְט נָאר, וַוארְט, דוּא עֲבַבְרָאשׁ אֵיינֶער! גִיכֶער וֶועסְט דוּא אָנְלֵייגֶען מִיט דֶעם קָאפּ, אַ מִיתָה מְשׁוּנָה אַיינְנֶעהְמֶען. הֶערְסְט דוּא

פישקע, פאראפאטשקע, דיא ערד וועסט דוא פון מיר קייען! נישט איין האר אין קאפ וועט דיר איבערבלייבען. דיא ציין וועל איך דיר אויסוועטצען!

אז מיין ווייב האט געעפענט א מויל פלעגט מיר אין בויך קאלט ווערען. איך בין געשטאנען צוקאכט, דערשלאגען אונ דערהרגעט. וויא מיר איז דענסטמאל געווען אויפן הארצען ווייסט נאר איין גאט וואויל. וואס האב איך געקענט טאן? איך האב אנגעבויגען דעם קאפ אונ געמאכט צו מיין ווייב: שא שרייא נישט, ערגער דיך נישט אזוי. שא, דוא וועסט פאהרען! פאר וואס ניט?

— אט אזוי רעדט! זאגט מיין ווייב שוין וויכער. פאר וואס זשע אז מען רעדט צו דיר, שטעהסט דוא וויא א ליימענער גולם אונ ענטפערסט נישט קיין ווארט? יענער איז אזוי גוט, אזוי פיין, וויל אונז מיט נעהמען אומזיסט אונ ער זאל דאס האטש זאגען א דאנק! שטעהמען מעגסט דוא זיך אין דיין ווייטען האלז, דוא גראבער יונג איינער

וואס האב איך געקענט מאכען? איך האב געמוזט טאן דאס אויך, זאגען דעם ממזר א דאנק.

— ר' אלטיר, נאך איינער!... טהוא איך א זאג הויך אויף א קול.

— וואס איז, ר' מענדעלי, נאך א מציאה? מאכט אלטיר צו מיר מיט א געשפעט. נאך א פרישען סארט קבצנים האט איהר געפונען? גאט מעג אייך, חלעבין, שוין בעשעהרען בעסערע מציאות. גענוג שוין קבצנים!

— ניין, ר' אלטיר! איך מיין נאר, נאך איין חיים חנא חיה טרייגעס, וואס ציטערט אזוי פארן ווייב. אונזער פישקע, דאכט זיך מיר, פלעגט פון זיינער חאפען א מאל אויך הייסע פעטש.

18.

פישקע הויבט ווידער אן אויף זיין שטייגער, איך ארבייט, העלף איהם אונטער אויף מיין שטייגער, אלטיר טרייבט אונטער אויף זיין שטייגער אונ דיא מעשה דערצעהלט זיך ווייטער אזוי:

אויף דעם אנדערען טאג נאך דעם פריהערדיגען שמועס, האט זיך דיא קאניצע געריהרט אונ ארויסגעטרעטען פון סדום, וויא יענע שטאדט האט בייא דער דאזיגער חאליאסטרע געהייסען. זיא איז ארויס מיט א רעש, א געפילדער, מיט א שעלטען, פלוכען פון א סך מיילער אונ א הקריפעריא פון רעדער. עס האט זיך געשאטען אויף

דער שטאדט טוטע קללות: פארברענט זאל זיא ווערען! דיא בעלי הבתים זאלען צעהן מאל אין טאג פגרען פאר הונגער און וויא נשרפים אין דער וועלט זיך ארומשלעפען... דרייא בוידען זענין געוועזען פול אנגעזעצט מיט אלער האנד פארשוינען: יודען, יודענעס, ווייבליך, מיידליך, בחורים, גרויס און קליין, און צווישן זייא אויך מיין ווייב מיט מיר. מיר זענין למזל דערהויכט געווארען, אריינגעטרעטען אין דינסט, אין דער קאניצע אריין.

הערט איהר, מיינע ליבע יודען, עס האט מיר זיך געעפענט עפיס גאר א נייע וועלט און אין אנהויב איז מיר מיט דער האליאסטרע גאנץ פרעהליך געוועזען. איך פלעג מיך אנזעהען און אנהערען וואונדער שיינע זאכען, וואס גאר אוממעגליך אלסדינג מיט איטליכם פיטצעלע בעזונדער איבערצוגעבען. איך פלעג הערען א שטייגער, וויא מען פלעגט אפרעכטען, אפשפעטען פון דער גאנצער וועלט און איטליכען זיך נאכקרימען. וויא איטליכער פון דיא פיינע מענשליך פלעגט דערצעהלען עפיס אויף גנבה לשון זייגע אלע גיינג און שפיטצליך, וואס ער האט אפגעטאן. איינער דערצעהלט, וויא אזוי ער האט זאבארעט א קרעל (גענגבעהט א ברויט), דער אנדערער – וויא אזוי ער האט זאלאבערט א כפרהניצקע (געגנבעהט א הוהן), דער דריטער – וויא אזוי ער האט געלקחענט קלינגערס (אויסגעחאפט געלד) און אין דיא גארגאלעס אריינגעריקט, און דער פערטער – וויא אזוי ער האט געבעל-דברט א יאלד (געהרגעט, געשלאגען איינעם א בעל-הבתיש קינד). נגידים פלעגט מען שעלטען אויף וואס דיא וועלט שטעהט. גלאט אזוי זיך, פאר גארנישט. איך קען אייך שווערען אין טלית און אין קיטעל, אז זייא האבען דיא נגידים א סך מעהר פיינט וויא דיא נגידים זייא. א נגיד האט ביי זייא געהייסען עפיס אזוי פיל וויא: פיאווקע, צושטאפטע קישקע, פארשטאפטער קאפ און פארשטאקט הערצעלע, פארשייט בן יחידיל, קופערנער שטערען און דער שווארץ יאהר ווייסט זייער טאטען, וואס נאך פאר א מיאוסע צונעהמעניש. ס'איז ביי זייא פאררעכענט געוועזען פאר א מצוה, א נגיד אפצוטאן עפיס א שפיטצעל, וויא באלד נאר מעגליך. זייא פלעגען אפשיקען צו דיא נגידים בויכוועהטיג, שטעכעניש, יסורים, לייד און כל א מיני קריינק, בשעת א מאל עפיס א צרה. מיך פלעגען זייא, אין שפאס א מאל, רופען נגיד, הערפאר וואס איך פלעג זעהר אפט מיך פאר דיא נגידים ארויסשטעלען און שטארק אנגעהמען זיך פאר זייער כבוד. ווייל אויפהאלטענדיג זיך פריהער אין באד בין איך דאך צווישען נגידים דערצויגען געווארען, מיט זייא עפיס דאך איבערגעהאט עסקים, וויא א שטייגער היטען זייא דאס אנטאן, צוטראגען זייא דאס פעקיל זאכען, א שעפעלע וואסער, א קויל פייער און דערגלייכען נאך אזעלכע געשעפטען. — איך פלעג הערען א שמועס פון בחורים מיט מיידליך, וויא זייא טרייבען קאטאוועס און רעדען זיך שידוכים. איין בויד האט זיך משדך געוועזען מיט דער אנדערער. דיא קונץ פון פארשטעלען זיך איז ביי דער האליאסטרע

גֶעוֶוען שְׁטַארְק גֶעהוֹיבֶּען. עֶס הָאט גֶעטוֹיגְט צוּם עֵסֶק. וֶוען אַ מָאל אִיז אוֹיסְגֶעקוּמֶען, הָאבֶּען דִיא שֵׁיינֶע לַייט זִיךְ פַארְשְׁטֶעלְט: אֵיינֶער פַאר אַ הֵייקֶערִיגֶען, דֶער אַנְדֶערֶער פַאר אַ הִינְקֶעדִיגֶען, דֶער פַאר אַ בְּלִינְדֶען, יֶענֶער פַאר אַ גֶעלֶעהְמְטֶען, דִיא פַאר אַ שְׁטוּמֶע אוּנ יֶענֶע פַאר אַ קְרוּמֶע. נָאר אֱמֶתֶע נִישְׁט גֶעמְלָאכָהטֶע קַאלֶעקֶעס, ווִיא אַ שְׁטֵיינֶער אִיךְ אוּנ מַיין וַוייבּ, דָאס הָאט בַּייא זֵייא גֶעהַאט גָאר אַ גְרוֹיסֶען וֶוערְטֶה. זֵייא הָאבֶּען וֶועהְר אָפְּט גֶעזָאגְט, אַז אַזֶעלְכֶע פֶעהְלֶער ווִיא אוּנְזֶערֶע אִיז פַאר אָרֶמֶע לַייט אַ שַׁאטְץ, אַ מַתָּנָה פוּן זַיין לִיבֶּען נָאמֶען. זֵייא קֶענֶען זֶעהְר פִיל אַיינְטְרָאגֶען. מַיין וַוייבְּס פֶעהְלֶער אִיז זֵייא נָאךְ בֶּעסֶער גֶעפֶעהְלֶען. הַיינְט פְלֶעגֶען זֵייא גְלַאט בָּטֵל וֶוערֶען פַאר אִיהְר פִּסְק, וָואס אוֹיף שְׁרוֹיפֶען. דִיא הָאר הָאבֶּען זִיךְ גֶעשְׁטֶעלְט, אַז זִיא הָאט גֶעעֶפֶענְט אַ מוֹיל.

דֶער רוֹיטֶער מַמְזֵר הָאט זִיךְ שְׁטַארְק גֶעדְרֶעהְט אַרוּם מַיין וַוייבּ אוּנ זִיךְ פָּשׁוּט גֶעהַאנְגֶען אוֹיף אִיהְר. עֶר הָאט זִיא גֶעקָאשֶׁקֶעט, גֶעקִיכֶעלְט אוּנ צוּגֶעטְרָאגֶען אִיהְר פוּן פֵייגֶעלְמִילְךְ: גֶעקָאכְטֶע אַרְבֶּעס, בָּאבּ, פְלָאמֶען, וָואס נָאר עֶר הָאט עֶרְגִיץ דֶערְטַאפְּט. אִיךְ הָאבּ מִיךְ אָבֶּער בֶּעטְרַאכְט: חַאפּ דִיךְ דֶער וַואטֶעל-מַאכֶער! וָואס קֶען עֶס מִיךְ אַרֶען? קִיכֶעל זִיא, קָאשֶׁקֶע זִיא, וָואס קֶענְסְט דוּא דֶערְמִיט מֵיינֶען, וָואס?... גָארְנִישְׁט. אַז זִיא אִיז אַיין אֵשֶׁת אִישׁ! מֵילָא אִיז דָאךְ אָהְן סַכָּנוֹת... מֵיינְסְט דוּא דָאךְ, גַאנְץ זִיכֶער, נָאר אִיהְר פֶעהְלֶער, פָּשׁוּט אַ בְּלִינְדֶע אִיז גוּט, מֶען קֶען מִיט אִיהְר מַאכֶען גֶעלְד. טָא הָאבּ זֶשֶׁע, כְּלַבּוֹנִיק אֵיינֶער, דִיא גַאל. מַיין וַוייבּ גֶעהְט לְעֵת-עַתָּה אִין דִיא הַייזֶער אַלְץ טַאקִי מִיט מִיר. וָואס זֶשֶׁע הָאסְט דוּא דָא, טִיפֶּשׁ אֵיינֶער, גֶעפוֹעֶלְט מִיט דֶעם צוּלָאנְטְשֶׁען זִיא צוּ זִיךְ, מִיט דֶעם אִיזְנִיוּכֶען זִיךְ צוּ אִיהְר, אַז דֶער רֶעכְטֶער עִיקָר זַאךְ—אִין דִיא הַייזֶער גֶעהְן, גֶעהְט זִיא טַאקִי מִיט מִיר, מִיט מִיר?!...

אוּנ דַארִיבֶּער, ווַייל אִיךְ הָאבּ אַזוֹי מִיר גֶעטְרַאכְט, הָאבּ אִיךְ שְׁטַארְק בֶּעגֶעהְרְט לֶעהְרֶנֶען הִלְכוֹת אָרֶעמַאן מִיט אַלֶע פִּישְׁטְשֶׁעוֶוקֶעס, בִּכְדֵי מַיין פְּלוֹנִיתְטֶע דֶערְמִיט גֶעפֶעהְלֶען אוּנ גֶעמַאכְט דֶעם עֵסֶק שׁוֹין גָאר קַיין מַעֲשֶׂה נִישְׁט. אִיךְ הָאבּ מִיךְ שׁוֹין אוֹיסְגֶעלֶעהְרֶענְט ווִיא אַרַיינְצוּקוּמֶען אִין אַ שְׁטוּבּ. דִיא קוּנְץ בֶּעשְׁטֶעהְט דַארִין: אַרַיינְקוּמֶען זָאל מֶען מִיט אַ רוּגְזָא, אָנְגֶעבְּרוּגְזְט אוּנ מָאהְנֶען דִיא נְדָבָה ווִיא אַ חוֹב. מֶען זָאל קְרִיכֶען, אַרוֹיפְקְרִיכֶען אוֹיבֶּענְאָן אוּנ פַארְקְרִיכֶען אַזֶשׁ אִין דֶער סְפַּאלְנִיע, אוֹיפְצוּזוּכֶען דֶעם בַּעַל הַבַּיִת, אָדֶער דִיא בַּעַל הַבַּיִתְטֶע דָארְט. אִין דִינְגֶען זִיךְ בִּין אִיךְ גֶעוֶוען אַ מַייסְטֶער, אֵיין בְּרִיָּה אִין דֶער וֶועלְט. דֶער גַאנְצֶער שֵׂכֶל שְׁטֶעקְט דַארִינֶען: קַיינְמָאל בֶּעדַארְף נִישְׁט גֶעפֶעלֶען ווִיפִיל מֶען גִיט. גִיט מֶען אַ שְׁטִיקֶעל בְּרוֹיט, זָאל מֶען בֶּעטֶען עֶפִּיס גֶעקֶעכְטְס, אַבִּיסִיל בָּארְשְׁטְשׁ; גִיט מֶען גֶעלְד זָאל מֶען בֶּעטֶען אַ הֶעמְד, אַלְטֶע תַּחְתּוֹנִים אוּנ זָאקֶען וּכְדוֹמֶה. שְׁטֶענְדִיג בֶּעדַארְף מֶען זִיךְ נָאר קְרִימֶען אוּנ בְּלָאזֶען, קַיינְמָאל נִישְׁט דַאנְקֶען, נָאר וָוארְטְשֶׁען אוּנ אַ מָאל אוֹיךְ טַאקִי שֶׁעלְטֶען.

וואס זשע טהוט דער רויטער ממזר? א קיינק איהם אין דיא ביינע אַיאַן! דער רויטער ממזר טהוט אויף הסברות וויא מיינער פטור צו ווערען. ער קלערהרט ביא זיך גאנץ זיכער אזוי: אין הלכות ארעמאַן, פישקע, מענסט דוא ביא מיר דיא רובעס הייצען. איך קען מאכען דיא שפיל אכטציג טויזענט מאל בעסער פון דיר. אונ אז איך האב מיר אריינגענומען אין זינען דיא פרנסה מיט דיין בלינדער, וועט מסתמא שוין זיין רעכט. נישקשה, איך וועל דיך, מיט גאטס הילף, שוין פארזארגען. — ער האט צו מיר זיך גענומען אונ געמאכט אוים מיר א קאטער. איך בין מיאוס אראפגעפאלען ביא מיין ווייב אונ געהאט ביא איהר א פנים וויא חזיק. קיין אנדער ווארט האב איך פון איהר נישט געהערט נאר וויא: געשוואלען ווער, לייג אנ-עט מיט דעם קאפ, ווערעם זאלען דיך עסען, דוא פרעסער, יונגאטש איינער, דוא אזוינער, אזוינער אונ אזוינער! דער ממזר, קיין תחית המתים זאל ער נישט אויפשטעהען, האט אלץ אויף מיר געגראבען אונ מיר געטאן צום טויט ביז איך בין ביא איטליכען געווארען צו שאנד אונ געשפעט. אלע בוידען האבען לסוף מיט מיר געהאט צוטאן. וואס א מינוט איז איבער מיר געפאלען א המצאה, וואס א רגע האב איך געהייסען מיט איין אנדער צונעמעניש. איטליכער האט מיט מיר געטאן, וואס זיין הארץ גלוסט. איך בין געווען דאס כפרה היהנדעל. האב איך א מאל מיך געבייזערט פאר צרות, פלעגט עס איטליכען אונטערטראגען. זעהט נאר. האט מען געמאכט, וויא דער נגיד האט זיך צו־א־חמערט, ער וועט שוין באלד פלאנכענען. האב איך מיך א מאל בעוואשען מיט טרעהרען פאר וועהטיג פון דיא קלעפ, ווען עס אין מיר איז אריין, פלעגט מען זאגען: וואס איז מיט דיר דא אזוי דיא שמחה, פישקע? וואס האסט דוא זיך עפים אזוי צולאכט מיט ציין? זעהט נאר, עולם, וויא פישקע לאכט! — דערלאנגט איהם יודישע קינדער, פלעגט זיך הערען דעם ממזרס קול, דערלאנגט איהם נעביך א טעלעמעטשע צווישען דיא ליטקעס, א רייב איבער דיא לאפעטקעס, דאס איז א רפואה צום לאכען. אויב חלילה עס וועט נישט העלפען, בעדארף מען איהם גלעטען דיא האר, אנגעהמען ביים אויער אונ איינרייטען איהם א סוד, דערפון וועט איהם זיך שוין שטעלען טרעהרען אין דיא אויגען, וויא פון א כזית מרור. מען מוז דאך א יודען ראטעווען. — א מאל פלעגט מען מיך ארויסשלעפען פון דער בויד אונ אז איך בין מיט דיא קראנקע פים געלאפען נאך דעם וואגען, וויא נאר איך האב געקענט אונ געמאכט מיט דיא זייטען. האט מען צו־געפליעסקעט, צוגעפאטשט מיט דיא הענד אונ געשריגען מיט א געלעכטער: בראווא, פישקע! אט אזוי פישקע, טאנץ אביסיל, טאנץ! קוקט נאר, עולם, וויא פישקע הייבט פיסליך, וויא שיין, אהן עין הרע, ער טאנצט! ער מעג אויף אלע חתונות טאנצען. קיין ביז אויג זאל איהם נישט שאדטען. — איינמאל האט זיך אנגערופען איינער — אונ אלץ טאקי דער ממזר. א קיינק איהם אין דיא ביינע אַיאַן. — עולם! פישקע איז גאר א גלייכער.

עֶר פַאַרְשְׁטֶעלְט זִיךְ נָאר, דֶער גַנָב, פַאר אַ קְרוּמֶען, עֶר מַאכְט אוֹיס אוּנְז אַלֶע חוּזִיק. מֶען בֶּעדַארְף אִיהם פְּרִיעֶען אוֹיסְגְלַייכֶען. גִיט אִיהֶם דָארְט אַ טֶעלֶעפֶּעטֶשֶׁע אִין דֶער הֶעךְ, וֶועט אִיהר זֶעהֶען, וִויא עֶר צִיהְט אוֹיס גְלַייךְ אַ „פָּאלְקֶע". — הַכְּלַל, יוּדֶען, מֶען הָאט מִיךְ גֶעפַּיינִיגְט, מֶען הָאט מִיר שְׁטַארְקֶע יְסוּרִים אָנְגֶעטָאן. אוי, פְלֶעג אִיךְ מִיךְ דֶערְמָאהְנֶען אִין דִיא גוּטֶע גְלִיקְלִיכֶע יָאהְרֶען, וָואס אִיךְ בִּין מִיר גֶעזֶעסֶען וִויא אַ שְׂרָרָה אִין בָּאד אוּנ גֶעלֶעבְּט וִויא גָאט אִין פְרַאנְקְרַייךְ! וָואס אִיז מִיר דֶען דָארְט אָפְּגֶעגַאנְגֶען?

— מֵילָא גֶעהְמְט מֶען אוּנ מֶען גִיט אָפּ. פַאלְט אַלְטִיר אַרַיין פִּישְׁקֶען אִין דִיא רֵייד. דַארוּיף אִיז דָאךְ דָא בַּייא יוּדֶען אַ גָט.

יָא, גֶערֶעכְט. מַאכְט פִּישְׁקֶע מִיט אַ זִיפְץ. הַלְוַואי וָואלְט אִיךְ עֶס טַאקִי פְּרִיהֶער גֶעטָאן, וָואלְט אַז וואויל אוּנ גוּט גֶעוֶוען מִיר אוּנ אֶפְשַׁר נָאךְ עֶמִיצֶין... נָאר אִיךְ וֵוייס נִישְׁט, וָואס מִיר אִיז אַזוֹינְס גֶעשֶׁעהֶען. נָאר אַ כִּישׁוּף הָאט מֶען מִיר אָפְּגֶעטָאן. ס'אִיז אַ וֶועהְטִיג, אַ בּוּשָׁה צוּזָאגֶען, דָאס הַארְץ הָאט מִיךְ צוּ מַיינֶער עֶפִּיס גֶעצוֹיגֶען... וִויא שְׁטַארְק אִיךְ הָאבּ גֶעלִיטֶען אוּנ גֶעהַאט גֶעבְּרָאטֶענֶע לֵייד, פוּן דֶעסְטְוֶועגֶען הָאט מִיךְ דֶער רוּחַ נָאךְ אִיהר גֶענוּמֶען. אִיךְ וֵוייס נִישְׁט, צִי אִיז דָאס גֶעוֶוען פוּן מִיר נָאר אַיין עַקְשָׁנוּת — אַז דִיר, מַמְזֵר, גְלוּסְט זִיךְ, ווִילְסְט צְווִישֶׁין מִיר מִיט מַיין וַוייבּ אָנְמַאכֶען אַ בֵּייז לֶעבֶּען אוּנ מִיךְ פַּטֶרֶען, ווִיל אִיךְ, דִיר אוּיף צוּ לְהַכְעִיס, מִיךְ דַוְקָא אִין אִיהר הַאלְטֶען אוּנ, נָאךְ מֶעהְר וִויא פְרִיהֶער, מִיט בֵּיידֶע הֶענְד זִיךְ הַאלְטֶען. אָדֶער דָאס אִיז גֶעוֶוען, וִויא זָאל אִיךְ עֶס זָאגֶען, גְלַאט אַזוֹי, פוּן זִיךְ אַלֵיין... עֶפִּיס טַאקִי נָאר אַ כִּישׁוּף. אִיהר גֶעשְׁטַאלְט הָאט מִיךְ עֶפִּיס גֶענוּמֶען. אַ גֶעזוּנְטֶע, אַ דִיקֶע, אַ יָארֶעדְדִיגֶע, אַ פָּנִים אָפְּגֶעגָאסֶען, נִישְׁט אַזוֹי שֵׁיין וִויא חֵנֶעוְודִיג. פִיל מָאל פְלֶעגְט זִיךְ מַאכֶען, אַז פַאר גְרוֹיסֶע צָרוֹת אוּנ הַארְצְוֶועהְטִיג הָאבּ אִיךְ מִיר גֶעוָואלְט אַ מַעֲשֶׂה אָנְטָאן, גֶעווּינְטְשֶׁען מִיר דֶעם טוֹיט מִיט אִיהר אִין אֵיינֶעם. הַיינְט, הַיינְט, פְלֶעג אִיךְ בַּייא מִיר טְרַאכְטֶען, מוּז עֶס הָאבֶען אַיין עֶק, הַיינְט זָאג אִיךְ אִיהר: גֶט! נָאר קוּים בִּין אִיךְ צוּ אִיהר צוּגֶעקוּמֶען נָאהֶענְט אוּנ זִיא הָאט מִיט מִיר גֶעמַאכְט אַ רֵייד, אָדֶער אַרוֹיפְגֶעלֵייגְט דִיא הַאנְד מִיר אוּיפְן אַקְסֶעל אוּנ גֶעזָאגְט: פִּיהְר מִיךְ, פִּישְׁקֶע! הָאט מִיר אָפְּגֶענוּמֶען דָאס לָשׁוֹן אוּנ בִּין עֶפִּיס וִויא אִיבֶּערְגֶעבִּיטֶען גֶעוָוארֶען.

אִין אַ גוּטֶער שָׁעָה אֵיינְמָאל, גֶעהֶענְדִיג מִיט מַיין וַוייבּ אִין דִיא הַייזֶער עֶפִּיס מִיט אַ גְרִינְג גֶעמִיטְה, טְהוּא אִיךְ אִיהר אַ זָאג: בַּתְיָה, נְשָׁמָה מַיינֶע, וָואס וֶועט דֶער תַּכְלִית זַיין פוּנְם שְׁטֶענְדִיגֶען אַרוּמְשְׁלֶעפֶּען זִיךְ? עֶס פַּאסְט חָלֶעבִין גָאר נִיט פַאר אוּנְז. אִין גְלוּפְּסְק הָאבֶען מִיךְ בֵּיידֶע בָּרוּךְ־הַשֵׁם אַ שְׁטִיקֶעל נָאמֶען גֶעהַאט. דוּא מִיךְ הָאסְט אַרוֹיסְגֶענוּמֶען דָארְט פוּן [illegible] עֶפִּיס גְלוּפְּסְקֶער גֶעמוֹיעֶרְטֶע בָּאד, וואוּ עֶס וַוארְפֶען זִיךְ [illegible] הָאט אוּיךְ אִיטְלִיכֶער גֶעקֶענְט אוּנ [illegible] אִין דֶער פְרֶעמְד אוּנ

זִיךְ אִיבֶּער אַ וָואךְ אַזֶעלְכֶע בֶּערֶען, גְרוֹיסֶע לַייט! דִיךְ הָאט אוּיךְ אִיטְלִיכֶער גֶע...

אוּיף דִיר כָּבוֹד גֶעלֵייגְט. הַיינְט זֶענִין מִיר נָע וָנָד עֶפִּיס מִיט שְׁלֶעפֶּערְס אִין דֶער פְרֶעמְד אוּנ

וואס פאר א פנים האבען מיר, מישטעהנס געזאגט ?–„ווילסט אפשר צוריק קיין גלופסק! ענטפערט אפ'עט מיין ווייב וויא אויפגעבראכט. מעגסט זיך דיר, פישקע, אהין צוריק־קעהרען, אויב דיר גלוסט זיך אזוי. איך בשום אופן נישט. אין גלופסק זענין דא היינט געגוג ארמעלייט אהן מיר. וואס א טאג וואקסען דארט אוים פריש צאפעלדיגע קבצנים, שפאגעל נייע מקבלים. בעלי־הבתים געהען היינט דארט איינער צום אנדערען אין דיא הייזער ארום.״– פון מיינעט וועגען מעג זיין איין אנדער שטאדט אויב'עט. ענטפער איך צוריק, נשמה'ניא, קלייב דיר אוים עפים א שטאדט, וועלכע דיר געפעלט, און לאמיר זיך דארט בעזעצען. אז מען ווייסט, דאם איז אונזער שטאדט, דאם זענין אונזערע הייזער, אונזערע בעלי־הבתים, איז עפים מזל און ברכה. וויא זאגט מען עפים: איטליכער הונד אויף זיין מיסט.

באלד פישקע, באלד. מאכט מיין ווייב, קלאפענדיג מיך מיט איהר האנד איבערן ריקען גאר פריינטליך. לאמיר נאך אביסיל פאהרען, לעבען, רייבען זיך אין דער וועלט. ס'איז עפים גוט, פרעהליך, מחיה... האב צייט אביסיל, פישקע, מיט דיין שטאדט. באלד, באלד!

איהר „באלד״ האט געדויערט א לאנגע צייט און ס'איז נישט געוועזען קיין עק, קיין סוף. אין דער צייט בין איך איבערגעוועזען אין גענוג שטעדט, האב מיך אנגעליטען גענוג צרות און פיין. אין גאנצען האב איך עס געהאט צופארדאנקען איהם, דעם ממזר, א קיינק איהם אין דיא ביינער אריין!...

פישקע טהוט א זיפץ טיף פונם הארצען און בלייבט זיטצען שטיל מיט צוגעמאכטע אויגען. מיר לאזען איהם אביסיל צו זיך צוקומען, דערנאך הויבט ער וויטער אן און דיא מעשה דערצעהלט זיך אזוי:

16

צו דעם צונעמעניש „נגיד״ האב איך אין דער לעצטער צייט בעקומען נאך א נייעם טיטעל „מקבל״. דעם דאזיגען טיטעל האט מיר געגעבען דער ממזר, פארחאפט זאל ער ווערען. און אזוי האט איטליכער פון דער חאלאסטריע מיך גערופען: פישקע מקבל. — מקבל איז ביא זייא אזא מיאום ווארט, וואס ביים ארויסברייגען עס פונם מויל שפייעט מען זיבען מאל אוים. דיא שנאה, וואס הערשט געוועהנטליך צווישען בעלי־מלאכות, סוחרים, קרעמער און דעסגלייכען, וואס האבען איין ברויט, איז א הונט

אקעגען דעם, וויא זייא, בויד ארמעלייט, האבען פיינט דיא שטעדטישע קבצנים און בפרט נאך דאס גאנצע קאפיטעל מקבלים. אט דיא ווערעמדיגע מקבלים, פוילע מיוחסים, פארשמאלצעוועטע שיינע יודען, פלעגען זייא אלץ זאגען מיט גאל, ווענן וויא דיא וואנצען פול אין אלע הייזער און נישט אויסצוהאלטען פון זייא. מען צושטאפט זייא דיא קישקעס אויף אלע שמחות: חתונות, בריתין און קריאת-שמע-לייענעס, רייסען פון טויטע און פון לעבעדיגע. און מיר נעביך רייסען קריעה, הארעווען, פראצעווען אויפן שטיקעל ברויט און ווערען פארשווארצט... דיא דאזיגע אלע צוקראכענע נפשות, פלאסקעדריגעס, האבען זיך גענומען דוד המלך'ס תהלים'ל און מאכען מיט איהם דיא שפיל. דוד המלך זאל געוועזען פריהער וויסען, צו וועמען אין דיא הענד זיין תהילים'ל וועט אריינפאלען, וועלכע פרנסות דיא פוילע, פארשימעלטע לאפענמיצליך מיט אויסגעווייקטע פנימליך וועלען דערמיט מאכען, וואלט ער עס, גאנץ זיכער, נישט געמאכט.—

ניין, בתיה! האט דער ממזר געמאכט צו מיין ווייב, פון אייער פישקען וועט קיין לייט שוין נישט זיין. ניין, ניין, נישט קיין לייט, איינער פון אונזער חברה! ער איז א מקבל מיט דיא ביינער, א מקבל מיט אלע חן-גריבעליך. דאס פאהרען אייערס מיט איהם, דאס רייבען זיך אין דער וועלט, וועט איהם כלל נישט העלפען. אין הלכות ארעממאן ווייסט ער נישט מאי דקא אמרי רביצין. נישט קיין לייט, קיין מענש, וויא עס געהר צוזיין. איהר וועט נעביך האבען פון איהם א פארפוילטע גאל.— אי, אזא בתיה, איך זאל האבען אזא בתיה! א גליק, וויא איך בין א יוד, א גליק וואלט איך מיט אייך געמאכט!

נאך דיא אלע מיטעל, וועלכע דער ממזר האט געברויכט, אנצומאכען צווישן מיר מיט מיין ווייב א בייז לעבען און מיך דערווייטערען פון איהר דורך רכילות, וואס נישט געשטייגען, נישט געפלויגען, איז איהם לסוף געראטען צופאלען גאר אויף עפיס נייעס. ער האט מיך פארמסרט פאר מיין ווייב, אנגערעדט אויף מיר שטילערהייט, אז איך שדכן מיך עפיס צו איין מיידיל פון א בויד און מאך מיט איהר עפיס צופיל חן... צווישן דער חאליאסטרע האט זיך געפונען א הארבאטע מיידיל, מיט וועלכער איך האב, אמת טאקי, ליב געהאט צושמיעסין זעהר אפט און...

— הא, וואס איז דאס פאר א מיידיל עפיס? פאל איך און אלטיר פישקען אין דיא רייד אריין. הא, פישקע, זייא זיך מודה!

דאס מיידיל איז געוועזען א ווילד פרעמדע אין בויד. און זיא האט נעביך גענוג זיך אנגעליטען, גענוג אפגעקומען אין איהרע יונגע יאהרען. איך בין זיך מודה, אז איך האב ליב געהאט טאקי מיט איהר אין איינעם צוזיטצען און שמיעסין. מיר פלעגען אויסגיסען איינער דעם אנדערען אונזער ביטער הארץ. זיא פלעגט אויף מיר רחמנות האבען און נישט איינמאל וויינען אויף מיינע און אויף איהרע צרות. אי, איהר זאלט וויסען, וואס דאס

איז פאר א מיידיל! אי, איהר זאלט וויסען איהרע צרות געביך!... האט פּישקע אויסגעלאזט מיט טרעהרען אויף דיא אויגען.

מיר האבען געבעטען פּישקען אונז קלאהר צומאכען, ווער איז דאס מיידיל אונ וואס מיט איהר האט זיך אזעלכס געטראפען.

אז איהר בעט מיך אזוי, האט פּישקע אנגעהויבען, נאכדעם אז ער האט מיט איין עק ארבעל אויסגעווישט דיא אויגען, אז אייך איז נאך נישט נמאס געווארען הערענדיג מיך, וועל איך אייך צוליב טאן אונ דערצעהלען, וויא ווייט נאר איך קען. הערט זייט מוחל אונ האט קיין פאראיבעל נישט, אויב ביא מיר וועט עס אויסקומען נישט גלאט.

דאס מיידיל איז געווען נאך א קינד, אז דיא מאמע איהרע האט זיא געבראכט קיין גלופּסק אין איינעם מיט א קלימעקעל זאכען אונ אלטע בעבעכעס. דאס קלימעקעל האט זיא אפּגעווארפען דארט ערגיץ אין א שטיבעל ביא איין אלטער יודענע, א מכשפה'טע. א פּנים דאס איז געווען א מעקלערען פון דינסטען. דיא אלטע יודענע פלעגט אוועקגעהען מיט דער מוטער, איבערלאזען דאס קינד איינע אליין אהן עסען, אונ פארפאלען ווערען אויף א גאנצען טאג. אז דאס קינד האט איינמאל געוויינט, געצאפּעלט: מאמע נעהם מיך אויך מיט זיך! האט דיא אלטע מכשפה'טע אויף איהר זיך שטארק געבייזערט, מאכענדיג צו דער מוטער: חלילה! מען טאהר פון איהר גאר נישט וויסען. עס קען שאדטען צום עסק. אין עטליכע טעג ארום האט דיא מאמע זיא גענומען אונ גאנץ שטיל זיא אריינגעפיהרט למזל אין א קעך, ערגיץ אין א בעל הבתיש הויז. עס האט נישט געדויערט לאנג, איז זיא מיט דער מאמע איבערגעגאנגען ערגיץ אנדערש אין א קעך אונ פון דארט ווייטער אין א נייער קעך, אזוי אז אין א קורצער צייט זענען זייא מגולגל געווארען אין א היבש ביסעל קעכען. דיא מאמע איז מיט אמליכס מאל איבערקלייבען זיך אין א נייער קעך, געווארען צו איהר אלץ ערגער אונ שלעכטער. איהר טאטען האט זיא ווייניג געקענט. פריהער אין דער היים איז ער געווען א זעלטענער גאסט, שטענדיג אונטער וועגענס אונ דערנאך דא אין דיא קעכען, האט זיא איהם קיינמאל נישט געזעהען. זיא וואלט אפילו גאר פארגעסען אויב זיא האט א טאטען, ווען דיא מאמע זאל איהם פּופּציג מאל אין טאג נישט שעלטען, בשעת זיא פלעגט צו איהר אויכלאזען איהר שווער ביטער הארץ. „אנלייגען זאל ער מיטן קאפּ, דער שיינער טאטע! פלעגט זיא שעלטען, פלוכען. דאס ווייב האט ער געפּטרט נאך אזוי פיל יאהר מיה, בויכוועהטיג, וואס זיא האט געהאט ביא איהם, אונ איהר נאך אנגעהאנגען — געהאנגען זאל ער ווערען! — א באמבע, א קינד אויפן האלז, וואס איבער איהר קען זיא אויף קיין ארט נישט איינזיין אונ בעדארף זיך מיט איהר שטיקען, באהאלטען. ווארים ווער וויל עס דען האבען ביא זיך א קעכנע מיט א קינד?"—נישט איין מאל טאקי פלעגט דיא בעל הביתטע אין קעך אריינלויפען, ווען דער ווארמעס איז נישט געווען עפּיס

אַזוי געראַטען און פֿילדערען, שרייען, פֿאַר וואָס האָט גאָט זיא געשטראָפֿט מיט אַזאַ קעכנע, וואָס שעפּט אָפּ דאָס איבערשטע פֿון דער יאָיך און גיט עס איהר שוין טעכטערל אַוועק. חאָטש דאָס טעכטערל נעביך האָט געדאַרט געקוואַרט און געגעסען קריינק. דיא מאַמע פֿלעגט עס פֿאַרשטופּען, אַזוי וויא טרפֿה סחורה, אויפֿן אויווען, אין אַ ווינקעלע. דאָרט איז עס דעם גאַנצען טאָג אָפּגעזעסען אויף איין אָרט, איינגעהייקערט אין צעהנטען און מען האָט ניט געטאָהרט הערען פֿון איהר קיין פּיפּס. עס פֿלעגט איהר דיא סמאַהע איבערגעהען, שמעקענדיג דיא ריחות פֿון געבראַטענע גענז, געפּרעגעלטע לעבערליך און זיא... שאַ, נישט קיין וואָרט! זיא האָט שטילערהייט געליטען נעביך הונגער ביז מען האָט זיך דערמאָהנט, אַריינצושטופּען איהר אין הענטיל אַ טרוקען שטיקעל ברויט און אַ מאָל אויך אַיין אָפּגעלעקט ביינדיל, אָדער עפּיס אַנדערש, וואָס איבערגעבליבען אויף דיא טעלער. אַ מאָל ווידער האָט מען אין איהר זיך גאָר פֿאַרגעסען און אַז זיא האָט זיך נישט געקענט איינהאַלטען און אַ פּיפּס געטאָן, פֿלעגט זיך וויזען אין דער הויך אויפֿן אויווען אַ קאָטשערע, אַ לאָפּעטע, אָדער אַ שטעקען, אַ פּאָלאָניק און שלאָגען אויפֿן קאָפּ, אויף דיא הענטליך, אויף דיא פּיסליך, וואו נאָר עס האָט געטראָפֿען. און דערבּייא האָט זיך געשאָטען טויטע קללות און חרמות אויף איהר, אויף איהר טאַטען און טאַטענס טאַטען ביז אברהם אבינו. אַזוי האָט זיא פֿאַרבראַכט אין קריינק, אין צרות איהרע יונגע יאָהרען אויף דיא אויווענס. פֿונם שטענדיגען זיצען אויף איין אָרט איינגעבויגען, איינגעהייקערט איז זיא געוואָרען האָרבאַטע נעביך.

פֿונם אויווען אַראָפּקוקענדיג פֿלעגט זיא זעהען עפּיס אַ יונגען מאַן. ער איז געוועזען איין אָפּטער אַריינגעהער צו דער מאַמען איהרער אין קעך. דיא מאַמע פֿלעגט זיך אין איהם שמעלצען, איהם האָרעוועט פֿונם אַרבעל, אָנשטופּען איהם דיא קעשענעס מיט גוטע זאַכען און נאָך געבען איהם אַ מאָל געלד אויך. ער פֿלעגט קומען אָפֿט שפּעטליך אין אָווענט און בלייבען נעכטיגען אין קעך. אַ מאָל פֿלעגט דיא מאַמע פֿאַרפֿאַלען ווערען אויף אַ לאַנגע צייט, זיך אויספּוצענדיג פֿריהער, אָנקוקענדיג זיך גוט אין דעם שפּיגעלע, און איבערלאָזען דיא קעך הפֿקר. אַ פּנים, אַז דער מאַמען איז אין זינען געלעגען חתונה צוהאָבען און איז אַלץ בעשעפֿטיגט געוועזען מיט דעם חתן...

איינמאָל אַקעגען אָווענט איז געקומען עפּיס אַ מענש און פֿאַרנומען פֿון דער קעך דער מאַמעס זאַכען. דיא מאַמע האָט געדאַנקט דער בעל-הביתטע פֿאַר דעם זאַלץ און ברויט, אַראָפּגענומען מיט מזל איהר נאַקעט טעכטערל פֿונם אויווען און איז מיט איהר אַרויסגעגאַנגען. זיא פֿיהרט דאָס טעכטערל און פֿיהרט ביז זיא פֿאַרפֿיהרט עס ערגיץ אין אַ געסעל. „זעטץ זיך דאָ אַנידער און וואַרט. יודען וועלען רחמנות האָבען"!... אַזוי האָט דיא מאַמע געזאָגט און איז פֿאַרשווינדען געוואָרען.

דאס פארוואָרפענע קינד זיצט נעביך אויף דער גאס שטיל און האט מורא א ריהר צוטאן זיך אפילו, אזוי ווי פריהער אויפן אויווען. א קאלט אסענדיג רעגענדיל שפריינקעלט און נעצט איהר דורך די ביינער. זיא איז געזעסען איינגעגורעט כמעט אין איין העמד, געציטערט פאר קעלט און א צאהן אין א צאהן האט איהר געקלאפט. אז איינער פון די פארבייגעהענדיגע האט זיא א פרעג געטאן: ווער ביסט-דוא, מיידעלע? איז דער ענטפער איהרער געווען: איך בין דער מאמעס.... די מאמע מיר געהייסען דא זיצען שטיל... מען טאהר נישט שרייען. א קאטשערע, א לאפעטע קומען און שלאגען... אזוי איז זיא, שלימזלדיגע נעביך, געזעסען העט שפעט אין דער נאכט, ביז עפיס-א יודענע האט זיא פארנארט מיט גוטע רייד און אוועקגעפיהרט צו זיך א היים, ערגיץ אויף די פיסקעס אין א קליין שטיבעלע אויף היהנערשע פיסליך.

ביי דער יודענע האט זיא זיך אויפגעהאלטען א היבשע צייט און ביי איהר קיין האניק נישט געלעקט. די יודענע האט זיך איהר אויסגעגעבען פאר א מוהמע און איהר געהייסען, זיא אזוי רופען. די דאזיגע מוהמע איז געוועהן א סערעבע, וואס איז געשטאנען אין מארק מיט קארטאפלעס, הייסע באבקעס, כל-נדרי בארליך און ארץ-ישראל עפעליך. גאנץ פריה איז דער שטייגער איהרער געווען אוועק-צוגעהן אין מארק אריין. דאס הארבאטע מיידעלע איז איבערגעבליבען מיט א טעכטערל אין שטוב און געוויגט איהר קינד, אויך געהאלפען אין דעם בעל-הבתישקייט. וויא א שטייגער: קלייבען אויף דער גאס דארע שפענדליך אויף אונטערצוהייצען, קריכען אונטערן פעקלאק נאך אייער, וועלכע די היהנער האבען געלייגט אויס-סקראבען א טעפיל פון פארטריקענטער קאשע, פארוואשען אין דער פאמיניצע דעם קינדס א פארשמירט העמדיל, און שטעהען אכטונג צוגעבען אויף די איבערגעוואשענע הילצענע מילכידיגע לעפעל, וואס טריקענען זיך אויף דער פריזבע, אין איינעם מיט דעם קינדס קושעליך, אקעגען דער זון, און נאך אנדערע אזעלכע מלאכות. פארנאכט, אז די סערעבע איז א היים געקומען, האט זיא געשיקט איהר קליין דינסט-מיידעל אין די הייזער ארומצוגעהען און צונויפנעהמען עטליכע שטיקליך ברויט. דערפון האט זיא זיך דערנעהרט אליין און נאך געגעבען דער מוהמען איהרער.

זומער פאר נאכט איינמאל, בשעת ארומגעהענדיג אין די הייזער אויף איהר שטייגער, אין איין גראב העמדיל מיט א האלב קליידעל, האט זיא זיך פארשלאגען גאנץ ווייט, אזש ביים עק שטאדט און נישט געטראפען דעם וועג צוריק א היים. די זון האט שוין לאנג זיך געזעצט. אויף דעם הימעל האט זיך אנגעריקט א שווארצער וואלקען. עס האט ביסליכווייס געבליצט און געדונערט. פלוצלים קומען אונטער, פון דער שטאדט ארויספאהרענדיג, עפיס בוידען, פול אנגעזעטצט מיט מענשען. קוקט נאר! האבען פארשוויגען ארויסגעשריגען פון איין ביידיל, עפיס דרעהט זיך דא ארום א הארבאטע

מיידעלע און ווייגט נעביך. און באלד טאקי שפרינגט אראפ'עט עפים איינער א רויטער — טאקי אלץ דער רויטער ממזר, א קיינק איהם אין דיא ביינער אריין! — גיט א פרעג דאס קינד, וועמעס זיא איז. — איך וויל א היים, א היים צו דער מוהמע! ענטפערט דאס מיידעלע אויף א וויינענדיג קול. — שא, טאכטער, וויין נישט. זאגט צו איהר דער ממזר איך וועל דיך אפפיהרען א היים צו דער מוהמע. ער טהוט זיא באלד טאקי א חאפ, ווארפט זיא אין אביידיל אריין און פאהרט מיט איהר אוועק.

פון יענער צייט אן-עט בלאנקעט דאס הארבאטע מיידיל נעביך זיך ארום מיט דער חאלאסטערע בויד-ארמעלייט, וואס האבען פון איהר הייקער געמאכט א פרנסה. דער שטייגער איז זייערער געוועזן, קומענדיג ערגיץ אין א שטאדט, אנידערצוזעטצען זיא נאקעט און בארפיס אויף דער גאס, וואו מענשען געהען און זיא האט בעדארפט חליפען, בעטען נדבות אויף א וויינענדיג קול מיט א ניגון און אויך רייסען ביי דיא פאלעס. האט זיא אבער א מאל נישט געשפילט דיא קאמעדיע טשעקענדיג מיט אלע אנשטעלען און געמאכט וויינענדיג געלד, פלעגט מען איהר אפשפילען א גוטע חתונה: שלאגען זיא טויט-שלעג, ארויס-ווארפען זיא ביי דער נאכט אין דרויסען, וואו זיא פלעגט, נאקעט, הונגעריג נעביך, שרייען-וויינען אויפן רעכטען אמת טאקי... זיא האט מיר דערצעהלט, וויא איינמאל, ווינטער אין א שטארקען פראסט, האט מען זיא ביי-נאכט אזוי ארויסגעווארפען אויף דער גאס. דער פראסט האט זיא א נעהם געטאן און געמאכט פון איהר א בייגעל, געצופט געטשיפעט דאס לייב וויא מיט קאלטע שפילקעס. עס האט איהר זיך געריהרט דער שארבען אויף דעם מוח, טונקעל און ליכטיג, עפים ביידע מיט א מאל, איז איהר געווארען אין דיא אויגען, אט, אט עקט איהר זיך דאס לעבען. זיא קען שוין מעהר נישט אויסהאלטען און הויבט זיך אן בעטען אין שטוב אריין מיט א ביטער געוויין. זיא ציטערט, בעט רחמים: עפענט מוהמע, עפענט פעטער! — אזוי האט זיא איטליכען פון דער חאלאסטרע גערופען — זיא שרייעט: פעטער, איך וועל שוין ווייטער דארט פאר מענשען גוט שרייען! זיא וויינט: מוהמעניא, איך וועל שוין דארט גוט וויינען! זיא בעט: געוואלד, איך וועל שוין ווייטער גוט בעטען! נאר שרייא צו דער וואנט, נישטא קיין ענטפער!... זיא בלייבט ליגען שטיל, פיהלט מעהר נישט קיין קעלט, קיין פיין, עס בעפאלט זיא עפים וויא א זיסער שלאף, עס דאכט זיך איהר, מען האלזט זיא, גלעט זיא, עפים גוט ווארם מחיה — און מען האט זיא א טויטע אוועקגעטראגען פונם ארט... זיא האט א היבשע צייט פון יענער נאכט געקרענקט. — ווייטער איז דער שטייגער געוועזן, אראפצולאזען זיא פונם וואגען, וויא באלד מען האט פון דערווייטענס אויפן וועג דערזעהען פאהרענדיג עפים א פריץ, אדער סוחרים, לייטישע מענשען. זיא האט בעדארפט מאכען דיא גאנצע שפיל, אויסשטרעקען דיא האנד, דרעהען זיך, לויפען פאר ביי דיא פערד, ביי דיא זייטען וואגען, חליפען, בעבען

אונְטֶער דֶער נָאז מִיט אַ רַחֲמָנוּת-פָּנִים אונ דֶערְטַאפֶּען אַ נְדָבָה, אִיהְר טוּיט זָאל דָא אֲפִילוּ זַיין. אַ מָאל פְּלֶעגְט זִיא טַאקִי הַאפֶּען אַ שְׁמִיטְץ מִיט דֶער בַּייטְשׁ פוּנְם שְׁמַייסֶער אוֹיף דֶער קֶעלְנִיֶע, נָאר זִיא פְּלֶעגְט עֶס נֶעבִּיךְ אַרָאפְּשְׁלִינְגֶען, שַׁא, קִיטְשׁ אוּנ גֶעטָאן טַאקִי אִיהְרֶם, וַוייל זִיא הָאט זֶעהְר גוּט גֶעוואוּסְט, אַז אַ בַּייטְשׁ אִיז אַ גָארְנִישְׁט אַקֶעגֶען דֶעם, וָואס זִיא וֶועט שְׁפֶּעטֶער הַאפֶּען, אוֹיב חָלִילָה זִיא קוּמְט צוּרִיק אִין בּוֹיד מִיט לֵיידִיגֶע הֶענְד... וָואס זִיא נֶעבִּיךְ אִיז אִין דִיא יוּנְגֶע יָאהְרֶען צָרוֹת אוֹיסְגֶעשְׁטַאנֶען, לָאזְט זִיךְ גָאר נִיט אַרוֹיסְזָאגֶען. אוֹיךְ הַיינְט שְׁטֶעהְט זִיא נָאךְ גֶענוּג צָרוֹת אוֹיס. אִין גֵיהִנֹּם בֶּעדַארְף מֶען אַזוֹי פִיל נִישְׁט אָפְּקוּמֶען וִויפִיל זִיא נֶעבִּיךְ קוּמְט אָפּ-עֶט. אָךְ, דָאס בְּלוּט קָאכְט אִין מִיר, וֶוען אִיךְ דֶערְמָאהְן מִיךְ אִין אִיהְר! אוֹי-וֵויא, מַיין לֶעבֶּען וָואלְט אִיךְ פַאר אִיהְר גֶעהְרֶען אַוֶועק-גֶעגֶעבֶּען, אַבִּי זִיא אוֹיסְצוּלֵייזֶען. הֶערְט אִיהְר יוּדֶען, סְ'אִיז נָאךְ אוֹיף דֶער וֶועלְט גָאר נִישְׁטָא אַזַא גוּטֶע, שְׁטִילֶע טוֹיב, אַזַא זִיסֶע טְהַייעֶרֶע נְשָׁמָה, וִויא זִיא!...

17.

פִּישְׁקֶעס דֶערְצֶעהְלוּנְג הָאט אָנְגֶעמַאכְט אַ שְׁטַארְקֶע מָרָה-שְׁחוֹרָה אוֹיף אַלְטִירִין מִיט מִיר. אַלְטִיר הָאט מִיט דֶער הַאנְד גֶערִיבֶּען דֶעם שְׁטֶערֶען, וִויא עֶס הָאט אִיהְם עֶפִּיס גֶעבִּיסֶען אוּנ אַלֶץ גֶעמַאכְט פַאר זִיךְ: עֶט, עֶט!

— הֶערְט אִיהְר, ר' אַלְטִיר, רוּף אִיךְ מִיךְ אָן מִיט אַ שְׁמֵייכֶעלֶע, פִּישְׁקֶע, חָלֶעבִּין, אִיז טַאקִי פַארְלִיאַפֶּעט אִין דֶעם הָארְבַּאטֶע מֵיידִיל. סְ'אִיז, חָלֶעבִּין, עֶפִּיס נִישְׁט גְלַאט.

—לְמַאי זָאל אִיךְ לֵייגֶענֶען, הָאט פִּישְׁקֶע גֶעזָאגְט, אִיךְ הָאבּ זִיא טַאקִי אָנְגֶעהוֹיבֶּען שְׁטַארְק לִיבּ צוּהָאבֶּען אִין הַארְצֶען פַאר גְרוֹיס רַחֲמָנוּת. עֶס הָאט מִיךְ עֶפִּיס צוּ אִיהְר גֶעצוֹיגֶען, מִיר צוּגֶעקוּמֶען לֶעבֶּען פוּנְם זִיטְצֶען אַ מָאל מִיט אִיהְר אִין אֵיינֶעם — וָואס?... גָארְנִישְׁט! גְלַאט אַזוֹי זִיךְ — שְׁמוּעֶסִין, אָדֶער שְׁוַוייגֶענְדִיג אָנְקוּקֶען זִיךְ אֵיינֶער דֶעם אַנְדֶערֶען. דָאס גוּטְסְקַייט אִיז אִיהְר גֶעלֶעגֶען אוֹיפְן פָּנִים. דָאס קוּקֶען אִיהְרֶם אוֹיף מִיר אִיז גֶעוֶוען טַאקִי נָאר, וִויא אַ גֶעטְרַייֶע שְׁוֶועסְטֶער קוּקְט אוֹיף אִיהְר אוּמְגְלִיקְלִיכֶען בְּרוּדֶער, בְּשָׁעַת אִיהְם אִיז נֶעבִּיךְ שְׁלֶעכְט, שְׁטַארְק נִישְׁט גוּט. אוּנ אַז נֶעהְמֶענְדִיג צוּם הַארְצֶען מַיינֶע צָרוֹת הָאט זִיךְ אִיהְר גֶעשְׁטֶעלְט טְרֶעהְרֶען אִין דִיא אוֹיגֶען, אִיז מִיר גֶעוָוארֶען עֶפִּיס גוּט, וַוארְם מְחַיֶה אִין אַלֶע גְלִידֶער. עֶפִּיס הָאט מִיר זִיךְ גֶעדַאכְט, גֶעדַאכְט... אִיךְ וֵוייס אַלֵיין נִישְׁט וָואס. עֶפִּיס הָאט מִיךְ אִינְוֶוענִיג גֶעבְּרִיהְט. גֶעגֶעלְט בַּייא דֶער נְשָׁמָה: „פִּישְׁקֶע, דוּא בִּיסְט

נישט מעהר אליין אין דער וועלט, ביסט נישט מעהר עלענט וויא א שטיין"— אונ עס בענעטצען מיר זיך די אויגען פון הייסע טראפען טרעהרען...

מיין ווייב — א וואונדער חלעבין! — האט מיך שוין עפּיס נישט אזוי געארט, עפּיס איז מיך שוין נישט אזוי שטארק אנגעגאנגען וויא זיא מאכט חן מיט דעם ממזר. געקרימט דארויף האב איך מיך נאך טאקי, אבער דאס קרימען זיך האט שוין נישט געהאט דעם טעם וויא פריהער. אז מיר פלעגט א מאל ארויפקומען אויפן געדאנק אזוי: דוא ווילסט, פּישקע, דיין ווייב זאל א זאג טאן, „אציינד איז שוין גענוג זיך ארומגעשלעפּט, קום, לאמיר זיך בעזעטצען אין א שטאדט?" פלעג איך זוכען וויא מיך אויסצודרעהען, נישט געבען קיין גלייכען ענטפער אונ זיך פארטראכטען דערביא אין איהר... וואס וועט זיין מיט איהר, מיט דער הארבאטער נעביך?... נאר הערט אבער א מעשה! אז איך בין געווארען אין הארצען צו מיין ווייב קיהלער, שוין נישט געצאפּעלט נאך איהר אזוי וויא פריהער, איז זיא, דאכט זיך, געווארען צו מיר הייסער. עס פלעגט אויף איהר א מאל אנקומען א שעה, וואס זיא איז געווען צו מיר גוט, ווייך וויא א טייג, אונ האט זיך געהאנגען מיר פּשוט אויפן האלז. נאר דערפאר שפּעטער פלעגט עס מיר באקום אויספּאלען. זיא פלעגט מיר טאן אין דער גאל אריין, מיך פלאגען, פייניגען נאך טויזענט מאל ערגער וויא פריהער, אזוי אז דאס לעבען איז מיר נישט ניחא געווען אונ האב מיר געווינטשען דעם טויט. איך האב פון איהר געהאט, טאקי וויא מען זאגט, קאלט אונ ווארם. איך האב גאר נישט געקענט פארשטעהען, וואס איז איהר געשעהען? משוגע איז זיא, צי חסר־דעה, וואס איז מיט איהר אזוינס? נאר אין א קורצער צייט שפּעטער איז זיך פארלאפען עפּיס א זאך אונ דער בלאטער איז פלוצלים אויסגעשפּרונגען. איך האב שוין פארשטאנען, וואס ברענט אזוינס מיין ווייב, וואס די רוגזא איהרע בעטייט. ס'איז א וועהטיג, א בושה צודערצעהלען.

פּישקע פארטראכט זיך א רגע, דערנאך טהוט ער זיך עפּיס א געשמאקען קראטץ אונ הויבט אן ווייטער צודערצעהלען.

איינמאל זענען מיר אנגעקומען ערגיץ אין א קליין שטעדטיל אונ פארפאהרען, וויא געוועהנטליך, אויף אכסניא גלייך אין הקדש אריין. איך זאג אייך יודען, עפּיס האב איך דאך שוין גענוג הקדשים מיך אנגעזעהען אין מיין לעבען אונ וויים גאנץ גוט, וואס אזעלכע בעטייטען, נאר זייא אלע זענין גאלד אקעגען דעם הקדש פון יענעם שטעדטיל. אז איך דערמאהן מיך אין איהם, הויבט אציינד נאך אן מיר דאס גאנצע לייב צובייסען אונ איך מוז מיך קראטצען. אין גאנצען האט דער הקדש אויסגעזעהען וויא א שטארק אלטע קרעטשמע, א חורבה מיט אויסגעקרימטע, נישט קיין גלייכע ווענט, מיט עפּיס א דעכעל, מישטעהנס־געזאגט, וויא א צוקנייטשט קאפּעלישעל, פאררימען פון פארענט אונ נידעריג אנגעבייגען פון הינטען, כמעט ביז דער ערד. מען האט בעשיינפערליך געזעהען, אז דער הקדש

גֶעבִּיךְ חַאלֶעשְׁט, ווִיל אַייִנְפַּאלֶען אוּנ לִיגֶען ווִיא אַ בַּארְג מִיסְט אויף דֶער עֶרְד נָאר דֶער עוֹלָם אִין שְׁטֶעדְטִיל הָאט אִיהְם אָפְּגֶעשְׁרִיגֶען, אוּנְטֶערְגֶעשְׁפַּארְט מִיט דְרֶענְגְלִיךְ אוּנ אִיהְם אַייִנְגֶעבֶּעטֶען, צוּהַאלְטֶען זִיךְ אַזוֹי אויף ווַייטֶער בִּיז הוּנְדֶערְט אוּנ צְוַואנְצִיג יָאהְר. דוּרְךְ קְלָאמְפֶּערְשְׁט עֶפִּים אַ טוּיֶער אִיז מֶען אַרַייִנְגֶעפָאהְרֶען אִין אַ גְרוֹיס הוֹיז מִיט צוּשָׁאטֶענֶע, לֶעבֶּערְדִיגֶע ווֶענְט, דוּרְךְ ווֶעלְכֶע עֶס הָאט זִיךְ אַרַייִנְגֶעגַנְבֶהט אַ שְׁטִיקֶעל שַׁיין. דִיא עֶרְד דָארְט אִיז גֶעווֶען גְרִיבֶּערְדִיג, עֶרְטֶערְוַויים אִיז גֶעשְׁטַאנֶען קַאלִיזְשֶׁעס, פַּארְשִׁימֶעלְטֶע, פַּארְדוּמְפֶּענֶע פוּן פָּאמֵיינִיצֶעס אוּנ נָאךְ אַזֶעלְכֶע זַאכֶען, אויךְ פוּנְם רֶעגֶען, ווָאס פְּלֶעגְט תָּמִיד דוּרְךְ דֶעם פוּילֶען שְׁטְרוֹיֶענֶעם דַאךְ, צוּשִׁיטֶעט ווִיא אַ רֶעשֶׁעטֶע, אַהִין אַרַייִנְקַאפֶּען. צוּרִיבֶּענֶע פַּארְפוֹילְטֶע שְׁטְרוֹיא הָאבֶּען זִיךְ אוּמוּטוּם גֶעווַאלְגֶערְט, אוֹיסְגֶעמִישְׁט מִיט אַלֶערְלֵייא מִינֵי שְׁמַאטֶעס: צֶערִיסֶענֶע טָארְבֶּעס, צוּהַאקְטֶע רָאנְאזְשֶׁעס, פַּארְדַארְטֶע ווֶערְכְלִיךְ פוּן שִׁיךְ, אַלְטֶע פַּאדָאשְׁווֶעס אוּנ אוֹיסְגֶעדְרֶעהְטֶע אָפְּזַאטְצֶען מִיט פַּארְזְשַׁאווֶערְטֶע טְשְׁווֶעקֶעס, שֶׁערְבְּלִיךְ, צוּבְּרָאכֶענֶע רֵייפֶען, סְפִּיצֶעס פוּן רֶעדֶער, הָאר, בֵּיינֶער, דְרַאפַּאטְשֶׁעס, רִיטֶער פוּן בֶּעזֶעמֶער אוּנ נָאךְ אַזֶעלְכֶע שְׁמָאכְטֶעס. דָאס דָאזִיגֶע בִּיסֶעל סְחוֹרָה אִין אֵיינֶעם הָאט גֶעפְּרֵיעט אוּנ גֶעגֶעבֶּען „דִיא שְׁמוּכְט”, מְשׁוּנֶה'דִיגֶע רֵיחוֹת גָאר אַ שְׁרֶעק! — אִין דֶער לִינְקֶער זַייט הוֹיז הָאט זִיךְ גֶעעֶפֶענְט מִיט אַ בֵּייזֶער אַ פַּארְשְׁמָאלְצֶעוֶועטֶע טְהִיר אִין אַ שְׁטוּב אַרַיין מִיט קְלֵיינֶע, שְׁמָאלֶע, נִישְׁט גוּט צוּגֶעשְׁטַאנֶענֶע פֶּענְסְטֶער אוּנ אַ טְהֵייל שׁוֹיבֶּען זֶענִין אוֹיסְגֶעשְׁלָאגֶען אוּנ פַאהְקְלֶעפְּט מִיט צוּקֶערְפַּאפִּיר, אָדֶער פַּארְשְׁטֶעקְט מִיט אַ שְׁמַאטֶע, אַ טְהֵייל זֶענִין שְׁטַארְק שְׁמוּטְצִיג, אִין דִיא ווִינְקֶעלִיךְ בֶּעדֶעקְט דִיק מִיט שִׁימֶעל אוּנ ווִידֶער אַ טְהֵייל זֶענִין פַאר אַלְטַקֵייט אִיבֶּערְגֶעצוֹיגֶען מִיט גֶעל-גְרִינֶע מְשׁוּנֶה גְלַאנְצֶענְדִיגֶע קָאלִירֶען אוּנ דֶער גְלַאנְץ שְׁטֶעכְט עֶפִּים דִיא אוֹיגֶען, גְלַייךְ ווִיא אַ קְרִיטְץ אויף גְלָאז גְרִילְצְט ווִילְד אִין דִיא אוֹיעֶרֶען. אַרוּם דִיא אָפְּגֶעשְׁלָאגֶענֶע ווֶענְט אוּנ לֶעבִּין אַ גְרוֹיסֶען אוֹיוֶוען צִיהֶען זִיךְ לַאנְגֶע בֵּיינְק פוּן בְּרֶעטֶער, ווָאס לִיגֶען אויף קְלֶעטְצְלִיךְ אוּנ שְׁטִיקֶער הָאלְץ. הֶעכֶער אַבִּיסִיל אִיבֶּער דִיא בֵּיינְק שְׁטֶעקֶען אִין דִיא ווֶענְט גְרוֹיסֶע אוּנ קְלֵיינֶע פְּלֶעקְלִיךְ. פוּן דֶער שְׁוַוארְצֶער סְטֶעלֶע הֵייְנֶגֶען אַרָאפּ שְׁטְרִיקְלִיךְ מִיט פֶּעטְלֶעס, אִין ווֶעלְכֶע עֶס הַאלְט זִיךְ בַּייא דִיא בֵּיידֶע עֶקֶען אַ לַאנְגֶער שְׁטַאנְג. דִיא פְּלֶעקְלִיךְ מִיט דֶעם שְׁטַאנְג זֶענִין פַּארְהַאנְגֶען מִיט פַּארְדְרִיפֶּעטֶע קַאפְּטֶענְם אוּנ קְלֵיידְלִיךְ, מִיט אַלֶערְלֵייא חֲפָצִים אוּנ טָארְבֶּעס פוּן אָרְמֶעלַייט, ווָאס קוּמֶען צוּפָאהְרֶען אִין בֵּיידְלִיךְ, אָדֶער קוּמֶען זִיךְ צוּשְׁלֶעפֶּען צוּפוּס אוּנ שְׁטֶעהֶען דָארְט אַיין, יוּנְג אוּנ אַלְט, מַאנְסְבִּילִין אוּנ ווַייבֶּער אַלֶע אִין אֵיינֶעם. — דֶער הֶקְדֵשׁ אִיז אַ חוּץ דֶעם נָאךְ אַ בִּקוּר-חוֹלִים אויךְ. דָארְט אִיז דָאס אָרְט אויף צוּשְׁטַארְבֶּען פַאר קְרַאנְקֶע מִיאוּסֶע קַבְּצָנִים אִין דֶעם שְׁטֶעדְטִיל. דֶער רוֹפֵא טְהוּט אַלְסְדִינְג, ווָאס נָאר מֶעגְלִיךְ: שְׁטֶעלְט בַּאנְקֶעס, פִּיאווְקֶעס, לָאזְט צוּ דֶער אָדֶער אוּנ צַאפְּט, אויף קָהָלְשֶׁע הוֹצָאוֹת, קַבְּצָנִים בְּלוּט בִּיז דִיא כְּשֵׁרָה נְשָׁמָה גֶעהְט זֵייא אוֹיס אוּנ דֶער הֶקְדֵשׁ-מַאן, ווָאס אִיז צוּגְלַייךְ דֶער קְבָרוֹת-יוּד פוּנְם

שְׁטֶעדְטִיל, אִיז זַייא טַאקִי בַּאלְד מְקַבֵּר אוּמְזִיסְט. דֶער הֶקְדֵשׁ-מַאנְן מִיט זַיין הויזְגֶעזִינְד זִיטְצְט אויךְ טַאקִי דָארְט אִין אַ מִין אַלְקִירִיל, מִישְׁטְהֶעס-גֶעזָאגְט. חוּץ וָואס עֶר אִיז אַ הֶקְדֵשׁ-מַאן, אַ קְבָרוֹת-יוּד, אַ שַׁמָשׁ אִין דֶער חֶבְרָה-קַדִישָׁא, אַ מַשְׁגִיחַ אִין זַיין בִּקוּר-חוֹלִים, אַ וַשְׁתִּי הַמַלְכָּה, אָדֶער אַ מָאנְדְרוּשׁ אִין פּוּרִים, אַ פַארְשְׁטֶעלְטֶער בֶּער מִיט אַיין אִיבֶּער-גֶעקֶעהְרְטֶען פֶּעלְץ אִין שִׂמְחַת-תּוֹרָה, אַ סַארְוֶוער, אַיין אָנְשְׁטֶעלֶען-מַאכֶער, אַ וֶוערְטִיל-זָאגֶער אויף אַלֶע חֲתוּנוֹת אוּנ בְּרִיתִין, הָאט עֶר נָאךְ אַ פַּרְנָסָה דֶערְצוּ, צוּמַאכֶען חַלֶב'דִיגֶע לֶעכְטְלִיךְ, דִיא אַלֶע בַּעֲלֵי-הַבָּתִּים אוּנ בָּתֵּי-מִדְרָשִׁים צִיהֶען בַּייא אִיהְם לֶעכְט אִין הויז פוּנְם הֶקְדֵשׁ אוּנ עֶס וֶוערְד דֶענְסְטְמָאל אַ גֶעשְׁטַאנְק, אַיין עִיפּוּשׁ וַוייט אַרוּם אוּנ אַרוּם.

אַז אוּנְזֶער חַאלְיַאסְטְרֶע אִיז אָנְגֶעקוּמֶען אַהִין אִין הֶקְדֵשׁ, אִיז עֶר גֶעוֶוען אָנְגֶעשְׁטָאפְּט גֶענוּג מִיט אוֹרְחִים. דֶער הֶקְדֵשׁ-מַאן הָאט זַייא גֶעטְרִיבֶּען: גֶענוּג גֶעזֶעסֶען, פָּאהְרְט אַייךְ גֶעזוּנְטֶערְהֵייט שׁוֹין עֶרְגִיץ אַנְדֶערְשׁ! נָאר אַזוֹי וִויא ס'אִיז גֶעוֶוען דָאנֶערְשְׁטָאג הָאבֶּען זַייא גֶעהַאט אַיין אויסְרֵייד זִיךְ אָפְּצוּבֶּעטֶען — פַארְבְּלַייבֶּען דָא בִּיז נָאךְ שַׁבָּת. דִיא עֶרְד, דִיא בֵּיינְק אוּנ דֶער אויוֶוען זֶענִין בַּייא-נַאכְט בֶּעלַאגֶערְט גֶעוֶוען מִיט מֶענְשֶׁען. מֶען הָאט זִיךְ גֶעשְׁטוּפְּט, גֶעקְוֶועטְשְׁט, גֶעקְרִיגְט אוּנ גֶעשָׁאלְטֶען פַאר אַ שְׁטִיקֶעל אָרְט. קָאנִיצֶע אוּנ פֶּיעשֶׁע הָאבֶּען שְׁטַארְק גֶעאַרְבֵּייט, אַיינֶער דֶעם אַנְדֶערֶען אַרויסְגֶעוִוייזֶען שְׁטַארְקֶע שִׂנְאָה אוּנ דִיא גְבוּרָה זַייעֶרֶע מִיט דִיא הֶענְד. אִין דֶער גְרויסֶער מְהוּמָה, נִישְׁט-דָא-גֶעדַאכְט, הָאט גֶעקְרֶעכְצְט אִין אַ ווִינְקֶעלֶע אַ קְרַאנְקֶער אַלְטֶער יוּד, וֶועלְכֶען מֶען הָאט גֶעבְּטֶען אויף קוֹרַאצְיֶע אַהֶער גֶעבְּרַאכְט, אוּנ אַ פִּיצֶעל קִינְד, וֶועלְכֶען מֶען הָאט אִין דֶעם שְׁטוּפֶּענִישׁ צוּגֶעקְלֶעהְמְט אַ פִּיסֶעל, הָאט גֶעקְוִויטְשֶׁעט, גֶעמַאכְט לֶעבֶּער אִין קָאפּ שְׁרַייעֶנְדִיג. — עֶרְשְׁט שְׁפֶּעטֶער, אַז דִיא בֵּייזֶע מְהוּמָה הָאט זִיךְ אִיבֶּערְגֶענוּמֶען הָאבּ אִיךְ מִיר אָפְּגֶעזוּכְט עֶרְגִיץ אַ וִוינְקֶעל אוּנ זִיךְ גֶעלֵייגְט וִויא-ס'אִיז אויסְצוּרוּהֶען אַבִּיסִיל. נָאר קוֹים הָאבּ אִיךְ מִיךְ גֶעלֵייגְט, זֶענִין מִיךְ בֶּעפַאלֶען גַאנְצֶע חַיָּלוֹת פְּרַייסֶען, וַואנְצֶען, פְּלַייא וִויא דִיא בֶּערֶען אוּנ הָאבֶּען מִיךְ גֶעוָואלְט לֶעבֶּעדִיגֶערְהֵייט אויפֶעסֶען. דָאס לַייבּ הויבְּט מִיר אַצִינְד נָאךְ אָנֶ-עט צוּבַּייסֶען אוּנ מוּז מִיךְ גֶעשְׁמַאק קְרַאטְצֶען, נָאר בַּיים דֶערְמָאהְנֶען-זִיךְ אִין דִיא דָאזִיגֶע מַלְאֲכֵי-חַבָּלָה. אַז אִיךְ הָאבּ אַ קוּק גֶעטָאן, מִיט פְּ ר ַי י ס ֶ ע ן מִ לְ חָ מָ ה צוּהַאלְטֶען אִיז שְׁוֶוערְלִיךְ, אַ פְּרַייס אִיז אַ בֶּעשֶׁעפֶּענִישׁ, וָואס קְרִיכְט אוּנ זַיין שׁוּתָּף דִיא וַואנְץ שְׁטִינְקְט, הָאבּ אִיךְ זַייא מוֹחֵל גֶעוֶוען מַיין שְׁטִיקֶעל פְּלַאץ, לָאזֶען זַייא מִיט אִיהְם זִיךְ וַוארְגֶען! אוּנ בִּין אַרוּיס אִין הויז, דָארְט וִויא-ס'אִיז צוּבְּרֵיינְגֶען דִיא נַאכְט. אִין דְרויסֶען אִיז גֶעוֶוען שְׁרֶעקְלִיךְ פִינְצְטֶער. אַ קַאלְטֶער, אַ שְׁטַארְקֶער ווִינְד הָאט גֶעשְׁטוּרֶעמְט, גֶעהַיילְט וִויא דִיא הוּנְגֶערִיגֶע וֶועלְף, גֶעפַייפְט אוּנ גֶעבְּלָאזֶען דוּרְךְ דִיא שְׁפַּאלְטֶען אִין דִיא וֶוענְד. שְׁטִיקְלִיךְ שְׁטְרוֹיא זֶענִין פוּנְם דַאךְ גֶעפְלוֹיגֶען אוּנ הָאבֶּען מִיט נָאךְ אַנְדֶערֶע מִינֵי שְׁמָאכְטֶעס וִויא דִיא רוּחוֹת אִין הויז אַרוּם גֶעטַאנְצְט. צוּ-וַויילֶען הָאט אַהִין דוּרְךְ דִיא לֶעכֶער אויךְ אַרַיינְגֶעקַאפֶּעט גְרויסֶע טְרָאפֶּען רֶעגֶען. אִיךְ

האב פארריקט מיך דארט אין א ווינקעל אונ געלעגען מיט א ביטער געמיטה, געציטערט פאר קעלט. אי, דיא באד, דיא באד! האב איך געאייקעט אונ געאכט, וואו נעהמט מען מיין באד! דארט איז דאך פשוט א גן-עדן, ווארם, א דערקוויקעניש. וויא גליקליך בין איך אין דעם דאזיגען גן-עדן דארט א מאל געוועזן. וואס האט מיר געפעהלט, וואס איז מיר דארט אפגעגאנגען? מיר איז געוועזן אזוי גוט, אזוי וואויל, האט דער רוח בעדארפט אנטראגען מיין ווייב, איך זאל דורך איהר פארטריבען ווערען פונם גן-עדן אונ ארומוואגלען זיך אין דער וועלט. אויף צרות נאר זענין דיא ווייבער דא, טאקי נאר אויף צרות. וואס טויגען זייא? וואס האט מען פון זייא? קיין גוטס חלעבין קומט פון זייא נישט ארויס... באלד אבער דערמאהן איך מיך אין דעם הארבאטע מיידיל אונ פאר מיר אליין מיך געשעהמט. סטייטש, זיא איז דאך א גוטע, א כשרה נשמה, מיט איהר אין איינעם איז דאך עפיס א תענוג. ס'איז עפיס גלאט גוט, גרינג, פרעהליך אויפן הארצען צוזיטצען אונ שמועסין מיט איהר. א כפרה טויזענט באדען פאר איהר מינדסטען נאגעל. פון איהרם א קוק ווערדט עפיס געשמאק ווארם אין אלע גלידער. — שעהם דיך, פישקע! שייגעץ איך מיך אליין אויס, זינדיג נישט מיט דיינע רייד, ווייבער גיבען עפיס צו א שטיק געזונד אונ לעבען. ווייבער קענען גליקליך מאכען אונ פונם גיהנם אפילו מאכען א גן-עדן... פון אזעלכע זיסע געדאנקען האב איך פארגעסען אין אלע מיינע צרות. דאס ווינקעלע, וואו איך האב מיך צוגעשפארט, איז עפיס גאר גוט מחיה, מיר איז שוין מעהר נישט קאלט. איך הויב אן-עט לייענען קריאת-שמע מיט געפיהל, דיא אויגען קלעפען מיר זיך אונ ווער באלד אנדרעמעלט. פלוצלים אבער האט מיך אויפגעוועקט עפיס א שרעקליך געשרייא.

— קוקט נאר אן דאס נפש! האט עמיצער געשריגען לעבין דער טהיר פונם שטוב, אונ דערלאנגט פון דארט א ווארף מיט דעם גאנצען כח אין הויז אריין עפיס א שווערע זאך, וואס איז וויא א שטיין געפאלען אויף דער ערד מיט א שטארקען קלאפ. קוקט נאר אן דיא מצאצע, אויך מיר א מענש! א קאטאוועס דיא גראפינע פאטאצקע!... אונ אין הויז ביסט-דוא קראנק צוליגען, פארפאטשקעטע גראפינע? —

איך האב באלד אין דעם קול דערקענט דעם ממזר, א קיינק איהם אין דיא בייגע איאן! ער האט נאך אביסיל געשריגען, געזידעלט, אויסגעווארפען מיט דער גראפינע פאטאצקע, דערביי אויסגעשפיגען אונ פארמאכט דערנאך דיא טהיר מיט א שטארקען קלאפ.

א שטיקעל לבנה איז ארויסגעקראכען פון צווישין דיא צעריסענע שטיקער וואלקען, האט אריינגעקוקט דורך דעם צובראכענעם דאך אין הויז אריין אונ באלויכטען דארט עפיס א מענשליך געשטאלט, וואס איז געלעגען וויא א קלימעק, שטיל, קיין ריהר זיך נישט צוטאן. איך האב מיך א לאז געטאן זעהען, ווער איז עס דיא מצאצע, אדער דיא גראפינע

פָּאטָאצְקֶע, וָואס לִיגְט דָארְט אַזוֹי. אִיךְ טְהוּא אַ בְּלִיק אוּנ אַ דוּנֶער הָאט מִיךְ דֶערְשְׁלָאגֶען! פִּינְצְטֶער אִיז מִיר אִין דִיא אוֹיגֶען אוּנ דֶער קָאפּ דְרֶעהְט זִיךְ מִיר, אַזוֹי וִויא פוּן דֶער עֶרְשְׁטֶער פַּארֶע אוֹיף דֶער אוֹיבֶּערְשְׁטֶער בַּאנְק. מַיין הָארְבַּאטֶע מֵיידִיל, זִיא נֶעבִּיךְ לִיגְט עֶס אוֹיפְן רִיקֶען טוֹיט אוֹיסְגֶעשְׁטְרֶעקְט פוּנֶם שְׁטַארְקֶען שְׁלַיידֶער, וָואס דֶער מַמְזֵר הָאט מִיט אִיהְר גֶעטָאן! אִיךְ נֶעהְם מִינְטֶערֶען מִיט אַלֶע כּחות דִיא הָארְבַּאטֶע נֶעבִּיךְ אוּנ אַז גָאט הָאט גֶעהָאלְפֶען, זִיא הָאט זִיךְ אָנְגֶעהוֹיבֶּען צוּרִיהְרֶען, הָאבּ אִיךְ זִיא אַ חַאפּ גֶעטָאן אוֹיף דִיא הֶענְד עֶפִּים נִישְׁט מִיט קַיין מֶענְשְׁלִיכֶען כּחַ, וִויא בִּשְׁעַת מֶען רַאטֶעוֶועט אִין אַ גְלוּפֶּסֶקֶער גְרוֹיסֶער שְׂרֵפָה, אוּנ בִּין מִיט אִיהְר גִיךְ אַוֶועק אַהִין אִין מַיין ווִינְקֶעלֶע. אִיךְ וָואלְט גֶעמֶעגְט שְׁוֶוערֶען, אַז דֶענְסְטְמָאל בִּין אִיךְ גֶעגַאנְגֶען גָאר גְלַייךְ, וִויא אַלֶע מֶענְשֶׁען, אוּנ הָאבּ אֲפִילוּ קַיין הִינְק נִישְׁט גֶעטָאן. זִיא הָאט פַּאמֶעלִיךְ, פַּאמֶעלִיךְ אוֹיפְגֶעעֶפֶענְט אֵיין אוֹיג נָאךְ דֶער אַנְדֶערֶער אוּנ אַ שְׁטִילֶען זִיפְץ גֶעטָאן. אִיךְ הָאבּ פַאר שִׂמְחָה גֶעמֵיינְט אַז דִיא וֶועלְט אִיז מַיינֶע. ס'אִיז מִיר גֶעוֶוען צוּ מוּטָה טַאקִי נָאר וִויא דֶעם בֶּעטְלֶער אִין דִיא גֶעשְׁרִיבֶּענֶע מַעֲשִׂיוֹת, וָואס וֶוערְדְט פְלוּצְלִים פוּן דֶער הֶעלֶער הוֹיט מְגוּלְגָל אִין אַ טְהַייעֶרֶען פַּאלַאטְץ, זִיצְט זִיךְ דָארְט אָנְגֶעלֶעהְנְט אוֹיף דֶער גוּטֶער עֶסֶעבֶּעט אִין אֵיינֶעם מִיט אַ בַּת-מַלְכָּה אוּנ טְהוּט זִיךְ וואויל. אִיךְ הָאבּ גֶעשְׁווִינְד אַרָאפְּגֶעוָוארְפֶען פוּן מִיר מַיין קַאפָּאטֶע אוּנ אַיינְגֶעווִיקֶעלְט דֶערְמִיט מַיין בַּת-מַלְכָּה, וָואס הָאט גֶעצִיטֶערְט נֶעבִּיךְ פַאר קֶעלְט.

— אוֹי! הָאט מַיין הָארְבַּאטֶע נֶעבִּיךְ אַ זִיפְץ גֶעטָאן, אוֹיסְגֶערִיבֶּען דִיא אוֹיגֶען אוּנ גֶעקוּקְט, עֶפִּים גְלַייךְ וִויא זִיא הָאט זִיךְ אַרוּמְגֶעקוּקְט אוֹיף וָואס פַאר אַ וֶועלְט זִיא אִיז.

— וָואס קוּקְסְט-דוּא עֶפִּים אַזוֹי? טְהוּא אִיךְ זִיא אַ פְרֶעג. אִיךְ בִּין פִישֶׁקֶע. גֶעדַאנְקְט אוּנ גֶעלוֹיבְּט אִיז גָאט, וָואס דוּא לֶעבְּסְט.

— אָךְ אוּנ וֶועה אִיז מִיר, זָאגְט זִיא מִיט אַ זִיפְץ טִיף פוּנֶם הַארְצֶען. וָואס טוֹיג מִיר, וָואס אִיךְ לֶעבּ! אֵיידֶער אַזַא לֶעבִּין אִיז שׁוֹין בֶּעסֶער דֶער טוֹיט. גָאט אִיז דָאךְ אַ גוּטֶער, אַ בַּארְמְהַארְצֶעדִיגֶער, הַיינְט צוּ-וָואס הָאט עֶר אַזֶעלְכֶע וִויא אִיךְ גָאר בֶּעשַׁאפֶען, נָאר אוֹיף צוּלַיידֶען אוּנ פְּלָאגֶען זִיךְ אִין דֶער וֶועלְט?

— נַארֶעלֶע! מַאךְ אִיךְ צוּ אִיהְר, מִסְתָּמָא ווַייסְט גָאט וָואס עֶר טְהוּט. מִסְתָּמָא אִיז דָאךְ אִיהְם נִיחָא, אַז אַזֶעלְכֶע וִויא מִיר זָאלֶען אוֹיךְ זַיין אוֹיף דֶער וֶועלְט. גָאט אִיז אַ טַאטֶע, עֶר זֶעהְט, הֶערְט אוּנ ווַייסְט אַלְסְדִינְג. דוּא מֵיינְסְט, נַארֶעלֶע, עֶר ווַייסְט נִישְׁט אוּנְזֶערֶע בֵּיידֶענְס צָרוֹת? גָאט ווַייסְט, נִישְׁקְשָׁה! דִיא לְבָנָה זַיינֶע, זֶעה נָאר, זֶעה, קוּקְט פוּנֶם הִימֶעל אַהֶער אֲפִילוּ, אִין הוֹיז, אוֹיךְ אַרַיין. זִינְדִיג נִישְׁט, נַארֶעלֶע, מִיט דִיא רֵייד.

זִיא הָאט אוֹיסְגֶעשְׁטֶעלְט אוֹיף מִיר אַ פָּאר פַייֶערְדִיגֶע אוֹיגֶען, אִין וֶועלְכֶע עֶס אִיז גֶעשְׁטַאנֶען גְרוֹיסֶע טְרָאפֶּען טְרֶעהְרֶען אוּנ זִיךְ גֶעפוּנְקֶעלְט אַקֶעגֶען דֶעם שַׁיין פוּן דֶער לְבָנָה,

וויא ברילאנטען. איהרע אויגען אונ איהר קוק דענסטמאל אויף מיר, וועל איך אייביג נישט פארגעסען.

אז איך בין אויפגעשטאנען אויף מארגען גאנץ פריה, האב איך געזעהען, מיין הארבאטע ליגט אין ווינקעלע, איינגענורעט אין מיין קאפאטע אונ שלאפט וויא א פייגעלע. דאס פנים איהרס איז געוועזען בלייך אונ אויסגעזעהען עפיס אזוי גוט, אזוי רחמנות'דיג גוט... דיא ליפען האבען צו-ווילען געציטערט אונ זיך אויסגעצויגען עפיס וויא מיט א געבעט. עפיס בעט זיא געביך רחמים: פייניגט מיך נישט! וואס האב איך אייך געטאן? וואס האט איהר צו מיר? פארוויסט מיר נישט דאס לעבען. וואס האב איך אייך געטאן, וואס האב איך אייך געטאן?... אונ דאס בעטען איהרס רייסט אויס א שטיק הארץ. עס האט מיר זיך געשטעלט טרעהרען אין דיא אויגען – אונ איך האב געוויינט....

דער ערשטער, וואס איז אין דער פריה אין הויז אריינגעגאנגען, איז געוועזען דער ממזר, א קיינק איהם אין דיא ביינער אריין!–ער האט מיט זיינע גנבה'שע אייגעליך א קוק געטאן אויף מיר, אויף דער הארבאטע אונ איז מיט א שטעכענדיג געלעכטעריל אוועק צוריק אין שטוב אריין.

18.

פישקע איז פלוצים געבליבען שטיל אונ אוועקגעקעהרט דאס פנים, גלייך וויא ער האט זיך געשעהמט. וואס מיין אלטיר האט איהם נישט געבעטען, וויטער צודערצעהלען, האט אלץ נישט געהאלפען. עט... חלעבין! האט פישקע געמאכט. איז רויט געווארען, זיך געמינעט אונ נישט געעפענט קיין מויל. פישקע, וויא עס האט אויסגעזעהן, האט לסוף זיך אליין פארשעהמט פון זיינע אייגענע רייד. פריהער אז עס האט איהם דער ערשטער בריה געטאן, האט ער זיך צופלאקערט, צורעדט וויא איינער פון דער היטץ. ער האט גערעדט מיט פייער אונ אויסגעגאסען זיין גאנץ הארץ אין אזעלכע ווערטער, וואס זענין גאר נית געוועזען פאר פישקעס מוח. דיא דאזיגע ווערטער האבען זיך איהם געגאסען אליין עס האט אין איהם זיך צורעדט דיא נשמה. ער האט בשעת-מעשה פארגעסען אלסדינג, וואס ארום איהם טהוט זיך, גערעדט, גערעדט, נישט צוהערען כמעט אליין, וואס ער רעדט, ביז ער האט פלוצים זיך א חאפ געטאן, עפיס וויא אליין זיך צוגעהערט צו זיינע רייד, זיך עפיס געוואונדערט, וויא קומט אזוינס צו איהם... אונ איז שטארק פארשעהמט געווארען. ביי וועלכען פון אונז מאכט זיך נישט חאטש איין מאל אין לעבען אזא לעכטיגע,

גוּטֶע שָׁעָה, וָואס דֶענְסְטְמָאל עֶפֶענְט זִיךְ אַ מוֹיל אוּנ רֵיינֶע, אֶמֶתֶע מֶענְשְׁלִיכֶע גֶעפִיהְלֶען גִיסֶען זִיךְ אִיהְם אַרוֹיס, וִויא אַ שְׁטְרָאם הֵייסֶע זוּדִיגֶע גַאזֶען פוּן אַ פַייֶערְשְׁפַּייֶענְדִיגֶען בַּארְג? אוֹיף בְּלֶעם'ס אֵייזֶעל אֲפִילוּ אִיז אוֹיךְ אָנְגֶעקוּמֶען אַ שָׁעָה, אִין וֶועלְכֶער עֶס הָאט פוּן דֶער הֶעלֶער הוֹיט אִיהְם זִיךְ גֶעעֶפֶענְט דָאס מוֹיל אוּנ הָאט גֶעהַאלְטֶען אַ שֵׁיינֶע רֵיידֶע. וֶוער שְׁמִיעֶסְט בַּייא בַּעֲלֵי-דַרְשָׁנִים לְהַבְדִיל, מַאכְט זִיךְ פִיל מָאל, אַז אַזֶעלְכֶער, וָואס מַעֲלֶה-גֵרָה'ט גֶעוֶועהְנְטְלִיךְ, פְלוֹידֶערְט תָמִיד אַוֶועק נַארֶעשְׁקֵייטֶען, אַ שְׁרֶעק צוּהֶערֶען. פְּלוּצִים פַאלְט אוֹיף אִיהְם אָן אַ מָאל עֶפִּיס אַ בֶּעגַייסְטֶערוּנְג אוּנ עֶר זָאגְט נִישְׁט ווִילֶענְדִיג אַרוֹיס אַ גְלַייךְ וָוארְט, וָואס דֶער גַאנְצֶער עוֹלָם אוּנ עֶר אַלֵיין מִיט זַיין כָּבוֹד אוֹיךְ, בְּלַייבֶּען דֶערְנָאךְ פַארְגַאפְּט. בַּיים עֶרְגְסְטֶען חַזָן, אַ קַאטְשַׁאן, וָואס גְלוֹסְט זִיךְ בְּרֶעכֶען, הֶערֶענְדִיג זַיין טֶערֶעלֵייקֶען מִיט מְשׁוּגָעֶנֶע הֲוָיוֹת, טְרֶעפְט זִיךְ אוֹיךְ אַ מָאל, אַז פְּלוּצִים טְהוּט עֶס מִיט אִיהְם אַ טְרָאג, עֶר צוּוָאגְט זִיךְ אִין דֶעם מוּסָף מִיט אַ בְּרֶען אוּנ וַוארְפְט אַרוֹיס אַ „יְקוּם-פּוּרְקָן'דִיל", אַ „תִּכַּנְתָּ-שַׁבָּת'ל" מִיטְן קְנַאק. טְרֶעט דִיא גוּטֶע שָׁעָה אָפּ, בְּלַייבְּט דֶער אֵייזֶעל וַוייטֶער טַאקִי אַיין אֵייזֶעל, דֶער בַּעַל-דַרְשָׁה לְהַבְדִיל וַוייטֶער אַ פְּלוֹידֶערְזַאק אוּנ דֶער חַזָן מִישְׁטְהֶענֶעם-גֶעזָאגְט וַוייטֶער אַ קַאטְשַׁאן... נִישְׁט דָאס בִּין אִיךְ אוֹיסֶען. צְווייא יוּדֶען דְרֶעהֶער הָאבּ אִיךְ גֶעקֶענְט אִין אַ יוּדִישֶׁער דְרוּק, וָואס דִיא גַאנְצֶע אַרְבֵּייט זֵייעֶרֶע אִיז בֶּעשְׁטַאנֶען דְרִינֶען, טָאג וִויא נַאכְט, צוּדְרֶעהֶען דִיא רָאד פוּן דֶער מַאשִׁינֶע, שְׁטֶעהֶענְדִיג בַּייא אִיהְר אִין וֶוער זַייט, אֵיינֶער לֶעבִּין דֶעם אַנְדֶערֶען, נָאר אַזוֹי וִויא דִיא אָנְגֶעמָאהְלְטֶע גוֹלָם'ס. דְרֶעה אוּנ דְרֶעה שְׁטֶענְדִיג, אָהְן אַיין עֶק, אַלְץ אוֹיף אֵיין אָרְט, אוֹיף אֵיין שְׁטֵייגֶער. פְּלוּצִים הָאט עֶס זֵייא עֶפִּיס וִויא אוּנְטֶערְגֶעטְרָאגֶען אוּנ הָאבֶּען זִיךְ אַ נֶעהְם גֶעטָאן דְרֶעהְן דִיא רָאד גֶעשְׁמַאק מִיט גֶעפִיהל, שְׁטַארְק בֶּעגַייסְטֶערְט. דִיא אוֹיגֶען בְּרֶענֶען, פְלַאקֶערֶען אוּנ זֵייא דְרֶעהֶען, מִיט אַזָא תַּעֲנוּג, וִויא זֵייא וָואלְטֶען גֶעוֶוען אוֹיפְן זִיבֶּעטֶען הִימֶעל, וִויא זֵייא וָואלְטֶען גֶעדְרֶעהְט וֶועלְטֶען אוּנ הָאבֶּען מִיט אִיטְלִיכֶען דְרֶעה אוֹיסְגֶעדְרוּקְט עֶפִּיס אַ גֶעדַאנְק, עֶפִּיס אַ גֶעפִיהל, וָואס דְרֶעהְט זֵייא אִינְוֶוענְדִיג. שְׁפֶּעטֶער אַ וַוייְלֶע, אַז דֶער בְּרֶען הָאט נָאכְגֶעלָאזְט הָאבֶּען זֵייא פַארְוואוּנְדֶערְט אֵיינֶער דֶעם אַנְדֶערֶען מִיט אַ פָּאר גְלֶעזֶערְנֶע אוֹיגֶען אָנְגֶעקוּקְט, אוֹיסְגֶעשְׁפִּיגֶען, פַארְדְרֶעהְט דִיא קֶעפּ, אִיטְלִיכֶער אִין זַיין זַייט, גֶעדְרֶעהְט וִויא גֶעוֶועהְנְטְלִיךְ אוּנ וַוייטֶער אַ פָּנִים גֶעהַאט וִויא דִיא לֵיימֶענֶע גוֹלָם'ס.

אִיךְ קוּק אוֹיף פִּישֶׁקֶען, וָואס אִיז גֶעבְּלִיבֶּען אָהְן לָשׁוֹן אוּנ זוּךְ בַּייא מִיר מִיטֶעל וִויא אִיהְם בֶּערֵייד'עוְודִיג צוּמַאכֶען. פְּלוּצְלִים פַאלְט מִיר אַיין ר' לֵיבּ-שָׂרָה'ס גוֹלָם, וִויא עֶר טְהוּט זִיךְ אַ שְׁטֶעל-אוֹיף, נָאכְדֶעם אַז ר' לֵיבּ רִיקְט אִיהְם אַרַיין הִינְטֶען דֶעם שֵׁם הַמְפוֹרָשׁ, חַאפְּט זִיךְ אוּנ טְהוּט אַלְסְדִינְג, וָואס מֶען הֵייסְט. זֶעהְר שֵׁיין, טְרַאכְט אִיךְ מִיר, בָּרוּךְ הַבָּא! נָאר אָנְשְׁטָאט דֶעם, וָואס בַּייא יֶענֶעם גוֹלָם, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, הָאט גֶעווִירְקְט אִין זַיינֶע צַייטֶען, וֶועט הַיינְט בַּייא מַיין גוֹלָם, אִיהְם צוּ לַאנְגֶע יָאהְר, ווִירְקֶען פָּשׁוּט דָאס מֵיידִיל...

איך הויב אן פישקען אונטערצוגעבען פארע, צודערווארמען איהם מיט א שמיעס וועגען זיין הארבאטע מיידיל. אונ דערביא האב איך טאקי מיך אליין אויך צוהיטצט, גערעדט פונם הארצען מיט פייער אונ אויסגעלאזט דעם שמיעס אזוי:

וויפיל אומשולדיגע קינדער געביך קומען עס אויף דער וועלט אזוי אפ פאר דיא זינד פון זייערע עלטערען, וואס גלוסט זיך זייא נארעשקייטען, דרעהען זיך, גט'ן זיך אונ לאזען איבער דיא קינדער, זייער פלייש אונ בלוט, הפקר וויא אויפן וואסער! וואס געהט זייא אן קינדער! זייא האבען אין זינען נאר דאס נפשיל, זייער אייגען נפשיל. איטליכער פון דיא שיינע עלטערען האט ווייטער חתונה...

איך בין געבליבען וויא דערווארגען אין דערמיט פונם שמיעס. אלטיר מיינער, וועה איך, איז צוקאכט, אויס מענש. עס טהוט מיר באלד טאקי א קלאפ אין הארצען: אי, האב איך עס בעגאנגען א מיאוסען פעהלער, זיך ארויסצוכאפען פאר אלטירן מיט אזעלכע ווערטער, וואס זענין צוגעפאסט צו איהם אונ האבען איהם געשטאכען אין דער זיבעטער ריפ! עס טהוט מיר שרעקליך באנק, איך שטראף מיך אין הארצען אונ זאג מיר אליין מוסר: געוואלד מענדיל, שוין צייט קומען צום שכל, נישט ארויסצוזאגען יענעם דעם אמת וויא א יונגעל! ביסט דאך, ברוך-השם, שוין א יוד מיט א גרויסער בארד. שוין צייט זיין א מענש, פארשטעהען וואס זיך איז נוטצליך אונ גוט. אי, דיין צונג, דיין צונג!...

איך האב מיר אין הארצען א נדר געגעבען, ווייטער מיך צוהיטען מיט א ווארט, הערען, זעהען אונ שווייגען — דיא גוטע מדה פון אלע קלוגע, פיינע לייט, וואס איז נייטיג אין לעבען. איטליכען וועל איך נאר לויבען, בעליבט צומאכען זיך דערמיט ביים עולם. עס האט מיר זיך פירגעשטעלט גאנצע מחנות אונזערע גוטע מענשעליך, פעטערס מיט שייגענדיגע פנימליך. זייא דרעהען זיך אהין אונ אהער, חבר מיט דעם, מיט יענעם, טאנצען אויף אלע חתונות, האבען שטענדיג נאר הנאה, קישען זיך מיט איטליכען, וואס ער איז פון אויבען, צוגייען פשוט פאר פרייד, ריידענדיג מיט יענעם פון זיין גליק, ווינטשעווען איהם צו מיט טרעהרען אין דיא אויגען אונ מיט א זיס שמייכעלע אויף דיא ליפעליך, צולייגען אויף טעלערליך יענעמס גוטסקייט אונ גיבען איהם עולם-הבא מיט דער פולער האנד; לויפען אנזאגען בשורות, געפינען זיך אומטום, וואו נאר ערגיץ א קערמישיל, א שמחה, תמיד שיינען זייא דיא אייגעליך, דער שטערען גלאנצט, דיא בעקעליך פארפארבט, דיא נאז פייכט מיט ווימפערליך. זייא זענין צופרידען, פרעהליך אונ קוועלען גאר אן... אז וואויל איז אייך פעטערס! פון היינט אן בין איך אויך א פעטער. עפים האט מיר דער נאמען פעטער אנגעהויבען צוגעפעלען, אזוי אז עטליכע מאל האב איך עס פאר מיר איבערגעחזרט מיט גרויס פארגניגען: פעטער! פעטער מענדעלי! פעטער ר' מענדעלי!...

בכדי צופארגלעטען מיין פעהלער אקעגען אלטירן הויב איך אן אויף איהם רחמנות

צוּהָאבֶּען אוּנ אַיינְנֶעהְמֶען אִיהְם מִיט גוּטֶע רֵיידֶעלִיךְ: ר' אַלְטִיר, אַייךְ אִיז נֶעבִּיךְ נִישְׁט גוּט צוּזִיצְטֶען; אִיהְר שְׁפַּארְט שׁוֹין נֶעבִּיךְ אָן בַּיים עֶק וָואגֶען; עֶס מוּז אַייךְ נֶעבִּיךְ וֶועה טָאן דִיא בֵּיינֶער פוּנְם צוּפִיל זִיצְטֶען אוֹיף אֵיין אָרְט: קוּמְט, אִיךְ בֶּעט אַייךְ, צוּ מִיר אוֹיפְן וָואגֶען דָארְט מַאךְ אִיךְ אַייךְ אַ גוּט גֶעלֶעגֶער; מִיר וֶועלֶען נֶעהְמֶען צוּ בִּיסְלִיךְ בְּרַאנְפִין, זִיךְ אַבִּיסִיל דֶערְקְווִיקֶען. — מַיין אַלְטִיר לָאזְט זִיךְ נִישְׁט לַאנְג בֶּעטֶען. מִיד קְרִיכֶען אַלֶע אַרָאפּ פוּנְם וָואגֶען. בִּין מְכַבֵּד מַיין פֶערְדִיל צוּשְׁלֶעפֶּען זִיךְ פָארְאוֹיס, אַלְטִירְם שְׁקַאפֶּע אִיהְם פוּן הִינְטֶען. מִיר צוּגֶעהֶען זִיךְ אַבִּיסִיל דִיא פִּיס, קְרִיכֶען אַרוֹיף דֶערְנָאךְ צוּ מִיר, דֶערְקְאנְטְשֶׁען דֶעם אֲשֶׁר־יָצַר, מַאכֶען לְחַיִּים. אִיךְ בִּין זִיס וִויא לַאקְרִיצֶע, ווִינְטְשֶׁעוֶוע אַלְטִירְן אָהְן אַיין עֶק, מִיט טְרֶעהְרֶען אִין דִיא אוֹיגֶען פַאר גְרוֹיס פְרֵייד, גְלַאט אַזוֹי זִיךְ, וִויא אַ פֶעטֶער. דֶערְוַוארְם אוֹיךְ פִּישְׁקֶען, גִיבּ אִיהְם אוּנְטֶער הִיטְץ, רֵייץ אִיהְם דֶעם יֵצֶר־הָרָע. עֶס צוּשְׁפִּילֶען אִיהְם זִיךְ דִיא גֶעבְּלִיטֶען אוּנ דִיא מַעֲשֶׂה הוֹיבְּט זִיךְ אַצִינְד אָן

בַּייא מֶענְדֶעלִי מוֹכֵר סְפָרִים אוֹיפְן וָואגֶען.

פִּישְׁקֶע הוֹיבְּט ווִידֶער אָן אוֹיף זַיין שְׁטֵייגֶער, אִיךְ הֶעלְף אִיהְם אוּנְטֶער, בֶּעסֶער אוֹיס אוֹיף מַיין שְׁטֵייגֶער, אַלְטִיר הָאט קֵיין צַייט נִישְׁט, טְרַייבְּט אוּנְטֶער אוֹיף זַיין שְׁטֵייגֶער אוּנ דִיא מַעֲשֶׂה דֶערְצֶעהְלְט זִיךְ וַויטֶער אַזוֹי:

אוֹיפְן אַנְדֶערֶען טָאג, פְרַייטִיג, אִיז אִין בֵּית־מִדְרַשׁ דָארְט אִין שְׁטֶעדְטִיל גֶעוֶוען שְׁרֶעקְלִיךְ אֵיינְג פוּן דִיא אָרְמֶעלַייט, וָואס הָאבֶּען זִיךְ גֶעשְׁטוּפְּט, צוּנוֹיפְגֶעשְׁטִיקְט אַרוּם דֶעם שַׁמָּשׁ. אִיטְלִיכֶער בֶּעזוּנְדֶער הָאט גֶעוָואלְט זַיין דֶער עֶרְשְׁטֶער, בֶּעקוּמֶען דֶעם בֶּעסְטֶען פְּלֶעט אוֹיף שַׁבָּת צוּ אַ נָגִיד, אָדֶער צוּ אַ יוֹסְטֶען בַּעַל־הַבַּיִת, וָואס מַאכְט אַ פֶעטֶען קוּגֶעל. הֶעכֶער פוּן אַלֶע אִיז גֶעשְׁטַאנֶען דֶער פְּלֶעט צוּ דֶעם בַּעַל־טַאקְסֶע. נִידְרִיגֶער פוּן אַלֶע שְׁטֶעהֶען גֶעווֶעהְנְטְלִיךְ דִיא פְּלֶעטִין צוּ כְּלֵי־קֹדֶשׁ אוּנ קָהָלְס־לַייט, ווַייל זֵייא הָאבֶּען לִיבּ אַלֵיין גוּט צוּפְרֶעסֶען אוּנ יֶענֶעם גִיבֶּען זֵייא מַכּוֹת. דִיא גַבָּאִים פוּן חֶבְרוֹת קְרֶעכְצֶען, זִיפְצֶען אוֹיף יוּדִישֶׁע אָרְמֶעלַייט נֶעבִּיךְ אוּנ עֶסֶען גִיבֶּען זֵייא אוֹיף אַ שְׁפִּיטְץ מֶעסֶער, נָאר אוֹיף צוּבֶּעשְׁמִירֶען דִיא לִיפֶּען. אָרְמֶעלַייט הַאלְטֶען פַאר אַיין אוּמְגְלִיק צוּ זֵייא אַרַיינְפַאלֶען אוּנ ווַייכֶען זֵייא וִויא אַיין עִפּוּשׁ. בֶּעקוּמְט אֵיינֶער צוּ זֵייא אַ פְּלֶעט לַאכֶען דִיא אִיבֶּערִיגֶע וִויא פוּן אֵיינֶעם, וָואס בֶּעקוּמְט אַ בֶּערְדֶע... דֶער שַׁמָּשׁ פוּנְם בֵּית־מִדְרַשׁ אִיז גֶעוֶוען זֶעהְר בֵּייז, עֶר הָאט גֶעשְׁרִיגֶען, אַז הַיינְט זֶענִין דָא אָרְמֶעלַייט עֶפִּיס מֶעהְר וִויא תָּמִיד. קַבְּצָנִים! הָאט עֶר גֶעשְׁרִיגֶען, וָואס זֶענְט אִיהְר וִויא דִיא הֵיישְׁרֶעקֶען בֶּעפַאלֶען אוּנְזֶער שְׁטָאדְט נֶעבִּיךְ! נִישְׁט אוֹיסְצוּהַאלְטֶען, נִישְׁטָא וואוּ אַייךְ אַהִין צוּטָאן! נָאר אַ שְׁטְרָאף פוּן גָאט, אַיין אָנְשִׁיקֶענִישׁ! — עֶר שְׁרַייעְט, בֵּייזֶערְט זִיךְ אוּנ דִיא אָרְמֶעלַייט טְהוּעֶן זַייעֶרְס, שְׁטוּפֶּען זִיךְ אוּנ הֶערֶען נִישְׁט קֵיין וֶועלְט. אַיין קוֹל: מִיר! גִיט מִיר, מִיר! אִיטְלִיכֶער רִיקְט דֶעם שַׁמָּשׁ אִין הַאנְד אַרַיין עֶטְלִיכֶע גְרָאשֶׁען,

דער שמש, וואס זאל ער נעביך טאן, נעהמט צו, בייזערט זיך און גיט פלעטען. איך מיט דער הארבאטע זענין מיר געשטאנען אין דער זייט פון דערוואייטענס. ערשטענס האבען מיר נישט געקענט און צווייטענס, טאקי נישט געהאט דיא העזה זיך צושטופען צווישען אונזערע בערען, מיוחסים, פיינע בריות. אומוטום זענין דא בערען, אריסטאקראטען, אפילו צווישען קבצנים. דיא ארמע אריסטאקראטען זענין נאך טויזענט מאל ערגער פון דיא נגידישע... דער ממזר איז געוועזן, עס פארשטעהט זיך, איינער פון דיא ערשטע. ער האט באלד בעקומען צוייא גוטע פלעטען פאר זיך און פאר מיין ווייב. זיא האט אפילו פארשפארט זיך צושטופען. ער האט דעם שמש אנגעוויזען אויף איהר פון דערוואייטענס: קוקט נאר, זייט מוחל, אט דארט שטעהט זיא, מיין בלינדע נעביך!... אז דער עולם איז אוועק, זיך צולאזט איבער דער שטאדט, איטליכער מיט זיין פלעט צו זיין בעל-הבית, בין איך מיט מיין הארבאטע צוגעגאנגען, אויף גאטס בערכטה, צום שמש און געבעטען פאר אונז פלעטען. ער האט עפיס מיט א זיס-זויער שמייכעלע אויף אונז א קוק געגעבען און נישט געענטפערט קיין ווארט. דערבארעמט זיך, זאג איך צו איהם, אויף צוייא נפשות, קאלעקעס נעביך. א גאנצע וואך קומט אין אונזער מויל קיין לעפעל געקעכטס נישט אריין.— נישטא מעהר קיין פלעטען, ענטפערט דער שמש, איהר האט דאך געזעהען, וואס דא האט זיך ערשט געטאן. נישטא שוין וואהין צושיקען.— נאט אייך, זאג איך, און שטופ דעם שמש אין דער האנד א זעקסער, נעהמט, זייט מוחל, און דערבארעמט זיך אויף אונז, זייט אונז מחיה, איהר וועט האבען א גרויסע מצוה.— הער נאר דוא, רופט זיך אן דער שמש שוין אביסיל ווייכער, דיין געלד בעדארף איך נישט, איין פלעט געפינט זיך נאך בייא מיר און קען איהם איינעם פון אייך געבען. אויב איהר ווילט ווארפט צווישען אייך גורל.

גיט איהר, איהר גיט! בעט איך און ווייז אן אויף דער הארבאטע.

איהם גיט, איהם! בעט דיא הארבאטע און ווייזט אן אויף מיר. ניין, ניין, איך וועל דעם פלעט אסור חזיר נישט נעהמען!

א היבשע צייט איז אוועקגעגאנגען מיט בעטען און דינגען זיך. איינער דעם אנדערען האבען מיר איינגערעדט צונעהמען דעם פלעט און איטליכער פון אונז האט זיך אפגעזאגט, געשוואוירען, ער וועט עס בשום-אופן נישט נעהמען. דעם שמש האט דיא זאך עפיס הנאה געטאן. ער האט געגלעט דאס בערדיל און געקוקט אויף אונז זעהר פריינדליך. ווייסט איהר וואס? רופט ער זיך אן, נאך מעריב זאלט איהר ביידע שטעהען אין פאלעש לעבין דער טהיר. אז דער עולם וועט געהען פונם דאווענען וועלען זיך מסתמא געפינען יודען, אייך צונעהמען אויף שבת. איך וועל פאר אייך אויך בעטען.

אזוי איז טאקי געוועזן. נאכ'ן דאווענען פרייטיג צונאכט, אז דער עולם איז געגאנגען

פון דער שול, האט דער שמש זיך געווענדעט צו צוויא בעלי-הבתים אין פאלעש און זיא געבעטען, ווייזענדיג אויף אונז, צונעהמען אורחים אויף שבת. איך האב חלעבין שוין קיין הארץ נישט געהאט, האט ער זיך פארענטפערט, צושיקען אייך היינט פלעטען. איך לאז אייך נישט אויס כמעט אלע וואך. נאר אויב אייער גוטער ווילען איז נעהמט אט דיא דאזיגע ארמעלייט.

אך! האבען ביידע זיך אנגערופען. וועלכער יוד זאגט זיך עס אפ פון איין אורח אויף שבת? איין טאג אין דער וואך איז דא, וואס א יוד קען האטש אביסיל עטהמען, פאר וואס זאל ער אין דעם היילינגען טאג אויך נישט מחיה זיין נויטבעדערפטיגע נעביך און טהיילען זיך דערמיט, וואס גאט האט געגעבען? מיר בעטען אייך, שמש, אלע וואך, אלע וואך טאקי זאלט איהר אין אונז נישט פארגעסען.

דיא ביידע בעלי-הבתים זענין געגאנגען פאראויס, ארום זיא קינדערליך—יונגעליך, בחורים, אויסגעצוואגענע און אנגעטאן שבת'דיג. אלע האבען געשיינט און געשמייעסט צווישען זיך פרעהליך. מען האט געזעהען בעשיינפערליך, אז אין זיא איז דא דיא נשמה-יתרה, דעם יודענס צווייטע שבת'דיגע נשמה. איך מיט מיין הארבאטע זענין נאכגעגאנגען שטיל פון הינטען און ביידע געווען עפיס צופרידען.

גוט שבת! האט מיין בעל-הבית, אריינקומענדיג אין שטוב, געזאגט פרעהליך דעם ווייב, וואס איז געזעסען אויף א ביינקעל ריין, קלאהר אנגעטאן און געלויכטען ווי א פרינצעסען. אויפן שוים ביי איהר האט זיך געשפילט א קליין קינד נאר א ליאלקע און ביי דיא זייטען האבען געשפרונגען צוויא שיינע אויסגעפוצטע מיידעליך. — גאט האט מיר בעשעהרט איין אורח אויף שבת. זיסט, מיין ווייב, וואלסט-דוא דאך מיך אין שטוב נישט אריינגעלאזט, לאזט ער אויס מיט א שמייכעלע און נעהמט זיך זאגען הויך אויף א קול „שלום עליכם!“ געהענדיג איבער דער שטוב אהין און אהער. ביי „אשת חיל“ האט ער זיך געשטעלט, זינגענדיג מיט א ניגון, אקעגען דעם ווייב, גענומען דאס קליינע קינד צו זיך אויף דיא הענד און עס געקישט, געהאלזט, בשעת דיא איבעריגע קליינע קינדער האבען זיך איהם געהאנגען פון אלע זייטען לעבעדיג, פרעהליך. עס האט זיך געדאכט, אז אין שטוב זענין טאקי געקומען דיא גוטע היילינגע מלאכים פונם „שלום עליכם“. — איך דערצעהל עס אייך דא אזוי, ווייל דענסטמאל האט מיר דאס הארץ עפיס שטארק געצויגען און געצויגען צו מיין הארבאטע מיידיל.....

מיין בעל-הבית, וויא עס האט אויסגעזעהען, איז געווען פון מיטלען שטאנד. דיא בענשליכט האבען געברענט אין ריין אויסגעפוצטע לייכטער, איך ווייס נישט פון אמתן אדער פון ווארשאווער זילבער. דער טיש איז געווען געגרייט מיט פארצעלאנע טעלער און דיא קוילטשען איבערגעדעקט מיט א געשטיקט טישטיכעל. א פלעשעל ויין האט

גֶעפוּנְקֶעלְט אוֹיפְן טִישׁ, פוּן וֶועלְכֶען אִיטְלִיכֶער הָאט קִידוּשׁ גֶעמַאכְט. בַּיים עֶסֶען הָאט דִיא בַּעל־הַבָּיתְטֶע מִיר גֶעגֶעבֶּען אַלְסְדִינְג גֶענוּג אוּנ מִיךְ אַלְץ גֶעבֶּעטֶען, אוּנְטֶערְגֶעטְרִיבֶּען, זִיךְ נִישְׁט צוּשֶׁעהֶמֶען אוּנ עֶסֶען. סְ'אִיז גֶעוֶוען גַאנְץ גוּט. נָאר מִיר אִיז אַבִּיסִיל נִישְׁט אַיינְגֶעגַאנְגֶען, אַז אִיךְ הָאבּ בַּייא אִיטְלִיכְם שְׁטִיקֶעל פִישׁ, בַּייא אִיטְלִיכֶען זוּפּ לָאקְשֶׁען, בַּייא אִיטְלִיכֶען בִּיסֶען פְלֵיישׁ אוּנ צִימֶעס, מִיךְ דֶערְמָאהְנְט אִין אִיהְר, וֶוער וֵוייסְט אוֹיבּ זִיא גֶעבִּיךְ הָאט דָארְט אַזַא וְואוילְטִיג וִויא אִיךְ. נָאךְ דֶעם עֶסֶען הָאט מֶען מִיךְ גֶעבֶּעטֶען אוֹיף נַאכְטְלֶעגֶער. לָאזֶער בְּלַייבֶּען דָא נֶעכְטִיגֶען, הָאט דִיא בַּעל־הַבָּיתְטֶע שְׁטִילֶערְהֵייט גֶעזָאגְט צוּ דֶעם מַאן. וְואהִין וֶועט עֶר גֶעהֶען אַהִין, אִין דֶעם שַׁיינֶעם הֶקְדֵשׁ, אִין דֶעם שְׁטַאל, לָאזֶער הָאטְשׁ אַ נַאכְט אַבִּיסִיל זִיךְ אוֹיסְרוּהֶען. — נָאךְ נֶעכְטִיגֶער נַאכְט, נִישְׁט הַיינְט־גֶעדַאכְט, אִיז מִיר טַאקִי שְׁטַארְק נֵייטִיג גֶעוֶוען אוֹיסְצוּרוּהֶען זִיךְ, אֶפְשַׁר נָאךְ נֵייטִיגֶער פוּן עֶסֶען. עֶס וָואלְט גֶעוֶוען גָאר אַ דֶערְקְוִויקֶענִישׁ, צוּלִיגֶען דָא אִין אַ וַוארְמֶער שְׁטוּבּ אוֹיף אַ קִישֶׁען אוּנ אוֹיסְגְלַייכֶען זִיךְ אַבִּיסִיל דִיא בֵּיינֶער. נָאר אִיךְ הָאבּ מִיךְ אָבֶּער דֶערְמָאהְנְט אִין אִיהְר אוּנ מִיט אַ שֵׁיינֶעם דַאנְק זִיךְ אָפְּגֶעזָאגְט פוּן נַאכְטְלֶעגֶער. זִיא הָאט גֶעגֶעסֶען שַׁבָּת אוֹיף דֶעם אֵייגֶענֶעם הוֹיף טַאקִי אִין אַ שְׁטוּבּ. אִיךְ בִּין אַרַיין אַהִין נָאךְ אִיהְר, הָאבּ זִיא גֶענוּמֶען אוּנ מִיט אִיהְר בַּאלְד אַוֶועקְגֶעגַאנְגֶען.

אִין דְרוֹיסֶען אִיז גֶעוֶוען לִיכְטִיג, שֵׁיין. דִיא לְבָנָה הָאט גֶעשַׁיינְט אוּנ סְ'אִיז גֶעוֶוען מְחַיֶה גוּט צוּגֶעהֶען. קוּם! הָאבּ אִיךְ צוּ אִיהְר גֶעזָאגְט, קוּם, לָאמִיר אַבִּיסִיל שְׁפַּאצִירֶען, אִין הֶקְדֵשׁ אַרַיין אִיז עֶפִּים נִישְׁטָא אַזוֹי וָואס זִיךְ צוּאַיילֶען. דֶערְמָאהֶענְדִיג זִיךְ אִין דֶעם הֶקְדֵשׁ, אִיז מִיר אַ פְרָאסְט אִיבֶּער דֶעם לַייבּ אִיבֶּערְגֶעגַאנְגֶען. יֶענֶער אַלְטֶער יוּד, דֶער קְרַאנְקֶער, וָואס הָאט נֶעכְטֶען דָארְט בַּייא נַאכְט אַזוֹי גֶעקְרֶעכְצְט, הָאט פוּן מָארְגֶען פְרִיה גֶעהַאט דִיא גְסִיסָה, גֶעפָּאכְט מִיט דֶער נְשָׁמָה — אוּנ אִיז נָאךְ לֶעבְּטֶבֶּעגֶשֶׁען גֶעשְׁטָארְבֶּען. מֶען הָאט אִיהְם גֶעלֵייגְט אִיבֶּער שַׁבָּת אִין הוֹיז, דָארְט וואוּ אִיךְ הָאבּ בֶּעדַארְפְט נֶעכְטִיגֶען.

מִיר זֶענִין גֶעגַאנְגֶען אוּנ פַארְגַאנְגֶען עֶרְגִיץ אִין אַ גֶעסִיל מִיט גֶערְטְנֶער אוּנ בֵּיימֶער, וָואס הָאבֶּען אַרוֹיסְגֶעגֶעבֶּען גֶעשְׁמַאקֶע רֵיחוֹת. אוּמוּטוּם אִיז גֶעוֶוען שְׁטִיל. מֶען הָאט נִישְׁט גֶעהֶערְט קֵיין שָׁארְךְ. אַלֶע אִין שְׁטֶעדְטִיל הָאבֶּען, וִויא דֶער שְׁטֵייגֶער פוּן יוּדֶען פְרַייטִיג צוּ נַאכְט נָאךְ דֶער וֶועטְשֶׁערֶע, שׁוֹין לַאנְג גֶעשְׁלָאפֶען. מִיר הָאבֶּען זִיךְ גֶעזֶעטְצְט אוֹיפְן גְרָאז עֶרְגִיץ אִין אַ וִוינְקֶעל, לֶעבִּין אַ פְלֵייט.

מִיר זִיטְצֶען בֵּיידֶע, קוּקֶען אַ הִיבְּשֶׁע צַייט אוּנ שְׁוַוייגֶען. אִיטְלִיכֶער פוּן אוּנְז אִיז פַארְטְרַאכְט. מַיין הָארְבַּאטֶע טְהוּט דֶערְנָאךְ אַ זִיפְץ טִיף פוּנֶם הַארְצֶען אוּנ בְּרוּמְט שְׁטִילֶערְהֵייט פַאר זִיךְ זֶעהְר טְרוֹיֶערְדִיג דָאס בֶּעקַאנְטֶע לִידֶעל:

דֶער טַאטֶע הָאט מִיךְ גֶעקוֹילֶעט.

דִיא מַאמֶע הָאט מִיךְ גֶעגֶעסֶען.....

אִיךְ גִיבּ אַ בְּלִיק, טְרֶעהְרֶען גִיסֶען אִיהְר זִיךְ פוּן דִיא אוֹיגֶען. עֶס פְלַאמְט אִיהְר דָאס פָּנִים, זִיא קוּקְט אוֹיף מִיר אוּנ שְׁמֵייכֶעלְט זֶעהְר בֶּעטְרִיבְּט. דִיא כּחוֹת הָאט זִיא מִיר אַרוֹיסְגֶענוּמֶען מִיט אִיהְר קוּק דֶענְסְטְמָאל אוֹיף מִיר. עֶס הָאט מִיר פַארְקְלֶעהְמְט דָאס הַארְץ, גֶעקְלַאפְּט וִויא מִיט הַאמֶערְס אִין דִיא שְׁלֵייפֶען. אִיךְ וֵוייס נִישְׁט וָואס טְהוּט זִיךְ אַזוֹינְס מִיט מִיר אוּנ... צוּם עֶרְשְׁטֶען מָאל חַאפְּט זִיךְ מִיר עֶפִּיס אַלֵיין פוּנְם מוֹיל אַרוֹיס: „נְשָׁמָה מַיינֶע!" הַא, וָואס אִיז דִיר, נְשָׁמָה מַיינֶע?!... אַי, פִּישְׁקֶע, זָאגְט זִיא שְׁטִיל אוּנ וַוארְגְט זִיךְ מִיט טְרֶעהְרֶען, אִיךְ וֶועל עֶס נִישְׁט אוֹיסְהַאלְטֶען. אַי, שְׁטֶעה אִיךְ עֶס אַבִּיסִיל פוּן אִיהְם אוֹיס!—

—פוּן וֶועמֶען? רוּף אִיךְ מִיךְ אָן׳עט אָנְגֶעצוּנְדֶען. פוּן אִיהְם? פוּן דֶעם מַמְזֵר? אַ קְיֵינְק אִיהְם אִין דִיא בֵּיינֶער אַיַאן!

—אַי דוּא זָאלְסְט וִויסֶען, פִּישְׁקֶע, דוּא זָאלְסְט וִויסֶען!...

אִיךְ נֶעהְם זִיא אָן׳עט בַּייא דֶער הַאנְד, בַּיים קָאפּ אוּנ בֶּעט זִיא מִיט טְרֶעהְרֶען אִין דִיא אוֹיגֶען, מִיר אוֹיסְצוּגִיסֶען אִיהְר שְׁוֶוער, בִּיטֶער הַארְץ. זִיא לֵייגְט אַרוֹיף בֵּיידֶע הֶענְד אוֹיפְן פָּנִים, בֵּייגְט זִיךְ אָן׳עט נָאהֶענְט צוּ מִיר אוּנ גִיט מִיר אִיבֶּער אוֹיף אַ צִיטֶערְדִיג קוֹל, מֶעהְר אוֹיף דֶעם ווִינְק, עֶפִּיס אַזוֹינְס, אַז דֶער רוּחַ מֶעג טַאקִי חַאפֶּען דֶעם מַמְזֵר, עֶר זָאל קֵיין תְּחִיַּת־הַמֵּתִים נִישְׁט אוֹיפְשְׁטֶעהֶען!—

19

פִּישְׁקֶע אִיז וַוייטֶער גֶעבְּלִיבֶּען שְׁטִיל עֶפִּיס שְׁטַארְק צוּקָאכְט אוּנ פַארְאוּמֶערְט. אוּנ בִּכְדֵי אִיהְם בֶּערֵיידֶעוֶודִיג צוּמַאכֶען, אַרוֹיסְצוּדֶערְטַאפֶּען בַּייא אִיהְם אַלְסְדִינְג, וָואס מִיר הָאט זִיךְ גֶעגְלוּסְט צוּ־ווִיסֶען הוֹיבּ אִיךְ אִיהְם אָן אוּנְטֶערְצוּהִידֶען, אַבִּיסִיל צוּרֵייצֶען אוּנ טְהוּא אַ זָאג אַזוֹי:

—דוּא הָאסְט נָאךְ גָאר נִישְׁט גֶעזָאגְט, פִּישְׁקֶע, אוֹיבּ דַיין הָארְבַּאטְקֶע אִיז אַ שֵׁיין מֵיידִיל. וָואס קֶען, דַאכְט זִיךְ, אַ הָארְבַּאטְקֶע מֵיידִיל אַזוֹי גֶעפֶעלֶען!

—וָואס הֵייסְט! מַאכְט פִּישְׁקֶע שְׁטַארְק אוֹיפְגֶעבְּרַאכְט. וֶוער רֶעדְט בַּייא אַ יוּדִישֶׁער טָאכְטֶער פוּן שֵׁיינְקַייט! אַז זִיא אִיז שֵׁיין אִיז זִיא זִיךְ פַאר זִיךְ שֵׁיין, וֶועמֶען גֶעהְט עֶס אָן׳עט? דִיא הָארְבַּאטְקֶע אִיז אֶמֶת טַאקִי גָאר נִיט קֵיין מִיאוּסֶע, אַ פָּנִים, אַ קָאפּ מִיט הָאר מָלֵא חֵן, אוֹיגֶען אַ פָּאר הָאט זִיא, נָאר בְּרִילְיַאנְטֶען. נָאר וָואס וָואלְט מִיךְ דֶען אַלְסְדִינְג אָנְגֶעגַאנְגֶען?... עֶפִּיס אַ שָׁאלְטִיק בִּין אִיךְ, אִין זִינֶען צוּהָאבֶּען אַזֶעלְכֶע זַאכֶען, נָאכְצוּלוֹיפֶען שֵׁיינֶע נְקֵבוֹת?...

נַארֶעשְׁקַייטֶען!... מִיךְ הָאט גֶענוּמֶען אִיהְר גוּטְסְקַייט. אִיהְר גוּטְסְקַייט, דָאס רַחֲמָנוּת הָאבֶּען אִיהְרֶם אוֹיף מִיר, וִויא אַ שְׁוֶועסְטֶער אוּנ וִוידֶער צוּרִיק, דָאס רַחֲמָנוּת הָאבֶּען מַיינְס אוֹיף אִיהְר, וִויא אַ בְּרוּדֶער אִין דֶער נוֹיט, אָט וָואס!...

—מֵילָא, וָואס מַאכְט עֶס אוֹיס? רוּפְט זִיךְ אַלְטִיר אָן, וִויא זָאגְט מֶען עֶפִּיס: לָאז זִיךְ זַיין פוּן טַייבֶעל אַבִּי עֶס זָאל הַייסֶען פַייבֶעל... בְּקִיצוּר, הָאט זִיא דִיר אִיבֶּערְגֶעגֶעבֶּען עֶפִּיס אַזוֹינְס. נוּא פִּישְׁקֶע, וָואס-זְשֶׁע אִיז דָאס עֶפִּיס אַזוֹינְס, נוּא, נוּא, נוּא!

אַלְטִיר טְרַייבְּט אוּנְטֶער אוֹיף זַיין שְׁטֵייגֶער. פִּישְׁקֶע הוֹיבְּט אָן אוֹיף זַיין שְׁטֵייגֶער, אִיךְ הֶעלְף אִיהְם אוּנְטֶער, בֶּעסֶער-אוֹיס אוֹיף מַיין שְׁטֵייגֶער אוּנ דִיא מַעֲשֶׂה דֶערְצֶעהְלְט זִיךְ וַוייטֶער אַזוֹי:

—קְנַייפֶּען, הָאבּ אִיךְ שׁוֹין לַאנְג בֶּעמֶערְקְט, וִויא דֶער מַמְזֵר, אַ קֶיינְק אִיהְם אִין דִיא בֵּיינֶע אַיאָן! פְּלֶעגְט קְנַייפֶּען אַ מָאל דִיא הָארְבַּאטֶע נֶעבִּיךְ. אִיךְ הָאבּ גֶעמֵיינְט דָאס זֶענִין זִיךְ גְלַאט אַזוֹי קְנִיפּ פוּן אַ רָשָׁע, וָואס שְׁלָאגְט, פַּיינִיגְט אַ מֶענְשֶׁען נֶעבִּיךְ. נָאר וִויא עֶס הָאט זִיךְ פוּן אִיהְר קְלָאגֶען-זִיךְ דֶערְנָסְטְמָאל פַאר מִיר דֶערְוִויזֶען, זֶענִין דָאס גֶעוֶוען גָאר אַנְדֶערֶע מִינֵי קְנִיפּ. עֶס הָאט גֶעהַאט עֶפִּיס גָאר אַיין אַנְדֶער טַעַם... פֶּע! יֵצֶר-הָרָע קְנִיפּ... דֶער מַמְזֵר פְּלֶעגְט זִיךְ צוּ אִיהְר שְׁטַארְק טְשֶׁעפֶּען. עֶר פְּלֶעגְט זִיא נִישְׁט לָאזֶען צוּרוּה. הָאט עֶר זִיא דֶערְטַאפְּט אַ מָאל עֶרְגֶיץ אַלֵיין, אִיז עֶר צוּ אִיהְר צוּגֶעשְׁטַאנֶען מִיט זִיסֶע רֵייִדֶעלִיךְ, אַזוֹי אוּנ אַזוֹי, גֶערֶעדְט פַאר פַייֶער, פַאר וַואסֶער, צוּגֶעזָאגְט גִילְדֶענֶע בֶּערְג. אוּנ אַז אִיהְם הָאט נִישְׁט גֶעהָאלְפֶען מִיט גוּטֶען הָאט עֶר אָנְגֶעהוֹיבֶּען מִיט בֵּייזֶען, גֶעמַאכְט אַ מוֹרָא, עֶר וֶועט אִיהְר פַארְבִּיטֶערֶען דָאס לֶעבֶּען, אַרוֹיסְלָאזֶען אוֹיף אִיהְר אַ שְׁלֶעכְטֶען רוּף אוּנ אִיהְר טָאן צוּם טוֹיט, אוּנ דֶערְבֵּייא טַאקִי זִיךְ גֶעפְּרִיפְט אַ חַאפּ טָאן זִיא מִיט גְוַואלְד. גֶעעֶנְדִיגְט הָאט זִיךְ עֶס גֶעוֶוענְטְלִיךְ דֶערְמִיט, וָואס זִיא פְלֶעגְט זִיךְ אוֹיסְרַייסֶען פוּן זַיינֶע הֶענְד, אִיהְם דֶערְלַאנְגֶען אַ מָאל, נָאךְ אַ זֶעטְץ אִין בּוֹיךְ. אַז דֶער רוּחַ הָאט אִיהְם גֶענוּמֶען. עֶר פְלֶעגְט עֶס אִיהְר בֶּעצָאהְלֶען דֶערְנָאךְ מִיט פְּרַאצֶענְט, זִיא פַּיינִיגֶען מִיט אַרְבֵּייט אוּנ אוֹיסְרַייסֶען אִיהְר שְׁטִיקֶער פְלֵייש. שְׁפֶּעטֶער אַבִּיסִיל הָאט דָאס אֵייגֶענֶע טַאקִי זִיךְ אָנְגֶעהוֹיבֶּען וִוידֶער אוֹיף דָאס נַייא. וַוייטֶער מִיט גוּטֶען, וַוייטֶער מִיט בֵּייזֶען, וָואס מֶעהְר זִיא הָאט אִיהְם גֶעוִוויזֶען, אִיז עֶר אַלְץ מֶעהְר צוּ אִיהְר צוּגֶעשְׁטַאנֶען אוּנ פַארְבַּייגֶעהֶענְדִיג אַ מָאל פְלֶעגְט עֶר זִיא פַאר מֶענְשֶׁען אַ טָארְקֶע טָאן, קְלָאמְפֶּערְשְׁט אוּמְגֶערֶען, אוֹיךְ דֶערְלַאנְגֶען אַ קְנִיפּ, גְלַאט אַזוֹי זִיךְ.

אַזֶעלְכֶע מִיאוּסֶע מַעֲשִׂיוֹת מִיט אִיהְם הָאט זִיךְ גֶעמַאכְט זֶעהְר אָפְט, וָואס אִיךְ וִויל זֵייא פַאר דֶעם מוֹיל נִישְׁט בְּרֵיינְגֶען. נָאר דִיא נֶעכְטִיגֶע אִיז גֶעוֶוען פֶּע, פֶּע, אַ שְׁרֶעק! נֶעכְטֶען בַּייא נַאכְט נָאךְ דֶער בֵּייזֶער מְהוּמָה אִין הֶקְדֵשׁ, אַז דֶער גַאנְצֶער עוֹלָם דָארְט הָאט שׁוֹין גֶעשְׁלָאפֶען אוּנ זִיא, דִיא הָארְבַּאטֶע נֶעבִּיךְ, הָאט אַיינְגֶעהֵייקֶערְט אִין צֶעהְנְטֶען.

נִישְׁט וַוייט פוּן דֶער טִיהְר, אִין אַ ווִינְקֶעלֶע אוֹיךְ גֶעדְרֶעמֶעלְט, וֶועקְט זִיא פְּלוּצְלִים-אוֹיף עֶפִּים אַ שׁוּשֶׁקֶען אִיהְר אִין אוֹיעֶר אַרַיין. דָאס אִיז גֶעוֶוען דֶער מַמְזֵר. דִיר נֶעבִּיךְ אִיז שְׁלֶעכְט דָא צוּלִיגֶען, רֶעדְט עֶר צוּ אִיהְר מִיט רַחֲמָנוּת, קוּם, אִיךְ הָאבּ פַאר דִיר זֶעהְר אַ גוּט אָרְט וואוּ דוּא וֶועסְט קֶענֶען זִיךְ אַבִּיסִיל אוֹיסְרוּהֶען נֶעבִּיךְ. זִיא דַאנְקְט אִיהְם זֶעהְר שֵׁיין פַאר זַיין גוּט הַארְץ אוּנ בֶּעט אִיהְם, צוּגֶעהֶען אִין זַיין רוּה אַרַיין. עֶר הוֹיבְּט-אָנ׳עט זַיינֶע אָנְשְׁטֶעלֶען אַזוֹי אוּנ אַזוֹי. עֶר גִיט אִיהְר אוֹיךְ אָנְצוּהֶערֶענִישׁ פוּן מִיר, אַז עֶר וַוייסְט נִישְׁקְשָׁה אִיהְר מְחוּתָּנָהשַׁאפְט מִיט מִיר... עֶר שְׁרֶעקְט זִיא, אַז קַייֶען וֶועט זִיא פוּן אִיהְם דִיא עֶרְד אוּנ מִיר וֶועט עֶר דֶערְגֶעהֶען דֶעם עֶק. דֶער רוּחַ נֶעהְמְט אִיהְם, דֶעם מַמְזֵר, אוּנ מַאכְט אוֹיס אִיהְם אַ חַיָה-רָעָה אוּנ אַ לֶעמֶעלֶע צוּגְלַייךְ אִין אֵיין צַייט. עֶר אִיז גוּט, עֶר אִיז שְׁלֶעכְט, עֶר וֶוערְד אַ שֵׁייגֶעץ אוּנ... חַאפְּט אַ טְרַאךְ אִין בַּאק, אַז דִיא צֵיין פַאלֶען אִיהְם שִׁיעֶר נִישְׁט אַרוֹיס. עֶס צוּשְׁפִּילְט זִיךְ אִין אִיהְם דִיא רְצִיחָה, עֶר טְהוּט זִיא אַ נֶעהְם וִויא אַ גַזְלָן אוּנ גִיט זִיא אַ שְׁלַיידֶער אִין הוֹיז אַרַיין. וָואס וַוייטֶער אִיז גֶעוֶוען, וַוייסְט אִיהְר דָאךְ שׁוֹין.

נָאכְדֶעם וָואס דִיא הָארְבַּאטֶע נֶעבִּיךְ הָאט מִיר אִיבֶּערְגֶעגֶעבֶּען דֶערְנָסְטְמָאל, זִיצֶענְדִיג מִיט מִיר אוֹיפְן גְרָאז, בִּין אִיךְ אַ הִיבְּשֶׁע צַייט גֶעבְּלִיבֶּען וִויא דֶערְשְׁלָאגֶען, אָהְן לָשׁוֹן. נָאר אִינְוֶוענִיג הָאט עֶס מִיךְ גֶעצוּפְּט, גֶעגֶעסֶען וִויא אַ וָוארֶעם. עֶס הָאט מִיךְ גֶעגֶעסֶען אַ בְּרֶענֶענְדִיג גֶעפִיהְל פוּן כַּעס אוֹיף דֶעם מַמְזֵר, אַ הֵיים-זוּדִיג גֶעפִיהְל פוּן רַחֲמָנוּת אוֹיף אִיהְר נֶעבִּיךְ אוּנ נָאךְ עֶפִּים אַזֶעלְכֶעס גָאר אָהְן אַ נָאמֶען, וָואס הָאט מִיךְ גֶעצוֹיגֶען, גֶעצוֹיגֶען... אוּנ אָנְגֶעחַאפְּט בַּיים הַארְצֶען. פְּלוּצְלִים הָאט עֶס מִיר גֶעגֶעבֶּען אַ שְׁטַארְקֶען צִיה, אַזוֹי אַז דָאס הַארְץ אִיז מִיר שִׁיעֶר נִישְׁט אַרוֹיסְגֶעפַאלֶען, אִיךְ נֶעהְם זִיא אָן בַּייא דֶער הַאנְד, וָואס אִיז נָאךְ גֶעלֶעגֶען אוֹיף אִיהְר פָּנִים אוּנ טְהוּא אַ זָאג עֶפִּים נִישְׁט מִיט מַיין קוֹל:

—נְשָׁמָה מַיינֶע! דָאס לֶעבֶּען וֶועל אִיךְ פַאר דִיר אַוֶועקְגֶעבֶּען.

—אָךְ, פִּישְׁקֶע! זָאגְט זִיא מִיט אַ זִיפְץ, טְהוּט זִיךְ אַ רִיק נֶעהֶנְטֶער צוּ מִיר אוּנ שְׁפַּארְט אָן דֶעם שְׁטֶערֶען מִיר אוֹיפְן אַקְסֶעל.

עֶס וֶוערְד מִיר עֶפִּים לִיכְטִיג אִין דִיא אוֹיגֶען, וַוארְם מְחַיֶה אִין אַלֶע מַיינֶע גְלִידֶער. אִיךְ הֶער אוּנ גֶעהְם זִיא אַיין וִויא אַ גֶעטְרַייֶע שְׁוֶועסְטֶער מִיט גוּטֶע וֶוערְטֶער. טְרַייסְט זִיא: נִישְׁקְשָׁה, גָאט וֶועט הֶעלְפֶען! אוּנ שְׁוֶוער אִיהְר, אַז אֵייבִּיג וֶועל אִיךְ אִיהְר זַיין אַ גֶעטְרַייֶער בְּרוּדֶער. זִיא קוּקְט מִיר אַרַיין אִין דִיא אוֹיגֶען, טְהוּט דֶערְנָאךְ אַ זִים שְׁמֵייכֶעלֶע אוּנ זָאגְט, אַרָאפְּלָאזֶענְדִיג דֶעם קָאפּ:

—אִיךְ וַוייס נִישְׁט פַאר וָואס, פִּישְׁקֶע! מִיר אִיז אַצִינְד עֶפִּים גוּט אוֹיפְן הַארְצֶען. עֶס גְלוּסְט זִיךְ מִיר לֶעבֶּען...

אַ הִיבְּשֶׁע צַייט הָאבֶּען מִיר אַוֶועקְגֶעשְׁמֵייעֶסְט מִיט אַ גְרִינְג הַארְץ אוּנ זִיךְ גֶעמַאכְט הָאפְנוּנְגֶען, וִויא גָאט קֶען הֶעלְפֶען. מִיר זָאלֶען נָאךְ אַ מָאל אוֹיפְגֶעריכְט וֶוערֶען אַזוֹי וִויא

מיר ביידע ווינשען. פלוצלים הערט זיך נישט ווייט פון אונז, אַביסיל אין דער זייט, עפּיס אַ קלאַפּען. איך קוק מיך אַרום, לאָז מיך געהען פּאַמעליך, עטליכע טריט האָרט לעבין דעם פּלייט אין שאָטען און דערזעה אויף יענער זייט געסיל אַקעגען עפּיס אַ געשטאַלט פון אַ מענשען, וואָס באַבּרעט זיך איבער אַ קעלער. עפּיס האָט עס מיך אינוועניג געטראָגען, געשטופּט ווייטער אויף אַ פּאָר טריט, גוט צוקוקענדיג זיך און... אַ קיינק איהם אין דיא ביינער אַיאַן! דאָס איז געווען דער ממזר. ער דרעהט אָפּ דאָס שלעסעל און ווערד באַלד פאַרשווינדען אין קעלער אַריין, אַרויסצונעהמען אַלסדינג, וואָס מען שטעלט געוועהנטליך אַראָפּ אַהין אויף שבת. וויא אַ בּליטץ לויפט אין מיר דורך אַ געדאַנק: פּישקע! אַצינד זייא זיך אין איהם נוקם פאַר דיר און פאַר דער האָרבּאַטע געביך. אַצינד האָסט-דוא צייט, גיכער מאַך צו דיא טיהר פונם קעלער און לאָז ער ליגען דאָרט געפאַנגען וויא אַ בער אין דער גרוב, ביז מען וועט איהם מאָרגען דערטאַפּען, איהם ברעכען אַ ביין און געבען זיין פּסק. ערשט דענסטמאָל האָב איך געפיהלט דעם טעם פון נוקם זיך זיין, וויא גוט, וויא געשמאַק דאָס איז. עס האָט אין מיר געקאָכט דאָס בלוט און איך בין געווען דול וויא אַ שכור. צולויפען צום קעלער, אַ נעהם טאָן דיא טיהר און צומאַכען זיא מיט אַ קלאַפּ דאָס האָט נישט געדויערט קיין סך צייט. אַצינד ליג דאָ בעגראָבען וויא אַ הונט! זאָג איך אַליין צו מיר מיט אַ לעבעלע. טהוא אַ נעהם דיא קלאַמקע און וויל פאַרשטעקען, דער סקאָבעל אָבער איז אָפּגעבייגען אין דער זייט. איך ציה, שלעפּ, אומזיסט! עס שטעהט נישט צו. איך טהוא מיר אָן אַ כח, דערלאַנג אַ ציה מיט ביידע הענד און אָט, אָט האַלט עס שוין אויף אַ שטיינער פּלוצלים טהוט זיך איין עפּען מיט אימפּעט דיא טיהר פון אַ געזונטען שלעפּ אינוועניג און איך פליה אַריין אין קעלער, אָנשלאָגענדיג זיך מיט דעם ממזר דאָרט אויפן טרעפּיל. — אַזוי, ר׳ פישיל! מאַכט דער ממזר, נאָכדעם וויא מיר זענין געשטאַנען אַ ווײלע איינער אַקעגען דעם אַנדערען שטיל. דאָס האָסט-דוא מיט דיין כבוד אַליין זיך דאָ געפּאַרעט מיט דער טיהר און געוואָלט צוליב מיר מחלל שבת זיין! זעהר אָנגעלייגט חלעבין. קום, קעטצעלע, אַביסיל אַראָפּ אונטען און לאָמיך דיך חאַטש אַביסיל מכבד זיין... ער טהוט מיך אַ שטופּ פון דיא טרעפּ אַראָפּ, איך ברעך שיער נישט האַלז און געניק און ציה מיך אוים אויף דער ערד. אַצינד, מקבל מיינער, נאַ דיר דערווייל איין אויפגאָב, דערלאַנגט ער מיר אַ גוטען זעטץ אין ריקען, וועסט שוין נישט קראַנק זיין צו-וואַרטען אַביסיל ביז איך וועל פאַרנעהמען צו מיר אין טאָרבעלע דאָס געבראָטענע היהנדעל, דעם פאַלימעשיק פיש מיט דעם שיסעל פּעטשע, וואָס איך האָב אין איילעניש איבער דיר דאָ איבערגעלאָזט. עס האָט נישט געדויערט קיין רגע גיט ער מיר ווייטער אַ זעטץ. צייל, פּישקע! זאָגט ער. נישט איינס, נישט צווייא, נישט דרייא, פיער, פינף... דאָס האָסט-דוא דיר פאַר מיר. אַצינד לייג איך דיר אַ קנייטיל פאַר דער האָרבּאַטער. צייל פּישקע!

נִישְׁט נַיין, נִישְׁט צֶעהֶען... וָואס אִיז דָאס פַאר אַ גַאנְג אַרוּמְשְׁלֶעפֶּען זִיךְ מִיט אַ מֵיידִיל בַּייא-נַאכְט אִין פַארְבָּארְגֶענֶע עֶרְטֶער! – נִישְׁט צְוֶועלְף, נִישְׁט דְרַייצֶעהְן... אִיךְ הָאבּ דִיךְ, נִישְׁקָשֶׁה, גֶעזֶעהֶען פְרִיהֶער, אַרוּמְשְׁפַּאצִירֶענְדִיג מִיט אִיהְר אִין הִינְטֶערְגֶעסֶעלִיךְ... נִישְׁט זֶעכְצֶעהֶען, דַאכְט זִיךְ, נִישְׁט זִיבֶּעצֶעהְן. עֶס הָאט אִין מִיר זִיךְ אָנְגֶעצוּנְדֶען דָאס בְּלוּט פוּן זַיינֶע לֶעצְטֶע וֶוערְטֶער. מַמְזֵר! טְהוּא אִיךְ אַ גֶעשְׁרֵייא, דוּא בִּיסְט נִישְׁט וֶוערְטְה צוּגֶערָמְאהֶנֶען אִיהְר נָאמֶען. שְׁפְּרִינְג דֶערְבַּייא טַאקִי גֶעשְׁווִינְד אוֹיף אוּנ עֶס-זִיךְ אִין אִיהְם אַיין מִיט דִיא צֵיין. סְ'אִיז אַ מִלְחָמָה! אִיךְ מִיט דִיא צֵיין, עֶר מִיט דִיא הֶענְד. בֵּיידֶע הָאבֶּען זִיךְ שְׁרֶעקְלִיךְ פַּיינְט אוּנ אֵיינֶער דֶעם אַנְדֶערֶען וִויל מַאכֶען דֶעם טוֹיט. עֶר רַייסְט מִיךְ מִיט כֹּחַ פוּן זִיךְ אַוֶועק, הַאלְט מִיךְ שְׁטַייף אִין דִיא הֶענְד, קְוֶועטְשְׁט מִיךְ, אַ שְׁרֶעק, אוּנ טְהוּט מִיט מִיר דֶערְנָאךְ אַ וָוארְף וַוייט פוּן זִיךְ, וִויא מִיט אַ מְיַאטְשִׁיק. בֶּענְשׁ גוֹמֵל, זָאגְט עֶר, וָואס מִיט חֶסֶד. וָואס מִיר קוּמְט עֶפִּים נִישְׁט אוֹיס, דִיךְ דָא צוּ בַּעַל-דָבָרְן, בְּלַייבּ דָא פִּישֶׁעלֶע זִיךְ אוֹיסְרוּהֶען בִּיז מָארְגֶען. אָנְשְׁטָאט דִיא גֶעפִילְטֶע פִּישׁ וֶועלֶען זִייא מָארְגֶען הָאבֶּען אַ לֶעבֶּעדִיג פִּישֶׁעלֶע... אַ גוּטֶע נַאכְט! וָואס זָאגְסְט דוּא אָן עֶפִּים צוּם וַוייבּ? זִיא וֶועט נָאךְ הַיינְט בֶּעקוּמֶען דֶעם גְרִים... מִיט דִיא דָאזִיגֶע וֶוערְטֶער גֶעהְט עֶר אַוֶועק אוּנ פַארְמַאכְט דִיא טִיהְר.

דִיא עֶרְשְׁטֶע זַאךְ מַיינֶע, אַז אִיךְ בִּין צוּ זִיךְ גֶעקוּמֶען, אִיז גֶעוֶוען צוּגֶעהְן צוּ דֶער טְהִיר. אִיךְ רַיים זִיא אוּנ רַיים, אוּמְזִיסְט דִיא מִיה, זִיא אִיז גוּט פַארְשְׁטֶעקְט פוּן דְרוֹיסֶען, אִיךְ וֵוייס נִישְׁט, וָואס צוּטָאן. קְלַאפֶּען שְׁטַארְק הָאבּ אִיךְ מוֹרָא, מֶען זָאל נִישְׁט דֶערְהֶערֶען אוּנ אַזוֹי בְּלַייבֶּען אִיז אוֹיךְ שְׁלֶעכְט. אִיךְ שְׁטֶעה אוּנ דֶער קָאפּ דְרֶעהְט זִיךְ מִיר פַאר שְׁרֶעק, פַאר כַּעַס, פַאר וֶועהְטִיג אוּנ יְסוּרִים פוּן דִיא פְרִישֶׁע קְלֶעפּ. אִיךְ גֶעה אַרָאפּ פוּן דִיא טְרֶעפּ, טְהוּא מִיךְ אַ וָוארְף אוֹיף דֶער עֶרְד אוּנ לִיג אִין אֵיינֶע צָרוֹת. נָאר דֶער גֶעדַאנְק וָואס מָארְגֶען וֶועט דָא מִיט מִיר זַיין, וִויא מֶען וֶועט מִיר מַאכֶען דֶעם גוּטֶען „בָּרוּךְ הַבָּא" אוּנ זִיךְ צוּנוֹיפְלוֹיפֶּען אָנְקוּקֶען דֶעם גַנָב, עֶס וֶועט הֵייסֶען, מֶען הָאט מִיךְ גֶעחַאפְּט, מִיט טוֹיזֶענְט אוֹיסְגֶעטְרַאכְטֶע מַעֲשִׂיוֹת דֶערְצוּ, וֶוער אִין גָאט גְלוֹיבְּט וֶועט מִיךְ שְׁלָאגֶען אוּנ עֶס וֶועט נִישְׁט הֶעלְפֶּען פוּן מַיין זַייט קֵיין שׁוּם תִּירוּץ – אָט דֶער דָאזִיגֶער גֶעדַאנְק הָאט מִיר גֶעעֶנְגְבֶּערְט אִין קָאפּ וִויא מִיט אַיין עֶנְגְבֶּער אוּנ מִיךְ נִישְׁט גֶעלָאזְט אַיינְלִיגֶען. גָאר אִין מִיטֶען-דְרִינֶען דַאכְט זִיךְ מִיר, וִויא עֶס דְרַאפֶּעט זִיךְ עֶפִּים אוֹיף מִיר. אִיךְ שְׁטְרֶעק אוֹיס דִיא הַאנְד אוּנ חַאפּ-אָנ'עֶט אַ שְׁטֶעשֶׁער, וָואס גְלִיטְשְׁט מִיר זִיךְ פְלִינְק אַרוֹיס פוּן צְווִישֶׁן דִיא פִינְגֶער מִיט אַ פִּישְׁטְשׁ. אִיךְ שְׁפְּרִינְג-אוֹיף פַאר שְׁרֶעק, עֶס וֶוערְד מִיר נִישְׁט גוּט אוּנ עֶס בֶּעשְׁלָאגְט מִיךְ אַ קַאלְטֶער שְׁוֵויס. הַאלְטֶענְדִיג זִיךְ קוּים אוֹיף דִיא פִּים טַאפּ אִיךְ אָנ-עֶט אִין דֶער פִינְצְטֶער אַ קַאלְטֶע, פַייכְטֶע וַואנְד, צוּ וֶועלְכֶער אִיךְ רִיק מִיךְ צוּ. אִיךְ שְׁטֶעה אַזוֹי אָנְגֶעשְׁפַּארְט אִין דֶער וַואנְד אוּנ טְרַאכְט מִיט אַ בִּיטֶער הַארְץ: רִבּוֹנִי שֶׁל עוֹלָם, וָואס אִיז דָאס פַאר אַ לֶעבֶּען? פַאר

וָואס שְׁטְרָאפְסְט-דוּא מִיךְ אַזוֹי? וָואלְט דֶען נִישְׁט בֶּעסֶער גֶעוֶוען פַאר מִיר, פַאר דֶער וֶועלְט, אַז אִיךְ זָאל גָאר נִישְׁט גֶעוֶוען גֶעבּוֹירֶען וֶוערֶען? פַאר וָואס קוּמְט מִיר עֶס אַזוֹי... אַזוֹי מִיךְ צוּבְּעלֵיידִיגֶען? — בַּייא דֶעם רָאזִינֶען גֶעדַאנְק בְּרֶעכְט מִיר דָאס הַארְץ אוּנ אִיךְ בֶּעוַואשׁ מִיךְ מִיט טְרֶעהְרֶען. עֶס וֵויינְט זִיךְ מִיר אוּנ עֶס טְרַאכְט זִיךְ: רִבּוֹנִי שֶׁל עוֹלָם, וואו בִּיסְט-דוּא?! אִיךְ בְּלֵייבּ דֶערְנָאךְ שְׁטֶעהֶען דֶערְשְׁלָאגֶען, נִישְׁט צוּ-ווִיסֶען וָואס מִיט מִיר טְהוּט זִיךְ, עֶפִּיס וִויא אַ גוֹלֶם. פְּלוּצְלִים גִיט אַ סְקְרִיפּ דִיא טִיהְר, אַ שְׁמָאלֶער לִיכְטִיגֶער פַּאס שַׁיינְט אַרַיין מִיר פַאר דִיא אוֹיגֶען אוּנ עֶס הֶערְט זִיךְ טְרִיט, וִויא עֶמִיצֶער גֶעהְט שְׁטִיל אוֹיף דִיא טְרֶעפְּלִיךְ. דִיא הָאר שְׁטֶעלֶען זִיךְ מִיר קַאפּוֹיר פַאר שְׁרֶעק, אָט, אָט טְהוּט מֶען מִיךְ אַ חַאפּ אוּנ מֶען רֶעכֶענְט זִיךְ מִיט מִיר אָפּ וִויא מִיט אַ גַנָב. אוּנ וִויא אִיךְ שְׁטֶעה אַזוֹי אִין שְׁרֶעק אִין צִיטֶערְנִישׁ, הַאלְטֶענְדִיג אַרָאפְּגֶעלָאזֶען דֶעם קָאפּ הָארְךְ אִיךְ וִויא מֶען רוּפְט שְׁטִילֶערְהֵייט מִיךְ בַּיים נָאמֶען: פִּישְׁקֶע, פִּישְׁקֶע, אוּנ טַאקִי בַּאלְד דֶערְזֶעה אִיךְ לֶעבִּין מִיר זִיא, דִיא הָארְבַּאטֶע. אִיךְ וֶוער לֶעבֶּעדִיג אוּנ טְהוּא אַ גֶעשְׁרֵייא פַאר גְרוֹים פְרֵייד. שַׁא! מַאכְט זִיא אָנְגֶעהְמֶענְדִיג מִיךְ בַּייא דֶער הַאנְד, קוּם גִיכֶער אַוֶועק פוּן דַאנֶען. — נְשָׁמָה, דוּא הָאסְט מִיךְ דֶערְהַאלְטֶען בַּיים לֶעבֶּען! שְׁרַייא אִיךְ, שְׁטַארְק צוּמִישְׁט פַאר שִׂמְחָה אוּנ — אִיךְ בִּין זִיךְ מוֹדֶה, צוּם עֶרְשְׁטֶען מָאל, אוּנְטֶען אִין קֶעלֶער — טְהוּא אִיךְ אִיהְר אַ קִישׁ... אִיךְ פְרֶעג זִיא, וִויא אַרוּם זִיא הָאט זִיךְ אַהֶער גֶענוּמֶען? זִיא אָבֶּער בֶּעט מִיךְ שְׁוַויינֶען, דֶערְמָאהְנְט מִיךְ אַז מִיר גֶעפִינֶען זִיךְ בַּייא נַאכְט אִין אַ פְרֶעמְדֶען קֶעלֶער. קוּם גִיכֶער, וֶועסְט ווִיסֶען אַלְסְדִינְג אַבִּיסִיל שְׁפֶּעטֶער. אַזוֹי זָאגְט זִיא אוּנ פִיהְרְט מִיךְ בַּייא דֶער הַאנְד אַרוֹים אוֹיף דֶער גַאס.

גֶעהֶענְדִיג אוֹיפְ'ן וֶועג, הָאט זִיא מִיר עֶס דֶערְקְלֶעהְרְט גָאר פָּשׁוּט אַזוֹי: אִין עֶטְלִיכֶע רֶעג אַרוּם נָאךְ מַיין אַוֶועקְגַאנְג הָאט אִיהְר עֶפִּיס דָאס הַארְץ גֶעזָאגְט ס'אִיז נִישְׁט גְלַאט, מֶען בֶּעדַארְף גֶעהְן זֶעהֶען וואו אִיךְ בִּין. זִיא קוּמְט צוּ בִּיז צוּם עֶק פוּנֶם פְלֵייט, קוּקְט אִין אַלֶע זַייטֶען אוּנ דֶערְזֶעהְט אוֹיף יֶענֶער זַייט גַאס אַקֶעגֶען שְׁטֶעהְט עֶמִיצֶער אַיינְגֶעבּוֹיגֶען לֶעבִּין אַ דֶעבֶּעל אוּנ בָּאבְּרֶעט זִיךְ עֶפִּיס. טְרַאכְטֶענְדִיג אַז דָאס בִּין אִיךְ, לָאזְט זִיא זִיךְ גֶעהְן וַוייטֶער אוּנ צוּקוּמֶענְדִיג נָאהֶענְט הָארְכְט זִיא עֶפִּיס וֶוערְטֶער: „אַצִינְד ר' פִישִׁיל, לִיג דָא אִין קְרֶיינְק וִויא אַ הוּנְד, ס'אִיז שׁוֹין גוּט פַארְשְׁטֶעקְט, נִישְׁקָשָׁה." עֶס וֶוערְד אִיהְר טוּנְקֶעל אִין דִיא אוֹיגֶען אוּנ זִיא בְּלֵייבְּט שְׁטֶעהֶען פַארְדוּלְט. פְלוּצְלִים וַואקְסְט פַאר אִיהְר אוֹיס דֶער מַמְזֵר, טְהוּט זִיא אַ קְנִיפּ אוּנ מַאכְט דֶערְבַּייא מִיט אַ שְׁמֵייכֶעלֶע: גוּט שַׁבָּת, סְקָאמְזִיל קוּמְט רֶעבִּיצִין! אַ שֵׁיין מֵיידֶעלֶע, נִישְׁקָשָׁה! שְׁלֶעפְּט זִיךְ בַּייא נַאכְט אַרוּם אִיבֶּער דִיא גַאסֶען אוּנ נָאךְ קְלָאמְפֶּערְשְׁט פְרוּם... אַ הֵיים גֶעה חֲצוּפָה, הִילְטַייקֶע אֵיינֶע! עֶר טְהוּט זִיא אַ שְׁטוּפּ מִיט דֶער קְנִיעֶ אִין רִיקֶען אוּנ זִיא מוּז מִיט אִיהְם גֶעהֶען, נִישְׁט צוּרֵיידֶען-קֵיין וָוארְט. אוֹיפְן וֶועג קוּקְט עֶר זִיךְ אַלֶץ אַרוּם, אִיבֶּערְלֵייגֶענְדִיג דִיא פוּל אָנְגֶעשְׁטָאפְּטֶע טָארְבֶּע פוּן אֵיין אַקְסֶעל אוֹיפְן אַנְדֶערֶען. פַארְגֶעסְט נִישְׁט דֶערְבַּייא אוֹיךְ צוּשְׁפֶּעטֶען אוּנ צוּמַאכֶען מִיט אִיהְר זַיינֶע

אָנְשְׁטֶעלֶען. זִיא גֶעהְט נֶעבִּיךְ שְׁטַארְק פַארְאוּמֶערְט, פַארְזָארְגְט. זִיא וֵוייסְט, אַז אִיךְ גֶעפִין מִיךְ אִין אַ שְׁלֶעכְטֶער לַאגֶע אוּנ אוּמְמֶעגְלִיךְ מִיר צוּהֶעלְפֶען, אַז דֶער מַמְזֵר הַאלְט זִיא לֶעבִּין זִיךְ אוּנ לָאזְט פוּן אִיהְר קֵיין אוֵיג נִישְׁט אָפּ. פְּלוּצְלִים גִיבֶּען זִיךְ אַ וַוייז אַ קוּמְפַּאנִיֶע יוּדֶען, וָואס גֶעהֶען פוּן אַ בֶּן-זָכָר לֶעבֶּעדִיג, פְרֶעהְלִיךְ אוּנ רֵיידֶען, לַאכֶען הוֵיךְ אוֵיף אַ קוֹל, וִויא דֶער שְׁטֵייגֶער פוּן יוּדִישֶׁע קִינְדֶער. מֶען לַאכְט עֶפִּים פוּן אֵיינֶעם, וָואס הָאט זִיךְ פַארְגֶעסֶען אוּנ גֶעטְרָאגֶען דָאס פַאטְשֵׁיילְכֶען אוּם שַׁבָּת. דֶער מַמְזֵר נֶעהְמְט זִיךְ גֶעשְׁוִוינְד אִין דֶער זַייט, דְרֶעהְט זִיךְ אִין אַיילֶענִישׁ אוּנ חַאפְּט זִיךְ אַרַיין אִין אַ שְׁמָאל גֶעסֶעל. מַיין הָארְבַּאטֶע חַאפְּט דֶערְוַוייל אוֵיךְ, אַנְטְלוֹיפְט אִין דֶער אַנְדֶערֶער זַייט אוּנ וֶוערְד אַנְטְרִינֶען.

עֶס פֶערְשְׁטֶעהְט זִיךְ, זִיא לוֹיפְט גֶעשְׁוִוינְד מִיךְ אַרוֹיסְצוּנֶעהְמֶען פוּן דֶער קְלֶעהְם. נָאר שְׁטֶעלְט אַייךְ פִיר אִיהְר הַארְצְוֶועהְטִיג, אַז זִיא פַארְדְרֶעהְט זִיךְ לוֹיפֶענְדִיג אִין גֶעסְלִיךְ אוּנ קֶען נִישְׁט טְרֶעפֶען צוּם אָרְט, וואוּ מִיר זֶענִין פְרִיהֶער גֶעוֶועסֶען! זִיא וֵוייסְט, אַז אִיךְ בִּין אִין אַ גְרוֹיסֶער סַכָּנָה, מֶען בֶּעדַארְף מִיךְ גִיכֶער בֶּעפְרַייֶען, אֵיין רֶגַע אִיז אַצִינְד טְהַייֶער אוּנ דָא דְרֶעהְט זִיא זִיךְ אוּנ וֵוייסְט נִישְׁט צוּ מִיר דֶעם וֶועג!... אַ הִיבְּשֶׁע צַייט הָאט אַזוֹי גֶעדוֹיֶערְט, בִּיז גָאט הָאט גֶעהָאלְפֶען, זִיא הָאט גֶעפוּנֶען דֶעם קֶעלֶער אוּנ מִיךְ בֶּעפְרַייט.

מִיר גֶעהֶען אַזוֹי בֵּיידֶע אוּנ רֵיידֶען מִיט אַ פְרֶעהְלִיךְ גֶעמִיטְה. אִיךְ אִיהְר: נְשָׁמָה מַיינֶע! דוּא בִּיסְט מִיר הַיינְט בַּייגֶעשְׁטַאנֶען אִין דִיא נוֹיטֶען. אוּנ זִיא מִיר: פִּישֶׁקֶע! דוּא הָאסְט מִיךְ גֶעדִינְט וִויא אַ בְּרוּדֶער נֶעכְטֶען. גֶעדֵיינְקְסְט דוּא, דָארְט אִין הוֹיז, בַּייא נַאכְט, נֶעכְטֶען... נָאר נִישְׁט וַוייט שׁוֹין פוּנֶם הֶקְדֶשׁ בֶּעפַאלְט אוּנְז אַ מָרָה-שְׁחוֹרָה אוּנ עֶס נֶעהְמְט אוּנְז אָפּ דָאס לָשׁוֹן. דָאס הַארְץ הָאט אוּנְז גֶעזָאגְט, אַז מִיר גֶעהֶען נִישְׁט אוֵיף קֵיין גוּטְס, עֶפִּים גְלַאט וֶועט שׁוֹין דִיא הַיינְטִיגֶע נַאכְט אַזוֹי נִישְׁט אָפְּלוֹיפֶען.

אֵיין הֶעלְפְט טוּיֶער פוּנֶם הֶקְדֶשׁ אִיז גֶעוֶוען צוּגֶעמַאכְט, דִיא אַנְדֶערֶע הֶעלְפְט אַבִּיסִיל אָפֶען, אַזוֹי אַז אִין דֶעם הוֹיז הָאט פוּן דֶער גַאס אַרַיינְגֶעשַׁיינְט אַ לִיכְט. צוּקוּמֶענְדִיג צוּם טוּיֶער שְׁטֶעלֶען מִיר זִיךְ אַ וַויילֶע אַנִידֶער מִיט אַ פַארְקְלֶעמְט הַארְץ, דֶערְנָאךְ נֶעהְם אִיךְ מִיךְ צוּם עֶרְשְׁטֶען אַרַיינְצוּגֶעהֶען שְׁטִיל. קוּים שְׁטֶעק אִיךְ אַרַיין דֶעם קָאפּ אִין הוֹיז דֶערְזֶעה אִיךְ, כִּמְעַט טַאקִי אִין דֶעם טוּיֶער, דֶעם מַמְזֵר, וִויא עֶר זִיצְט זִיךְ אָנְגֶעלֶעהְנְט מִיט מַיין וַוייבּ, פְרֶעסֶען פוּן דֶער טָארְבֶּע אוּנ טְהוּעֶן זִיךְ וְואוֹיל. דֶער מַמְזֵר שׁוּשְׁקֶעט אִיהְר עֶפִּים אִין אוֹיֶער אַרַיין אוּנ וֶוערְד בַּאלְד וִויא אוֹיסְגֶעטְרִיקֶענְט. זִיא שְׁטֶעהְט אוֵיף אִין אֵיין כַּעַס אוּנ חַאפְּט זִיךְ אוֵיף מִיר אַרוֹיף מִיט אַ מוֹיל: דוּא אַזוֹינֶער אוּנ אַזוֹינֶער, אִין דַיין טַאטֶענְס טַאטֶען אַרַיין! דוּא וֶועסְט עֶס בַּייא מִיר דִיא גַאנְצֶע נֶעכְט מִיט אַזַא הִילְטַייקֶע, אַזַא דְרַאבְּקֶע אַרוּמְשַׁארְלַאטַאנֶעוֶוען! דוּא מֵיינְסְט אֶפְשַׁר, אִיךְ וֵויים נִישְׁט דַיינֶע מִיאוּסֶע גֵיינְג? אִיךְ וֵויים נִישְׁקָשֶׁה אַלְסְדִינְג שׁוֹין לַאנְג אוּנ שְׁטִיק גֶעבִּיךְ אִין זִיךְ, הָאבּ אַ פַארְפוֹילְטֶע גַאל. אַזוֹי דַאנְקְסְט דוּא עֶס מִיר אָפּ פַאר מַיין גוּטְסְקַייט, וָואס אִיךְ הָאבּ דִיךְ אַרוֹיסְגֶעפִיהְרְט אִין דֶער

װֶעלְט, גֶעמַאכְט פוּן דִיר לַייט ?! דוּא מֵיינְסְט, כֶּלֶב שֶׁבִּכְלָבִים, דָאס װֶעט דִיר גֶעשֵׁיינְקְט װֶערֶען ? נֵיין! אִיךְ װֶעל דִיר װַייזֶען, יוּנְגַאטְשׁ אֵיינֶער, אִין דַיין טַאטֶען אַרַיין, מִיט דַיין דְרַאבְּקֶע, אִין אִיהְר טַאטֶענְס מַאמֶע אוּנ מַאמֶעס טַאטֶען אַרַיין! מִיט אִיהְר אִין אֵיינֶעם װֶעל אִיךְ דִיר װַייזֶען װֶער עֶלְטֶער אִיז! – נַא, נַא! הוֹיבְּט זִיא אָן מִיךְ צוּשְׁלָאגֶען. נַא דִיר פַאר הַיינְט, פַאר נֶעכְטֶען אוּנ פַאר פְרִיהֶער, נַא, נַא, נַא, דִיא כַּפָּרָה זָאלְסְט דוּא װֶערֶען! – אִיךְ רַייס מִיךְ קוֹים אַ לֶעבֶּעדִיגֶער פוּן אִיהְרֶע הֶענְד אַרוֹיס אוּנ לוֹיף-אָפּ-עֶט עֶטְלִיכֶע טְרִיט װַייט אוֹיף דֶער גַאס. זִיא שְׁטֶעהְט נָאךְ אַ הִיבְּשֶׁע װַיילֶע אִין דְרוֹיסֶען אוּנ שְׁרַייעֶט, דֶערְנָאךְ גֶעהְט זִיא אַרַיין אִין הוֹיז אוּנ שְׁרַייעֶנְדִיג: לִיג װִיא אַ הוּנְט אִין דְרוֹיסֶען, פַארְשְׁפַּארְט זִיא פַאר מִיר דֶעם טוֹיעֶר מִיט אַ שְׁטַארְקֶען קְלַאפּ.

אִיךְ שְׁטֶעה מִיט דֶער הָארְבַּאטֶער נֶעבִּיךְ אִין דְרוֹיסֶען אוּנ קוּקֶען אוּנְז אָן. בֵּיידֶע זֶענִין מִיר שְׁטַארְק בֶּעטְרִיבְּט, אוּנְז בֵּיידֶע אִיז אָנְגֶעזַאלְצֶען אוֹיפְן הַארְצֶען דֶערְפוּן, װָאס דָא אִיז עֶרְשְׁט גֶעשֶׁעהֶען. דִיא צָרוֹת לָאזֶען אוּנְז בֵּיידֶע נִישְׁט אַיינְשְׁטֶעהֶען אוֹיף אֵיין אָרְט אוּנ מִיר לָאזֶען זִיךְ גֶעהֶען װָאהִין דִיא אוֹיגֶען קוּקֶען, אֵיינֶער מִיט דֶעם אַנְדֶערֶען נִישְׁט צוּרֶעדֶען קַיין װָארְט, בֵּיידֶע פַארְטְרַאכְט. אַז אִיךְ בִּין צוּ זִיךְ גֶעקוּמֶען זֶעה אִיךְ, מִיר גֶעפִינֶען זִיךְ אוֹיפְן שׁוּלְהוֹיף. דָאס הַארְץ הָאט מִיר גֶערִיסֶען קוּקֶענְדִיג אוֹיף דֶער הָארְבַּאטֶע נֶעבִּיךְ, װִיא זִיא װֶערְד עֶס פַארְשְׁװַארְצְט. דִיא אַנְדֶערֶע נַאכְט אַז זִיא הָאט נִישְׁט קַיין רוּה. אִיךְ טְרַאכְט בַּייא מִיר װָאס טְהוּט מֶען, װאוּ עֶרְגִיץ גֶעפִינְט מֶען אִיהְר אַ נַאכְטְלֶעגֶער ? אוּנ עֶס פַאלְט מִיר אַיין זֶעהְר אַ גוּט אָרְט – דִיא װַייבֶּערְשֶׁע שׁוּל!

אַז גָאט הָאט גֶעהָאלְפֶען, מִיר זֶענִין בְּשָׁלוֹם אַרוֹיף, נָאךְ גְרוֹיס מִיה, אוֹיף אַ צֶעבְּרָאכֶען טְרֶעפִּיל, װָאס הָאט זִיךְ גֶעװִיגְט, גֶעשָׁאקֶעלְט אוּנְטֶער אוּנְזֶערֶע פִּיס. אוּנ אִין דֶער פִינְצְטֶער אָנְגֶעטַאפְּט אַיין אָפֶען טִיהְר, פַאלֶען מִיר פְלוּצְלִים אוֹיף עֶפִּיס װַייכְס. עֶס װֶערְד אַ גֶערִידֶער, אַ שְׁפְּרִינְגֶענִישׁ, אַ לוֹיפֶענִישׁ אַרוּם אוּנְז, אוֹיף אוּנְז אוּנ אִיבֶּער אוּנְז. מִיר חַאפֶּען קְלֶעפּ הִינְטֶען, אִין דִיא זַייטֶען, נִישְׁט צוּ-װִיסֶען פוּן װַאנֶען דָאס אִיז אוּנְז גֶעקוּמֶען. אִיךְ װַארְף מִיךְ אַהִין-אַהֶער, צַאפֶּעל מִיט הֶענְד אוּנ מִיט פִּיס אוּנ חַאפּ אָן אַ בָּארְד. פוּן װֶעמֶען מֵיינְט אִיהְר? אַ בָּארְד פוּן אַ צִיג!... דָאס זֶענִין גֶעװֶען צִיגֶען, װָאס הָאבֶּען װִיא גֶעװֶעהְנְטְלִיךְ אַ חֲזָקָה צוּנֶעכְטִיגֶען אִין אֵיינֶעם מִיט דֶעם קָהָלְשֶׁען צַאפּ אִין דֶער װַייבֶּערְשֶׁער שׁוּל. – װאוּ בִּיסְט-דוּא עֶרְגִיץ ? רוּף אִיךְ מַיין הָארְבַּאטֶע, שְׁרֶעק דִיךְ נִישְׁט, דָא זֶענִין, אָהְן עַיִן-הָרָע, זֶעהְר פִיל צִיגֶען! נִישְׁט קַיין אָרְם שְׁטֶעדְטִיל אַ פָּנִים. אִיךְ זוּךְ זִיא אוֹיף, טְרַייבּ אַרוֹיס דִיא צִיגֶען, זַייא זָאלֶען הַיינְטִיגֶע נַאכְט מוֹחֵל זַיין נֶעכְטִיגֶען אִין דְרוֹיסֶען, אַלֵיין גֶעה אִיךְ טַאקִי בַּאלְד אוֹיךְ אַרוֹיס, זָאגֶענְדִיג אִיהְר אַ גוּטֶע נַאכְט, אוּנ מַאךְ גוּט צוּ דִיא טִיהְר.

בַּיים אַרָאפְּגֶעהֶען פוּנְם טְרֶעפִּיל שְׁטֶעלְט מִיר זִיךְ אַקֶעגֶען דֶער צַאפּ, אָנְגֶעבּוֹיגֶען דֶעם קָאפּ מִיט דִיא לַאנְגֶע הֶערְנֶער, שְׁטַארְק אָנְגֶעדְרוּדֶעלְט דֶערְפַאר, װָאס אִיךְ הָאבּ אַזוֹי

מיאוס בעליידיגט זיינע ווייבער. איך ראנגעל מיך מיט איהם אוועק א צייט. ער לאזט מיך נישט אפּ אונ געהט מיר נאך פוס-טריט, ביז מיר איז געראטען, אריינצוחאפּען זיך אונטען אין קלייזעל אריין.

אין קלייזעל ליגען אויף טיש אונ אויף בײנק אויסגעצויגען מקבלים אונ שלאפען וויא דיא פּריצים, איבערפּייפענדיג זיך מיט דיא נעז צווישען זיך אויף אלערלייא קולות. א מחיה געוועזען צוזעהען וויא געשמאק, אהן עין-הרע, זייא זענען געשלאפען. מקבלים איז טאקי אויף דער וועלט גוט, האב איך מיר געטראכט אונ זייא אין הארצען מקנא געוועזען. דאס זענען עפּיס גאר אנדערע מיני קבצנים, נגידישע... איך זוך מיר אויס איין ארט אונטערן אויווען, טהוא מיך א ווארף דארט אויף א באנק אונ ווער באלד אנשלאפען. נאר מיר איז אבער נישט בעשעהרט קיין גוטס אויף דער וועלט. עס דויערט נישט לאנג וועקט מען מיך אין רעכטען מיטען שלאף: יונגער מאן, שטעהט זייט מוחל אויף! איך רייב אויס דיא אויגען אונ דערזעה פאר מיר היבש יודען מיט ערענסטע פּנימער. דאס זענען געוועזען פון דער חברה-תהלים מענשען, וואס קומען אלע שבת גאנץ פריה זאגען תהלים אונ האבען זייער ארט דא אונטערען אויווען. אין ברירה, מען מוז אויפשטעהען. איך גיב אפּ נעגעלוואסער, זעץ מיך אנידער, קוים וואס איך האלט דעם קאפּ, ציה מיך, גענייץ אונ זאג תהלים.

20.

נאך דעם פסק, וועלכען איך האב יענעם פרייטאג צונאכט פון מיין ווייב געחאפּט, איז מיר שוין פארענטפערט געווארען אלסדינג, וואס איהר משוגענע אויפפיהרונג אקעגען מיר אין דער לעצטער צייט בעטייט. עס האט זיא געברענט מיין חבר זיין מיט דעם הארבאטע מיידיל, וואס דער ממזר האט עס איהר איבערגעגעבען מיט טויזענט אפּגעטאקטע ליגען. ער האט בייא זיך געקלעהרט, אז דורכדעם וועט מיין ווייב מיך נישט וועלען מעהר קענען, א שפּייא טאן אויף מיר אונ איין עק. ס'איז אבער געוועזען א פאלשע רעכנונג. אנשטאט דעם, זיא זאל מיט א קאלטער לעבער מיך לאזען לויפען מיין וועג אונ אויף אייביג מיט מיר זיך צוגעהען, האט גאר אין איהר געברענט א העליש פייער. סטייטש, איהר מאן זאל אזוינס טאן! עפּיס א הארבאטע מיידיל זאל פישקען בעסער געפעלען פון איהר! דאס איז דאך אזא בעליידיגונג, וואס שווער ארויסצושלינגען. ניין, מען קען אזוינס נישט דערלאזען.

—אי דיא קשיא איז דאך פאר וואס זיא... דיינע מיין איך מיט דעם ממזר? קען זיך אלטיר נישט איינהאלטען אונ טהוט א פרעג מיט א גמרא-ניגון.

—זֶענְט אִיהְר, דַאכְט זִיךְ, גַאנְץ גֶערֶעכְט. עֶנְטְפֶערְט פִּישְׁקֶע, נָאר אוֹיף אַזוֹי פִיל הָאבּ אִיךְ אִין דֶער גְלוּפְּקֶער בָּאד מִיךְ אוֹיסְגֶעלֶערֶענְט שֵׂכֶל צוּפַארְשְׁטֶעהֶען, אַז דָאס אִיז קֵיין קַשְׁיָא נִישְׁט. וואו נָאךְ עֶרְגִיץ רֶעכְט מֶען פוּן אִיטְלִיכֶען אָפּ מֶעהְר וִויא אִין דֶער בָּאד? אוּנ וֶוער? דַוְקָא אַזֶעלְכֶע, וָואס הָאבֶּען גֶעמֶעגְט חֲלֶעבִין טַאקִי שְׁטוּמֶען. אֵיינֶער, וָואס הָאט קֵיין וָואהְר וָוארְט נִישְׁט, שְׁפֶּעט אוֹיס יֶענֶעם, אַז עֶר אִיז אַ לִיגְנֶער. אַזֶעלְכֶער, וָואס מֶען טָאהְר אִיהְם קֵיין גְרָאשֶׁען נִישְׁט גֶעטְרוֹיֶען: רֶעדְט אוֹיף יֶענֶעם, עֶר אִיז אַ גַנָב. אַ קַארְגֶער, וָואס וֶועט פַאר אַ פֶּענִיג זִיךְ דִיא אוֹיגֶען אַרוֹיסְנֶעהְמֶען, לַאכְט: יֶענֶער אִיז אַ חֲזִיר. אַ שְׁלֶעכְטֶער מֶענְשׁ, וָואס הָאט אַ שְׁטֵיינֶערְן הַארְץ רוּפְט יֶענֶעם רָשָׁע, אוּנ אַזוֹינֶער וָואס פַאר אַ פִּיצֶעל כָּבוֹד אִיז עֶר פַארְטִיג אוֹיף אַלְסְדִינְג, בֶּערֶעדְט יֶענֶעם, אַז עֶר לֶעכְצְט נָאךְ כָּבוֹד. בֶּערִיל דֶער שְׁמַייסֶער פְלֶעגְט אַ מָאל, צְווִישֶׁען זִיךְ אִין אַ שְׁמִיֶעס, זִיךְ אָנְחַאפֶּען בַּיים קָאפּ: אֵי, אַי! אִיךְ פַארְשְׁטֶעה נִישְׁט, וִויא לֵייגְט זִיךְ עֶס דִיא צוּנְג אָפְּצוּרֶעכְטֶען פוּן יֶענֶעם, וַוייסֶענְדִיג זֶעהְר גוּט בַּייא זִיךְ, אַז מֶען אִיז אַלֵיין אַ גַנָב, אַ לִיגְנֶער, אַ חֲזִיר, אַ שְׁלֶעכְטֶער, אַלְסְדִינְג וָואס אִין דֶער קָארְט! — הֶערְסְט-דוּא, חָכָם מַיינֶער! פְלֶעגְט אִיהְם אָפְּעֶנְטְפֶערֶען אִיצִיק דֶער הִיטֶער, דָאס אִיז פַּאקִי דִיא גַאנְצֶע צָרָה, וָואס מֶען וַוייסְט נִישְׁט. זַיינֶע פְלֵייא אִין דֶער גָאז זֶעהְט נִישְׁט קֵיינֶער אוּנ יֶענֶעמְס אַ שְׁפְּרֵיינְקֶעלֶע אִיז דֶעם אַנְדֶערֶען גְרוֹיס אִין דִיא אוֹיגֶען. — שְׁמֶערִיל, אֵיינֶער פוּן יֶענֶע בַּטְלָנִים, וָואס הַאלְטֶען זִיךְ אוֹיף אִין בָּאד, פְלֶעגְט מַאכֶען מִיט אַ שְׁמֵייכֶעלֶע, אָנְגֶעהְמֶענְדִיג זִיךְ בַּיים בֶּערְדִיל: לָאזְט זִיךְ דִינֶען ר׳ בֶּערִיל! לָאזְט זִיךְ דִינֶען, ר׳ אִיצִיק! אִיהְר הָאט בֵּיידֶע אַ טָעוּת. דֶער אֱמֶת דֶערְפוּן אִיז, וִויא אִיךְ הָאבּ דֶערְקְלֶעהְרְט, פָּשׁוּט אַזוֹי: אִיטְלִיכֶער בַּייא זִיךְ מֵיינְט, עֶר מֶעג, דֶער אַנְדֶערֶער טָאהְר נִישְׁט.

—גֶערֶעכְט, שְׁמֶערִיל! לָאז אִיךְ אַרוֹיס אוֹיף אַ קוֹל, אוּנְטֶערְשְׁפְּרִינְגֶענְדִיג פוּן מַיין אָרְט אוּנ פַארְטְרַאכְט מִיךְ טַאקִי בַּאלְד. שְׁמֶערִילְס וֶוערְטֶער הָאבֶּען אוּנְטֶערְגֶעגֶעבֶּען וַויירִיךְ דֶעם טַייפֶּעל, וָואס לִיגְט אִינְוֶוענִיג בַּייא אִיטְלִיכֶען פוּן אוּנְז, זִינְדִיגֶע מֶענְשֶׁען. עֶר הַאפְּט זִיךְ אוֹיף אִין מִיר מִיט אַ שְׁטֶעכֶענְדִיג גֶעלֶעכְטֶערִיל, גְרַאבֶּעלְט מִיךְ בַּיים הַארְצֶען, צוּטְרָאגְט מִיר דֶעם מוֹחַ. אוֹיפְרִיהְרֶענְדִיג דָארְט מַיינֶע אַלֶע גֶעדַאנְקֶען אוּנ קְרַאצְט אוֹיךְ אוֹיס עֶפִּיס אַלְטֶע מַעֲשִׂיוֹת, פַארְלֶעגֶערְטֶע אִין דֶעם זִכָּרוֹן. עֶס וֶוערְד אִין מִיר אַ קָאכֶענִישׁ, אַ יַרִיד פוּן אַלֶערְלֵייא מִינֵי גֶעשְׁטַאלְטֶען, וָואס זֶענֶען פְלוּצְלִים וִויא פוּן דֶער עֶרְד אוֹיסְגֶעוַואקְסֶען אוּנ אָנְווייזֶענְדִיג אוֹיף זַייא רֶעדְט אוֹיס מִיר דֶער רוּחַ אַרוֹיס שְׁטַארְק פַארְקְרִימֶענְדִיג זִיךְ:

—אָט הָאסְט-דוּא דִיר דִיא אַלֶע שֵׁיינֶע נְפָשׁוֹת! זַייא אַלֶע מֶעגֶען, מֶעגֶען, מֶעגֶען.....

דִיא דָאזִיגֶע שֵׁיינֶע נְפָשׁוֹת דְרֶעהֶען זִיךְ אִין דֶעם הַאנְדֶעל, אִין שְׁטֶעדְטִישֶׁע זַאכֶען, אִין חֲבֵרוֹת, אִין דֶעם יוּדִישְׁקַייט אוּנ אִין דֶער גַאנְצֶער פִיהְרוּנְג. וַוייבֶּער אוּנ וַוייבְּלִיךְ אַלֶע סָארְטֶען, פוּן דֶער אַלְטֶער אוּנ הַיינְטִיגֶער וֶועלְט זֶענֶען אוֹיךְ דָא אוֹיפֶן יַרִיד. שָׁלוֹם עֲלֵיכֶם,

פַארְשׁוינֶען! מַאךְ אִיךְ אַלֵיין צוּ מִיר. גָאט וֵויסְט דֶעם אֱמֶת, אַז אִיךְ בִּין גֶערֶען אַיְיעֶר פָּנִים נִישְׁט אָנְצוּקוּקֶען אוּנ דֶעם נָאמֶען אַיְיעֶרֶען מֶעהְר פַאר דֶעם מויל נִישְׁט צוּבְּרֵיינְגֶען. אַזוי נִמְאָס-וּמָאוּס וֶוענְט אִיהְר מִיר גֶעוָוארֶען. נָאר וָואס קֶען מֶען טָאן? אַז דֶער שְׁוַוארְץ-יָאהְר הָאט אַייךְ אַצִינְד גֶעבְּרַאכְט צוּטְרָאגֶען, קֶען מֶען אַייךְ אַזוי נִישְׁט אָפְּלָאזֶען: מֶען מוּז אִיהְם צוּלִיבּ טָאן אוּנ פוּן אִיטְלִיכֶען חָאטְשׁ עֶפִּיס דֶערְצֶעהְלֶען. — וַוארְט אַבִּיסִיל פִּישְׁקֶע! דָאט קֵיין פַארְאִיבֶּעל נִישְׁט, ר׳ אַלְטִיר! רוּף אִיךְ מִיךְ אָן. אִיךְ הָאבּ אַייךְ עֶפִּיס צוּדֶערְצֶעהְלֶען, נָאר לָאמִיךְ אַבִּיסִיל מִיךְ בֶּעטְרַאכְטֶען. אוּנ טְרַאכְטֶענְדִיג דָא אַזוי גִיבּ אִיךְ אַ נֶעהְם אַייְנֶעם פוּן דֶער גוּטֶער כְּנוּפְיָא, קוּם צוּם סְמִיק! עֶר וַוארְפְט זִיךְ מִיט הֶענְד אוּנ מִיט פִּיס, קְרֶעכְצְט שְׁרַייעֶט, וִויא דֶער גֶעפֶּענְטֶעטֶער הָאהְן בִּשְׁעַת כַּפָּרוֹת שְׁלָאגֶען. דִיא אִיבֶּערִיגֶע לַייט קוּקֶען מִיךְ אָן קְרוּם אוּנ מַאכֶען אַ בֵּייזֶע מִינֶע, אִיךְ זָאל שְׁוַוייגֶען. נַארָאנִים! טְרַאכְט אִיךְ בַּייא מִיר, אִיךְ הֶער אַייךְ וִויא דָאס מִילְכִיגֶע קְלִינְגֶעל. מִיךְ וֶועט אִיהְר מִיט „בּוֹא" אִין אַיין אִיבֶּערְגֶעקֶעהְרְטֶען פֶּעלְץ נִישְׁט אִיבֶּערְשְׁרֶעקֶען. מַאלְפֶּעס זֶוענְט אִיהְר, נִישְׁט קֵיין בֶּערֶען... דֶער טַייפֶעל צוּהִיצְט זִיךְ אִין מִיר אוּנ גִיט מִיר אוּנְטֶער חֵשֶׁק: „אַזוי, אַזוי! נֶעהְם זֵייא, נֶעהְם זֵייא צוּם סְמִיק, דִיא אַלֶע שֵׁיינֶע נְפָשׁוֹת!" — הֶערְט, זַייט מוֹחֵל, ר׳ אַלְטִיר, אַ שֵׁיינֶע מַעֲשֶׂה: אִין אַ יוּדִישֶׁער שְׁטָאדְט עֶרְגִיץ זֶוענִין דָא פַּיינֶע לַייט, וָואס דֶער שְׁטֵייגֶער זֵייעֶרֶער אִיז... הוֹיבּ אִיךְ אָן אַזוי צוּדֶערְצֶעהְלֶען אוּנ בְּלַייבּ אִין דֶערְמִיט רֵייד וִויא דֶערְוָוארְגֶען. דִיא וַוייבֶּער וִוינְקֶען צוּ מִיר מִיט אַ גֶעבֶּעט: גוּטֶער, זִיסֶער, ר׳ מֶענְדֶעלִי, הָאט רַחֲמָנוּת, זָאגְט נִישְׁט אוֹיס!... זֵייא מַאכֶען חֵן, קוּקֶען אוּנ בֶּעטֶען מִיךְ מִיט בְּרֶענֶענְדִיגֶע אֵייגֶעלִיךְ. דֶער וַוייבֶּערְשֶׁער חֵן מַאכְט מִיךְ וֵוייךְ וִויא אַ טֵייג, פוּן זֵייעֶרְם אַ בְּלִיק וֶוער אִיךְ צוּשְׁמָאלְצֶען. דֶערְבַּייא דֶערְמָאהְן אִיךְ מִיךְ אִין מַיין נֶדֶר, אַיינְצוּקוֹיפֶען זִיךְ אִין דֶער חֶבְרָה פֶּעטֶערְס. חַאפְּט אַייךְ דֶער וַואטֶעל מַאכֶער! מַאךְ אִיךְ מִיט אַ שְׁמֵייכֶעלֶע אוּנ וֶוענְדֶענְדִיג זִיךְ צוּ אַלְטִירְן זֶעטְץ אִיךְ צוּ: זֵייא מַיין אִיךְ, יֶענֶע פַּיינֶע לַייט אִין דֶער שְׁטָאדְט דָארְט. עֶפִּיס גְלוּסְט מִיר זִיךְ הַיינְט נִישְׁט דֶערְצֶעהְלֶען מַיין מַעֲשֶׂה. לָאזֶען זֵייא גֶעהֶען צוּ אַלֶדֶע שְׁוַוארְצֶע יָאהְר!... הָאט קֵיין פַארְאִיבֶּעל נִישְׁט, ר׳ אַלְטִיר.

— פַארְקֶעהְרְט... מְהֵיכָא-תֵּיתִי, פוּן מַיינֶעט וֶועגֶען מֶעגֶען זֵייא אוֹיךְ, חָאטְשׁ בַּאלְד, דִיא כַּפָּרָה וֶוערֶען. נָאר וָואס אִיז דָאס פַאר אַ גַאנְג יֶענֶעם אִיבֶּערְשְׁלָאגֶען, אַרַיינְפַאלֶען אִיהְם אִין דִיא רֵייד מִיט מַעֲשִׂיוֹת, אַיְיעֶרֶע מַעֲשִׂיוֹת!... אַזוי רוּפְט זִיךְ אָן אַלְטִיר אוּנ קוּקְט מִיךְ אַזוי אַ וַוייְלֶע אָן, מַאכֶענְדִיג מִיט דִיא אַקְסְלֶען, עֶפִּיס אַזוי, גְלַייךְ וִויא גֶערֶעדְט: אַ לֶעבֶּעדִיגֶער זַאק, מִישְׁטֶעהְנִס-גֶעזָאגְט. עֶס שִׁיט זִיךְ פוּן אִיהְם נַיין מָאס רֵייד אָהְן אַיין אוֹיפְהֶער, שְׁטַארְק נֵייטִיג חֶלֶעבִּין זַיינֶע מַעֲשִׂיוֹת! טָאמִיר וֵויסְט אִיהְר צוּ וָואס?... אוּנ אַ מַאךְ גֶעבֶּענְדִיג דֶערְנָאךְ אִין דֶער זַייט אַ פָּאר מָאל: פֶּע, פֶּע! טְהוּט עֶר אַ טָארְקֶע פִּישְׁקֶען: נוּא, וָואס? מֵילָא בְּקִיצוּר דֶער שְׁפִּיטְץ?

פִּישְׁקֶע הויבְּט אָן אויף זַיין שְׁטֵייגֶער, אִיךְ נָאךְ אִיהְם, אַרְבֵּייט אויף מַיין שְׁטֵייגֶער, אַלְטִיר טְרַייבְּט אוּנְטֶער אויף זַיין שְׁטֵייגֶער אוּנ דיא מַעֲשֶׂה דֶערְצֶעהְלְט זִיךְ וַייטֶער אַזוֹי:

—דיא צַייט אִיז זִיךְ דֶערְוַוייל גֶעגַאנְגֶען אוּנ אִיךְ מִיט מַיין וַוייבּ זֶענֶען מִיר אַלְץ וָואס וַוייטֶער זִיךְ מֶעהְר פַאנַאנְדֶערְגֶעגַאנְגֶען. זִיא הָאט נָאךְ שְׁטַארְקֶער זִיךְ אֵיינְגֶעוואוֹינְט מִיט דֶעם מַמְזֵר, זֶענֶען גֶעוָוארֶען חַבֵר-לַאפּ, גַאנְץ נָאהֶענְטֶע שְׁמֶעלְקֶעס אוּנ פְלֶעגֶען שׁוֹין בֵּיידֶע, וִויא אַ פָּרִיץ מִיט אַ פְּרִיצֶע, אִין דיא הַייזֶער אַרוּמְגֶעהֶען. מִיר הָאט עֶס שׁוֹין מֶעהְר נִישְׁט אַזוֹי אויסְגֶעמַאכְט, דֶער קָאפּ אִיז מִיר גֶעוֶוען שְׁטֶענְדִיג פַארְדְרֶעהְט מִיט דֶער הָארְבַּאטֶער נֶעבִּיךְ, זִיא אִיז מִיר קַיין רֶגַע פוּנְם זִינֶען נִישְׁט אַרוֹיס. גֶעהְט אַייךְ, הָאבּ אִיךְ גֶעטְרַאכְט, פוּן מַיינֶעטְוֶועגֶען חָאטְשׁ אִין דֶער עֶרְד, וַוארְגְט זִיךְ בֵּיידֶע מִיט דיא הַייזֶער! בַּיים בֶּעגֶעגְנֶען זִיךְ אַ מָאל מִיט דיא פָּאר לַייט, פְלֶעגְט דֶער מַמְזֵר מִיךְ אָנְקוּקֶען מִיט גֶעשְׁפֶּעט, עֶפִּים וִויא גֶערֶעדְט: אִיךְ הָאבּ דִיר אָנְגֶעפַּייפְט גוּט, נִישְׁקְשָׁה... אִיךְ הָאבּ גֶעוֶועהְנְטְלִיךְ אויסְגֶעשְׁפִּיגֶען אוּנ בִּין מִיר גֶעגַאנְגֶען מַיין וֶועג, טְרַאכְטֶענְדִיג בַּייא זִיךְ: אוּנ אַז דוּא שְׁלֶעפְּסְט זִיךְ מִיט אִיהְר אַרוּם, וָואס הֶעלְפְט עֶס דִיר? אַז זִיא אִיז אַיין אֵשֶׁת-אִישׁ, הֶע-הֶע, גוּט פַּארְטְשְׁוָואקֶעוֶועט, נִישְׁקְשָׁה! אָבֶּער אִיךְ הָאבּ דִיר אויךְ אָנְגֶעפַּייפְט, דוּא מַמְזֵר אֵיינֶער! פּוּקֶע זִיךְ, וֶוער צוּזֶעצְט...

מִיט מִיר הָאט אָנְגֶעהויבֶּען אִין דיא הַייזֶער אַרוּמְצוּגֶעהֶען אַיין אַלְטֶעטְשְׁקֶער, פוּנְם מַמְזֵר'ס פֶּעקִיל, אַ רָשָׁע-מְרוּשָׁע, אַ נָאטֶקֶע גַנָב, אַזוֹי וִויא עֶר, אוּנ עֶר הָאט עֶס גֶעמַאכְט מִיט מִיר גַאנְץ גוּט. אִיטְלִיכֶער הָאט אִיהְם גֶעמוּזְט גֶעבֶּען, אַזַא רַחֲמָנוּת-פֶּנִימֶעל פְלֶעגְט עֶר קֶענֶען מַאכֶען, אָנְוַוייזֶענְדִיג אַלְץ מִיט אַ קְרֶעכְץ טִיף פוּנְם הַארְצֶען אויף מִיר, בִּיטֶערֶע קַאלֶעקֶע. גֶעהֵייסֶען הָאט עֶס עֶפִּים, אַ וִויסְטֶער טַאטֶע מִיט אַיין אוּמְגְלִיקְלִיךְ קִינְד נֶעבִּיךְ.— הִינְק, פִּישְׁקֶע, הִינְק גוּט, תַּכְשִׁיט מַיינֶער! פְלֶעגְט עֶר מַאכֶען, אוּנְטֶערְשְׁטוּפֶּענְדִיג מִיךְ פוּן הִינְטֶען, בַּיים אַרַיינְקוּמֶען אִין אַ שְׁטוּבּ. פַארְקְרִים דָאס פְּנִיצֶעל אוּנ זִיפְץ, זִיפְץ, דוּא הוּנְט אֵיינֶער. זַייא וֶועלֶען מִיר, נִישְׁקְשָׁה, פַאר דַיינְס אַ זִיפְץ בֶּעצָאהְלֶען. אויפְן וֶועג גֶעהֶענְדִיג פְלֶעגְט עֶר מִיךְ אַלְץ לֶערְנֶען מַאכֶען דיא שְׁפִּיל; אָפְּשְׁפֶּעטֶען פוּן דיא בַּעֲלֵי-הַבַּתִּים, אַ קְנִיפּ, אַ צוּפּ טָאן אוּנ שֶׁעלְטֶען מִיךְ דֶערְבַּייא: פַארְחַאפְּט זָאלְסְט-דוּא וֶוערֶען! גָאר אִין גוּטֶען מוּטְה. אֵיינְמָאל הָאט עֶר מִיר, אִין שְׁפַּאס קְלָאמְפֶּערְשְׁט, גֶעגֶעבֶּען אַ בַּאכֶענְצֶע אִין הַארְצֶען, דָא אִין לֶעפֶּעלֶע, אַזוֹי אַז אִיךְ הָאבּ שִׁיעֶר דיא נְכָפָה נִישְׁט בֶּעקוּמֶען. דיא נְדָבוֹת פְלֶעגְט עֶר גֶעוֶועהְנְטְלִיךְ צוּ זִיךְ צוּנֶעהְמֶען אוּנ סְ'אִיז מִיר שְׁוֶוער גֶעוֶוען אַ גְרָאשֶׁען בַּייא אִיהְם אויסְצוּרַייסֶען. וָואס טוֹיג דִיר, פִּישְׁקֶע, גֶעלְד? פְלֶעגְט עֶר שְׁפַּאסֶען, אַז דוּא בִּיסְט אַלֵיין גֶעלְד. דוּא זָאלְסְט מִיר נָאר דֶערְלֶעבֶּען הִינֶקֶען מִיט דיא פִּיסֶעלִיךְ אוּנ קְרֵיינֶקֶען אויף אַלֶע גְלִידֶערְלִיךְ בִּיז דוּא וֶועסְט מִיטְן קֶעפֶּעלֶע אָנְלֵייגֶען, תַּכְשִׁיט מַיינֶער. אֵיינְמָאל בִּין אִיךְ צוּ אִיהְם שְׁטַארְק צוּגֶעשְׁטַאנֶען, עֶס הָאט מִיךְ גֶעצְווּינְגֶען דיא נוֹיט, אוּנ הָאבּ גֶעבֶּעטֶען חֵלֶק מִיטְן הַארְבֶּען וָוארְט. אַ קוּק גֶעבֶּענְדִיג אַז אִיךְ מָאהְן אִיהְם דָא אַזוֹי, הָאט עֶר גֶעפֶּענְט

אויף מיר א מויל: שטום קרומער הונט! אומזיסט וועסט-דוא דאס פאהרען בייא מיר אין בויד: אומזיסט וועל איך דיך, אזא נבלה, ארומפיהרען דא? תרבית שייגעץ! איך וועל דערצעהלען דיין ווייב. איך קען דיך נישט און האב מיט דיר נישט וואס צוטוהן. קענען קען איך נאר דיין ווייב, זיא האט דיך מיר איבערגעגעבען, פון איהר האב איך אזא סחורה בעקומען און מיט איהר וועל איך שוין מסתמא זיך אפרעכנען...

שלעכט! אצינד האב איך גאנץ קלאהר ארויסגעזעהען, אז איך בין בייא דער חאליאסטרע אזוי וויא א בער בייא דיא ציגאנער. מען פיהרט מיך ארום צומאכען מיט מיר דיא קאפעקע. מען האט בייא מיר צוגענומען מיין ווייב, זיא אריינגענארט אין זאק אריין און זיא העלפט נאך זייא אויך אונטער אקעגען מיר. זיא גיט מיך איבער וויא סחורה הילטייעס, גנבים אין דיא הענד!... שלעכט, ביטער, ס'איז שוין גאר אויס וועלט.

איך האב שוין ארויסגעזעהען, ס'איז פארפאלען, צווישען מיר מיט מיין ווייב וועט שוין קיין לעבען מעהר נישט זיין, היינט צו וואס, האב איך געטראכט, זאל איך מיך דא האלטען? מען בעדארף אנטלויפען, וויא צום גיכסטען אנטלויפען. א טאג איין איבעריגער צווישען אזעלכע גנבים איז א זינד פאר גאט. דאס זענין דאך מענשען, וואס האבען נישט קיין גאט אין הארצען; וואס טהוען נישט קיין האנד אין קאלטע וואסער אריין, אראפ-געווארפען פון זיך אין גאנצען דעם יאך, ווילען נישט וויסען פון קיין ארבייט, פון דאגת הפרנסה און זיך אויף אנדערע אנגעווארפען, נאגען, זויגען יודיש בלוט און זענין נאך זייא דם-שונאים. איך אליין בין בייא מיר אויך מיאוס אראפגעפאלען, בעטראכטענדיג מיינע אלע גיינג אין דער גאנצער צייט צווישען דעם דאזיגען פעקיל שלעכטע מענשען. גאר ניט דער אייגענער וואס פריהער. עס האט צו מיר זיך צוגעקלעפט פיל נישט קיין שיינע זאכען פון זייא. איין מיטעל פטור צו ווערען פון אזוי פיל צרות און בייז איז, ארויסצורייסען זיך פונם מיאוסין פעקיל און ווייבען זייא וויא איין עפוש. נאר וואס טהוט מען אבער מיט איהר? וויא לאזט מען איבער זיא, דיא הארבאטע מיינע? מיר איז פירגעקומען וויא איך שטעה אין א פארדארבען ארט, א שרעקליכע גרוב, נאר א גיהנם. אין איין אויער אריין שרייעט מיר עפים א קול: פארשפיל נישט דיין נשמה, פישקע, וויא גאט איז דיר ליב אנטלויף! און אין דעם אנדערען אויער קלינגט מיר פון דער הארבאטער מיינער א קול: פישקע, פישקע!... מען בעדארף אויסקלייבען איינס פון ביידע: אדער אהין אין דער לעבטיגער וועלט, ריין פון זינד, פון צרות און בייז, אדער דא אין דעם גיהנם נאר אין איינעם מיט איהר. איך האב מיך גוט אויסגעוויינט און... גאט זאל מיך נישט שטראפען פאר דיא זינד – איך בין געבליבען ווייטער בייא דער חאליאסטרע...

שפעטער ערשט אין א צייט ארום איז מיר אין קאפ אריין א געדאנק מיט דער הארבאטער אין איינעם אנטרינען צו ווערען פונם גוטען פעקיל. נאר דאס אבער האט

דאך אנדערש נישט געקענט זיין סיידען אויפגעבונדען צו ווערען פריהער פון מיין ווייב. וואס וועט דער תכלית זיין פון מיין ארומפיהרען זיך מיט א מיידעל גלאט אזוי? די וועלט וועט מומלען און טראכטען גאט ווייסט וואס... איין רפואה איז דא — גט, נאר וועט מיין ווייב אבער, טראכט איך ביי מיר, וועלען נעהמען גט? זיא איז דאך א שלאק, איין אנשיקעניש פון זיין ליבען נאמען. אז איך וועל זאגען גט, וועט זיא, מיר אויף צושפרינגעניש, זאגען: ניין! די גרעסטע הנאה, אין דער לעצטער צייט, איז ביי איהר געווען, מיך צופייניגען און צוטאן מיר אין דער גאל אריין. פון דעסטוועגען האט עס מיך נישט אפגעשראקען און האב מיר פירגענומען ארום דער זאך צוארבייטען מיט גוטען אדער מיט בייזען, אפשר וועט גאט רחמנות האבען. דערוויל האב איך די זאך געהאלטען ביי מיר בסוד, קיינער זאל דערפון נישט וויסען.

זינט דער מעשה מיט דעם אלטעטשקען האב איך פאר גרויס פארדראס מיט קיינעם פון דער חאליאסטרע מעהר נישט געוואלט אין די הייזער ארומגעהען. דאס האט מיך גענוג צרות געקאסט, נאר איך האב מיך איינגעשפארט. מיין טויט זאל דא זיין, וויל איך מעהר קיין בער נישט זיין ביי די דאזיגע ציגאנער. דער ממזר מיט זיין פעקיל לייט זעניין דערמיט שטארק נישט צופרידען געווען און האבען מיר מיט די הענד געוויזען ווער עלטער איז. שלאגענדיג מיך איינמאל רופען זייא זיך אנ׳עט: פאר וואס-זשע זאלען מיר דיך אומזיסט פיהרען, שיינע סחורה, אז דוא ווילסט נישט ארבייטען, ווילסט נישט פארדינען? געה דיר אוועק צו אלדע שווארצע יאהר! — אפילו די רגע, ענטפער איך זייא. גיט מיר אפ מיין ווייב, מיין ווייב! — זייא האבען זיך אנגעקוקט איינער דעם אנדערען און ארויס־געלאזט א גרויס געלעכטער. עס פארשטעהט זיך, אז דאס וואס איך האב געזאגט, גיט מיר אפ מיין ווייב, איז נאר געווען איין אויסרייד. אין הארצען האב איך גאר געמיינט, האלט זיך מיט איהר, מיט אייער שטיק סחורה און לאז זיא נעהמען ביי מיר גט. אמת טאקי פון די קלעפ, וועלכע איך האב געהאפט פאר מיין עקשנות האט מיר גוט וועה געטאן, נאר דערביי האט מיר הנאה געטאן, טראכטענדיג ביי זיך: נישקשה! דאס וועט מיר ניטצען צום עסק. אז זייא וועלען זעהען, איך בין איינגעשפארט און טויג זייא מעהר נישט, וועלען זייא גערען זיין מיינער פטור צו־ווערען און דאס וועט מיר דערנאך העלפען צום גט.

21

—בתיה! גיב איך א זאג צו מיין ווייב, צושארענדיג זיך צו איהר מיט גוטען איינמאל,

אַז מִיר זֶענִין גֶעוֶועֶן אַלֵיין אוּנ גֶעוָואַלְט אִין אַ שְׁמִיעֶס מִיט אִיהְר אַ טַאפּ טָאן וֶועגֶען גֶט. וָואס הָאסְט-דוּא, בַּתְיָה, צוּ מִיר?

—וֶוער דִיא כַּפָּרָה, פִּישֶׁקֶע! בֶּעקוּם אִיךְ פוּן אִיהְר אַ קוּרְצֶע תְּשׁוּבָה.

—אָט הָאסְט-דוּא דִיר! מַאךְ אִיךְ וִויא אָנְגֶעבְּרוּגְזְט זִיךְ. אִיךְ מִיט אִיהְר אַלְץ אַדְרַבָּה וְאַדְרַבָּה אוּנ זִיא אַלְץ קִידֶער-וִוידֶער: וֶוער דִיא כַּפָּרָה, פִּישֶׁקֶע! פַאר וָואס?

—בֶּעקוּם זְשֶׁע דִיא נִכְפָּא! זָאגְט זִיא מִיט אַ קְרוּם פָּנִים, אַוֶועקְרִיקֶענְדִיג זִיךְ פוּן מִיר.

—זָאלְסְט מִיר גֶעזוּנְט זַיין בַּתְיָה! רוּף אִיךְ מִיךְ אָנְ׳עֶט מִיט גוּטֶען. וַוארְף חְלֶעבִּין אַוֶועק דַיינֶע נַארֶעשְׁקַייטֶען אוּנ לָאמִיר לֶעבֶּען וִויא גָאט הָאט גֶעבָּאטֶען.

—וֶוער דִיא כַּפָּרָה פִּישְׁקֶעניוּ מִיט דֶער הִילְטַייקֶע דַיינֶער אִין אֵיינֶעם!

אַ-אַ, וֶוער דִיא כַּפָּרָה דוּא בֶּעסֶער מִיט דֶעם מַמְזֵר דַיינֶעם! טְרַאכְט אִיךְ בַּייא מִיר אוּנ גֶעה אַרוּיס מִיט דֶער שְׁפְּרַאכֶע גַאנְץ רֵיין: הֶער-אוּיס, בַּתְיָה! וִויא זָאגְט מֶען עֶפִּיס, אַ בַּת יִשְׂרָאֵל נֵייט מֶען נִישְׁט. ווִילְסְט נִישְׁט קֵיין לֶעבֶּען, אִיז דָאךְ דָא דַארוּיף בַּייא יוּדֶען עֶפִּיס אַ גֶט. רוּיט אָדֶער טוּיט!

—אַהַא, דִיא הִילְטַייקֶע גְלוּסְט זִיךְ אִיהְם! גִיכֶער פַּטֶערֶען דָאס וַוייבּ אוּנ הָאצֶעניוּ מִיט דֶער דְרַאבֶּקֶע! אַ, נִישְׁט דֶערְלֶעבֶּען זָאלְט אִיהְר עֶס, גִיכֶער וֶועט אִיהְר בֵּיידֶע מִיטְן קָאפּ אָנְלֵייגֶען. נִישְׁקָשֶׁה, עֶס וֶועט אִיהְר נִישְׁט גֶעשַׁיינְקְט וֶוערֶען, דֶער חֲצוּפָּה דַיינֶער, קֵייעֶן וֶועט זִיא פוּן מִיר דִיא עֶרְד. הֶערְסְט-דוּא פִּישֶׁקֶעלִי? אִין טַאטֶענְס טַאטֶענְס טַאטֶענְס...

מַיין וַוייבּ הָאט זִיךְ צוּשְׁרִיגֶען אַזוֹי, אַז אִיךְ הָאבּ גֶעחַאפְּט דִיא פִּיס אוּיף דִיא פְּלֵייצֶעס אוּנ אַוֶועק.

מִיט מִיר אִיז גֶעשְׁטַאנֶען שְׁמָאל. שְׁלֶעכְט אַרוּם אוּנ אַרוּם! אִיךְ אַלֵיין הָאבּ קֵיין הָאנִיג נִישְׁט גֶעלֶעקְט, בִּין פַארְשְׁוַוארְצְט גֶעוָוארֶען אוּנ דִיא הָארְבַּאטֶע נֶעבִּיךְ הָאט אוּיךְ גֶעהַאט אִיהְר עֶהְרְלִיךְ אוּיסְקוּמֶענִישׁ, זִיא הָאט גֶענָאסֶען אִין מַיין זְכוּת. מַיין וַוייבּ הָאט זִיךְ פַאר-הַאלְטֶען צוּ אִיהְר וִויא אַ בַּעַל-הַבָּיתְטֶע, גֶעהַאט אִיבֶּער אִיהְר צוּשַׁאפֶען. נָאר עֶפִּיס נִישְׁט נָאךְ אִיהְר וְואוּנְשׁ הָאט זִיא מִיט אִיהְר זִיךְ גוּט אָפְּגֶערֶעכֶענְט, אוּנ דֶער מַמְזֵר פוּן זַיין זַייט הָאט אִיהְר גֶעמַאכְט אַ פִינְצְטֶערֶען פְּסַק בֶּעזוּנְדֶער. אַז-אָךְ-אוּנ וֶועה אִיז אוּנְז בֵּיידֶע גֶעוֶועֶן. אוּנְזֶער גַאנְצֶע טְרֵייסְט אִיז גֶעוֶועֶן, וָואס שְׁפֶּעט בַּייא-נַאכְט, וֶוען אַלֶע הָאבֶּען גֶעשְׁלָאפֶען, פְּלֶעגֶען מִיר זִיךְ אַרוּיסְגַנְבֶהנֶען אִין דְרוּיסֶען, צוּשְׁמִיעֶסִין חָאטְשׁ אַבִּיסִיל אוּנ אֵיינֶער דֶעם אַנְדֶערֶען אוּיסְצוּגִיסֶען דָאס שְׁוֶוערֶע בִּיטֶערֶע הַארְץ.

אֵיינְמָאל זִיטְצֶען מִיר זִיךְ אַזוֹי בֵּיידֶע בַּייא נַאכְט לֶעבִּין דֶער גְרוּיסֶער שׁוּל. דֶער הִימֶעל אִיז אוּיסְגֶעשְׁטֶערֶענְט אוּנ אַרוּם אוּנְז אִיז שְׁטִיל. נִישְׁטָא קֵיין לֶעבֶּעדִיג בֶּעשֶׁעפֶּענִישׁ. זִיא זִיטְצְט לֶעבִּין מִיר אוּיף אַ שְׁטֵיין, אַיינְגֶענוּרֶעט, אַיינְגֶעהֵייקֶערְט, טְרֶעהֶרֶען גִיסֶען אִיהְר זִיךְ פוּן דִיא אוּיגֶען אוּנ בְּרוּמְבֶּעלְט פַאר זִיךְ שְׁטַארְק אוּמֶעטִיג אִיהְר בֶּעקַאנְט לִידֶעל:

דער טאטע האט מיך געקוילעט.

דיא מאמע האט מיך געגעסען.....

איטליכם ווארט איהרם שניידט מיר דאס הארץ וויא מיט א מעסער. איך טרייסט זיא, נעהם זיא איין מיט גוטע רייד, אט, נאך אביסיל וועלען מיר אם-ירצה-השם אויפגעריכט ווערען. איך מאך איהר א גאנצען צעטיל פון אונזער לעבען שפעטער, אז מיר וועלען מיט דעם אויבערשטענס הילף ביידע פון צרות אויסגעלייזט ווערען. איך שטעל איהר אנידער פאר דיא אויגען אלסדינג לעבעדיג. מאהל איהר אויס דיא גלופסקער געמוזערטע באד מיט איטליכם פיצעלע דארט, וויא איך וועל מיך אהין וייטער אריינדרעהען און אז גאט וועט דערהויבען דאס מזל קען איך מיט דער צייט בעקומען דארט א שטעלע פון א היטער. זיא אליין קען אפשר אויך מיט דער צייט האבען דארט א טהועכטס: זיין א טוקערען אדער עפים אנדערש אזוינס. און ווען נישט, קען מען אין גלופסק אויסזוכען אנדערע מיני פרנסות. פאר ארמעלייט איז גלופסק ארץ ישראל, זיא איז אהן עין-הרע גרויס, הייזער זענין דא וויא מיסט. דיא מענשען זענין אהן חכמות, ווייסען נישט פון קיין צערימאניעס, איטליכער טהוט זיך וואס ער וויל און ס'איז רעכט. דארט קענען א שטייגער גאנץ שיינע בעלי-הבתים זיך געהען אפגעריסען, אפגעשליסען, פארדריפעט ביז דעם האלז און גארנישט. אדער אין מיטען העלען טאג זיך שפאצירין אויף דער גאס אין עפים א פארשמאלצעוועט חאלאטיל, צוהראשטעט און גארנישט. אדער פארקעהרט, ארמעלייט קענען גאר א מאל ארויסגעהען אנגעטאן אין זייד, אין סאמעט און אויך גארנישט. דארט איז שווער אונטערצושיידען צווישען קבצנים און נגידים נישט אין דער הלבשה, נישט אין דעם גאנצען פיהרונג. זעהר אפט מאכט זיך, אז גבאים אין אלערלייא חברות דארט זענין אליין פאר זיך גאר קבצנים, ציהען זיך דערפון דאס שטיקעל פרנסה אין איינעם מיט דיא רייבע. איינער העלפט דעם אנדערען און ס'איז זיך א גוט לעבען. ארם איז נישט קיין שאנד, מען בעדארף נאר האבען מזל, ווערד מען אויפגעריכט באלד. וויפיל זענין דא אזוינע, וואס ערשט נישט לאנג זענין זייא געווען קליין, נידעריג, משרתים, קבצנים נעביך, און פלוצלים געווארען לייט, גאנצע פיהרער, כל-ולך אין דער שטאדט! מעגליך גאר, אז איך אליין, וויא דוא קוקסט מיך אן, קען מיט דער צייט אויך ווערען א טהוער, א מאכער און עס וועט אם-ירצה-השם זיין גוט. מיר וועלען לעבען אין עושר אין כבוד אין נחת. לאך נישט, זאג איך, לאך נישט, נשמה מיינע, איך בין גאר ניט צו וייט פארקראכען. אין גלופסק איז אזעלכעס גאר פון דיא געוועהנטליכע זאכען, מען בעדארף נאר גלויבען אין גאט, בייא זיך נישט זיין אראפגעפאלען און זיין א יוד... מיט בטחון. אך גלופסק, גלופסק! וויא דערלעבט מען שוין זיך אויסרייסען פון דעם מיאוסין פעקיל און גיבער, מאמע, צו דיר!

—אך, פישקע! איך האב שוין קיין כח נישט מעהר אויסהאלטען. זאגט דיא הארבאטע

מִיט אַ זִיפְץ טִיף פוּנֶם האַרְצֶען, אָנְשְׁפַּארֶענְדִיג זִיךְ מִיטְן קָאפּ מִיר אוֹיפְן אַקְסֶעל אוּנ אוֹיף דֶעם פָּנִים אִיז אִיהְר גֶעלֶעגֶען עֶפִּיס וויא אַ גֶעבֶּעט. אִיךְ גְלֶעט זִיא, טְרֵייסְט זִיא אוּנ שְׁטַארְק זִיא מִיט גוּטֶע הָאפְנוּנְגֶען. זִיא וֶוערְד אַבִּיסִיל פְרֶעהְלִיכֶער, קוּקְט מִיר גְלַייךְ אִין דִיא אוֹיגֶען אַרַיין אוּנ לַאכְט. פִּישֶׁקֶע! זָאגְט זִיא שְׁטִיל, דוּא בִּיסְט מַיין אֵיינְצִיגֶער אוֹיף דֶער גַאנְצֶער וֶועלְט. בִּיסְט מַיין טַאטֶע, מַיין בְּרוּדֶער, מַיין פְרַיינְד, מַיין אַלְסְדִינְג. זֶעה פִּישֶׁקֶע, זַייא מִיר גֶעטְרַייא אוּנ פַארְגֶעס מִיךְ נִישְׁט. שְׁוֶוער מִיר דָא בַּייא דֶער שׁוּל, וואוּ עֶס דַאוֶונֶען אַצִינְד דִיא מֵתִ׳ים אוּנ צְווִישְׁן וֶועלְכֶע עֶס גֶעפִינְט זִיךְ אֶפְשַׁר אוֹיךְ מַיין טַאטֶע, וֶועלְכֶען אִיךְ הָאבּ וַוייניג גֶעקֶענְט, אוּנ אִיז אַיין עֵדוּת. שְׁוֶוער מִיר, אַז תָּמִיד וֶועסְט־דוּא מִיר בְּלַייבֶּען גֶעטְרַייא.....

אִיךְ הָאבּ מִיךְ אַ נֶעהְם גֶעטָאן שְׁטַארְק קְנֶעלֶען מִיט מַיין וַוייבּ וֶועגֶען גֶט, גֶעאַרְבֵּייט, גֶערֶעדְט אַהִין־אַהֶער בִּיז צְווִישְׁן אוּנְז אִיז אָפְּגֶעמַאכְט גֶעוָוארֶען אַזוֹי: דָאס בִּיסֶעל גֶעלְד, וֶועלְכְס בַּייא מִיר הָאט זִיךְ אָנְגֶעזַאמֶעלְט אִין דֶער גַאנְצֶער צַייט, וָואס אִיךְ הָאבּ גֶעאַרְבֵּייט פַאר מִיר אַלֵיין, הָאבּ אִיךְ בֶּעדַארְפְט אִיהְר אִין הַאנְד אָפְּגֶעבֶּען טַאקִי בַּאלְד, נִישְׁט אַיינְצוּלֵייגֶען עֶס פְרִיהֶער, וויא דֶער שְׁטֵייגֶער אִיז, אוּנ חוּץ־דֶעם הָאבּ אִיךְ נָאךְ זִיךְ מְחַייֵב גֶעוֶוען, דֶעם גַאנְצֶען ווינְטֶער, וֶועלְכֶען מִיר וֶועלֶען דֶערְלֶעבֶּען, מִיךְ צוּלָאזֶען, גָאר אָהְן שׁוּם טַעֲנוֹת, חֶבְרָה זָאל מִיט מִיר מַאכֶען דִיא שְׁפִּיל. דָאס הֵייסְט, מִיךְ לָאזֶען פִיהְרֶען אִין דִיא הַייזֶער אוּנ דִיא נְדָבוֹת, וֶועלְכֶע מֶען וֶועט מִיט מִיר מַאכֶען, גֶעהֶרֶען צוּ מַיין וַוייבּ פַאר אִיהְר כְּתוּבָּה. דֶער מַמְזֵר הָאט מִיט אַ שְׁמֵייכֶעלֶע מִיר גֶעבְּרָאכֶען דִיא בֵּייגֶער וְהַכֹּל שָׁרִיר וְקַיָּם אוּנ גֶעזָאגְט מַזָּל טוֹב. אִיךְ בִּין ווידֶער לְמַזָּל גֶעוָוארֶען אַ בֶּער, אַ גוּט שְׁטִיקֶעל סְחוֹרָה. דֶער אַלְטֶעטְשְׁקֶער אִיז וַוייטֶער טַאקִי מִיט מִיר אִין דִיא הַייזֶער אַרוּמְגֶעגַאנְגֶען אוּנ אִיךְ הָאבּ אַלְץ גֶעמוּזְט הִינְקֶען גוּט, זִיפְצֶען, קְרִימֶען זִיךְ, מַאכֶען אָנְשְׁטֶעלֶען, וויא עֶר הָאט מִיר גֶעהֵייסֶען.

נָאךְ פֶּסַח זֶענִין מִיר גֶעקוּמֶען עֶרְגִיץ אִין אַ שְׁטֶעדְטִיל, אִין חֶערְסָאנֶער גוּבֶּערְנִיֶע, וואוּ אִיךְ הָאבּ דִיא עֶרְשְׁטֶע צַייט גֶעאַרְבֵּייט לוֹיט מַיין הִתְחַייְבוּת. נָאר דֶערְנָאךְ הָאבּ אִיךְ גֶעזָאגְט, גֶענוּג! לָאז שׁוֹין זַיין דָא טַאקִי אַיין עֶק. מַיין וַוייבּ הָאט תְּחִלַּת זִיךְ גֶעקְוֶוייקֶעלְט, גֶעבֶּעטֶען אַ פָּאר טֶעג צַייט זִיךְ מְיַשֵּׁב צוּזַיין. צוּם סוֹף הָאט זִיא גֶעעֶנְטְפֶערְט, גוּט! מָארְגֶען נֶעהְמְט זִיא גֶט. סְ׳אִיז מִיר לֶעכְטִיג גֶעוָוארֶען אִין דִיא אוֹיגֶען, אַזוֹי שְׁטַארְק הָאבּ אִיךְ מִיךְ דֶערְפְרֶעהְט. פַאר שִׂמְחָה הָאבּ אִיךְ נִישְׁט גֶעקֶענְט אַיינְזִיצֶען אוֹיף אַיין אָרְט. עֶס הָאט מִיךְ עֶפִּיס גֶעצוֹיגֶען אִין דְרוֹיסֶען. אִיךְ הָאבּ אַ הִיבְּשֶׁע צַייט מִיר אַרוּמְגֶעשְׁפַּאצִירְט אִין דִיא גַאסֶען אוּנ אִין אַיין וֶועג טַאקִי מִיט חֵשֶׁק גֶעגַאנְגֶען אוֹיךְ אִין דִיא הַייזֶער, טְרַאכְטֶענְדִיג בַּייא זִיךְ, וָואס קֶען עֶס שַׁאדְטֶען? אוֹיף דֶער הֵייסֶער שָׁעָה, בַּיים אַרָאפְּגֶעהֶען פוּן קֶעסְט, וֶועט מֶען בֶּעדַארְפֶען הָאבֶּען עֶטְלִיכֶע גְרָאשֶׁען. דֶער עֵסֶק מַיינֶער אִיז גֶעגַאנְגֶען גוּט. אַזאַ „אִין

דיא הייזער ארומגעהען"! ווי דענסטמאל, געדיינק איך נישט שוין פון א צייט. עס טרעפט זיך אזוינס איין מאל אין הונדערט יאהר. אז גאט וויל העלפען א מענשען העלפט ער איהם מיט אלעמען. אין וועלכער שטוב איך בין אריין, בין איך ליידיג פון דארט נישט ארויס. דאס מזל האט מיר דענסטמאל געשפילט און האב בעדארפט גראד טרעפען אין א שטוב, וואס דארט איז געווען א ברית. דער עולם איז געווען שטארק פארלעקט, לעבעדיג, פרעהליך, מען האט מיר געגעבען א גוטען טרונק בראנפין, א גאנץ קידוש-גלעזעל, אויך א גרויסען שטיק לעקיך, א מלבוש-ברויטיל און דערצו נאך עפיס געלד מיט א רויזענבולקעלע. איך האב מיך איינגעהאלטען, נישט צופארזוכען אפילו קיין ברעקיל און באהאלטען דיא אלע גוטע זאכען וויט אין דעם בוזעם, צוברייננגען עס א מתנה מיין הארבאטע מיידיל. מען האט בעדארפט זעהען מיט וואס פאר א פרייד איך בין עס געגאנגען דעם גאנצען וועג. אלץ געטראכט ביי מיר, היינט ביי נאכט, אז דער עולם וועט שלאפען, וועל איך איהר דאס געבען, לאז זיא נעביך אויך הנאה האבען. זיא איז נעביך פארוויסט, פארוואגעלט, האט א הארץ פול מיט מכות, זיא האט נעביך נישט געהאט אין איהר לעבען קיין זיסע מינוט. נא, לאז זיא וויסען, אז פישקע איז א גוטער ברודער, ער זארגט זיך פאר איהר און היט זיא אפ'עט וויא דאס שווארצאפעלע אין אויג. ער וועט באדאי אליין נישט עסען און איהר דעם לעצטען, דעם בעסטען ביסען אוועקגעבען. עס האט מיר זיך געדאכט וויא מיר ביידע זיטצען לעבין דער גרויסער שול און האבען שטארק הנאה. זיא עסט, קוויקט זיך מיט דעם לעקיך און איך איהר: נשמה מיינע, לאז דיר וואויל בעקומען! טראכטענדיג דערביי ביי זיך: א גוטער סימן! הלואי אין גיכען לאמיר עסען לעקיך ביי אונז... איך זאג איהר אנ'עט דיא בשורה: מארגען וועה איך אויסגעלייזט, מיין וייב נעהמט גט, און זיא שיינט, קוועלט גאר אן. מיר קלעהרען. וויא אזוי שטילערהייט ארויסצוכאפען זיך פון דער חאליאסטרע און מאכען א פליטה. ביי אונז ווערד פארטיג וועגען דעם א גאנצער פלאן און ס'איז דא א האפנונג, אז עס וועט אם-ירצה-השם זיין גוט... אט מיט אזעלכע געדאנקען בין איך מיר געגאנגען דעם גאנצען וועג און מיר פירגעשטעלט גליקען. אויפן וועג האב איך נאך בעגעגענט א וואסער-טרעגער מיט פולע עמער, דאס איז דאך געוויס א גוטער סימן. נאר וואס אבער לאזט זיך אויס?

עס לאזט זיך אויס, וויא איז מיר, א טייך. איז א מענשען בעשעהרט אומגליק העלפען איהם נישט קיין גוטע סימנים אויך. צעהען גויות אפילו זאלען איהם מיט פולען איבערגעהען דעם וועג. אז איך בין פאר נאכט געקומען צוריק אין הקדש האב איך שוין דארט נישט געטראפען דיא חאליאסטרע!... אין דער צייט, וואס איך האב מיר לוסטיג ארומגעשפאצירט אין דער שטאדט זענין דיא שיינע לייט דערוויל אוועקגעפאהרען און מיין ווייב, אויך מיין הארבאטע נעביך מיט זייא... דאס איז שוין געווען דעם ממזר'ס מלאכה,

זיינם א שפיטצעל. — זאל ער אזוי וויסען פון זיין לעבען צוזאגען וויא איך האב דענסטמאל געוואוסט אויף וואס פאר א וועלט איך בין. זאל איהם, רבוני של עולם! אזוי דרעהען איינוועניג אין בויך וויא מיר האט זיך געדרעהט דער קאפ. חושך און פינצטער איז מיר געווארען אין די אויגען, פינצטער איז מיין וועלט. דאס איינציגע שטערענדיל, וואס האט מיר געשיינט, איז פלוצלים פארשווינדען געווארען. נישטא, ווייא איז מיר, נישטא מיין טרייסט! נישטא מיין הארבאטע נעביך!... איך בין ווידער עלענט וויא א שטיין, איינער אליין אין דער גאנצער וועלט. און זיא! וואו איז זיא, וואס טהוט נעביך זיא, זיא?... פאר וועמען וועט זיא קענען חאטש א מאל זיך אויסוויינען, אויסגיסען איהר שווער ביטער הארץ. אוי, יודען! א וועהטיג. ס'איז מיר א וועהטיג טאקי אין צווייען!

ארויסנעהמענדיג שפעטער פונם בוזעם דאס שטיקעל לעקיך, וואס איך האב איהר עס אנגעגרייט, איז מיר געווארען א לאך אין הארץ. איך האב עס געהאלטען שטייף, אפגעגאסען עס מיט טרעהרען, וויא עפים א זאך, א זכר, וואס בלייבט איבער נאכן טויט פון א געליבטע קינד. פון איין איינציג קינד. נישט בעשעהרט דיר געווען צופארזוכען עס, צודערקוויקען זיך איין מאל אין דיין לעבען, בידנע, אומגליקליכע, נשמה מיינע! איך קוק, קוק אויפן שטיקעל לעקיך, קוש עס, וויקעל עס דערנאך איין וויא איין אבן־טוב און באהאלט עס ווידער אין בוזעם, טאפענדיג עס אפט און צוקוועטשענדיג עס צום הארצען... וויים איך, וואס מיר איז געשעהען?!....

22

פישקע האט ביא זיינע לעצטע ווערטער ארויפגעלייגט ביידע הענד אויפן פנים, זיך אוועקגעקעהרט אין דער זייט און געחליפעט. מיר האבען געפיהלט זיין הארץ און איהם געלאזט צורוה. אויף אונז אליין איז אויך אנגעפאלען א מרה־שחורה, מיר זענען געבליבען זיצען שטיל. איטליכער פארטיפט אין זיינע געדאנקען. אלטער מיינער האט זיך אלץ געקראצט אין דער פאה, געפיהרט דיא האנד איבערן פנים, אנהויבענדיג פונם שטערען און אויסלאזענדיג מיט דער בארד, וועלכע ער האט ארומגעהאפט מיט אלע פינף פינגער און געמאכט דערביא עט, עט!... מען האט געזעהען, ער איז צוטראגען, מיט איהם איז עפים נישט גלאט. איך אליין בין עפים געווען אויך צודרעהט, פישקעס געשיכטע האט מיך געקאטערט. נאך גאנץ לאנג האב איך פיל מאל ביא מיר געטראכט: רבוני של עולם! וואס איז דאס אזוינס, זיין פארליאפעט? עפים האב איך געהערט, עס טרעפט

זִיךְ אַ מָאל אַזֶעלְכֶם, נָאר וָואס דָאס אִיז, הָאט מַיין מוֹחַ נִישְׁט גֶענוּמֶען. בַּייא אוּנְז פְּלֶעגְט מֶען אוֹיף אַזֶעלְכֶע זַאכֶען גֶעוֶועהְנְטְלִיךְ זָאגֶען: ס'אִיז אַיין אָפְּגֶעטָאנֶענֶע זַאךְ, אַ כִּישׁוּף, עֶפִּים אַזַא מִין פְלֶעשֶׁעלֶע אִיז דָא דֶערְצוּ, עֶפִּים אַ מִין קְרֵייטִיכְץ פוּן אַיין אַלְטֶער גוֹיֶע, אַ מְכַשֵּׁפָה'טֶע. אוּנ דָאס וָואס אַלְטֶע מְכַשֵּׁפָה'טֶעס זֶענִין פַארְטִיג אָפְּצוּטָאן אַזֶעלְכֶע שְׁפִּיטְצְלִיךְ, אוֹיךְ אַרָאפְּצוּבְּרֵיינְגֶען רַייטֶענְדִיג אוֹיף אַ בֶּעזֶעם דֶעם מַאן, וָואס הָאט אַוֶועקְגֶעוָוארְפֶען דָאס וַוייבּ, זִיא גֶעמַאכְט פַאר אַיין עֲגוּנָה — דָאס אִיז דָאךְ קְלָאהר וִויא דֶער טָאג, דַארוֹיף זֶענִין דָאךְ דָא אַ סַךְ עֵדוּת: כְּשֵׁרֶע יוּדֶענֶעס אוּנ בֶּעטָאגְטֶע, עֶהְרְלִיכֶע יוּדֶען מִיט בֶּערְד....

פַארְלַיאפֶּעט זַיין הָאט בַּייא אוּנְז גֶעהֵייסֶען עֶפִּים אַזַא מִין שְׁלַאפְקַייט, וִויא קַדַחַת אַ שְׁטֵייגֶער, אַ דִבּוּק, אַ מַאנְקָאלְיֶע, דִיא נִכְפֶּה, דִיא שְׁלֶעכְטֶע זַאךְ, וָואס דֶערְצוּ אִיז טַאקִי נָאר אַ בַּעַל־שֵׁם, אָדֶער לְהַבְדִיל דֶער טָאטֶער. בַּייא אַ שְׁמִיֶעס דֶערְפוּן פְלֶעגְט מֶען זִיבֶּען מָאל אוֹיסְשְׁפַּייֶען, אָנְגֶעהְמֶענְדִיג זִיךְ בַּייא דִיא בְּרֶעמֶען, אוּנ מַאכֶען דֶערְבַּייא מִיט אַ פַארְקְרִימְט פְּרוּם פְּנִימֶעל: נִישְׁט־דָא גֶעדַאכְט, נִישְׁט פַאר קַיין יוּדִישֶׁע קִינְדֶער גֶעדַאכְט!... אוֹיךְ אִיז אַ מִצְוָה גֶעוֶוען צוּלַאכֶען אוֹיס יֶענֶע פַארְלַיאפֶּעטֶע דֶעם גְרֶעסְטֶען גֶעלֶעכְטֶער, וִויא דֶער שְׁטֵייגֶער אִיז צוּלַאכֶען אוֹיס אַ מְשׁוּגָענֶעם. אַזַא שְׁלַאפְקַייט אָבֶער, גֶעדֵיינְק אִיךְ, וֶוען עֶס הָאט זִיךְ גֶעמַאכְט, הָאט זִיךְ עֶס גֶעמַאכְט סַיידֶען נָאר בַּייא דִיא גְרוֹיסֶע נְגִידִים, אָדֶער בַּייא דִיא גְרוֹיסֶע קַבְּצָנִים. אִין בַּעַל־הַבַּתִּישִׁין גְרַאד אַקֶעגֶען, הָאט מֶען נִישְׁט גֶעוואוּסְט אֲפִילוּ מִיט וָואס מֶען עֶסְט עֶס. — דָאס אִיז דָאךְ, הָאבּ אִיךְ אָפְּט בַּייא מִיר גֶעטְרַאכְט, אַ וואוּנְדֶער! פַאר וָואס אִיז דָאס אַזוֹי? אוּנ וָואס אִיז דָאס אַזוֹינְס? עֶס מוּז דָאךְ הָאבֶען אַ טַעַם. דֶער טַעַם פוּן דֶער אַלְטֶער גוֹיֶע, אִיז נַארֶעשְׁקֵייטֶען, וִויא דָאס פְלֶעשֶׁעלֶע. אִיךְ בִּין קֵיינְמָאל דֶערְמִיט נִישְׁט צוּפְרִידֶען גֶעוֶוען, הַגַם יוּדֶען הָאבֶען עֶס גֶעהַאלְטֶען פוּן מִיר פַאר אַ שְׁטִיקֶעל אַפִּיקוֹרְסוּת — סְטַייטְשׁ, וִויא גְלוֹיבְּט מֶען עֶס נִישְׁט אִין כִּישׁוּף, אִין דֶעם טָאטֶער, אוּנ שֵׁדִים! אִיךְ הָאבּ גֶעזוּכְט בַּייא מִיר, גֶעזוּכְט אַ טַעַם אוּנ, דַאכְט זִיךְ, גֶעפוּנֶען. גְרוֹיסֶע נְגִידִים אִיז אוֹיף דֶער וֶועלְט צוּ גוּט, הָאבֶען אַלְסְדִינְג, עֶסֶען, טְרִינְקֶען דָאס טְהַייֶערְסְטֶע, דָאס בֶּעסְטֶע, אָהְן זָארְג, אָהְן קָאפְּדְרֶעהֶענִישׁ, עֶס גֶעהְט זֵייא אָפּ נָאר קַדַחַת, דֶערִיבֶּער לִיגְט זֵייא אִין זִינֶען צוּמַאכֶען קוֹצֶענְיוּ־מוּצֶענְיוּ. עֶרֶענְסְט, אָדֶער גְלַאט אַזוֹי אַ שְׁפִּילְכֶען? דָאס אִיז שׁוֹין זֵייעֶר סוֹד. וִוידֶער־זְשֶׁע דִיא גְרוֹיסֶע קַבְּצָנִים פוּן דֶער אַנְדֶערֶער זַייט, זֵייא אִיז אוֹיךְ, אוֹיף זֵייעֶר שְׁטֵייגֶער, גוּט. הָאבֶען גָארְנִישְׁט, קַדַחַת וָואס אַיינְצוּשְׁטֶעלֶען, עֶסֶען קֶעסְט בַּייא דֶער וֶועלְט אָהְן קָאפְּדַארֶענִישׁ אוּנ קוּמֶען אוֹיפְן גְרֵייטֶען. בּוּשָׁה אִין דֶער זַייט! דֶערִיבֶּער גְלוּסְט זִיךְ זֵייא אוֹיךְ אַזֶעלְכֶע מַעֲשִׂיוֹת. שְׁטֶענְדִיגֶע עֲסָקִים פוּן דְרֶעהֶען זִיךְ אוּנ מִינֵי חֲתוּנוֹת אִיז גֶעוֶועהְנְטְלִיךְ גָאר אִין דֶעם הוֹיכֶען אוּנ אִין דֶעם נִידֶערִיגֶען שְׁטַאנְד. דֶער אִיבֶּערִיגֶער עוֹלָם אוּנְזֶערֶער, פוּנֶם מִיטֶעלֶען סָארְט מֶענְשֶׁען, אִיז תָּמִיד פַארְטְרָאגֶען אִין הֵייזֶשֶׁע בָּארְשְׁטְשׁ. אִיהְם דַארְט דֶער קָאפּ פַאר דֶעם שְׁטִיקֶעל בְּרוֹיט, זוּכְט פַּרְנָסָה.

בַּייא אִיהם אִיז רֵאשִׁית חָכְמָה גֶעשֶׁעפְּט. אַלְסְדִינְג – גֶעשֶׁעפְּט, חֲתוּנָה הָאבֶּען אִיז אוֹיךְ אַ גֶעשֶׁעפְט. עֶר הַאנְדֶעלְט אַיין אַ וַוייבּ, דִינְגְט זִיךְ פְּרִיהֶער גוּט אוֹיס וֶועגֶען דֶעם מֶקַח, וֶועגֶען נְדָן, וֶועגֶען אִיטְלִיכֶם פִּיטְצֶעלֶע בֶּעזוּנְדֶער, אַלְסְדִינְג פִּינְקְטְלִיךְ אוֹיסְגֶערֶעכֶענְט. אֲפִילוּ אַ שְׁטְרַיימֶעל אוּנ דִיא שַׁבָּת'דִיגֶע קַאפָּאטֶע מוּז אוֹיךְ שְׁטֶעהֶען בְּפֵירוּשׁ אִין דִיא תְּנָאִים. זֶענִין דִיא תְּנָאִים דֶערְפִּילְט גֶעוָוארֶען, כְּפִי דֶעם מְדוּבָּר, קוּם-זְשֶׁע כַּלָּה לֶעבּ אוּנְטֶער דֶער חוּפָּה מִיט דֶעם שַׁדְכָן, מִיט דֶעם בַּדְחָן, מִיט דֶעם גַאנְצֶען פֶּעקִיל כְּלֵי-קוֹדֶשׁ, וָואס לֶעקֶען פוּנֵם גֶעשֶׁעפְט אָפּ אַ בֵּיינְדֶעל. זַייא אַ וַוייבּ, הָאבּ קִינְדֶער, רַייס קְרִיעָה אוּנ וֶוער פַארְשְׁוַוארְצְט מִיט מִיר אִין אֵיינֶעם בִּיז הוּנְדֶערְט אוּנ צְוַואנְצִיג יָאהְר, אוֹיבּ דִיר גְלוּסְט זִיךְ לֶעבֶּען, נִישְׁט שְׁטַארְבֶּען פַאר דֶער צַייט. אוֹיבּ דוּא בִּיסְט שֵׁיין אָדֶער מִיאוּס, קְלוּג אָדֶער אַ נַאר, דָאס אִיז שׁוֹין דַיין עֵסֶק פוּן מַיינֶעטְוֶועגֶען אִיז אַלְץ אֵיינְס, אַ פְּלוֹנִיתְטֶע אִיז אַ פְּלוֹנִיתְטֶע. מִיר זֶענִין נִישְׁט קֵיין פְּרִיצִים, הָאבֶּען נִישְׁט קֵיין צַייט צוּקוּקֶען זִיךְ צוּ אַזֶעלְכֶע זַאכֶען. יוּדֶען זֶענִין מִיר, סוֹחֲרִים, מֶעקְלֶער, קְרֶעמֶער, טְרוּד אִין דֶער פַּרְנָסָה! – וֶועהְר פִיל זֶענִין דָא פוּן מַיין גְרַאד יוּדֶען, וָואס רֵיידֶען כִּמְעַט נִישְׁט, עֶסֶען נִישְׁט בַּייא אֵיין טִישׁ מִיט דִיא וַוייבֶּער, קוּקֶען זַייא וֵוייניג אָן, אוּנ ס'אִיז גַאנְץ רֶעכְט. בֵּיידֶע צְדָדִים זֶענִין צוּפְרִידֶען אוּנ ווִינְשֶׁען, וֶוען עֶס קוּמְט אוֹיס אַ מָאל, הַלְוַואי אַזַא לֶעבֶּען אוֹיף אַלֶע גוּטֶע לַייט אוּנ אוֹיף זַייעֶרֶע קִינְדֶער גֶעזָאגְט גֶעוָוארֶען! שְׁטַארְבְּט בַּייא אֵיינֶעם דָאס וַוייבּ בֶּעגְרָאבְּט עֶר זִיא, זִיטְצְט נָאךְ אִיהר שִׁבְעָה גַאנְץ יוּדֶעשְׁלִיךְ אוּנ הַאנְדֶעלְט בַּאלְד טַאקִי אַיין אַ צְוֵוייטֶע, פְּרִיהֶער נָאךְ, אַ מָאל, פַאר שְׁלֹשִׁים. אוּנ אוֹיף אַזַא שְׁטֵייגֶער אוֹיךְ דִיא דְרִיטֶע, דִיא פֶערְטֶע, דִיא פִינְפְטֶע... בִּיז דֶער אַלְטֶער יוּדֶענֶע, וֶועלְכֶע עֶר נֶעהְמְט צוּם לֶעצְט אִין דִיא אַלְטֶע גֶעשֵׁיינְקְטֶע יָאהְרֶען, אוּנְטֶער דֶעם אוֹיסְרֵייד גֶעוֶועהְנְטְלִיךְ, מִיט אִיהְר אִין אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל אַרַיין צוּפָאהְרֶען. הֵייסֶען הֵייסְט עֶס בַּייא יוּדֶען דִיא גַאנְצֶע חֲתוּנָה, מְקַיֵּים זַיין אַ מִצְוָה, ווִיא גָאט הָאט גֶעבָּאטֶען... ווִיא אַ שְׁטֵייגֶער דֶעם יוּדֶענְס עֶסֶען שַׁבָּת אִיז נִישְׁט גְלַאט גְרָאבּ פְּרֶעסֶען וֶועגֶען דֶער אֲכִילָה, וַוייל אַ זִינְדִיגֶער מֶענְשֶׁען בֶּעדַארְף עֶסֶען, נָאר וָואס דֶען? עֶס הֵייסְט מְקַיֵּים זַיין שָׁלֹשׁ סְעוּדוֹת. דֶעסְגְלַייכֶען אוֹיךְ דָאס גְלֶעזֶעלֶע וַויין פֶּסַח בַּיים סֵדֶר, טְרִינְקְט עֶס דֶען אַ יוּד גְלַאט מְשׁוּנָה גְרָאבּ, וַוייל אַבִּיסִיל וַויין אִיז מְחַיֶּה אוּנ נָאךְ דִיא קְנֵיידְלִיךְ טַאקִי גָאר אַ דֶערְקְווִיקֶענִישׁ? חָלִילָה! עֶר מַאכְט דֶערְבַּייא מִיט אַ פַארְפְרוּמְט פֶּנִימֶעל: הִנְנִי מוּכָן וּמְזוּמָּן אִיךְ בִּין מִיר גְרֵייט, אִיךְ בִּין מִיר בְּרֵייט מְקַיֵּים זַיין דִיא מִצְוָה כּוֹסֶען: דֶעם עֶרְשְׁטֶען, צְוֵוייטֶען, דְרִיטֶען, פֶערְטֶען כּוֹס... אוּנְזֶער אֵיינֶער עֶסְט, טְרִינְקְט, הָאט חֲתוּנָה אַלְץ מִיט אַ לְשֵׁם יִחוּד, צוּלִיבּ קוּדְשָׁא-בְּרִיךְ-הוּא אוּנ דֶער שְׁכִינָה. – נָאר דָאס אַלְסְדִינְג אִיז אָבֶּער נִישְׁט גֶעזָאגְט גֶעוָוארֶען אוֹיף פִישְׁקֶען. אִין זַיין שְׁלֶעכְטֶער לַאגֶע, אִין וֶועלְכֶער עֶר הָאט זִיךְ גֶעפוּנֶען אִיז דָאס הָארְבַּאטֶע מַיידִיל פַאר אִיהם גֶעוֶוען אַ גְלִיק, זַיין טְרֵייסְט, זַיין לֶעבֶּען, זַיין אַלְץ מִיט-אֵיינַאנְדֶער. אַז מֶען טְרֵיינְקְט זִיךְ הַאפְּט מֶען זִיךְ אָן פַאר אַ שְׁטְרוֹיא,

הײנט װאָס־װשע איז פֿאַר אַ װאונדער, אַז פּישקע האָט זיך אָנגעהאַפּט אין דער האָרבאַטער מיט זײן גאַנץ לײב און לעבען און איז צו איהר צוגעזאַטען געװאָרען? אַז עס ריהרט אָן בײא דער נשמה, דענסטמאָל שרײעט דאָס האַרץ, שרײעט, רעדט אײנע װערטער בײא אַלע מענשען גלײך. דאָס לשון פֿונם האַרץ איז אײן לשון פֿאַר גרױס און קלײן, פֿאַר דעם געלעהרענטען און פֿאַר דעם גראָבען מענשען — װאָס־װשע איז פֿאַר אַ װאונדער, אַז פּישקעס האַרץ האָט זיך דאָ אױסגעגאָסען אין אַזעלכע הײסע געפֿיהלען, רײנע מענשליכע װערטער? דעריבער טאַקי האָבען זײנע װערטער גערירט, מיך צונומען װיא אַ פֿידעלע, װאָס רעדט שפּילט אומעטיגע שטײגער. אַלע בעלי־דרשנים און מוסר־ספרים אין אײנעם האָבען קײנמאָל מיך אַזױ נישט גערירט, געמאַכט װײך, גוט און פֿרום, װיא אַ קרעכץ פֿון אַ צובראָכען האַרץ, װיא דעם כּלי־זמרס אַ שפּיל אױפֿן פֿידעלע...

מילא גאַנץ רעכט, איך בין שטאַרק גערירט פֿון פּישקעס דערצעהלונג, בין איך מיר דעריבער פֿאַרטראַכט, אָבער דוא פֿערדיל מײנס, פֿאַר װאָס ביסט־דוא פֿאַרטראַכט? אַ גאַנג אַביסיל, מישטעהנס־געזאָגט, קוים װאָס ער ריהרט זיך. עס זאָל איהם דאָס אָנהױבען אַרען, װאָס אָט באַלד איז תּשעה־באָב און מען בעדאַרף זיך אײלען מיט קינות אין אַ סך שטעדטליך. ער געהט גאָר נישט מיט דעם גלײכען װעג, פֿאַרקריכט אין דער זײט לעבין דער תּבואה, שטעלט זיך צו װײלען אָפּ און שטשיפּעט גראָז. דיא שײנע שקאַפּע איז נישט בעסער פֿון איהם, טהוט איהם נאָך און האַפּט אױך אַ קײא. דאָס אײגענע טאַקי װאָס אין חדר, אַז דער רבי פֿאַרקוקט זיך אַ מאָל אין דער זײט, פֿאַרװיגט דאָס קינד, אָדער האַמפּערט זיך מיט דער רביצין, פֿאַרקוקען זיך אױך דיא תּלמידים און פֿאַלשעװען אין דעם לעהרנען. איך טהוא דיא רפֿואה, װאָס דער מלמד, נעהם דיא בײטש און טהוא אַ װײז דעם שלימזל מײנעם, זאָגענדיג איהם דערבײא מוסר. ער שטעלט אױף דיא אױערען, שטרעקט אױס דעם האַלז, שטעקט אַרױס אַ שפּיץ צינגעל, דריגעט מיט אַ הינטערסטער פֿוס און שמײסט אַקעגען מיר מיט דעם װײדיל. — אײ, דוא ביסט אַ עזות פּנים! רוף איך מיך אָן און בין איהם שױן טאַקי גוט מכבּד מיט דער בײטש. ער האָט אַפֿילו נישט געװאָלט לײדען, מאַכט אַ פֿערדישען קוממיות, אַ הײב מיט דעם הינטען און געהאַט בדעה אױסצושטרעקען זיך אױף דער ערד. נאָר ער האָט זיך באַלד מישב געװען, אַ ציה געטאָן מיט איספּעט דעם װאָגען און אָנגעהױבען זיך װײטער צושלעפּען. מיר אַלע זענין דערװײל צו זיך געקומען. אַלטיר האָט אונטערגעטריבען אױף זײן שטײגער, פּישקע הױבט אָן אױף זײן שטײגער. איך נאָך איהם טאַקי, אַרבײט, פֿאַרטײטש אױף מײן שטײגער און דיא מעשה דערצעהלט זיך װײטער אַזױ:

— איך װעל אײך דאָ נישט קײן ים ברײען. אײנער אַלײן האָב איך מיך דערנאָך אױף אַדעסער טראַקט געלאָזט, געטראַכט, טאָמיר װעל איך מײנע לײט דאָ בעגעגענען, אָדער

הֶערֶען עֶפִּים וֶועגֶען זֵייא. נָאר אוּמְזִיסְט דִיא מִיה, זֵייא זֶענִין וִויא אִין וַואסֶער אַרַיין. דָאס לֶעבֶּען אִיז מִיר נִמְאס גֶעוָוארֶען פוּנְם שְׁטֶענְדִיגֶען אַרוּמְשְׁלֶעפֶּען זִיךְ. אִיךְ הָאבּ גֶעחַאלֶעשְׁט אוֹיסְצוּרוּהֶען זִיךְ אַבִּיסִיל, זִיצְעֶן אוֹיף אֵיין אָרְט, וִויא אִיךְ בִּין גֶעוֶועהְנְט גֶעוֶוען פְרִיהֶער. גָאט הָאט גֶעהָאלְפֶען, אִיךְ הָאבּ מִיךְ לְסוֹף פַארְשְׁלֶעפְּט קֵיין אַדֶעס.

דִיא עֶרְשְׁטֶע פָּאר טֶעג אִיז אַדֶעס פַאר מִיר גֶעוֶוען אַ טוֹיט. אִיךְ הָאבּ מִיךְ דָארְט אַרוּמְגֶעדְרֶעהְט עֶלֶענְט, פְרֶעמְד, אַלֵיין נִישְׁט צוּ-וִויסֶען וואוּ מִיךְ אַהִין צוּטָאן. אַלְסְדִינְג אִיז פַאר מִיר גֶעוֶוען נַייא, עֶפִּים ווִילְד מְשׁוּנֶּה. קֵיין הֶקְדֵּשׁ, וִויא אִין אַנְדֶערֶע יוּדִישֶׁע שְׁטֶעדְט, הָאבּ אִיךְ דָארְט נִישְׁט גֶעפוּנֶען, הַייזֶער אוֹיף אַרוּמְצוּגֶעהֶען אוֹיךְ נִישְׁטָא. בַּייא אוּנְז אִין דִיא יוּדִישֶׁע שְׁטֶעדְט זֶענִין דָא הַייזֶער, טַאקִי וָואס הַייזֶער הֵייסֶען, נִידֶערִיגֶע, אָהְן חָכְמוֹת, אָהְן קוּנְצֶען, מִיט דִיא טְהִירֶען צוּ דֶער גַאס. אֵיין קְלֵיין שְׁטוּפֶּעלֶע דִיא טְהִיר קוּמְסְט-דוּא גְלַייךְ אִין שְׁטוּבּ אַרַיין. בְּרוֹיכְסְט נִישְׁט מַאכֶען קֵיין גְרוֹיסֶע צֶערֶעמָאנִיֶעס, אָט אִיז דָאס גַאנְצֶע בַּעל-הַבַּתִישְׁקַייט, אַלְסְדִינְג וָואס נֵייטִיג אִיז צוּם עֶסֶען, צוּם שְׁלָאפֶען. בֶּעדַארְפְסְט אַבִּיסִיל וַואסֶער, הָאסְט-דוּא עֶס, בֶּעדַארְפְסְט דִיא פָּאמֵיינִיצֶע, אִיז זִיא דָא, וַואשׁ דִיא הֶענְד אוּנ זָאג דִיר אֲשֶׁר יָצַר וִוִיפִיל דַיין הַארְץ גְלוּסְט. אָט אִיז דֶער בַּעל-הַבַּיִת, דִיא בַּעל-הַבָּיתְטֶע, דָאס הוֹיזְגֶעזִינְד, זָאג: גָאט הֶעלְף! שְׁטְרֶעק אוֹיס דִיא הַאנְד, בֶּעקוּמְסְט-דוּא דִיר דַיין נְדָבָה, אַ קוּשׁ דִיא מְזוּזָה אוּנ גֶעה דִיר גֶעזוּנְטֶערְהֵייט וַוייטֶער. — הַיינְט אִיז טַאקִי גָאר פוּן דְרוֹיסֶען גְרִינְג צוּדֶערְקֶענֶען אַ יוּדֶענְס הוֹיז. דָאס בֶּערְגֶעלֶע מִיסְט, דָאס רִינְשְׁטָאקִיל, דִיא פֶּענְסְטֶער, דִיא וֶוענְד, דֶער רֵיחַ שְׁרַייֶען, דָאס אִיז אַ יוּדֶעשׁ הוֹיז. אִין דֶעם רֵיחַ אַלֵיין דֶערְקֶענְט אִיהְר, אַז דָא זִיצְט אַ יוּד... אַקֶעגֶען-זְשֶׁע דָארְט אִין אַדֶעס זֶענִין דִיא הַייזֶער, מִשְׁטֶעהְנְס-גֶעזָאגְט עֶפִּים ווִילְד, הוֹיךְ אוּמְגֶעלוּמְפֶּערְט. דֶער גַאנְג אִיז גֶעוֶועהְנְטְלִיךְ דוּרְךְ אַ טוֹיֶער אִין אַ הוֹיף. דָארְט קְרִיךְ אוֹיף טְרֶעפּ, זוּךְ אַ טְהִיר. הָאסְט-דוּא שׁוֹין גֶעפוּנֶען אַ טְהִיר, אִיז זִיא גָאר פַארְשְׁלָאסֶען, עֶפִּים אִיז זִיא מִיט אַ גְלֶעקִיל, מִיט גַאנְצֶע צַאצְקֶעס. דוּא בְּלַייבְּסְט בַּייא דִיר עֶפִּים אַרָאפְּגֶעפַאלֶען, פִיהְלְסְט, אַז דוּא בִּיסְט אָרֶעם, נִידֶערִיג, הָאסְט קֵיין פָּנִים נִישְׁט, שְׁטֶעהְסְט אַ רֶגַע דֶערְשְׁלָאגֶען, מַאכְסְט דִיר דֶערְנָאךְ הַארְץ, נֶעהְמְסְט זִיךְ מִיט גְרוֹיס דֶרֶךְ אֶרֶץ פַארְן גְלֶעקִיל, עֶס צִיטֶערְט דִיר אָבֶּער דִיא הַאנְד, טְהוּסְט אַ קְלֵיין צִיהֶעלֶע, כִּמְעַט וִויא גָארְנִישְׁט, שְׁרֶעקְסְט-זִיךְ עֶפִּים אַלֵיין פוּן דַיין צִיהֶעלֶע, גְלַייךְ וִויא דוּא וָואלְסְט אַרוֹיס אַקֶעגֶען יֶענֶעם מִיט אַ גְרָאבּ וָוארְט, אִיהְם גֶעשָׁאלְטֶען אִין טַאטֶען אַרַיין, אוּנ טְרָאגְסְט זִיךְ בַּאלְד טַאקִי אָפּ... טַאפְּסְט-דוּא אַ מָאל אָן עֶרְגִיץ עֶפִּים אֵיין אַנְדֶער גַאנְג, פַאלְט אוֹיף דִיר אָנֶ'עט אַ קֶעכִנֶע, אַ בֶּעדִינְטֶער, אָדֶער עֶס לָאזְט זִיךְ גָאר אוֹיס, דָא זִיצְט נִישְׁט קֵיין יוּד. וָואס הֵייסְט עֶס! וואוּנְדֶערְסְט-דוּא זִיךְ שְׁטַארְק, וָואס אִיז דָאס פַאר אַ שְׁטָאדְט? וָואס זֶענִין עֶס פַאר הַייזֶער? וואוּ זֶענִין עֶס אוּנְזֶערֶע אָרְמֶעלַייט מִיט דִיא טָארְבֶּעס? אִיךְ הָאבּ מִיךְ אַרוּמְגֶעבְּלָאנְקֶעט אִין דִיא גַאסֶען, זִיךְ גוּט צוּקֶעקוּקְט צוּ אַלְסְדִינְג דָארְט, טָאמִיר וֶועל אִיךְ

זֶעהֶען עֶמִיצֶען מִיט אַ טָארְבֶּע, אוֹיסְצוּפְרֶעגֶען אִיהְם מַכּח דֶעם עֵסֶק, וִויא אַזוֹי מֶען גֶעהְט דָא אִין דִיא הַייזֶער אַרוּם. נָאר וִויא אוֹיף צוּ-לְהַכְעִיס הָאבּ אִיךְ נִישְׁט בֶּעגֶעגֶענְט קֵיינֶעם. אוּנ וִויא אִיךְ דְרֶעה מִיךְ דָא אַזוֹי אַרוּם בֶּעמֶערְק אִיךְ פוּן דֶערְוַוייטֶענְס עֶפִּיס אַ יוּנְגֶען מַאן, גֶעקְלֵיידְט דַייטְשׁ, גֶעהְט וִויא אֵיינֶער, וָואס וַוייסְט נִישְׁט דֶעם וֶועג, קוּקְט אוֹיף דִיא הַייזֶער אוּנ וַוארְפְט זִיךְ אִין אַלֶע זַייטֶען גַאס. דֶער דָאזִיגֶער פַּארְשׁוֹין, טְרַאכְט אִיךְ בַּייא מִיר, מוּז נִישְׁט זַיין קַיין הִיגֶער, מֶען בֶּעדַארְף אִיהְם נָאכְגֶעהֶען, זֶעהְן וָואס עֶר טְהוּט. עֶר גֶעהְט אַרַיין אִין אַ הוֹיף, אִיךְ נָאךְ אִיהְם. עֶר זוּכְט אוּנ לָאזְט זִיךְ דֶערְנָאךְ אַרוֹיפְגֶעהֶען אוֹיף אַ טְרֶעפּ, מַיינֶער-אוֹיךְ אַרוֹיף. עֶר גֶעהְט אַרַיין אִינְוֶוענִיג אִין אַ פָאדֶער חֶדֶר, מַיינֶער שְׁטֶעלְט זִיךְ אוֹיף יֶענֶער זַייט לֶעבִּין דֶער טְהִיר. עֶס דוֹיעֶרְט נִישְׁט לַאנְג קוּמְט אַרוֹיס אֵיינֶער, אַ גֶעגָאלְטֶער, עֶפִּיס נָאר אַ פָּרִיץ, אַ פָּנִים דָאס אִיז דֶער בַּעַל-הַבַּיִת. דֶער יוּנְגֶער מַאן גִיט אִיהְם עֶפִּיס אַ בִּיכֶעל, אַרוֹיסְנֶעהְמֶענְדִיג עֶס פְרִיהֶער פוּן אַ קֶעשֶׁענֶע, בְּרֵייט אוּנ לַאנְג וִויא אַ טָארְבֶּע. דֶער גֶעגָאלְטֶער טְהוּט אַ בְּלִיק אוֹיף דֶעם שַׁעַר-בְּלֶעטִיל אוּנ וַוארְפְט עֶס בַּאלְד טַאקִי דֶעם יוּנְגֶען מַאן צוּרִיק, פַּארְקְרִימֶענְדִיג זִיךְ מִיט אַ בֵּייזֶער: לָאזְט מִיךְ צוּרוּה מִיט אַייעֶרֶע שְׁמָאכְטֶעס! מִיר טוֹיג עֶס כְּלָל נִישְׁט. דֶער יוּנְגֶער מַאן טַעֲנֶהט, לוֹיבְּט זִיךְ אִין טָאג אַרַיין, עֶר הָאט גֶעמַאכְט עֶפִּיס אַזוֹינְס, גָאר אַנְטִיק. עֶס הֶעלְפְט אִיהְם אָבֶּער נִישְׁט אוּנ עֶר גֶעהְט נֶעבִּיךְ בִּבוּשָׁה וְחֶרְפָּה אַרוֹיס. עֶר אַרוֹיס, מַיינֶער אַרַיין אוּנ בֶּעט פָּשׁוּט אַ נְדָבָה. אִיךְ בֶּעקוּם בַּאלְד עֶטְלִיכֶע גְרָאשֶׁען אוּנ רִיק מִיךְ גֶעשְׁווִינְד אַרוֹיס מִיט אַ פְרֶעהְלִיךְ הַארְץ. אַצוּנְד, טְרַאכְט אִיךְ מִיר, בִּין אִיךְ אוֹיף דֶעם אֶמֶתְן וֶועג. גָאט שִׁיקְט צוּ דֶעם שְׁפִּינֶער זַיין פְלַאקְס, דֶעם שֵׁיינְקֶער זַיין בִּיר אוּנ דֶעם אָרֶעמְמַאן-דֶעם גֵר זַיין וֶועקְוַוייזֶער. מֶען בֶּעדַארְף אִיהְם פוּנְם אוֹיג נִישְׁט אָפְּלָאזֶען. אִיךְ גֶעה דֶעם פַּארְשׁוֹין נָאךְ שְׁטִילֶערְהֵייט וִויא אַ קִיה אַ קֶעלְבִּיל, וואוּ עֶר, דָארְט בִּין אִיךְ. אִיהְם גֶעהְט עֶס שְׁלִים-שְׁלִימַזַל, אוּמֶעטוּם חַאפְּט עֶר גֶעבִּיךְ זַיין פְּסַק, דָא אַזוֹי: נִישְׁט אוֹיסְצוּהַאלְטֶען, וִויא זַייא הָאבֶּען זִיךְ הַיינְט צוּלָאזְט! אוּנ דָארְט אַזוֹי: גֶעהְט אַייךְ גֶעזוּנְטֶערְהֵייט, מִיר בֶּעדַארְפֶען אַזֶעלְכֶעס נִישְׁט הָאבֶּען! דֶער שְׁפִּיטְץ אִיז, עֶר גֶעהְט אַוֶועק צוּקָאכְט מִיט לֵיידִיגֶע הֶענְד אוּנ מִיר גֶעהְט עֶס, אָהְן עַיִן-הָרָע, גָאר נִישְׁט שְׁלֶעכְט. אִיךְ נֶעהְם אַ גְרָאשֶׁען, אַ צְוֵוייעֶר, אַ דְרַייעֶר, וִויפִיל מֶען גִיט. — וָואס אִיז דָאס, וואוּנְדֶער אִיךְ מִיךְ, פַאר אַ מִין אָרֶעמְמַאן אַזוֹינֶער?! אִין מַיין לֶעבֶּען הָאט מִיר אַזֶעלְכֶס זִיךְ קֵיינְמָאל נִישְׁט גֶעחָלוֹמְט. אַ פָּנִים דָא אִיז אַזַא מִנְהָג — אָרֶעמֶעלַייט מִיט בִּיכְלִיךְ. נַייא-מָאדִישֶׁע קַבְּצָנִים אוּנ נָאךְ אָנְגֶעטָאן דַייטְשׁ! נַארָאנִים, צוּ-וָואס בֶּעטְלֶען מִיט בִּיכְלִיךְ אוּנ הָאבֶּען אַ פַּייג, אַז מֶען קֶען בֶּעטֶען נְדָבוֹת פָּשׁוּט אַזוֹי! אִיךְ בִּין זִיךְ נוֹהֵג וִויא אוּנְזֶערֶע זֵיידֶעס-גֶעה מִיר אִין דִיא הַייזֶער פָּשׁוּט אָהְן חָכְמוֹת אוּנ מַאךְ עֶס בֶּעסֶער וִויא אַנְדֶערֶע מִיט דִיא בִּיכְלִיךְ. נָאר וִויא דִיא מַעֲשֶׂה אִיז, אוֹיבּ זַייא זֶענֶען נַארָאנִים אָדֶער נִישְׁט, דֶערְוַוייל הַאלְט אִיךְ מִיךְ פֶעסְט אִין מַיין קַבְּצָן מִיט בִּיכְלִיךְ, גֶעה אִיהְם נָאךְ שְׁטִילֶערְהֵייט פוּס טְרִיט

אונ היט מיך וויא וויט נאר מעגליך, ער זאל מיך נישט זעהען. תחלת איז דאס געגאנגען גאנץ גוט, נאר שפעטער האט ער א פנים בעמערקט וויא איך שלעפ זיך איהם נאך אונ דאס איז איהם שטארק נישט געפעהלען. ער האט אנגעהויבען זיך אפט ארומצוקוקען, אפצושטעלען, אונ געזוכט וויא מיינער פטור צו־ווערען. איך האב מיך געמאכט תם, געקוקט אין דער זייט קלאמפערשט, וויא נישט איהם מיין איך אונ געה מיר מיין וועג. נאר אין הארצען האב איך געטראכט: ניין, דוא וועסט זיך ביא מיר נישט אויסדרעהען, ברודער! ווען דוא טויגסט נישט קיינעם אונ דיר אליין אויך נישט, טויגסט־דוא אבער מיר. א רבי וויא אין דיא הייזער ארומצוגעהען ביסט־דוא זעהר א גוטער, חכם מיינער!... צום לעצט האט זיך מיט אונז געמאכט אין איין שטוב אזא מעשה: דער בעל־הבית האט זיך געקליבען עסען מיטאג אונ פלוצלים קומט אן מיין קבצן מיט דיא ביכליך. עס הויבט זיך אן א טענהן פון ביידע צדדים. איינער וויל ארייגדרעהען, דער אנדערער וויל זיך אויסדרעהען, א ווארט פאר א ווארט, דער בעל־הבית ווערד שוין גוט אין כעס, בעלייט מיינעם צו דער טהיר אביסיל גראבליך, דערזעהט דארט מיך אונ שיקט אונז ביידע אפ צו אלדע שווארצע יאהר. דער בשותפות'ער פסק אונזערער האט שוין ממילא געפיהרט דערצו, מיר זאלען איינער מיט דעם אנדערען זיך בעסער דערקענען. ביים אראפגעהען פון דיא טרעפ קוקט מיך אן מיין חבר עפיס שטארק אנגעברוגזט. איך פארדרעה דעם קאפ אין דער זייט אונ וויים נישט וואס צוטאן. איך ווארט, ער זאל געהען פאראויס אונ ער ווארט, איך זאל געהען פריהער. מיר שטעהען אזוי אוועק עטליכע מינוט אונ ביידע איז נישט גוט. מיין שותף טהוט מיך דערנאך א־פרעג:

—וואס ווילט איהר, ר' יוד?

—גארנישט! ענטפער איך. דאס אייגענע וואס איהר.

—דאס אייגענע וואס איך! מאכט מיין שותף, אויסמעסטענדיג מיך מיט א קוק פון קאפ ביז דיא פיס זעהר פארוואונדערט. איהר זענט אויך א מחבר?

איך האב געמיינט, מחבר איז עפיס א דייטשעס ווארט אונ עס הייסט וואס ביא אונז אויף פראסט יודיש קבצן, זיינער א חבר אין דער פרנסה. דעריבער ענטפער איך איהם אפ'עט באלד טאקי אויף טייטש:

—יא, א מחבר.

—וואס האט איהר עפיס געמאכט? טהוט ער ווידער א פרעג.

—איך האב געמאכט גאר נישקשהדיג. ענטפער איך, טראכטענדיג ביא מיר: אויף אייך געזאגט געווארען! א פערציג גראשען האב איך געמאכט.

—וויא הייסט איהר חבור? גיט ער מיך נאך א מאל א פרעג.

וַויטֶער טַייטְשׁ, טְרַאכְט אִיךְ מִיר. עֶר פְרֶעגְט זִיכֶער: וִויא הֵייסְט אִיהְר קַבְּצָן, חַבֵר מַיינֶער.

—פִּישְׁקֶע!... טְהוּא אִיךְ אַ זָאג קוּרְץ אוּנ שַׁארְף.

—קֶען אִיךְ הָאבֶּען דֶעם כָּבוֹד מִיט פִּישְׁקֶען בֶּעקַאנְט צוּ־וֶוערֶען? מַאכְט עֶר עֶפִּים מִיט אַ זִיס חֵנְדֶעלֶע.

—אָךְ, מִיט אַלֶע כָּבוֹד'ן, וֶועהְר אָנְגֶעלֵייגְט חַלֶעבִּין. זָאג אִיךְ, אָנְקוּקֶענְדִיג אִיהְם גָאר פְרַיינְטְלִיךְ.

—נוּא, וואוּ אִיז עֶר, דֶער חִבּוּר?

—אָט בִּין אִיךְ דָאךְ טַאקִי אַלֵיין דָא פַאר אַייעֶרֶע אוֹיגֶען, זָאלְט אִיהְר מִיט גֶעזוּנְט זַיין!

—גֶעהְט צוּ אַלֶדֶע שְׁווַארְצֶע יָאהְר! טְהוּט עֶר אוֹיף מִיר אַ גֶעשְׁרֵייא אוּנ פְלִיהְט אַוֶועק גֶעשְׁווִינְד אִין אֵיין כַּעַס.

אַז אִיךְ בִּין אַרוֹיס פוּנֶם הוֹיף זֶעה אִיךְ, מַיין שׁוּתָּף לוֹיפְט וִויא אַ מְשׁוּגֶענֶער עֶר אִיז שׁוֹין גַאנְץ וַוייט, טְהוּט זִיךְ פְלוּצְלִים אַ נֶעהְם אִין אַ גֶעסֶעלֶע אוּנ אִיז פַארְשְׁווִינְדֶען גֶעוָוארֶען. אִיךְ בִּין גֶעבְּלִיבֶּען שְׁטֶעהֶען עֶפִּים וִויא אוֹיסְגֶעפַּאטְשְׁט אוּנ וואוּנְדֶער מִיךְ, וָואס אִיז דָאס פַאר אַ מִין נֶפֶשׁ. נָאר אַ מְשׁוּגֶענֶער טַאקִי. אָט אִיז עֶר גוּט, פְלוּצְלִים קוּמְט אִיהְם אָן דֶער שִׁגָעוֹן אוּנ וֶוערְד אָנְגֶעצוּנְדֶען! דַאכְט זִיךְ אִיךְ הָאבּ אִיהְם גָאר נִיט גֶעזָאגְט אַזוֹינְס. אִיךְ הָאבּ אִיהְם גֶעעֶנְטְפֶערְט טַייטְשׁ מִיט זַיין לָשׁוֹן. נַאט אַייךְ נַייס, מְחַאבַּאר, חִיבָּארִים! בַּייא אוּנְז אוֹיף יוּדִישׁ הֵייסְט עֶס פְרָאסְט קַבְּצָן, טָארְבֶּע. — אִיבֶּערִיגֶענְס חַאפְּט אִיהְם דֶער וַואטֶעל מַאכֶער!...

23

אִין אַ קוּרְצֶער צַייט אַרוּם הָאבּ אִיךְ מִיט אַדֶעם מִיךְ שׁוֹין בֶּעסֶער בֶּעקֶענְט, בִּין קְלָאהְר גֶעוֶועזֶען אִין דִיא אַלֶע ווִינְקֶעלִיךְ אוּנ הִינְטֶערְגֶעסֶעלִיךְ, גֶעחַאפְּט דֶעם סְטְרִיה אוּנ גֶעוואוּסְט וואוּ עֶס עֶפֶענְט זִיךְ אַ טְהִיר. אַדֶעם אִיז וִויא אַ טַאבַּאקֶערְקֶעלֶע מִיט אַ סֶעקְרֶעט, מֶען בְּרוֹיכְט צוּ־וִויסֶען דִיא סְפְּרִינְזְשִׁינְקֶעלֶע וואוּ צוּגֶעבֶּען אַ קְוֶועטְשׁ, דֶענְסְטְמָאל עֶפֶענְט עֶס זִיךְ גְרִינְג אוֹיף, מֶען שְׁטֶעקְט אַרַיין דִיא פִינְגֶער אוּנ גֶעהְמְט אַ גוּטֶען שְׁמֶעק טַאבַּאקֶע. עֶס הָאט פַאר מִיר זִיךְ גֶעעֶפֶענְט אַ קְוַואל פוּן הַייזֶער, אַזֶעלְכֶע וָואס פַּאסֶען צוּם עֵסֶק, מִיט אַלֶע גוּטֶע מַעֲלוֹת וִויא בַּייא אוּנְז. אָרְמֶעלַייט הָאבּ אִיךְ שׁוֹין גֶעפוּנֶען ווִיפִיל דָאס הַארְץ גְלוּסְט, גַאנְצֶע מַחֲנוֹת פוּן אַלֶערְלֵייא סָארְטֶען: אָרְמֶעלַייט מִיט טָארְבֶּעס, אָרְמֶעלַייט אָהְן טָארְבֶּעס, אַזֶעלְכֶע וָואס עֶרְגִיץ נִישְׁטָא נָאר אִין אַדֶעם. יְרוּשַׁלְמִעס, פְרַיינְקֶען, טֶערְקִישֶׁע

אוּנ פֶּערְסִישֶׁע יוּדֶען, וָואס פְּלַאפְּלֶען לָשׁוֹן קוֹדֶשׁ; אַלְטֶע יוּדֶען, קַבְּצָנִים מִיט וַוייבֶּער, אוֹיךְ אָהְן וַוייבֶּער, וָואס פָאהְרֶען אוֹיף דֶער עֶלְטֶער שְׁטַארְבֶּען אִין אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל אוּנ עֶסֶען דֶערְוַוייל דָארְט קֶעסְט, קִינְדְלֶען, לֶעבֶּען אוֹיף דֶער וֶועלְטְס רֶעכְנוּנְג; עֲגוּנוֹת, יוּדֶענֶעס מִיט סְפָּאזְמֶעס, יוּדֶען גֶעבְּרָאכֶענֶע מִיט מֵיחוּשִׁין, וָואס קוּמֶען זִיךְ הֵיילֶען אִין דֶעם לִימַאן. מְקַבְּלִים אַלְט-פֶּעטֶערִישֶׁע, וָואס רַייבֶּען זִיךְ אַרוּם פְּרָאסְטֶע יוּדֶען אִין דִיא בָּתֵּי-מִדְרָשִׁים אוּנ מְקַבְּלִים פוּן הַיינְטִיגֶער וֶועלְט מִיט גֶעגָאלְטֶע בֶּערְד, וָואס רַייבֶּען זִיךְ אַרוּם דִיא בְּרָאדֶער פְּרַאנְצוֹיזֶען אִין דִיא קַאפֵיינֶעס אוּנ טְרַאקְטִירֶען. אֶבְיוֹנִים אָפְּגֶעפֵּיינְטֶע, אוֹיסְגֶעפּוּצְטֶע וִויא דִיא נְגִידִים, אַזֶעלְכֶע וָואס הָאבֶּען טַאקִי לַחֲלוֹטִין גָארְנִישְׁט אוּנ אַזֶעלְכֶע, וָואס הָאבֶּען, דַאכְט זִיךְ, הַייזֶער אוּנ דָאךְ גְרוֹיסֶע דַלְפָנִים, מִיאוּסֶע קַבְּצָנִים... ווִיפִּיל אָרְמֶעלַייט אִיךְ הָאבּ בֶּעגֶעגֶענְט פוּן אוּנְזֶער ווִינְקֶעל הָאבֶּען נִישְׁט גֶעקֶענְט גֶענוּג אָפְּלוֹיבֶּען אַדֶעס, הַגַם אִיךְ וֵויס נִישְׁט דִיא גְלִיקֶען זֵייעֶרֶע דָארְט. אֵיינֶער הָאט מִיר גֶעגֶעבֶּען צוּפַארְשְׁטֶעהֶען, וָואס דֶער גַאנְצֶער חִילוּק אִיז צְווִישֶׁין אַיין אָרֶעמַאן בַּייא אוּנְז אִין דִיא שְׁטֶעדְטְלִיךְ אוּנ אַזֶעלְכֶען דָא. דָארְט עֶסְט דֶער אָרֶעמַאן דָאס טְרוּקֶען שְׁטִיקֶעל בְּרוֹיט פַארְפִינְצְטֶערְט, פַארְזָארְגְט אוּנ דָא עֶסְט עֶר טַאקִי אוֹיךְ דָאס אֵייגֶענֶע שְׁטִיקֶעל בְּרוֹיט, נָאר אַ קַאטֶערִינְקֶע שְׁפִּילְט אִיהְם דֶערְבַּייא צוּ. אִין אַדֶעס שְׁפִּילְט דִיא קַאטֶערִינְקֶע אַ גְרוֹיסֶע רָאלְיֶע. אוֹיף דֶער גַאס אַ קַאטֶערִינְקֶע, אִין דִיא הַייזֶער אַ קַאטֶערִינְקֶע, אִין דִיא טְרַאקְטִירֶען אַ קַאטֶערִינְקֶע, אִין דִיא קַאמֶעדְיֶעס אַ קַאטֶערִינְקֶע, אִין שׁוּל לְהַבְדִיל — פֶּע! — אוֹיךְ אַ קַאטֶערִינְקֶע. שְׁטֶענְדִיג אִיז אִין אַדֶעס נָאר אַ קָאבֶענִישׁ, הוּא-הַא! נָאר עֶס קַאטֶערִינְקֶעט זִיךְ, עֶס שְׁפִּילְט, עֶס זִינְגְט אוּנ עֶס פַייפְט. דָארְט אִין אַ טְרַאקְטִיר וֶועהְסְט-דוּא אָפְט, זִיצְט אַ שִׁכּוֹר אוּנ גְרֶעבְּצְט, זִינְגְט „קְרַאסְנַאיַא דֶיעוָואשְׁקַא", זֵייעֶרְס אַ מִין לִידֶעל, אֶקְעגֶען זִיטְצֶען פַארְפּוּסֶעטֶע יוּדֶען, זִינְגֶען אַ שְׁטִיקֶעל פוּן זְמִירוֹת, אָדֶער „אָדָם יְסוֹדוֹ מֵעָפָר" מִיט אַ שְׁנַיידֶערִישֶׁען מַארְשׁ, לֶעבֶּעדִיג פְּרֶעהְלִיךְ.

גֶעהֶענְדִיג אֵיינְמָאל בַּייא דֶער זַייט גַאס פִּיהְל אִיךְ הִינְטֶען אִין דֶעם רִיקֶען אַ גֶעשְׁמַאקֶען זֶעטְץ. אִיךְ גֶעהְם עֶס אָן-עֶט פַאר לִיבּ, זִיךְ דַארוֹיס גָאר נִישְׁט צוּמַאכֶען, טְרַאכְטֶענְדִיג, אֵיינֶער פוּנֶם עוֹלָם הָאט אִין אַיילֶענִישׁ אוּמְגֶעהְרֶען מִיךְ אַ שְׁטוּפ גֶעטָאן. בַּאלְד אָבֶּער פִּיהְל אִיךְ נָאךְ אַ זֶעטְץ, וִויא מִיט אַ שְׁטִיק הָאלְץ. אִיךְ קוּק מִיךְ אוּם אוּנ דֶערְזֶעה יָאנְטֶעל דֶער חָאלִירֶע-חָתָן זִיצְט אוֹיף דֶער גַאס! מִיט אַיין בֵּיינְקֶעלֶע אִין דֶער הַאנְד אָנְגֶעשְׁפַּארְט אוֹיף דֶער עֶרְד אוּנ דָאס אַנְדֶערֶע בֵּיינְקֶעלֶע הַאלְט עֶר אוֹיפְגֶעהוֹיבֶּען מִיר אַקֶעגֶען אוּנ קְוֶועלְט, שְׁמָאכְט פַאר פְרֵייד וָואס עֶר הָאט מִיךְ בֶּעגֶעגֶענְט. אִיךְ הָאבּ מִיךְ אוֹיךְ דֶערְפְרֵיעהְט שְׁטַארְק מִיט יָאנְטְלֶען, מִיט וֶועלְכֶען אִיךְ הָאבּ אִין גְלוּפְּסְק זֶעהְר גוּט גֶעלֶעבְּט אוּנ גֶעוֶוען בַּייא אִיהְם אוֹיף דֶער חֲתוּנָה אוֹיפְן הַיילִיגֶען אָרְט, אִין דֶער חָאלִירֶע, נִישְׁט הַיינְט גֶעדַאכְט.

— אַזוֹי, פִּישֶׁקֶע! זָאגְט עֶר אָפְּגֶעבֶּענְדִיג מִיר אַ שָׁלוֹם עֲלֵיכֶם. דוּא בִּיסְט אוֹיךְ דָא אִין אוּנְזֶער אַדֶעס? אַ יָא, אַ שֵׁיין שְׁטֶעדְטִיל מַיין אַדֶעס! — אוּנ אַ קוּק גֶעבֶּענְדִיג, אַז אִיךְ

קְנֵייטְשׁ מִיךְ, מַאךְ פוּן זַיין אַדֶעם עֶפִּים נִישְׁט אַזַא פֵּירוּשׁ, מַאכְט עֶר אַבִּיסִיל מִיט פַּארְדְרָאֶס, גְּלַייךְ וִויא אִיךְ וָואלְט אִיהְם צוּשְׁטֶערְכֶעט דִיא גֶערָאלְדִיֶע אוּנ אִיהְם גֶעטְרָאפֶען אִין קְנֶעפִּיל.

—הַא, דַיין גְלוּפְּסְק אֶפְשַׁר אִיז אַ שְׁטָאדְט?! אַ וָוארֶעם, וָואס זִיצְט אִין חְרֵיין מֵיינְט, קֵיין זִיסֶערְס פוּן דֶעם אִיז גָאר נִישְׁטָא. וַוארְט נָאר פִּישְׁקֶע, וַוארְט, אִיךְ וֶועל דִיר וַוייזֶען אַבִּיסִיל מַיין אַדֶעם, וֶועלֶען מִיר דֶערְנָאךְ הֶערֶען, וָואס דוּא וֶועסְט דֶענְסְטְמָאל זָאגֶען.

יָאנְטֶעל דֶערְצֶעהְלְט מִיר פוּן זַיין גְרוֹיסְקֵייט אִין אַדֶעם. אַלֶע קוּקֶען אוּנ הָאבֶּען הֲנָאָה וִויא עֶר רִיקְט זִיךְ אוֹיפֶן גֶעזֵיים. עֶר אִיז אַ שְׁטִיקֶעל חָשׁוּב אִין פִּיל קְלֵייטֶען, מֶען גִיט אִיהְם אָפּ זַיין נְדָבָה גַאנְץ פַיין. נִישְׁט פַארְזִינְדִיגֶען, עֶס גֶעהְט אִיהְם אָהְן עַיִן-הָרָע גַאנְץ גוּט. אַז אִיךְ הָאבּ אִיהְם אַ פְרֶעג גֶעטָאן וֶועגֶען זַיין וַוייבּ, הָאט עֶר גֶעעֶנְטְפֶערְט מִיט אַ שְׁמֵייכֶעלֶע:

—אַ שֵׁיין וַוייבּ, מִישְׁטֶעהְנְס-גֶעזָאגְט, הָאט מִיר גְלוּפְּסְק גֶעגֶעבֶּען! וָואס פַאר אַ גוּטְס קֶען זַיין פוּן אַ חָאלִירֶע-וַוייבּ? דִיא חָאלִירֶע הָאט זִיא פְרִיהֶער גֶעמֶעגְט נֶעהְמֶען אֵיידֶער זִיא אִיז צוּ מִיר אָנְגֶעקוּמֶען. דַאכְט זִיךְ, עֶס פֶעהְלְט אִיהְר דִיא אוּנְטֶערְסְטֶע לִיפּ, פוּן דֶעסְטְוֶועגֶען אַרְבֵּייט אִין אִיהְר דָאס מוֹיל, שְׁרַייעֶט, פִּילְדֶערְט, פְּלוֹידֶערְט, מָאהְלְט וִויא אַ מִיהְל, פִּיל בֶּעסֶער נָאךְ פוּן אַיין אַנְדֶערְעֶן מִיט צְווֵייא גֶעזוּנְטֶע לִיפֶּען.

אַקֶעגֶען אַ וַוייבּ, טְרַאכְט אִיךְ בַּייא מִיר, הֶעלְפְט נִישְׁט קֵיין מִיטֶעל, אִיז זִיא אַ שְׁלַאק, שְׁרַייעֶט זִיא אֲפִילוּ אָהְן אֵיין לִיפּ, אֲפִילוּ אָהְן בֵּיידֶע, אֲפִילוּ אוֹיךְ אָהְן אַ נָאז דֶערְצוּ, אוּנ פַאלְט אוֹיף דִיר אָן אֲפִילוּ בְּלִינְדֶערְהֵייט אָהְן אוֹיגֶען... אִיךְ דֶערְצֶעהְל יָאנְטֶלֶען אִין קוּרְצֶען אוֹיךְ דִיא גֶעשִׁיכְטֶע מִיט מַיין בְּלִינְדֶער וַוייבּ. אַלְסְדִינְג וָואס אִיךְ בִּין פוּן אִיהְר אִין דֶער לֶעצְטֶער צַייט אוֹיסְגֶעשְׁטַאנֶען.

—נַארֶעלֶע! זָאגְט יָאנְטֶעל, טְהוּא דָאס אֵייגֶענֶע וָואס אִיךְ, אַ שְׁפַּייא אוֹיף אִיהְר אוּנ אַיין עֶק. לָאז זִיא גֶעהֶען צוּם רוּחַ!

—וָואס הֵייסְט, יָאנְטֶעל, אַ שְׁפַּייא. גְלַאט גֶעה צוּם רוּחַ אָהְן אַ גֶט! אִיךְ בִּין דָאךְ עֶפִּים אַ יוּד אוּנ בֶּעדַארְף חֲתוּנָה הָאבֶּען.

—אַזוֹי, חֲתוּנָה הָאבֶען, מַאכְט יָאנְטֶעל, קוּקֶענְדִיג אוֹיף מִיר מִיט אַ גֶעלֶעכְטֶער. טַאקֵי אַיין אֱמֶת'ר גְלוּפְּסְקֶער, חָלֶעבִּין! בְּלַייבּ נָאר, פִּישְׁקֶע, אַבִּיסִיל דָא, אִין אַדֶעס, וֶועלֶען מִיר דֶענְסְטְמָאל זֶעהֶען.....

פוּן יֶענֶער צַייט אָן, זִינְט מַיין בֶּעגֶעגְנִישׁ מִיט יָאנְטֶלֶען, פְלֶעגֶען מִיר זִיךְ אָפְט צוּנוֹיפְקוּמֶען אוּנ רִיקֶען זִיךְ בֵּיידֶע אִיבֶּער אַדֶעס, עֶר אוֹיפֶן גֶעזֵיים אוּנ אִיךְ מִיט מַיינֶע קְרַאנְקֶע פִּיס. יָאנְטֶלֶען אִיז נָאר גֶעגַאנְגֶען דְרִינְגֶען, מִיר אַלְץ אַרוֹיסְצוּשְׁטֶעלֶען זַיין אַדֶעס אוּנ בֶּערִיהְמֶען זִיךְ פַאר מִיר, מִיט דִיא שֵׁיינֶע גַאסֶען, שֵׁיינֶע הֵייזֶער אוּנ נָאךְ אַנְדֶערֶע זַאכֶען, גְלַייךְ וִויא זֵייא וָואלְטֶען גֶעהֶערְט אִיהְם אוּנ אִיהְם דֶערְפוּן אַ סַךְ אַרוֹיסְגֶעקוּמֶען. בַּייא אִיטְלִיכְס מָאל וַוייזֶענְדִיג מִיר עֶפִּים, פְלֶעגְט עֶר קוּקֶען אוֹיף מִיר מִיט אַ שֵׁיינֶענְדִיג פָּנִים,

שְׁמָאכֶען פַאר גְרוֹיס פַארְגְנִיגֶען, עֶפִּים אַזוֹי וִויא דוּרְךְ יֶענֶעמְס שֵׁיין הויז, דוּרְךְ יֶענֶער שֵׁיינֶער גַאס, בֶּעקוּמְט עֶר אַ גְרֶעסֶערֶען וֶוערְטְה אִין מַיינֶע אוֹיגֶען, אוּנ אַלְץ מַאכֶען, טָארְקֶענְדִיג מִיךְ, נוּא, פִּישְׁקֶע! אַ שֵׁיינֶע שְׁטָאדְט אַדֶעם? אֶפְשַׁר, הַא, אִין דַיין גְלוּפְּסְק הָאסְט-דוּא אויךְ אַזוֹינְס? —

—הֶער-אוֹיס יָאנְטֶעל! זָאג אִיךְ צוּ אִיהְם אֵיינְמָאל, אַז עֶר הָאט מִיר אָנְגֶעטָארְקֶעט דִיא זַייטֶען, וַוייזֶענְדִיג מִיר פוּן דֶערְוַוייטֶענְס דֶעם בּוּלְוַואר, וואוּ עֶס הָאבֶען גֶעשְׁפַּאצִירְט אַ גְרוֹיסֶער עוֹלָם מֶענְשֶׁען אוּנ צוּ וֶועלְכֶען, וִויא אִיךְ הָאבּ בֶּעמֶערְקְט, עֶר הָאט זִיךְ עֶפִּים גֶעשַׁייעְט, נִישְׁט גֶעהַאט קַיין מוּטְה צוּגֶעהֶען נָאהֶענְט. וָואס זָאל אִיךְ דִיר זָאגֶען, יָאנְטֶעל, אַדֶעם אִיז אַוַודַאי אַ שֵׁיינֶע שְׁטָאדְט, נָאר אַ שָׁאד חָלֶעבִּין, וָואס נִישְׁטָא דָא קַיין מֶענְשֶׁען!...

אַדְרַבָּה זָאג, קֶען מֶען דִיא הִיגֶע לַייט אָנְרוּפֶען מֶענְשֶׁען? גֶעהֶען אַזוֹי אָנְגֶעטָאן, לֶעבֶּען אַזוֹי מֶענְשֶׁען? קוּק אַדְרַבָּה, וִויא דָארְט אויף דַיין בּוּלְוַואר פִיהְרֶען זִיךְ מַאנְסְבִּילִין אוּנְטֶער דִיא הֶענְד מִיט נְקֵבוֹת. ס'אִיז דָאךְ נָאר אַ בּוּשָׁה! יוּדֶען גֶעגָאלְטֶע, נְקֵבוֹת מִיט הָאר, הִינְטֶען שְׁלֶעפְּט זִיךְ זֵייא נָאךְ אַ שְׁטִיק קְלֵייד אוּנ קֶעהְרֶען דֶערְמִיט דִיא גַאסֶען, פָארֶענְט אוֹיסְגֶעשְׁנִיטֶען מִיט דֶער גַאנְצֶער בְּרוּסְט אִין דְרוֹיסֶען. פֶע, חַלָשׁוּת חָלֶעבִּין!... וואוּ נֶעהְמְט מֶען אַהֶער אוּנְזֶערֶע יוּדֶען, גְלוּפְּסְקֶער יוּדֶען, דֶענְסְטְמָאל, זֶעהְסְט-דוּא, וָואלְט אַדֶעם טַאקִי גֶעהֵייסֶען אַ שְׁטָאדְט, גֶעהַאט אַ פָּנִים, יוּדֶעשְׁלִיךְ, מִיט שֵׁיינֶע אַיינְפִיהְרֶען, וִויא עֶס גֶעהֶער צוּזַיין.

יָאנְטֶעל הָאט שְׁוַוייגֶענְדִיג זִיךְ גֶערִיקְט מִיט מִיר וַוייטֶער, נִישְׁט גֶעהַאט, אַ פָּנִים, וָואס מִיר צוּעֶנְטְפֶערֶען. אוֹיפְן וֶועג קוּמֶען אוּנְז אַקֶעגֶען אַ פָּאר פַיינֶע לַייט, פְּרַאנְצוֹיזֶען. יָאנְטֶעל שְׁטְרֶעקְט אוֹיס דִיא הַאנְד. אֵיינֶער פוּן דִיא לַייט שְׁטֶעלְט זִיךְ אָפּ-עֶט רֵיידֶען מִיט אִיהְם עֶטְלִיכֶע וֶוערְטֶער אוּנ גִיט אִיהְם אַ נְדָבָה.

—וֵוייסְט-דוּא, פִּישְׁקֶע, וֶוער דִיא דָאזִיגֶע זֶענִין? מַאכְט יָאנְטֶעל מִיט גַדְלוּת אוּנ דִיא אֵייגֶעלִיךְ שַׁיינֶען אִיהְם פַאר גְרוֹיס הֲנָאָה. יֶענֶער, וָואס הָאט מִיר גֶעגֶעבֶען דִיא נְדָבָה, אִיז דֶער עֶלְסְטֶער מְלַמֵד דָא בַּייא אוּנְז אִין דֶער תַּלְמוּד-תּוֹרָה. מַיינֶער אַ בֶּעקַאנְטֶער, דוּא פַארְשְׁטֶעהְסְט! אַ יָא, פִּישְׁקֶע, עֶר הָאט שׁוֹין אַ פָּנִים?

—אַזַא יָאהְר זָאלֶען הָאבֶען מַיינֶע שׂוֹנְאִים! עֶנְטְפֶער אִיךְ אִיהְם אוּנ טְהוּא אַ שְׁפַּייא. פוּנְם שֵׁיינֶעם מְלַמֵד קֶען אִיךְ מִיךְ שׁוֹין אָנְשְׁטוֹיסֶען, וָואס פַאר אַ מִין תַּלְמוּד-תּוֹרָה, מִישְׁטֶעהְנְס גֶעזָאגְט, מוּז דָא בַּייא אַייךְ זַיין. אִיךְ פְרֶעג דִיךְ נָאר יָאנְטֶעל, וִויא שֶׁעהְמְסְט-דוּא זִיךְ נִישְׁט זָאגֶען, אַז אַזוֹינְס אִיז גוּט! נֵיין דוּא בִּיסְט שׁוֹין דָא קַאלְיֶע גֶעוָוארֶען יָאנְטֶעל! בִּיסְט גֶעוָוארֶען אַזֶעלְכֶער וִויא דִיא אַלֶע הִיגֶע לַייט... אַ מְלַמֵד אַבִּיסִיל! חָלֶעבִּין, גָאר אוּנְזֶער תַּלְמוּד-תּוֹרָה מְלַמֵד, ר' הֶערְצֶעלִי מַזִיק, לְהַבְדִיל! ר' הֶערְצֶעלִי מַזִיק אִיז אַ יוּד מִיטְן פוּלֶען מוֹיל, פוּל אִין דֶער גַאנְצֶער שְׁטָאדְט אוּנ טְהוּט זַיין זַאךְ בִּשְׁלֵמוּת, גַאנְץ פַיין. אויף

לְוָיוֹת עֶר, אַ שִׁידוּךְ אוֹיסְפִּיהְרֶען עֶר, אוֹיפְן הֵיילִיגֶען אָרְט תְּהִלִּים זָאגֶען, אַ פֶּרֶק מִשְׁנַיוֹת לֶערְנֶען, וַייטֶער טַאקִי עֶר. גֶעהט עֶר, וִויא דֶער שְׁטֵייגֶער אִיז, אַלֶע וָואךְ אִין דִיא הַייזֶער, גֶעלְד צוּנוֹיפְנֶעהְמֶען, טְרָאגְט מֶען אִיהְם דִיא נְדָבָה אַקֶעגֶען: לוֹיפְט עֶר שִׂמְחַת-תּוֹרָה מִיט דִיא תַּלְמוּד-תּוֹרָה יוּנְגְלִיךְ צוּ דִיא נְגִידִים מַאכֶען אַ "מִי-שֶׁבֵּרַךְ", גִיט מֶען אִיהְם אוּמֶעטוּם קִידוּשׁ מַאכֶען מִיט דֶער פוּלֶער מָאס. עֶר שְׁרַייעֶט "צֹאן קָדָשִׁים" אוּנ דִיא יוּנְגֶעלִיךְ—מֶע-מֶע!— עֶס הָאט אַ פָּנִים. אוּנ דַיין פְּרַאנְצוֹיז וָואס? וָואס פַאר אַ פָּנִים קֶען בַּייא אַזֶעלְכֶען הָאבֶען זַיין תְּהִלִּים זָאגֶען, זַיין "מִי-שֶׁבֵּרַךְ"? וָואס פַאר אַ טַעַם קֶען הָאבֶען זַיין קִידוּשׁ מַאכֶען, זַיין גֶעהֶען אוֹיף אַ לְוָיָה, מְשֻׁמָּדְס-גֶעוָאנְט?...

—הָאסְט-דוּא דָאךְ אַ גְרָאבֶען טָעוּת, פִּישְׁקֶע! פַאלְט מִיר יָאנְטֶעל אַרַיין אִין דִיא רֵייד. אַז מַיינֶער טְהוּט גָאר קֵיינְמָאל נִישְׁט אַזֶעלְכֶע זַאכֶען! וַוייסְט פוּן אַזֶעלְכֶע זַאכֶען אֲפִילוּ נִישְׁט וָואס צוּזָאגֶען.

—וָואס הֵייסְט, עֶר טְהוּט נִישְׁט אַזֶעלְכֶע זַאכֶען?! מַאךְ אִיךְ פַארְוואוּנְדֶערְט. וִויא גֶעשִׁיקְט זִיךְ עֶס, אַ תַּלְמוּד-תּוֹרָה מְלַמֵּד זָאל נִישְׁט טָאן אַזֶעלְכֶע זַאכֶען! נִישְׁט מַאכֶען קֵיין "מִי-שֶׁבֵּרַךְ" דִיא נְגִידִים, נִישְׁט בֶּעגְרָאבֶען דִיא פַיינֶע-בְּרִיוֹת, נִישְׁט...

—שַׁא, שַׁא, פִּישְׁקֶע! שְׁלָאגְט מִיר אִיבֶּער יָאנְטֶעל דִיא רֵייד. עֶר בֶּעגְרָאבְּט וַייא, נָאר אוֹיף אַיין אַנְדֶער שְׁטֵייגֶער. נִישְׁקְשָׁה, דִיא פַיינֶע בְּרִיוֹת זֶענִין צוּפְרִידֶען...

—פֶּע, פֶּע, פֶּע! שְׁרַייא אִיךְ אִין אֵיין קוֹל אוּנ פַארְשְׁטֶעק דִיא אוֹיעֶרֶען, נִישְׁט צוּהֶערֶען. נָאר יָאנְטֶעל לָאזְט מִיךְ נִישְׁט צוּ רוּהֶ אוּנ רֶעדְט אִיבֶּער מִיר טַאקִי וַוייטֶער:

—וַוייסְט-דוּא וֶוער דֶער צְוַוייטֶער אִיז, וָואס מִיט דֶעם מְלַמֵּד גֶעגַאנְגֶען? דָאס אִיז אַ גְרוֹיסֶער פַיינֶע בְּרִיָּה. אַ גַאנְצֶער טְהוּעֶר אִין שְׁטָאדְט זַאכֶען, וִויא בַּייא אַייךְ דָארְט אַהֲרֹן יָאסִיל שְׁטִילְפַייפֶער.

—פֶּע, פֶּע! טְהוּא אִיךְ אַ גֶעשְׁרַייא שְׁטַארְק אוֹיפְגֶעבְּרַאכְט אַזוֹי אַז מֶענְשֶׁען, וָואס זֶענִין פַארְבַּייא גֶעגַאנְגֶען הָאבֶען זִיךְ אַרוּמְגֶעקוּקְט. אָט אַזֶעלְכֶער הֵייסְט בַּייא דִיר, יָאנְטֶעל, אַ פַיינֶע-בְּרִיָּה! אַ פַיינֶע-בְּרִיָּה וִויא אוּנְזֶער ר' אַהֲרֹן יָאסִיל! זָאג חָאטְשׁ לְהַבְדִּיל. ר' אַהֲרֹן יָאסִיל אִיז אַ יוּד מִיט אַ בָּארְד, מִיט פֵּאוֹת, דָאס יוּדֶעשְׁקַייט לִיגְט אִיהְם אוֹיפְן פָּנִים אוּנ אִין דִיא הֶענְד בַּייא אִיהְם לִיגְט יוּדֶעשׁ גֶעלְט. עוֹלָמִית גֶעלְד, פוּן אַלֶע חֶבְרוֹת גֶעלְד, נָאךְ אוּנ נָאךְ גֶעלְד, מֶען גְלוֹיבְּט אִיהְם אוֹיף נֶאֱמָנוּת. מִסְתָּמָא אַז עֶר נֶעהְמְט וַוייסְט עֶר דָאךְ אַז עֶר גֶעהְמְט אוּנ וָואס מִיט דֶעם גֶעלְד צוּטָאן. מֶען קֶען זִיךְ דְרִינֶגען שׁוֹין אוֹיף אִיהְם פַאר-לָאזֶען. דַיין פַיינֶע בְּרִיָּה מוּז הָאבֶען אַ שֵׁיין בִּיסֶעל נֶאֱמָנוּת. אוֹיף וָואס קוּקֶענְדִיג קֶען מֶען אַזֶעלְכֶען גֶעטְרוֹיעֶן? אוֹיף זַיין יוּדִישְׁקַייט? אוֹיף זַיינֶע אוּנְטֶערְגֶעשׁוֹירֶענֶע פֵּאוֹת?

—אֵיין נֶאֱמָנוּת חָלֶעבִּין! שְׁפַּארְט זִיךְ יָאנְטֶעל מִיט מִיר. מִיט פֵּאוֹת, אָהְן פֵּאוֹת, אַלְץ אֵיינְס, וִויא אִיךְ בִּין אַ יוּד!

—עֶט! מַאךְ אִיךְ, וָואס ווִילְסְט-דוּא דָא מִיר אויסְדְרִינְגֶען? מֵילָא שֵׁיינְק אִיךְ דִיר שׁוין דָאס נֶאֱמָנוּת, אָבֶּער ווִיא קֶען מֶען אַזֶעלְכֶען מְכַבֵּד זַיין מִיט סַנְדֵק, מִיט מְצִיצָה? אַ שֵׁיין שְׁטִיקֶעל מְצִיצָה מוּז דָאס זַיין בַּייא דַיין פַיינֶע בְּרִיָה. פֶּע, חָלֶעבִּין! נָאר אַ גֶעלֶעכְטֶער. אַז דִיא וֶועלְט זָאגְט, פֶּערְצִיג וֶוערְסְט אַרוּם אָדֶעם בְּרֶענְט דֶער גֵיהִנֹם, אִיז טַאקִי אֱמֶת.

—פוּן דֶעסְטְוֶועגֶען, מַאכְט יָאנְטֶעל מִיט אַ שְׁטֶעכְוֶוערְטִיל, אִיז מִיר פִיעל לִיבֶּער דָא אִין גֵיהִנֹם ווִיא אִין דַיין גְלוּפְּסְק, אִין גַן-עֵדֶן.

יָאנְטֶעל אִיז אִין מַיינֶע אויגֶען אִין גַאנְצֶען אִיבֶּערְגֶעקֶעהְרְט גֶעוָוארֶען, אָדֶעם הָאט אִיהְם שְׁטַארְק צוּלָאזֶען אוּנ מִיר פְלֶעגֶען זִיךְ שְׁפַּארֶען וֶועהְר אָפְּט. וָואס בַּייא אִיהְם הָאט גֶעהֵייסֶען גוּט, אִיז בַּייא מִיר גֶעוֶוען שְׁלֶעכְט אוּנ וָואס בַּייא מִיר גוּט, אִיז בַּייא אִיהְם גֶעוֶוען שְׁלֶעכְט. מִיר הָאבֶּען זִיךְ נִישְׁט גֶעקֶענְט אויסְגְלַייכֶען אַ שְׁטֵיינֶער וֶועגֶען דֶער גְרויסֶער שׁוּל, וֶועגֶען דֶעם חַזָן אוּנ דֶעם רָב דָארְט. אַ חַזָן, מִישְׁטֶעהְנִם-גֶעזָאגְט, אִין אַ טֶענְדֶע-וֶוערֶענְדֶע, דַאוֶוענְט קָארְבֶּעשׁ! עֶר אַלֵיין זָאל עֶס אַרְבֵּייטֶען, אַרַיינְשְׁטֶעקֶען דֶעם פִינְגֶער אִין גָארְגֶעל, הַאלְטֶענְדִיג זִיךְ בַּייא דֶער בַּאק, ווִיא אוּנְזֶער חַזָן ר׳ יְרַחְמִיאֵל קְלָאגְמוּטֶער, שְׁרַייֶען קוֹלוֹת אויף דֶער גֶעמְבֶּע, פוּן דֶער גֶעמְבֶּע אַ חַאפּ טָאן זִיךְ אִין פִּיסְטֶעל-גֶעזַאנְג, ווִידֶער אויף דֶער גְרָאבֶּער סְטְרִינֶע, בְּרוּמֶען, זֶעטְצֶען וֶוערְטֶער אַרויף אוּנ אַרָאפּ, פַארְגֶעהֶען זִיךְ אִין שְׁטֵיינֶער צוּגִיסֶען זִיךְ מִיט אַ זִיס וָואלֶעכִיל, אַ בֶּעטְלֶערִיל פַאר דֶעם רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם: טַאטֶעניוּ, פָאטֶערֶעניוּ! אוֹי וֵועה אִיז מִיר, וֵועה! אַרַיינְלֵייגֶען דָאס גַאנְצֶע לֶעבֶּען אוּנ אָפְּגֶעהֶען מִיט שְׁוֵויים אִין „יְקוּם-פּוּרְקָן", אִין דֶעם „מִי שֶׁבֵּרַךְ"—אַזוֹי צוּאַרְבֵּייטֶען, חָלִילָה! עֶר אַלֵיין שְׁוַויינְט מֵייסְטֶענְס, נָאר קוּים רוּפְט עֶר זִיךְ אָן אַ וָוארְט, חַאפֶּען עֶס אויף דִיא מְשׁוֹרְרִים, צוּלֵייגֶען עֶס אויף טֶעלֶערְלִיךְ, נֶעהְמֶען עֶס אויף דִיא כֵּלִים אַלֶערְלֵייא, אויסְגֶעמִישְׁט אִין-אֵיינֶעם קַאשֶׁע מִיט מָאהְן—אוּנ דָאס הֵייסְט בַּייא זֵייא דָארְט קָארְבֶּעשׁ. וואוּ אַ וָואלֶעכִיל! וואוּ אַ קְלֵיינְוַואנֶער בֶּעטְלֶערִיל, אַ פָאנְיֶע! וואוּ אַ „יְקוּם פּוּרְקָן"! דִיא גַאנְצֶע רָאלְיֶע שְׁפִּילְט בַּייא זֵייא אוּנְזֶערְס אַ שְׁטִיקֶעל דְרוּיבּ, דֶער „אֵין כָּמוֹךָ" מֶען מַאכְט פוּן אִיהְם אַ צִימֶעס. אוּנ וָואס נָאךְ — אַ גֶעלֶעכְטֶער חָלֶעבִּין! — הַאלְטֶענְדִיג דִיא תּוֹרָה אויף דִיא הֶענְד דְרֶעהְט מֶען זִיךְ דֶערְבַּייא אַרוּם מִיט דִיא הַקָפוֹת. הָאט אִיהְר גֶעהֶערְט, שַׁבָּת מִיט דִיא הַקָפוֹת, ווִיא אִין שִׂמְחַת-תּוֹרָה!... סְטַייטְשׁ! וֶועט אִיהְר זִיךְ וואוּנְדֶערֶען, וואוּ אִיז דֶער רָב? ווִיא דֶערְלָאזְט עֶס אַזוֹינְס דָארְט דֶער רָב? נָאר, הֶערְסְט-דוּא, אָט דָאס אִיז דָאךְ טַאקִי דֶער גַאנְצֶער פַארְדְרָאס, אַז דֶער שֵׁיינֶער רָב טַאנְצְט אויךְ אִין קָאהָן, רִיקְט זִיךְ נָאךְ פָארְאוּיס, אויךְ אִין אַ טֶענְדֶע-וֶוערֶענְדֶע, מִיט אַ גֶעפּוּצְט בֶּערְדִיל אוּנ הָאט אַ פָּנִים, פֶּע!... דַאכְט זִיךְ גֶענוּג חָלָשׁוֹת. אוּנ יָאנְטֶעלֶען אִיז דָאס גָאר גֶעפֶעהְלֶען.—גֶעוַואלְד, שְׁרַייא אִיךְ, יָאנְטֶעל! וָואס אִיז דִיר גֶעשֶׁעהֶען? מְשׁוּגָע בִּיסְט-דוּא צִי חָסֵר דֵעָה? ווִיא קוּמְט אַזוֹינְס צוּ דִיר, ווִיא פַארְקְרִיכְט מֶען עֶס אַזוֹי מִיאוּס? גֶעוַואלְד, אַ רוּחַ אִין דַיין טַאטֶען אַרַיין!... אוּנ עֶר קוּקְט מִיךְ אָן, שְׁמָאכְט מִיט אַ שֵׁיינֶענְדִיג

פּנימעל, מאכענדיג דערבייא נישט מעהר וויא: פּישקע, ביסט א נאר! פארשטעהסט נישט, וואס גוט איז. היינט געה, רייד, טענה מיט אזעלכען. אז איך האב א קוק געטאן, ס'איז פארפאלען, יאנטעל איז איינגעשפארט, ס'איז מיט איהם גאר נישט צומאכען, האב איך מיר געגעבען דאס ווארט, מעהר וועגען דעם מיט איהם נישט צורייד‍ען. לאז זיך זיין אדעם פון מיינעטוועגען אפילו מיטן קאפ אראפ איבערקעהרען געהט עס מיך מעהר ניט אן.

—הער-אויס! זאג איך איינמאל צו יאנטלען, שפּארען זיך מיט דיר וועגען אדעסער איינפיהרונגען וויל איך שוין מעהר נישט, דוא ביסט א געבראטענער עקשן און וועל מיט מיינע ווערטער בייא דיר גארנישט פועלין. לאמיר בעסער ריידען-תוך זאכען. איך וויל זיך מיט דיר מישב זיין וועגען מיר, וואס קען פון מיר דער תכלית זיין? דער ענין, אין דיא הייזער ארומצוגעהען האט זיך מיר שטארק צוגעגעסען. ס'איז דא היינט ארמע לייט גענוג אהן מיר אויך, וואס בעפאלען דיא הייזער וויא דיא היישרעקען און וועלען באלד פארפלייצען דיא וועלט. דיא בעלי-הבתים בלאזען זיך, שרייען: געוואלד, נישט אויסצוהאלטען! עס וואלט גוט געווען צוהאבען עפּיס א שטיקעל פּרנסה. ראטה, חלעבין, צו וואס זאל איך מיך נעהמען.

—קיין קאנטארען מאכען, ענטפערט יאנטעל, מיין איך, ווילסט-דוא נישט, קיין קלייט מיט צעלניק אויך נישט. וואס דען-זשע א שטייגער?

—לאך נישט יאנטעל, זאג איך צו איהם, רייד וויא א מענש. עפּיס חוץ-קאנטארען און צעלניק איז דען נישטא בייא יודען מעהר קיין פרנסות?

—אך! מאכט יאנטעל, ס'איז איז דא, דא זעהר פיל. וויא א שטייגער האלטען דיא טאקסע, זיין א גבאי אין חברות, רייבען זיך ארום מאיר בעל-הנס פּושקעס, דרעהען זיך ארום שטאדט זאכען, ארום דיא פיינע בריות, זיין א כל-ולך, א קאכלעפעל און דעם-גלייכען זעהר גוטע פרנסות. נאר, א קאטא! אזעלכע זענען נישט פאר דיר. לאמיר זיך נעהמען צום צעטיל יודישע פרנסות פונם קליינעם סארט. נוא פּישקע, האנדלען מיט אלטע קליידער, א שטייגער! זעהר פיל יודען דערנעהרען זיך דערפון גאר נישקשהדיג.

—ניין! גיב איך יאנטלען צופארשטעהען. אלטע קליידער מוז מען דאך קויפען, אויסלאטען און דערצו ברויכט מען דאך געלד, אויך טאקי פארשטעהען אביסיל דיא מלאכה און דאס איז פאר מיר שווערליך. מיט גלופסקער תחתונים א שטייגער, איז נאך א האלבע צרה, וואס מאכט עס דען אויס, אז צוריסען אביסיל, אזוי אדער אזוי פארלאטעט; אבער דא מיט דיא אדעסער איז דאך א שרעק. אדעסער תחתונים, מחילה, זענען מיט גאנצע צערעמאניעס, דרך-ארץ! עפּיס גאר א מורא צו זייא זיך צו צוריהרען.

—אויב דוא שרעקסט זיך פאר אדעסער תחתונים, מאכט יאנטעל, לאז-שוין זיין ציבעלעס, קנאבעל, צוגעלעגערטע לימענעס, מאראנצען וכדומה. נאר מוזט אבער

וויסען, אז דא איז די מאדע זיך איינצושפּאנען אין א טאטשקע און ארומפירען עס איבער די גאסען, שרייענדיג אויף א קול מיט א ניגון.

—שרייען, קען איך זעהער שיין, ענטפער איך, דארויף בין איך א מייסטער. אבער איינשפּאנען זיך וויא א פערד און שלעפּען, האב איך קיין כח נישט. היינט חוץ דעם איז דאך אויך ווייטער די אייגענע מעשה: און די ממתקים? וואו נעהמט דערצו די קלינגערס, געלד?

—הער-אויס, פּישקע, מאכט יאנטעל מיט איין ערענסט פּנים. פּרנסות אהן מיה, אהן געלד אריינצולייגען, זענען נאר יענע, די פריהערדיגע... פונם הויכען סארט. ווייטער ווייס איך קיין אנדערע נישט. זאג אדרבה דוא!

—בעסער פון אלע זאכען, זאג איך צו יאנטלען, געפעהלט מיר א באד. אין דער גלופּסקער געמויערטער באד, וואו איך האב מיך אויפגעהאלטען, איז מען פון מיר שטארק צופרידען געוועזען. איך האב געטויגט. ווען נישט די אומגליקליכע חתונה מיינע, וואלט אויס מיר שוין לאנג דארט געווארען א מענש, איך וואלט שוין אנגעשפּארט העט ווייט. אויב דוא ביסט יא א שטיקעל חשוב אין אדעס, טהוא-זשע מיר די טובה גוטער, זיסער יאנטעלע און העלף מיר זיך-אריינצודרעהען דא ערגיץ אין א באד. זייא א גוטער ברודער, יאנטעל, און ווייז מיר דיין גרויסקייט דא!

—אצינד פּישקע, מאכט יאנטעל צו מיר מיט א שמייכעלע, אצינד וועל איך דיך מכבד דיין בקשה גאר נישט ענטפערען, גיה, זייא מוחל, פריהער און קוק אליין אן-עט מיט דיינע אויגען די היגע באדען, דערנאך וועלען מיר שוין שמועסען.

איך האב געפאלגט יאנטלען און בין געגאנגען אין איין באד, אין דער אנדערער, איז מיר פירגעקומען עפּיס משונה ווילד. האט איהר געהערט אביסיל א באד! דארט איז לעבעדיג, ריין וויא אין א שטוב. דארט שטעהען גוטע באנקבעטליך, טאקי גוטע, וויא איך בין א יוד! פרועס זיך דארט, זאל דער אויבערשטער היטען! מען זעהט נישט היינגען דארט קיין איין העמד אפילו. ס'איז נאר א געלעכטער, אויף נאמנות!— ניין, טראכט איך ביי מיר, אין אזא באד קען איך נישט זיין. דאס איז נישט פאר מיר, נית דאס, נית יענץ, נית דער תענוג, וואס אין אונזער גלופּסקער באד. דארט איז גאר עפּיס אנדערש, עס האט עפּיס טאקי א פּנים. מענשען האלטען זיך דארט אויף, מען ליגט זיך אין קומפּאניע אויסגעצויגען אויף די בייגק; מען שמועסט, מען דערצעהלט מעשיות, מען רעדט פון אלסדינג וואס פארלויפט זיך אין דער וועלט. ס'איז עפּיס אזוי גוט, אזוי געשמאק, מחיה, חלעבין!... איך בין געגאנגען אין נאך און נאך באדען, אלע נישט וואס ביי אונז. עפּיס שמעקט דארט נישט דער ריח, וואס אין אונזער געמויערטער באד! היינט זייערע מקוות איז נאר א געלעכטער. אונזער מקוה וואסער פיהלט מען, עס האט עפּיס איין אנדער

טעם, איין אנדער קאליר און איז עפּיס געדיכטער וויא אנדערע וואסערען. מען פיהלט באלד, ס'איז יודעשליך... דארט אבער איז דאס מקוה-וואסער לויטער, גלאט וואסער, וויא וואסער בעדארף געוועהנטליך זיין, וואס מען קען עס טרינקען...

—נוא, פישקע? האט מיך יאנטעל א פרעג געטאן דערנאך מיט א שמייכעלע. האסט-דוא געזעהען א היגע באד?

—עט! האב איך געענטפערט. נישטא פון וואס, מישטעהנס-געזאגט, צורייד'ען. בייא אייך איז אלץ ווילד, חזיק אין גאנצען. דיין אדעם איז פאר מיר נישט קיין ארט.

24

מיט אדעם בין איך טאקי נישט צופרידען געווען, נאר איבער דעם ווינטער האב איך געמוזט דארט פארבלייבען, ווארים וויא לאזט מען זיך עס ווינטערצייט נאקעט און באָרפיס אין וועג אריין און דערצו נאך איינער אליין אין א פרעמד ווינקעל? וויא באלד אבער עס האט א ווארם געגעבען דיא ליכטיגע זון און געשמעקט מיט זומער, האט עס מיך עפּיס געטאָרעט, נישט געלאזט מיך אייניזיטצען רוהיג אויף איין ארט. א מאל פלעגט פאר מיר דער זומער זיין, וויא געוועהנטליך, זומער, זומער, גארנישט! ס'איז ווארעם, לעכטיג, טעג גרויסע, גרין אומעטום. מילא איז גוט, איז נישט קאלט. בהמות געהען אין דער טשערעדע, איז דא מילך, אביסיל סמעטענע. ס'איז נאך דא צום ברויט א גרינע ציבעלע, א קנאבעל, א רעטיכיל. פאר א יודען איין אָרעמאן א גרויסע זאך, א גאנצער חשבון. היינטיגס מאל אקעגען האט פאר מיר דער זומער עפּיס גאר איין אנדער פּנים געהאט. איך וויים נישט וויא זאל איך מיך אויסדריקען, עפּיס האט ער געדעט ווערטער, אונטערגעגעבען דעם הארץ עפּיס א חשק... מיך דערמאהנט אלץ אין איה ר, אין מיין הארבאטער. איטליכס גרעזעלע, איטליכס גרין ביימעלע און איטליכס שפּיל פון א פייגעלע האט מיר עפּיס דערצעהלט, אפּגעגעבען א גרים פון איה ר. עס האט מיר זיך אלץ געטראכט: אט אזוי איז זיא מיט מיר געזעסען, אזוי האט זיא געקוקט, אזוי—געלאכט און אזוי אויסגעגאסען איהר ביטער געמיטה. עס האט מיר זיך צושפּילט דיא געבליטען, מיך בעפאלען א זיסע מרה-שחורה און עס האט מיך עפּיס געצויגען, געצויגען ווייט אהין אהין... וואס פאר א שייכות דאס אלסדינג קען האבען מיט דעם זומער, אויב דאס איז געווען אין גאנצען זיין ארבייט, אדער גאר עפּיס אנדערש, עפּיס אזא מין שלאפקייט, א ספּאזמע אזוינע? דאס וויים איך נישט. איך וויים נישט מעהר, מיט מיר איז געווען

עֶפִּים נִישְׁט גְלַאט. אִיךְ הָאבּ גֶעצַאנְגְט וִויא אַ לֶעכְט, גֶעוָוארֶען גָאר נִישְׁט דֶער אַייגֶענֶער וָואס פְרִיהֶער.

—פִּישְׁקֶע, בִּיסְט קְרַאנְק? הָאט יָאנְטֶעל אָנְקוּקֶענְדִיג מִיךְ אַיינְמָאל גֶעפְרֶעגְט. בִּיסְט עֶפִּים שְׁטַארְק פוּנֶם פָּנִים אַרָאפּ. וָואס טְהוּט דִיר וֵועה?

—עֶט, גָארְנִישְׁט. עֶנְטְפֶער אִיךְ, אָנְהַאפֶּענְדִיג זִיךְ מִיט בֵּיידֶע הֶענְד בַּיים הַארְצֶען.

—דוּא פִּיהֶלְסְט נִישְׁט דָאס הַארְץ? מַאכְט יָאנְטֶעל. דֶערְצוּ אִיז אֵיין סְגוּלָה, אַ שְׁטִיקֶעל בְּרוֹיט גוּט אַיינְגֶעטוּנְקְט אִין זַאלְץ אוֹיפְן נִיכְטֶערְן מָאגֶען.

—סְ'אִיז מִיר אָנְגֶעוַאלְצֶען אוֹיפְן הַארְצֶען גֶענוּג אָהְן דֶעם. עֶנְטְפֶער אִיךְ מִיט אַ זִיפְץ. עֶפִּים פִּיהְל אִיךְ וִויא עֶס צִיהְט מִיךְ אוּנ עֶס לָאזְט מִיךְ נִישְׁט אַיינְזִיטְצֶען.

—אִיךְ פַארְשְׁטֶעה שׁוֹין, פַארְשְׁטֶעה. מַאכְט יָאנְטֶעל מִיט אַ שְׁמֵייכֶעלֶע. עֶס צִיהְט דִיךְ אִין דַיין גְלוּפִּסְק צִיהְט דִיךְ. אַהִין וואוּ דִיא גְנִילָאפִּיאַטְקֶע בְּלִיהְט, וואוּ עֶס שְׁוִוישְׁטְשֶׁעט דֶער דַלוּת אוּנ קְנָאבֶּעל אוּנ צִיבֶּעלֶעס גִיבֶּען דִיא שְׁמוּכְט. שֶׁעהְם־זְשֶׁע דִיךְ נִישְׁט, פִּישְׁקֶע, אוּנ גֶעה דִיר אַהִין אִין דַיין רוּה אַרַיין.

אִין עֶטְלִיכֶע טֶעג אַרוּם הָאבּ אִיךְ זִיךְ גֶעזֶעגֶענְט מִיט יָאנְטְלֶען אוּנ מִיךְ גֶעלָאזְט צוּפוּס אִין וֶועג אַרַיין...

דֶער קָאפּ אִיז מִיר גֶעפְלוֹיגֶען אִין עֶק וֶועלְט, דָאס הַארְץ הָאט מִיר גֶעצוֹיגֶען צוּ אִיהְר. אַלְץ גֶעטְרַאכְט, וואוּ אִיז זִיא, וואוּ גֶעפִינְט זִיךְ אַצִינְד זִיא? וָואס מַאכְט זִיא, וִויא לֶעבְּט זִיא נֶעבִּיךְ אַליין אָהְן מִיר? אוּנ דִיא פִּים מַיינֶע זֶענִין גֶעגַאנְגֶען, וִויא אַליין פוּן זִיךְ, גֶעגַאנְגֶען פַּאמֶעלִיכִין אוֹיפְן וֶועג קַיין גְלוּפִּסְק. אִיךְ בִּין גֶעגַאנְגֶען דוּרְךְ דֶערְפֶער, דוּרְךְ שְׁטֶעדְט, דֶעם גַאנְצֶען וֶועג גֶעטְרַאכְט, גֶעזוּכְט מִיט דִיא אוֹיגֶען, טָאמִיר וֶועל אִיךְ בֶּעגֶעגֶענֶען זִיא, אִיךְ בִּין זִיךְ אָנְגֶעגַאנְגֶען גֶענוּג אוּנ אוֹיסְגֶעוֶוען אַ וֶועלְט יוּדִישֶׁע שְׁטֶעדְט. וָואס מֶעהְר נֶעהֶענְטֶער צוּ גְלוּפִּסְק אִיז מִיר גֶעוָוארֶען גְרִינְגֶער אוֹיפְן הַארְצֶען. אִיךְ הָאבּ זִיךְ מְחַיֶה גֶעוֶוען מִיט דִיא יוּדֶען פוּן אוּנְזֶער ווִינְקֶעל. זֵייעֶר לָשׁוֹן, זֵייעֶר גַאנְג, זֵייעֶר שְׁטֵייגֶער לֶעבֶּען אוּנ פִּיהְרוּנְג אִיז פַאר מִיר גֶעוֶוען גָאר אַ דֶערְקְוִויקֶענִישׁ, חָלֶעבִּין. עֶפִּים הָאבּ אִיךְ מִיךְ גֶעפִיהְלְט הֵיימֶעשׁ צְווִישִׁין מַיינֶע לַייט, אַייגֶענֶע מֶענְשֶׁען. פוּן אוּנְזֶער ווִינְקֶעל דִיא יוּדֶען זֶענִין טַאקִי מְחַיֶה! אָהְן צֶערֶעמָאנִיֶעס, אָהְן חָכְמוֹת, הֶערֶען נִישְׁט קַיין וֶועלְט, נַארֶעשֶׁע מָאדֶעס. רֶעדְט דִיר, שְׁרַייא דִיר הוֹיךְ אוֹיף אַ קוֹל, טְהוּא דִיר פְרַייא אַלְסְדִינְג, פְרָאסְט וִויא גָאט הָאט גֶעבָּאטֶען. וֶועמֶעס עֵסֶק אִיז עֶס שֵׁיין אָדֶער מִיאוּס, אוֹיבּ עֶס פַּאסְט אָדֶער נִיט. יֶענֶעם גֶעפֶעלְט נִישְׁט? לָאז עֶר פַארְמַאכֶען דִיא אוֹיגֶען, פַארְשְׁטֶעקֶען דִיא אוֹיעֶרֶען. גֶעסְמַאהֶע אִיהְם פַארְפוּל!... אִיךְ בִּין בִּיסְלִיכְוַויס גֶעקוּמֶען צוּ דִיא קְרֶעפְּטֶען, גֶעוָוארֶען רוּהִיגֶער, גֶעטְרַאכְט פוּן גְלוּפִּסְק, פוּן דֶער גֶעמוּיֶערְטֶער בָּאד אוּנ גֶעהָאפְט צוּ הַשֵּׁם־יִתְבָּרַךְ.

אָט אַזוֹי בִּין אִיךְ מִיר אִין אַ שֵׁיינֶעם פְרִיה־מָארְגֶען גֶעגַאנְגֶען צְווִישִׁין ווייץ אוּנ קָארֶען

און פארנאנגען ביז צו א גרויסען, געדיכטען וואלד. איך בין אריין טיפליך אביסיל אין וואלד, אפגעלייגט זיך דארט מיט מיין פעקיל, אראפגעווארפען פון מיר די קאפאטע און זיך אויסגעשטרעקט אונטער א בוים צווישין הויך גראז, וואס האבען מיט די גרויסע, ברייטע בלעטער מיך פארשטעלט ארום און ארום. מילא וואס איז דא איבערצוטראכטען? א וואלד, א וואלד, וויא אלע וועלדער. ביימער זענין זיך ביימער, גראז-גראז, פייגעליך-פייגעליך און איך בין מיר איך און מעג מיר טאקי חאפען א דרעמיל, זיך אויסרוהען אביסיל פונם וועג. איך ציה מיך, געניץ, פארמאך די אויגען און-הערט מיין חלום.

עס דאכט מיר זיך א שארך, עפיס וויא טריט און א קנאקען פון דארע ריטליך. איך שטעל-אויף די אויערען און הארך מיט צוגעמאכטע אויגען. דער שארך ווערד אלץ שטארקער, די טריט אלץ נעהענטער. עפיס הויבט עס מיך אן צוארען, וויל עפענען די אויגען, נאר שווערליך, איך ליג וויא א קלאטץ און קען פאר גרויס מידקייט מיך נישט ריהרען. די טריט אבער ווערען באלד שטילער. איך בערוהיג מיך, גיב מיך איבער דעם שלאף, די געדאנקען פלאנטען זיך מיר און ס'איז מיר עפיס גוט, אזוי גוט... עפיס הערט זיך א שטיל אומעטיג ניגונדיל, דאכט זיך א בעקאנטס, דאס ניגונדיל צוגעהט זיך אין אלע גלידער, רייסט אויס א שטיק הארץ, עס גלוסט זיך וויינען און דערביי פיהלט זיך טאקי וויא עס קומט צו א שטיק געזונט. עפיס נאר וויא אויף א בעדעקענס פאר דער חופה, עס וויינט זיך חתן-כלה און עס לאכט זיך, ביידע זאבען אין איינעם, וויא א זון מיט א רעגען צו גלייבער צייט. — פלוצלים פיהל איך, עפיס טהוט מיך א נעהם ביי די האר און עס טהוט א געשרייא. איך חאפ מיך געשווינד אויף, צונעהם פאר מיר די גרויסע בלעטער פונם גראז און דערזעה א טעפיל מיט שטארק רויטע פיליניצעס, וואלגערנדיג זיך נישט ווייט פון מיר אויף דער ערד. ווייטער אביסיל ריקט זיך עמיצער, וויא א נקבה, זיצענדיג אופן גראז און קוקט זיך ארום אין איינע שרעק. מיר איז באלד איינגעפאלען, וואס דאס בעטייט. יענע האט דא א פנים געקליבען פיליניצעס, פארטיפט אין דעם זוכען און בשעת מעשה אונטערזינגענדיג עפיס א לידעלע האט זיא פלוצלים אנגעטאפט מיין קאפ און זיך שטארק איבערגעשראקען. איך שטעה געשווינד אויף, נעהם דאס טעפיל און געה איהר עס אפצוטראגען, מאכענדיג פון דערווייטענס: נישקשה! גאנץ פריינטליך. נאר קוים קום איך צו נאהענט פאלט מיר פון די הענד דאס טעפיל ארויס. איך טהוא א געשרייא, בלייב פארמישט-און באלד שטעהען מיר ביידע, שטייף האלטענדיג זיך ביי די הענד, איך און מיין הארבאטע...

דאס איז געווען טאקי וואכענדיג, נישט קיין חלום. איך האב געקוקט און געזעהען גאנץ קלאהר, פאר מיר שטעהען געזונטע ביימער, אויבען אויף די צווייגען שפרינגען פייגעליך, שווישטשען, זינגען און פרייען זיך מיט אונז אין איינעם. ביידע זענין מיר איבער-

גְלִיקְלִיךְ, פְרֵייעֶן זִיךְ אוּנ לַאכֶען מִיט טְרֶעהְרֶען. בֵּיידֶע וואוּנְדֶערֶען זִיךְ, פְרֶעגֶען אֵיינֶער דֶעם אַנְדֶערֶען פוּן וַואנֶען עֶר הָאט פְלוּצְלִים זִיךְ אַהֶער גֶענוּמֶען אוּנ בֵּיידֶע רֶעדֶען, דֶערְצֶעהְלֶען, וָואס מִיט אִיטְלִיכֶען הָאט זִיךְ פַּאסִירְט.

זִיא דֶערְצֶעהְלְט דִיא גְרוֹיסֶע צָרוֹת, וָואס זִיא נֶעבִּיךְ אִיז אוֹיסְגֶעשְׁטַאנֶען זִינְט דִיא חַאלַאסְטְרֶיע הָאט מִיךְ פַאר אַ יָאהְרֶען אִין שְׁטֶעדְטִיל דָארְט אַוֶועקְגֶעוָוארְפֶען. דָאס אִיז גֶעוֶוען דֶעם מַמְזֶרְס אַרְבֵּייט. אִיהְם הָאט זִיךְ נִישְׁט גֶעגְלוּסְט, מַיין וַוייבּ זָאל נֶעהְמֶען גֵט, בִּכְדֵי זִיא זָאל נִישְׁט בַּאלְד צוּשְׁטֶעהֶען צוּ אִיהְם מִיט גֶעוַואלְד, עֶר זָאל מִיט אִיהְר חֲתוּנָה הָאבֶּען. אִיהְם הָאט נָאר גֶעטוֹיגְט אַ בְּלִינְדֶע, אָבֶער נִישְׁט קֵיין בְּלִינְדֶע וַוייבּ. מַאכֶען מִיט אִיהְר חֵן אוּנ גֶעלְט — דָאס זָאל עֶר אוּנ זַיין זָאל זִיא זִיךְ גֶעזוּנְטֶערְהֵייט יֶענֶעמְס. דֶערְבַּייא הָאט עֶר גֶעהַאט נָאךְ אַ מֵיין, מִיר צוּפַארְווִיסְטֶען מַיינֶע יָאהְרֶען, אִיךְ זָאל נִישְׁט זַיין פְרַייא אוֹיפְגֶעבּוּנְדֶען. אִיהְם אִיז אוֹיךְ שְׁטַארְק נִישְׁט גֶעפֶעלֶען מַיין פְרַיינְדְשַׁאפְט מִיט דֶער הָארְבַּאטֶער, דָאס הָאט אִיהְם שְׁרֶעקְלִיךְ גֶעשְׁטָאכֶען אוּנ פוּן זַיין זַייט גֶעטָאן מִיטֶעל, דִיא פְרַיינְדְשַׁאפְט זָאל נִישְׁט גֶעהֶען וַוייטֶער... אַבִּי עֶר אִיז מַיינֶער פָּטוּר גֶעוָוארֶען, הָאט עֶר מַיין וַוייבּ בִּיסְלִיכְוַוייס אִין דִיא לַאפֶּעס אַרַיינְגֶענוּמֶען אוּנ אִיהְר דֶערְנָאךְ גֶעווִיזֶען וֶוער עֶלְטֶער אִיז, וַוייסֶענְדִיג זֶעהְר גוּט, אַז פוּן זַיינֶע הֶענְד אִיז אִיהְר שׁוֹין אוּמְמֶעגְלִיךְ זִיךְ אוֹיסְצוּדְרֶעהֶען. וָוארִים וָואס קֶען אַ בְּלִינְדֶע אֵיינֶע אַלֵיין טָאן? שְׁפֶּעטֶער הָאט זִיא אִיהְם זִיךְ שְׁטַארְק צוּגֶענֶעסֶען. עֶר הָאט זִיא אִיבֶּערְגֶעגֶעבֶּען דֶעם אַלְטֶעטְשְׁקֶען, צוּגֶעהֶען מִיט אִיהְר אִין דִיא הַייזֶער אוּנ מַאכֶען דִיא קָאמֶעדְיֶע וִויא אַ מָאל מִיט מִיר. דֶער מַמְזֵר הָאט אִיהְר פַארְצַאפְּט דָאס בְּלוּט, זִיא גֶעהַארְגֶעט, גֶעשְׁלָאגֶען אוּנ דֶער אַלְטֶעטְשְׁקֶער הָאט בֶּעזוּנְדֶער מִיט אִיהְר גֶעלֶערֶענְט בְּלָק. זִיא אִיז אִין אַ קוּרְצֶער צַייט גֶעעֶלְטֶערְט גֶעוָוארֶען, פִינְצְטֶער וִויא דִיא עֶרְד. — דָאס גַאנְצֶע יָאהְר הָאט דִיא חַאלַאסְטְרֶע זִיךְ אַרוּמְגֶעשְׁלֶעפְּט, אִין פִיל שְׁטֶעדְט אוֹיסְגֶעוֶועֶן, אוּנ הַיינְט פַאר טָאג זִיךְ גֶעשְׁטֶעלְט אוֹיסְרוּהֶען דָא אִין וַואלְד. אִיהְר הָאט זִיךְ פַארְגְלוּסְט גֶעהֶען קְלַייבֶּען פִילִינִיצֶעס אוּנ הָאט פְלוּצְלִים — אַזוֹי לָאזְט זִיא אוֹיס מִיט אַ שְׁמֵייכֶעלֶע — אָנְגֶעטַאפְּט אַ גוּטֶע פִּ י לִ י נִ י צֶ ע, מִיךְ אַלֵיין...

אִיךְ פוּן מַיין זַייט דֶערְצֶעהְל אִיהְר אַלְסְדִינְג, וָואס מִיט מִיר הָאט זִיךְ פַּאסִירְט אוּנ וִויא אִיךְ בִּין אוֹיךְ הַיינְט אִין דֶער פְרִיה גֶעקוּמֶען אַהֶער, גֶעהֶענְדִיג אוֹיפְן וֶועג קֵיין גְלוּפְּסְק. בַּייא אוּנְז אִיז גֶעבְּלִיבֶּען פוּן הַיינְט אָן זִיךְ מֶעהְר נִישְׁט צוּשֵׁיידֶען, אַיינְוֶוענְדֶען אַלֶע מִיטֶעל מַיין וַוייבּ זָאל נֶעהְמֶען גֵט. אוֹיבּ חָלִילָה נִישְׁט, וֶועלֶען מִיר בֵּיידֶע פוּן דֶער חַאלַאסְטְרֶיע אַנְטְרִינֶען וֶוערֶען, אוּנ וַוארְטֶען וָואס גָאט וֶועט גֶעבֶּען. אוּנ וִויא מִיר זִיצֶען זִיךְ דָא אַזוֹי, שְׁטַארְק הֲנָאָה הָאבֶּענְדִיג אֵיינֶער פוּנְם אַנְדֶערֶען הֶערְט זִיךְ אִין וַואלְד אַ קוֹל אַ-הוּא! — דָאס אִיז אַ קוֹל פוּן אוּנְזֶערֶע לַייט, זָאגְט מַיין הָארְבַּאטֶע, דָאס זוּכְט מֶען מִיךְ. אוּנ שְׁפֶּעטֶער אַ וַויילֶע קוּמְט צוּ אַ פַּארְשׁוֹין, וֶועלְכֶען אִיךְ הָאבּ בַּאלְד דֶערְקֶענְט. דֶער פַּארְשׁוֹין הָאט

מִיךְ עֶפִּים קְרוּם אָנְגֶעקוּקְט אוּנ גֶעשְׁמֵייכֶעלְט פַאר זִיךְ מִיט אַ גֶעשְׁפֶּעט. מִיר מַאכֶען נִישְׁט לַאנְג שִׁיחוֹת אוּנ לָאזֶען זִיךְ גֶעהֶען. דֶער פַארְשׁוין לויפְט פְרִיהֶער, אַיילְט זִיךְ אַ פָּנִים אָנְצוּזָאגֶען דִיא גוּטֶע בְּשׂוֹרָה, אוּנ מִיר אַיילֶען זִיךְ נִישְׁט, גֶעהֶען פַּאמֶעלִיךְ. הִינְטֶער אַ אַ קְרֶעטְשְׁמֶעלֶע, אַ חוּרְבָּה, אוֹיף אַ הִיבְּשֶׁע שְׁטְרֶעקֶע וַוייטְלִיךְ אִין דֶעם וַואלְד זֶעה אִיךְ, שְׁטֶעהֶען בֶּעקַאנְטֶע בֵּיידְלִיךְ, וַוייטֶער אַבִּיסִיל אוֹיף אַ פְרַייֶעם פְּלַאץ, אַרוּמְגֶערִינְגֶעלְט מִיט בֵּיימֶער, בְּרֶענְט אַ פַייֶערִיל, דִיא שֵׁיינֶע חַאלַאסְטְרֶע אַרוּם אוּנ ס'אִיז פְרֶעהְלִיךְ. דֶעם עֶרְשְׁטֶען „שָׁלוֹם עֲלֵיכֶם" שְׁטֶעקְט מִיר אָפּ דֶער מַמְזֵר מִיט בְּרֵייטְקַייט, הוֹיךְ אוֹיף אַ קוֹל: אַ, אַ, אַ גַאסְט חְלֶעבִּין! וָואס מַאכְט אַ יוּד? אִיךְ הָאבּ טַאקִי נָאךְ אַייךְ שׁוֹין גֶעבֵּיינְקְט, ר' פִישִׁיל! — בַּאלְד דַארוֹיף לָאזֶען זִיךְ הֶערֶען קוֹלוֹת: קוּמְט מְקַבֵּל פָּנִים זַיין דֶעם „נָגִיד"! אוּנ פוּן אַלֶע זַייטֶען שִׁיטֶען מִיר זִיךְ מְשׁוּנֶה-ווִילְדֶע, מְשׁוּגָעֶנֶע „שָׁלוֹם עֲלֵיכֶם'ס" מִיט קְנִיפּ אוּנ קְלֶעפּ הִינְטֶען אַרוּם, אַזוֹי אַז דָאס הִיטֶעל אִיז מִיר פוּנֶם קָאפּ אַרָאפְּגֶעפַאלֶען. אוּנ ווִיא אִיךְ דְרֶעה מִיךְ דָא, זוּךְ דָאס הִיטֶעל, צוּדֶעקֶענְדִיג דֶערְוַוייל דֶעם קָאפּ מִיטְ'ן עֶק פָּאלֶע פוּן דֶער קַאפָּאטֶע אוּנ חַאפּ קְלֶעפּ גָאר אַ שְׁרֶעק, פְלִיהְט צוּ מַיין ווַייבּ מִיט אַ פְרֵייד אִין אֵיין קוֹל: ווָאוּ אִיז עֶר, מַיינֶער? ווָאוּ, ווָאוּ? פִּישֶׁקֶע!... אִיהְר פְרֵייד הָאט מִיךְ עֶרְגֶער גֶעשְׁטָאכֶען ווִיא פוּן דִיא פַיינֶע לַייט דִיא קְנִיפּ. צוּם גֶט טוּיג מִיר כְּלַל נִישְׁט אַזַא פְרֵייד, טְרַאכְט אִיךְ מִיר, הָאבּ מִיךְ בֶּעסֶער פַיינְט, ווִיא דֶער גַאנְצֶער עוֹלָם דָא. זִיא אָבֶער הֵיינְגְט זִיךְ אוֹיף מִיר, אַלְ'ץ פִּישֶׁקֶע, מַיין פִּישֶׁקֶע! מִיר אִיז שְׁטַארְק נִישְׁט גוּט גֶעוָוארֶען אָנְקוּקֶענְדִיג זִיא, אַ בְּלִינְדֶע, אַ דַארֶע, אַ שְׁלַאפֶּע, אַלְטֶע יוּדֶענֶע! ווָאוּ אִיז אִיהְר לַייבּ, אִיהְר גֶעזוּנְט, אִיהְרֶע פֶעטֶע בַּאקֶען אוּנ אִיהְר פִּסְק? אִיךְ הָאבּ מִיר בֶּעדַארְפְט אָנְטָאן אַ כֹּחַ אַ פְרֶעג צוּגֶעבֶּען זִיא, פוּן יוֹצֵא וֶועגֶען, וָואס מַאכְסְט דוּא, בַּתְיָה? — דוּא בִּיסְט טַאקִי גֶערֶעכְט גֶעוֶועןְ, פִּישֶׁקֶע, זָאגֶענְדִיג אַ מָאל: „אִין גְלוּפְּסְק הָאבֶּען מִיר בֵּיידֶע בָּרוּךְ-הַשֵּׁם אַ שֵׁיינֶעם נָאמֶען גֶעהַאט, אִיטְלִיכֶער הָאט מִיךְ גֶעקֶענְט אוּנ אוֹיף מִיר כָּבוֹד גֶעלֵייגְט", מַאכְט מַיין וַוייבּ הוֹיךְ אוֹיף אַ קוֹל, אַלֶע זָאלֶען הֶערֶען, אָנְגֶעהֶמֶענְדִיג דֶערְבַּייא אַ שְׁטָאלְצֶע מִינֶע, ווִיא אַיין אָפְּגֶעקוּמֶענֶער נָגִיד, וָואס דֶערְצֶעהְלְט פוּן זַיין גְרוֹיסְקַייט אִין דִיא פְרִיהֶערְדִיגֶע יָאהְרֶען, אוּנ גֶעטָאן אַ זִיפְץ טִיף פוּנֶם הַארְצֶען. גֶענוּג זַיין נַע-וָנָד, אַ הֵיים, צוּרִיק אַ הֵיים! פִיהְר מִיךְ פִּישֶׁקֶע צוּרִיק אִין אוּנְזֶער שְׁטָאדְט, צוּ אוּנְזֶערֶע הַייזֶער, אוּנְזֶערֶע בַּעֲלֵי-הַבָּתִּים! — ס'אִיז מִיר גֶעוָוארֶען פִינְצְטֶער אִין דִיא אוֹיגֶען פוּן אִיהְרֶע רֵייד, אַזֶעלְכֶס אִיז מִיר גָאר נִיט אַיינְגֶעפַאלֶען צוּהֶערֶען פוּן אִיהְר אוּנ אִיךְ הָאבּ מִיךְ שְׁטַארְק פַארְקְרִימְט. דֶער מַמְזֵר הָאט זִיךְ אוֹיךְ מִיאוּס פַארְקְרִימְט, טְרַאכְטֶענְדִיג זִיכֶער, אַז אִיךְ ווִיל דֶערְטַאפֶּען דִיא סְחוֹרָה אוּנ בַּייא אִיהְם צוּנֶעהְמֶען דִיא פַּרְנָסָה. אִיךְ הָאבּ גָאר גֶעטְרַאכְט: אַדְרַבָּה, בַּייא דִיר בְּלַייבּ עֶס, בִּין דִיר זִיא מוֹחֵל פוּנֶם גַאנְצֶען הַארְצֶען, עֶס הָאט אִין אִיהְם גֶעבְּרֶענְט דִיא רְצִיחָה, דִיא אוֹיגֶען זֶענֶען אִיהְם פַארְלָאפֶען מִיט בְּלוּט, אָנְקוּקֶענְדִיג מִיךְ בַּייז, דֶערְנָאךְ

האט ער זיך אויפגעהייבען פון זיין ארט, געוואָרטשעט און איז אוועקגעגאנגען שטארק אין כעס.

ווייבער און מיידליך פון דער שיינער חאלאסטרע האבען זיך געפּארעט לעבין דעם פייער, צוגעשטעלט טעפּליך, געשארט, גערירט, געבאקט קארטאפּלעס. א טהייל בחורים שטעהען צו און שפּילען זיך מיט זייא אונטער, דערלאנגענדיג א זעטץ, א קניפּ און זאגענדיג דערביי גלייכווערטליך. דיא ווייבער זענען קלאמפּערשט ביי, גרייט אויסצורייסען דיא אויגען, זידלען, שעלטען און קייען טאקי באלד פאר געלעכטער, לאזען זיך חאפּען וויא א הוהן פונם האהן, ווען ער וואַרפט אויף איהר איין אייגעל מיט אראפּגעלאזענע, צושפּרייטע פליגעל און איז מקבל באהבה דעם פּיק, וועלכען ער טהוט איהר אין קעפּיל. — ווידער א טהייל זענען צווייעט, צושפּרייט אין וואלד. איינער ליגט מיט דעם ריקען ארויף און חראפּעט, דער אנדערער לאטעט עפּיס א קאפּטאן, יענער קראצט זיך, טאפּט זיך און זוכט עפּיס מיט א שטארק ערענסט פּנים. נאך עטליכע שלאגען זיך, פּריוען, ווער וועמען וועט בייקומען. עס קאכט זיך, עס רעשט זיך, חברה לעבט!... מיין ווייב האלט מיך פעסט מיט דיא הענד, גאר איין גוף, איין נשמה, רעדט און רעדט פאר פייער, פאר וואסער, זיא קלאגט זיך אויף איהר פינצטער מזל, דערצעהלט איהר שווער, ביטער געמיטה, וויא אזוי זיא עס אביסיל אפּגעקומען און ווינשט נישט אנדערש, איך זאל זיא פון דאנען אוועקפיהרען, לעבען מיט איהר אין איינעם וויא גאט האט געבאטען ביז הונדערט און צוואנציג יאהר. איך ענטפער איהר איין וואָרט אויפן צעהנטען, עפּיס אהן לשון און זוך וויא פון איהרע הענד זיך אויסצודרעהען. אז איהר האט זיך שוין אויסגעלאזט רייד און מיר זענען שוין גענוג אויף איין ארט זיך אנגעזעסען, איז מיר לסוף געראטען פון איהר זיך אויסצורייסען, אביסיל פרייא צועטהמען. איך האב באלד אויפגעזוכט מיין הארבאטע און מיט איהר שטילערהייט אוועק אביסיל אין דער זייט. דער שמיעס אונזערער האט זיך אנגעהויבען דערמיט, אז ס'איז שטארק נישט פרעהליך. פון גטין זיך מיט מיינער איז גאר נישט צודיינקען, זיא וועט פארוואַרפען מיטן קאפּ, נישט וועלען אפילו הערען. ווידער-זשע דא צובלייבען ביי דער גוטער כנופיא איז אוודאי נישט גוט, דאס הייסט, פשוט זיך פארקויפען דעם טייפעל, אויף דאס נייא ווערען א בער און טאנצען אויף דיא לאפּקעס. וואס דען-זשע טהוט מען? א היבשע צייט זענען מיר אזוי געזעסען און אונזער שמיעס האט זיך אויסגעלאזט דערמיט: אין ברירה מען בעדארף מאכען א פליטה. און אזוי וויא דיא חאלאסטרע האט בדעה דא צוגעכטיגען, איז פאר אונז קיין בעסערע צייט און קיין בעסער ארט נישט געווען וויא אפּצוטאָן עס טאקי דיא היינטיגע נאכט, דא אין דעם וואלד. וויא מיר זיצען און בעטראכטען גוט דעם פלאן, ווייזט זיך פון דערווייטענס דער ממזר מיט עפּיס א פאר פערד. לאמיר נישט ווארטען, זאגט מיין הארבאטע, ביז ער וועט צוקומען נעהענטער, עס טויג

נישט, ער זאל אונז זעהען זיצענדיג אזוי אין-איינעם. בעסער לאמיר בעצייטענס זיך צוגעהען.

זיא געהט אוועק אין איין זייט און איך אין דער אנדערער.

דער ממזר איז עפּיס וויא שטארק בעשעפטיגט געוועזן, זיך אלץ געסודעט מיט דעם אלטעטשקען, וואס איז געוועזן זיין גאנצער פליגעל-אדיוטאנט. איך האב אויסגעמידטען מיט דעם ממזר זיך נאהענט נישט צובעגעגענען און מיך געהאלטען אלץ בעזונדער. בשעת חברה האט געארבייט, געשטיפט, פארטראגען געוועזן מיט זיך, איז צו מיר צוגעגאנגען מיין הארבאטע, מיר איינגערייטט אין אויער, אז איידער דיא זון וועט זיך זעצען וויל דער ממזר זיך ריהרען מיט דער האלאסטרע אין וועג אריין. דיא פאר פערד, וועלכע ער האט געבראכט צופיהרען זענין געגנבהטע און ער איילט זיך א פנים דעריבער אוועק פון דאנען. פון אונזער פריהערדיגען גאנצען פלאן האט זיך אויסגעלאזט א טייך. איך בין געבליבען שטעהען אפהענדיג, נישט צו וויסען, וואס מען טהוט. עס האט מיך פארקלעהמט ביים הארצען, פאר גרויס פארדראס, אזוי אז דער קאפּ האט זיך מיר געדרעהט און מיך קוים געהאלטען אויף דיא פיס. מיין הארבאטע האט מיך אנגעקוקט מיט גרויס רחמנות, דיא אויגען האבען איהר געברענט וויא פייער, דאס פנים האט איהר געפלאמט און נאכדעם אז זיא האט א ווילע געטראכט זאגט זיא צו מיר מיט א ציטערדיג קול:

—פּישקע! זאלסט שפּעטער אביסיל זיך געפינען אין דעם חורבהלע, דארט אויפן בוידעם. דוא פארשטעהסט?...

—איך פארשטעה, פארשטעה. רוף איך מיך אן לעבעדיג, אונטערשפּרינגענדיג פאר פרייד. און דוא וועסט דערנאך אהין אונטערקומען?

—יא, שא! מאכט זיא און טהוט מיטן קאפּ א שאקעל אויף יא. למען-השם שטיל. דוא הערסט?

מיט מיין ווייב האב איך נישט געהאלטען אזוי פאר נייטיג זיך צוגעזעגנען. הגם ס'איז אויף איהר געוועזן א רחמנות, נאר ווער איז איהר שולדיג? זיא האט געגעבען דעם ערשטען רים און דער רים צווישען אונז איז געווארען דערנאך אלץ גרעסער, גרעסער. פארפאלען, וואס האב איך געקענט טאן? אז, גאר חוץ אלע אנדערע זאכען, איז מיר אוממעגליך געוועזן מיט איהר אויף ווייטער זיך צופארבינדען, אוממעגליך מיט איהר זיך צונויפגעהען וויא דער הימעל מיט דער ערד. איך האב, עס פארשטעהט זיך, פארגעסען דעם „זייא געזונט” און שטילערהייט זיך געלאזט געהן צו דעם חורבהלע.

מיט וואס פאר א הארץ איך בין אין דעם חורבהלע אריינגעגאנגען איז גרינג צופאר-שטעהען. נאך אזוי פיל פיין און געבראטענע לייד האט גאט געוואלט צונויפפיהרען מיך

מיט דער הארבאטער אין איין וויסט קרעטשמעלע, וואס דא האט בעדארפט אויסגעשפילט ווערען אונזער ביידענס גורל אונ פון אצינד אן אנהויבען צופיהרען א נייא לעבען. ארויפקריכען אויפן בוידעם איז מיר אנגעקומען זעהר גרינג. ווארים דאס שטיבעל איז געווען נידעריג, מיט דער הינטערסטער וואנד, וואס אין הויז אריין, אנגעבויגען כמעט ביז צו דער ערד. דיא סטעליע איז געווען ערטערוויים געלעכערט מיט גרויסע שפאלטען, אזוי אז מען האט געקענט פונם בוידעם אריינקוקען אינוועוודיג אין דעם שטיבעל אריין. איך זיטץ מיר אין א ווינקעלע אונ ווארט. עס טיאכקעט מיר דאס הארץ, קלאפט וויא מיט א האמער. איטליכע מינוט ציהט זיך מיר וויא א יאהר. איך הארך מיך-צו צו א מינדסטען שארך. א מינדסטע בעוועגונג פון א שטרייעלע ערגיץ, דאכט זיך מיר טריט, זיא געהט... א מינדסט בלאזעלע פון א ווינטעלע, דאכט זיך מיר מיין נאמען, זיא רופט... פלוצלים קומט מיר צו דיא אויערען פונם שטיבעל אונטען עפים א קול. דער געדאנק, אז דאס איז זיא, אט איז זיא, באלד, באלד ווערען מיר אויסגעלייזט — האט מיך צוקאכט, געווארפען פון היטץ אין קעלט. איך וויל מיך אנרופען, עס פארהאפט מיר אבער דער אטהעם, עס דינט מיר נישט דאס מויל. אין דער דאזיגער הייסער רגע הער איך טאקי גאנץ שארף מיין נאמען אונ דיא אויגען מיינע דערזעהען דורך א שפאלט — ווערמען אוי, דעם ממזר מיט דעם אלטעטשקען!..... זייא שמועסין צווישין זיך אזוי:

—דוא נעהם אויף דיר דיין שטיקעל סחורה, זאגט דער ממזר. גיב אכטונג, דיא בלינדע מכשפה'טע זאל זיך נישט ארויסגליטשען. פארשטעהסט?

—נישקשה! ענטפערט דער אלטעטשקער. מיינס האב איך שוין געטאן. איך האב נאר מורא, זיא זאל נישט פגרין. דער אלטער סקראב ליגט אצינד וויא א טויטע אונ קען זיך נישט ריהרען, אזוי האב איך איהר געבראכען דיא ביינער.

—אונ דעם הינקענדיגען פלאסקעדריגע, פיהרט אויס דער ממזר, נעהם איך אויף מיר. אנקוקען קען איך נישט זיין פרצוף-פנים, אזוי פיינט האב איך איהם. איך וועל מיך מיט איהם גוט אפרעכנען, נישקשה. איך האב נאך מיט איהם אלטע חשבונות.

ס'איז מיר ענטפאלען דער מאמעס מילך, הערענדיג אזעלכע שרעקליכע ווערטער.

—וויא עס זעהט אויס, מאכט דער אלטעטשקער, זענין דיינע געלקחענטע סוסים יודישע. דארע, דערשלאגענע, קאלטעגעוואטע, מיט אויסגעקרימטע ריקענס, מיט דינע העלזליך, גערגעליך אונ מירידין, וויא אונזערע פאראפאטשקעס, פיינע בריות.

—אפפאלען זאל דיר דיא צינג דוא אלטער סטורמאק! זידעלט זיך דער ממזר. גיה בעסער, זוך, שמעק, כלב איינער, דא אין הויז, אויפן בוידעם, טאמיר וועסט-דוא „פאצאפען" עפים אלטע בעלי-העגלהשע זאכענישען, וואס קענען אונז טויגען. פארט איז דאך עס א מאל געווען איין איינפארהויז, מישטעהנס-געזאגט.

עס בעשלאגען מיך אנגסטען, מיר איז נישט גוט צום שטארבען. איין פוס ציטערט מיר שטארק אונ טהוט, נישט ווילענדיג, א זעטץ אין דער סטעליע. דיא פאר שיינע לייט פארבייסען דיא אויגען ארויף, שטעהענדיג א ווייליע פארגאפט. דערנאך לאזען ארויס ביידע אין איין קול:

—עפיס שיט זיך פון דער סטעליע! מען בעדארף טאן דארט א קוק.

עס פארדרעהט מיר זיך דער קאפ. עס קלינגט מיר אין דיא אויערען, שווינדעלט אין דיא אויגען אונ איך שוועב עפיס אין לופטען......

יא, טאקי אין לופטען. א פאר אייזערנע הענד טהוען מיך א חאפ אונ שליידערען מיך פונם בוידעם אראפ אויף דער ערד. איך דערהער, וויא מען מאכט מיר א ברייטען „ברוך הבא" מיט דעם גאנצען טיטעל: סקאציל קומט, ר' פישיל! אונ דערזעה באלד פאר מיר דעם ממזר מיט א פנים, א שרעק אנצוקוקען. עפיס נאר א פנים וויא בייא א קאטץ, בשעת זיא קלייבט זיך צודערשטיקען דאס געחאפטע מייזיל. דעם אלטעטשקען האב איך שוין נישט געזעהען. ער איז, א פנים, אוועק, איבערלאזענדיג מיך אויג אויף אויג מיט דעם ממזר.

—א-נוא, נפשיל, מאכט דער ממזר, זאג ווידוי!... דאס וואס איך האב בעדארפט טאן דיר א מאל, דארט אין קעלער, וועל איך עס דיר טאן אצינד. פייבושקע פארגעסט נישט, נישקשה.

איך פאל איהם צו דיא פיס, ווייין, בעט מיך בייא איהם וויא בייא א גזלן, מיר צושיינקען דאס לעבען. עס העלפט נישט. ער נעהמט ארויס א מעסער, האלט עס מיר אקעגען דיא אויגען, מיט גרויס הנאה צוקוקענדיג, וויא איך צאפעל, פלאטער. איך פרווו מיך איינשמייעסין איהם מיט דעם גן-עדן, זאג איהם צו עולם-הבא, א גאנצע וועלט, שיינק איהם מיין חלק לעולם-הבא אויך. אלסדינג וואס נאר מעגליך. ער שטשירעט אויס אויגען אונ שווייגט. איך הויב אנ'עט צושרעקען איהם מיט דעם גיהנם, מיט גאטס משפט, דער אויבערשטער וועט איהם שטראפען, זיך נוקם זיין פאר אומשולדיג בלוט. ער פארבייסט דיא ליפען, טהוט א הייב אין דער הויך דאס מעסער אונ אין דער שרעקליכער רגע, וואס אט ליגט מיר דער חלף אויף דעם האלז, טהוט עס איהם פלוצלים עפיס א חאפ פון הינטען, גאר ניט מיט קיין מענשליך געשרייא: ניין, וועסט עס נישט טאן! — ער ווערד שטארק פארמישט אונ קוקט זיך אין שרעקעניש ארום.

דאס האט איהם א חאפ געטאן דאס הארבאטע מיידיל!

— חצופה, ארויס! דערלאנגט דער ממזר א געשרייא, באלד וויא ער איז צו-זיך געקומען, ארויס, חצופה! וואַרים....

— נֵיין, נֵיין, פוּן דַאנֶען גֶעה אִיךְ נִישְׁט אַרוֹיס! דֶערְהַרְגֶעט זָאל אִיךְ דָא װֶערֶען אִין אֵיינֶעם מִיט אִיהְם! שְׁרַייֶעט בֶּעהַארְצְט דִיא הָארְבַּאטֶע אוּנ פַאלְט דֶעם מַמְזֵר אוֹיפֶן הַאלְז. װֵיינְט מִיט בִּיטֶערֶע טְרֶעהְרֶען, גְלֶעט אִיהְם אוּנ חַאלֶעשְׁט פַאר אִיהְם, עֶר זָאל מִיךְ אָפְּלָאזֶען, זָאגְט אִיהְם צוּ דָאס אֵייבִּיגֶע לֶעבֶּען אוּנ אַ שְׁטוּל אִין גַן-עֵדֶן. דֶער מַמְזֵר טְהוּט זִיא פוּן זִיךְ אַ װָארְף װִיא אַ מַאטְשִׁיק, שֶׁעלְט, פְלוּכְט אוֹיף װָאס דִיא װֶעלְט שְׁטֶעהְט. אוּנ אַז דִיא רְצִיחָה אִיז אִיהְם אַבִּיסִיל אָפְּגֶעגַאנְגֶען װֶענְדְט עֶר זִיךְ צוּ מִיר מִיט דִיא װֶערְטֶער:

— עֶס טְהוּט מִיר זֶעהְר לֵייד, װָאס אִיךְ אַלֵיין הָאבּ דָא דִיךְ, מִין טִינוֹפֶת'ל, נִישְׁט „גֶעבַּעל-דָבָר'ט”. נָאר אוֹיבּ דִיר הָאט גֶעשְׁפִּילְט דָאס טְרֵפָה'נֶע מַזָל דֵיינְס, אִיךְ זָאל דִיךְ, פַארְשְׁטוּנֶקֶען נֶפֶשׁ'ל, נִישְׁט צוּקְװֶעטְשֶׁען װִיא אַ כִּינָה, דָאךְ אִין גַאנְצֶען טְרוּקֶען אַרוֹיס פוּן מַיינֶע הֶענְד װֶעסְט-דוּא נִישְׁט. — עֶר נֶעהְמְט אַ שְׁטְרִיק, מִיט װֶעלְכֶער עֶר אִיז גֶעװֶען אַרוּמְגֶעגַארְטֶעלְט, שְׁטֶעלְט זִיךְ בִּינְדֶען מִיר הֶענְד אוּנ פִּיס, מַאכֶענְדִיג דֶערְבַּייא:

— לִיג-זְשֶׁע דָא שְׁטִיל, הוּנְט אֵיינֶער, קֵיין פַארֶע זָאל מֶען פוּן דִיר נִישְׁט הֶערֶען! לִיג בִּיז דִיא פְּגִירָה דַיינֶע װֶעט דָא אוֹיף דִיר קוּמֶען. נָאר גֶעדֵיינְק-זְשֶׁע, פְלַאסְקֶעדְרִיגֶע, טָאמִיר טְרֶעפְט זִיךְ דִיר אַ נֵס, עֶפִּיס אַ בַּאבֶּע דַיינֶע אִין קֶבֶר װֶעט זִיךְ פַאר דִיר מִיהֶען, אוּנ גֶעהְסְט פוּן דַאנֶען אַ לֶעבֶּעדִיגֶער אַרוֹיס, זָאלְסְט-דוּא זִיךְ הִיטֶען, מִיר פַאר דִיא אוֹיגֶען זִיךְ נִישְׁט צוּ-װַייזֶען, װָארִים בַּאלְד „פְלוּמְפֶּעל” אִיךְ דִיךְ אוּנ מַאךְ חִיק...

אָפְּגֶעטָאן מִיר מַיין רֶעכְט נֶעהְמְט עֶר זִיךְ צוּ דֶער הָארְבַּאטֶער, װָאס הָאט זִיךְ גֶעװַאלְגֶערְט אוֹיף דֶער עֶרְד, גֶעיָאמֶערְט, גֶעקְלָאגְט, קוּקֶענְדִיג אוֹיף מִיר אוּנ זִיךְ גֶערִיסֶען בַּייא דִיא הָאר.

— אַ, דוּא חֲצוּפָה אֵיינֶע! בַּייזֶערְט זִיךְ דֶער מַמְזֵר, אַ שְׁטוּפּ גֶעבֶּענְדִיג זִיא נֶעבִּיךְ מִיטְן פּוּס. אִיךְ װֵייס נִישְׁקָשָׁה, פַארְשְׁטֶעה אַלְסְדִינְג. דָאס אִיז גֶעװֶען אַיין אָפְּגֶערֶעדְטֶע זַאךְ — אַ חֲתוּנָה אָהְן כְּלֵי-זֶמֶר, דָא אוֹיפְן בּוֹידֶעם... אַ שֵׁיין מֵיידֶעלֶע נִישְׁקָשָׁה אוּנ פַאר מִיר גִיט זִיא זִיךְ אוֹיס פַאר אַ רֶבִּיצִין. פוּן הַיינְט אָן װֶעסְט-דוּא שׁוֹין בַּייא מִיר װִיסֶען, חֲצוּפָה אֵיינֶע! עֶר טְהוּט זִיא אַ חַאפּ אִין דִיא הֶענְד אוּנ אוּמְקֶעהְרֶענְדִיג זִיךְ צוּ מִיר מִיט אַ זָאג: שַׁא, הוּנְט, גֶעדֵיינְק מַיינֶע װֶערְטֶער! װֶערְד עֶר מִיט אִיהְר גֶעשְׁװִינְד אַנְטְרִינֶען.

אִין גֵיהִנֹם קֶען מֶען אַזוֹיפִיל יְסוּרִים נִישְׁט לַיידֶען װִיפִיל אִיךְ הָאבּ אִיבֶּערְגֶעלִיטֶען. אִיךְ בִּין גֶעװֶען נִישְׁט אִין גֵיהִנֹם, נָאר דֶער גֵיהִנֹם אִין מִיר. עֶס הָאט אִין מִיר גֶעקָאכְט, גֶעבְּרֶענְט אַ הֶעלִישׁ פַייֶער. דִיא הָאר זֶענֶען מִיר גֶעשְׁטַאנֶען קַאפּוֹיר. עֶפִּיס הָאבּ אִיךְ גֶעפִּיהְלְט, זֵייא שְׁטֶעכֶען מִיךְ װִיא שְׁפִּילֶקֶעס אוּנ דָא טָאהְר מֶען נָאךְ נִישְׁט הוֹיךְ װֵיינֶען, נִישְׁט טָאן קֵיין פִּיפְּס.

שְׁפֶּעטֶער אַבִּיסִיל הָאבֶּען מִיר אִין דִיא אוֹיעֶרֶען זִיךְ פַארְטְרָאגֶען קוֹלוֹת: אַ סְקְרִיפּ

פון רעדער, א ליארם, א געשרייא פון מענשען, דאס בעטייט, חברה האט זיך גערירט. דיא חאלאסטריע האט זיך געלאזט אין וועג אריין און מיט דעם פעקיל לייט — מיין הארץ, מיין גוטע, בידנע, אומגליקליכע הארבאטע נעביך....

א היבשע לאנגע צייט בין איך געלעגען וויא א שטומע שאף, געבונדען אויף אלע פיער, מיט אויגען וויא דיא באנקעס פון הייסע טרעהרען. דיא שטריק האט מיר זיך איינגעשניטען אין לייב אריין און ביא א מינדסט ריהרעלע מיך געשניטען וויא א מעסער. עס האט מיך דערצו נאך געברענט א טרונק, אט, האב איך געמיינט, עקט מיר זיך דאס לעבען. פאר גרויס וועהטיג האב איך דערנאך אנגעהויבען שרייען, טאמיר וועט עמיצער דערהערען. דיא חאלאסטריע האט, נאך מיין רעכנונג, שוין געמוזט איינפאהרען גאנץ וויט. איך שרייא, אבער אומזיסט, שרייא צו דער וואנד. עס טריקענט מיר אין האלז, עס בעשלאגען מיך אנגסטען. דאס שרייען קומט מיר שוין אן שווער, איך מוז צווישען אפרוהען, דיא לאגע מיינע ווערדט וואס וייטער ערגער. נישטא שוין קיין כח צושרייען. דיא נשמה הייגנט מיר אויפן שפיטץ נאז, דער מלאך־המות, פיהל איך, איז נאך איהר געקומען, מען בעדארף שטארבען, יונגערהייט פון דער וועלט גערען. איך טהוא מיר אן א כח, נעהם זיך צונויף מיט אלע מיינע קרעפטען און טראכט, לאמיך חאטש טאן דאס לעצטע געשרייא — לאז הילכען דיא תקיעה גדולה פון מיין אומגליקליך לעבין....

נאר גאט אבער האט אייך, ר׳ אלטיר, געבראכט! איהר זענט מיר ביגעשטאנען אין דער נויט און מיך דערהאלטען ביים לעבען.

25

אז פישקע האט געענדיגט זיין אומעטיגע מעשה איז צוגעפאלען דיא נאכט און אונזערע פערדליך האבען זיך פארשלעפט צום גרינעם בארג, וואס פאר גלופסק.

דער גלופסקער גרינער בארג איז בעקאנט כמעט דער גאנצער וועלט. נאך פון גאנץ אלטע צייטען טראגט זיך וועגען איהם ארום צווישען דעם עולם א לידעל, וואס קינד און קייט קענען עס, וואס אלע מאמעס און אמען נעהמען דערמיט איין און פארוויגען

בְּרֶעקְלִיךְ קִינְדֶער. מַיין מַאמֶע, זָאל הָאבֶּען אַ לִיכְטִיגֶען גַן־עֵדֶן, פְּלֶעגְט מִיר קִינְדְוַייס אויף אַלְץ זִינְגֶען דָאס לִידֶעל:

„אויף דֶעם גְרִינֶעם בַּארְג,
אויף דֶעם הויכֶען גְרָאז,
שְׁטֶעהֶען אַ פָּאר דַייטְשֶׁען
מִיט דִיא לַאנְגֶע בַּייטְשֶׁען.
הויכֶע מַאנֶען זֶענִין זַייא,
קוּרְצֶע קְלֵיידֶער טְרָאגֶען זַייא
אָבִינוּ מֶלֶךְ"........

דָאס לִידֶעל פְּלֶעגְט מִיר זֶעהְר גֶעפֶעלֶען, פִיל בֶּעסֶער פוּן אַלֶע לִידְלִיךְ. עֶפִּיס אִיז מִיר דֶער גְרִינֶער בַּארְג אַזוֹי וואוּנְדֶער שֵׁיין פִירְגֶעקוּמֶען אִין מַיין קִינְדֶערְשׁ קֶעפִּיל! עֶס הָאט מִיר זִיךְ גֶעדַאכְט, עֶר אִיז נִישְׁט גְלַאט גְרָאבּ פוּן עֶרְד. וויא דִיא פְּרָאסְטֶע בֶּערְגְלִיךְ אַרוּם מַיין שְׁטֶעדְטִיל. נֵיין! עֶר אִיז עֶפִּיס, וויא זָאגְט מֶען עֶס, גָאר כְּצַפִּיחִית... וויא דֶער הַר הַזֵיתִים, דֶער בַּארְג לְבָנוֹן, פוּן אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל עֶרְד. — אוּנ דִיא דַייטְשֶׁען דָארְט, זַייא זֶענִין מִיר פִירְגֶעקוּמֶען עֶפִּיס גָאר מְשׁוּנֶה ווילְד, אִיךְ בֶּעט זַייא מְחִילָה, עֶפִּיס אַזֶעלְכֶע מִינֵי בֶּעשֶׁעפֶענִישׁ, מִינֵי בְּהֵמוֹת אַזֶעלְכֶע, אָקְסֶען, שׁוֹר־הַבָּרִין. זַייא שְׁמַייסֶען מִיט דִיא לַאנְגֶע בַּייטְשֶׁען אוּנ לָאזֶען צוּ גְלוּפְּסְק נִישְׁט צוּטְרֶעטֶען, וויא דֶער סַמְבַּטְיוֹן צוּ דִיא רוֹיטֶע יוּדְלִיךְ. אַרַיין אִין גְלוּפְּסְק מוּז מֶען חַאפֶּען אַ שְׁמִיטְץ. אוּנ אַלֶע דָארְט הָאבֶּען אַ פָּנִים פוּן אָפְּגֶעשְׁמִיסֶענֶע... שְׁפֶּעטֶער אַז אִיךְ בִּין אַרוֹיס פוּן דִיא קִינְדֶערְשֶׁע שִׁיכְלִיךְ אוּנ אויסְגֶעוֶועזֶען אַ וֶועלְט, אִין גְלוּפְּסְק אויךְ, הָאבּ אִיךְ שׁוֹין גֶעזֶעהֶען אַלְסְדִינְג מִיט אַנְדֶערֶע אויגֶען אוּנ פַארְשְׁטַאנֶען, וויא עֶס גֶעהֶער צוּזַיין, דֶעם פְּשַׁט פוּנֶם לִידֶעל. דֶער גְרִינֶער בַּארְג אִיז פָּשׁוּט טַאקִי אַ בַּארְג, נִישְׁט אַזוֹי גְרִין וויא בְּלָאטִיג, זֶעהְר גְרִיבֶּעדִיג אוּנ דִיא דַייטְשֶׁען, הויכֶע מַאנֶען דָארְט, זֶענִין גֶעזָאגְט גֶעוָוארֶען אַקֶעגֶען יֶענֶע מַאנֶען מִיט לַ א נְ גֶ ע הֶענְד אוּנ לֶעפֶּקֶע פִינְגֶער, וָואס לַקְחֶענֶען אוּנ שְׁנַיידֶען אָפּ קְלִימְקֶעס. גֶעוֶועהְנְטְלִיךְ אִיז דֶער שְׁטֵייגֶער, דָאס עֶרְשְׁטֶע מָאל אַרַיינְצוּפָאהְרֶען קַיין גְלוּפְּסְק אָהְן אַ קְלִימֶעק. דֶערְנָאךְ, אַז מֶען אִיז שׁוֹין גוּט אָנְגֶעלֶעהְרֶענְט, לָאזְט עֶס עֶטְלִיכֶע וֶוערְסְט פַאר גְלוּפְּסְק עֶפִּיס נִישְׁט רוּהֶען. דִיא אויגֶען חַאפֶּען. וויא פוּן זִיךְ אַלֵיין, אַ קוּק הִינְטֶערְן בַּיידֶעל, דִיא הֶענְד אַ טַאפּ דָאס קְלִימֶעקִיל, דִיא בּוּזֶעמְקֶעשֶׁענְיֶע, צוּשְׁפִּילֶענְדִיג דִיא קַאפָּאטֶע אויף אַלֶע קְנֶעפְּלִיךְ. אִיךְ בִּין אוֹיסֶען הֶערְמִיט, אַז דֶערְגְרֵייכֶענְדִיג דֶעם גְרִינֶעם בַּארְג הָאבֶּען אַלֶע אוּנְזֶערֶע אֶבְרִים, דִיא נָאז אויךְ, גֶעפִיהְלְט פוּן דֶערְוַוייטֶענְס גְ ל וּ פְּ סְ ק. אוּנ עֶרְשְׁט שְׁפֶּעטֶער אַ

ווײלע, אז מיר האבען אין אלע זייטען זיך גוט ארומגעקוקט, א טאפ געטאן אין וואגען, האב איך מיך דערמאהנט אין פישקען און געזעהען וויא ער זיצט נעביך פארחומערט, שטארק בעטריבט"

איך נעהם מיך טרייסטען פישקען, שטארקען איהם מיט גוטע רייד, מאכענדיג זיך דערבייא קלאמפערשט פרעהליך און לאז אויס מיינע טרייסט־ווערטער מיט דער אנדערער העלפט פונם פריהערדיגען בעקאנטען לידעל:

„אָבִינוּ מֶלֶךְ

דאס הארץ איז מיר פרעהליך,

פרעהליך וועלען מיר זיין,

טרינקען וועלען מיר וויין,

קרעפליך וועלען מיר עסען,

און אונזער ליבען גאט

קיינמאל ניט פארגעסען"

זארג נישט פישקע! אונזער ליבען גאט בעדארף מען קיינמאל נישט פארגעסען. ער קען העלפען.

—איך פרעג אייך נישט מעהר, ר' מענדעלי! מאכט פישקע מיט א ביטער געמיטה, צו וואס האט עס גאט בעדארפט מיך מיט איהר ווידער צונויפפיהרען, בכדי באלד טאקי אונז צושיידען? עס זאל אונז פלוצלים א שיין טאן דאס מזל, בכדי באלד טאקי זאל אונז נאך ערגער פינצטער ווערען אין די אויגען?... ס'איז עפּיס נאר וויא א צולהכעיס! און געוואלד, רבונו של עולם, אקעגען וועמען? אקעגען צווייא אומגליקליכע, ביטערע קאלעקעס, וואס אײדער אזא וויסט לעבען אין יסורים, אין וועהטיג, וואלט פאר זיי פיל גלייכער געווען גאר ניט געבוירען צו־ווערען!.....

איך מאך א פרום פנימעל און שאקלענדיג מיטן קאפ זאג איך: טע־טע־טייא! וואס האט אזוי פיל געהייסען: מען טהאר נישט, פישקע, מען טהאר נישט רייעדען אזוינס!... געזאגט האב איך עס, נישט ווייל דאס איז בייא מיר געווען א גוטער ענטפער אויף דער קשיא, נאר גלאט אזוי, ווייל דער שטייגער אין דער וועלט איז שוין אזוי, אז אײנער פרעגט פאר צרות שטארקע קשיות, מוז דער אנדערער זאגען מוסר, אפשלאגען איהם חאטש מיט טע־טע־טייא. אפזאגענדיג דעם מוסר, פון יוצא וועגען, עפען איך באלד א מויל און רעדט ווערטער, פשוט, וויא א מענש, אזוי:

—זָאג גָאר, פִּישְׁקֶע, וִויא דָאס מֵיידִיל הֵייסְט? בִּיז אַהֶער הָאסְט-דוּא זִיא אַלְץ גֶערוּפֶען דִיא הָארְבַּאטְקֶע. מַיין הָארְבַּאטְקֶע, אַצִינְד וִויל אִיךְ ווִיסֶען וִויא זִיא הֵייסְט.

—אַקֶעגֶען וָואס, רֶב מֶענְדֶעלִי? רוּפְט זִיךְ אָן פִּישְׁקֶע, אָנְקוּקֶענְדִיג מִיךְ פַארְווָאוּנְדֶערְט. אַקֶעגֶען וָואס, אִיךְ בֶּעט אַייךְ, ווִילְט אִיהְר עֶס אַזוֹי ווִיסֶען? צוּ וָואס אוּמְזִיסְט אוֹיסְגֶעבֶּען אַ מֵיידִילְס נָאמֶען?

—פַארְשְׁטֶעהְסְט-דוּא, נַארֶעלֶע, עֶנְטְפֶער אִיךְ, דָאס קֶען אַ מָאל צוּנִיטְץ קוּמֶען. אוֹיף מַיינֶע נְסִיעוֹת קֶען זִיךְ מַאכֶען, אִיךְ זָאל עֶפִּיס אָנְשְׁמֶעקֶען, אוֹיסְפָארְשֶׁען. לָאמִיךְ ווִיסֶען אִיהְר נָאמֶען. נִישְׁקָשֶׁה! זֶעהְר מֶעגְלִיךְ, דוּא פַארְשְׁטֶעהְסְט? אַז דַיין שָׁאדֶען זָאל זִיךְ נָאךְ אוֹיפְזוּכֶען. אִיךְ זָאל זַיין דֶער שָׁלִיחַ.

—בֵּיילֶע הֵייסְט זִיא! חַאפְּט זִיךְ פִּישְׁקֶע זָאגֶען מִיט אַ קוֹל. זִיא הֵייסְט בֵּיילֶע!

פְּלוּצְלִים הֶערְט זִיךְ עֶפִּיס אַ שְׁטַארְקֶער קְרֶעכְץ מִיט אַ קְלַאפּ, וִויא עֶס הָאט זִיךְ עֶפִּיס אָפְּגֶערִיסֶען. אִיךְ קוּק מִיךְ דֶערְשְׁרָאקֶען אוּם אוּנ דֶערְזֶעה: מַיין אַלְטִיר לִיגְט אוּמְגֶעצוֹיגֶען אוֹיפְן וָואגֶען, זִיפְּצְט אוּנ אִיז בְּלֵייךְ וִויא דִיא וַאנְד.

—וָואס אִיז אַייךְ, ר' אַלְטִיר? טְהוּא אִיךְ אִיהְם אַ פְרֶעג. אִיהְר וֶועט אֶפְשַׁר נֶעהְמֶען אַבִּיסִיל בְּרַאנְפְּין?—אַייךְ אִיז נִישְׁט גוּט?

—בֶּע!... עֶנְטְפֶערְט אַלְטִיר, שְׁטַארְקְט זִיךְ אוּנ זֶעטְצְט זִיךְ וִוידֶער אוֹיף.

—זָאג מִיר, פִּישְׁקֶע! הוֹיבּ אִיךְ וַוייטֶער אָן, נָאכְדֶעם אַז אִיךְ הָאבּ מִיךְ בֶּערוּהִיגְט וֶועגֶען אַלְטִירְן. וַוייסְט-דוּא נִישְׁט, וִויא דִיא מַאמֶע אִיהְרֶע הָאט גֶעהֵייסֶען אוּנ פוּן וַואנֶען זִיא אִיז?

—יָא. עֶנְטְפֶערְט פִּישְׁקֶע. מַיין הָארְבַּאטְקֶע הָאט מִיר דֶערְצֶעהְלְט, אַז אִיהְר מַאמֶע פְּלֶעגְט מֶען רוּפֶען עֶלְקֶע. זִיא הָאט גֶעדֵיינְקְט, וִויא דוּרְכְ'ן שְׁלָאף, אַז דִיא מַאמֶע הָאט זִיךְ גֶעגֶעגְט מִיט אִיהְר מַאן אִין טוּנֶעיַאדֶעוְוקֶע. זִיא פְּלֶעגְט עֶס זֶעהְר אָפְט דֶערְמָאהְנֶען אוּנ אוֹיסְלָאזֶען אִיהְר שְׁוֶוער, בִּיטֶער הַארְץ צוּ אִיהְר ווִיסְט טֶעכְטֶערִיל נֶעבִּיךְ.

—מִיט אִיהְר מַאן אִין טוּנֶעיַאדֶעווְקֶע! מַאךְ אִיךְ פַארְווָאוּנְדֶערְט. וֶוער זָאל דָאס דָאךְ זַיין אִיהְר מַאן, דֶער רָשָׁע-מְרוּשָׁע מִיט אַ שְׁטֵיינֶערְנֶעם הַארְץ, וָואס הָאט דֶערְוַוייטֶערְט זַיין קִינְד אוּנ זִיא גֶעמַאכְט אַזוֹי אוּמְגְלִיקְלִיךְ? הַא, טָאמִיר וַוייסְט אִיהְר, ר' אַלְטִיר, וִויא אַזוֹי זָאל עֶר דָארְט בַּייא אַייךְ אִין שְׁטֶעדְטִיל הֵייסֶען?

אַלְטִיר אִיז גֶעזֶעסֶען וִויא אַ טוֹיטֶער, אוֹיסְגֶעגְלַאנְצְט אַ פָּאר אוֹיגֶען, גֶעקוּקְט עֶפִּיס מְשׁוּנֶה ווִילְד מִיט אַיין אָפֶען מוֹיל, אַזוֹי אַז ס'אִיז מִיר אַנְטְפַאלֶען דָאס גֶעזוּנְט.

—עֶר הָאט גֶעהֵייסֶען... רַייבְּט פִּישְׁקֶע דֶעם שְׁטֶערֶען אוּנ ווִיל זִיךְ דֶערְמָאהְנֶען דֶעם נָאמֶען. עֶר הָאט, הָאט, דַאכְט זִיךְ גֶעהֵייסֶען... וַוארְט אַבִּיסִיל.

—אַלְטִיר, הֵייסְט עֶר!... טְהוּט אַלְטִיר אַ גֶעשְׁרֵייא אוּנ פַאלְט אַנִידֶער אוֹיפְן וָואגֶען.

—יָא, טַאקִי אַזוֹי, אַזוֹי! זָאגְט פִּישְׁקֶע קוּקֶענְדִיג אוֹיף אַלְטִירְן, נִישְׁט אָנְהוֹיבֶּען צוּפַארְשְׁטֶעהֶען, וָואס זַיין גֶעשְׁרֵייא בֶּעטַייט. דַאכְט זִיךְ נָאךְ, עֶפִּיס אוֹיךְ אַ צוּגֶעהֶמֶענִיש, יַקְנֶהָ״ז. דִיא מַאמֶע פְלֶעגְט בַּיים טֶעכְטֶערִיל שְׁטִיקֶער פְלֵייש אוֹיסְרַייסֶען, רוּפֶען זִיא דֶערְבַּייא יַקְנֶהָ״זִיכֶע, יַקְנֶהָ״ז טֶעכְטֶערִיל, וֶוען זִיא פְלֶעגְט הָאבֶּען גְרוֹיסֶע צָרוֹת, וֶוען מֶען הָאט זִיא אָפְּגֶעשַׁאפְט פוּנְם אָרְט.

אִיךְ אָבֶּער הָאבּ מִיךְ שׁוֹין אָנְגֶעשְׁטוֹיסֶען, וָואס דִיא גַאנְצֶע מַעֲשֶׂה בֶּעטַייט אוּנ בִּיז גֶעבְּלִיבֶּען עֶפִּיס וִויא מֶען גִיסְט אֵיינֶעם אָפּ מִיט אַיין אָקְרָאפּ.

אַלְטִיר חְלִיפֶּעט אוּנ שְׁלָאגְט זִיךְ מִיט דֶעם קִילַאק אִין הַארְצֶען, מַאכֶענְדִיג דֶערְבַּייא: אָמְנָם חָטָאתִי! אִיךְ הָאבּ אִיהְר פַארְוִויסְט דָאס לֶעבֶּען. זִיא נֶעבִּיךְ אִיז טַאקִי גֶערֶעכְט: „דֶער טַאטֶע הָאט זִיא גֶעקוֹילֶעט״...

אַ שְׁטְרָאף פוּן גָאט אִיז דֶערְפַאר פוּן אַ צַייט אוֹיף מִיר אָנְגֶעשִׁיקְט גֶעוָוארֶען. וָואהִין אִיךְ קֶעהְר מִיךְ אוּנ וֶוענְדְט מִיךְ גֶעהְט עֶס מִיר נָאר שְׁלִים-שְׁלִימַזָל...

אִיךְ הוֹיבּ אָן פַאר רַחֲמָנוּת צוּטְרֵייסְטֶען מַיין אַלְטִירְן, רֶעד אִיהְם אוֹיס דָאס הַארְץ אוּנ פַארְגְלֶעט אַבִּיסִיל זַיינֶע זִינְד: עֶר אִיז דָאךְ נִישְׁט מֶעהְר וִויא אַ בָּשָׂר-וָדָם, פְלֵייש אוּנ בְּלוּט. דֶער יֵצֶר-הָרָע אִיז בַּייא אוּנְז, זִינְדִיגֶע מֶענְשֶׁען, זֶעהְר גְרוֹיס. גַאנְץ גְרוֹיסֶע צַדִּיקִים אֲפִילוּ זֶענִין אִין אַזֶעלְכֶע זַאכֶען... גֶעהַאפְּט אוּנ קֶענֶען אִין דֶעם עִנְיָן פוּן חֲתוּנָה הָאבֶּען מִיט דֶעם יֵצֶר-הָרָע גָאר נִישְׁט מַאכֶען. זֶעהְר פִיל פוּן אוּנְזֶערֶע עֶלְטֶערֶען, צַדִּיקִים, זֶענִין גֶעוֶוען לַאפֶּענְמִיצְלִיךְ, גֶעלֶעגֶען אוּנְטֶער דֶעם וַויבְּס פַאנְטָאפֶּעל, גֶעטָאן אִיהְר וִוילֶען אוּנ צוּטְרִיבֶּען אֲפִילוּ אֵייגֶענֶע קִינְדֶער פוּן אַיין אַנְדֶער וַוייבּ, אוֹיבּ נָאר זִיא הָאט גֶעהֵייסֶען...

פִּישְׁקֶען זֶעהְט דִיא גַאנְצֶע זַאךְ אוֹיס עֶפִּיס מְשׁוּנֶה. עֶר זִיצְט פַארְוואוּנְדֶערְט מִיט אַ פָּאר אוֹיסְגֶעשְׁטֶעלְטֶע אוֹיגֶען. קוּקְט ווִילְד עֶפִּיס אוֹיף אַלְטִירְן, אוֹיף מִיר אוּנ וֵוייסְט נִישְׁט וָואס צוּטָאן.

דֶערְוַוייל וֶוערְדְט שְׁטָאק-נַאכְט. דִיא שְׁטֶערֶען פוּנְקְלֶען, ווִינְקֶען צוּ אוּנְז פוּנְם הִימֶעל מִיט זֵייעֶרֶע שַׁיינֶענְדִיגֶע, לִיכְטִיגֶע פֶּנִימְלִיךְ, גְלַייךְ ווִיא זֵייא מִישֶׁען זִיךְ אַרַיין אִין אוּנְזֶער שְׁמוּעֶס, ווִילֶען עֶפִּיס זָאגֶען אוּנ בַּיים עֶק הִימֶעל הוֹיבְּט אָן, ווִיא פוּן דֶער עֶרְד, אַרוֹיס-צוּגֶעהֶען אַ גְרוֹיסֶע לְבָנָה, רוֹיט ווִיא פַייֶער. דַאכְט זִיךְ, זִיא קוּקְט גְלַייךְ נָאר אוֹיף אוּנְז. אַלֶע דָארְט אוֹיבֶּען קוּקֶען, דַאכְט זִיךְ, אוּנ ווִילֶען זֶעהֶען דֶעם שְׁפִּיטְץ, מִיט וָואס דִיא דָאזִיגֶע מַעֲשֶׂה וֶועט זִיךְ אוֹיסְלָאזֶען..... מַיין אַלְטִיר זֶעצְט זִיךְ גֶעשְׁווִינְד אוֹיף, הֵייבְּט אוֹיף זַיינֶע אוֹיגֶען צוּם הִימֶעל אוּנ רֶעדְט מִיט הַארְץ:

—אִיךְ שְׁוֶוער בַּייא דֶעם וָואס לֶעבְּט אֵייבִּיג, אַז אִיךְ וֶועל נִישְׁט קוּמֶען אַ הֵיים צוּם וַוייבּ אוּנ קִינְדֶער, נִישְׁט חֲתוּנָה מַאכֶען מַיין בְּתוּלָה, בִּיז אִיךְ זוּךְ נִישְׁט אוֹיף מַיין פַארְוָואגֶעלְט

קינד! הימעל און ערד זיינען עדות! איך פאהר טאקי באלד און וועה, וועה דארט דעם, וואס וועט זיך מיר אקעגען שטעלען!...

פישקע פאלט ארויף אלטירן אויפן הארצען, האלזט איהם, קושט א היבשע ווייל אהן וועדטער, און איז שטארק צומישט. דערנאך שיסט ער אויס אויף א וויינענדיג קול מיט א געבעט: געוואלד ראטעוועט, ראטעוועט זיא!...

מיין אלטיר שפרינגט געשווינד אראפּ אויף דער ערד, קריכט ארויף צו זיך אויפן וואגען און געזעגענענדיג זיך מיט אונז פון דערווייטענס, דרעהט ער אויס דעם דישעל, טהוט א שמיץ דיא שקאפע און פאהרט זיין וועגס. איך מיט פישקען קוקען מיר איהם א היבשע צייט פון הינטען נאך, נישט צורעדען קיין ווארט. דערנאך גיב איך א בליק צום הימעל, דיא לבנה און שטערען געהען זיך זייער גאנג, גאר נישט דאס פנים וואס פריהער, שטארק הויך, האפערדיג, ווייט, ווייט פון אונז מענשליך. עס ווערדט עפּיס אומעטיג, נישט פרעהליך אויפען הארצען...

איך טהוא א שמיץ מיין אדלער, ער זאל מוחל זיין זיך שלעפען אביסיל גיכער און שפעטליך ביא-נאכט פאהרט מיין ביידעל איבער דיא גריבערדיגע גאסען פון גלופּסק מיט א געקלאפעריא, א געשרייא, אנזאגענדיג דעם עולם: הנה זייט וויסען, נאך צוויא פרישע יודען זענען אנגעקומען קיין גלופּסק!!...